

B-616-053.2
B66 f

TRACTATUS.
METHODICI PRACTICI
IN DUOS TOMOS DIVISI
AUCTORE
FRANCISCO BOISSIER
DE SAUVAGES

Regis Consiliario, ac Medico, Medicinæ & Botanices Professore Regio, Acad. Monspell. Londinensis, Berolinensis, Upsaliensis Suecicæ, Naturæ Curiosorum, Bononiensis, Florentinæ, ac Physico-Botanice Socio.

TOMUS PRIMUS
DE MORBIS PUERORUM.

NEAPOLI MDCCLXXVIII.
Typis & expensis CAJETANI CASTELLANO.
SUPERIORUM PERMISSU.

TYPOGRAPHUS LECTORI.

VIRI solidissima instructi doctrina, ingenii sui
dotes a natura concessas tanquam vestigal
solvendum Patriæ debent. Nullus ipsis gratior fi-
nis esse debet, nulla optatior vigiliarum ac lucu-
brationum merces, quam si utilitati publicæ con-
sulant. Egregium illud munus incumbit præser-
tim Medicis, quorum in adjuvanda hominum sa-
lute directe ac unice tendit scopus. Innumeri igitur
in arte peritissimi hocce nobili incitati, in-
censique desiderio, scriptis eximiis, luculentis ob-
servationibus, quæ veritatum medicarum matrem
experientiam constituunt, Medicinæ dignitatem
amplificarunt, famam posteris transmiserunt, &
haud leve humano generi compendium attulerunt.
Hujus operis Auctorem multis jam antea Scriptis
eruditis celebratissimum, necnon felicissimum in
illorum numero ascribi posse, deterso vanæ adu-
lationis fuce, lubenter asserimus; qui quidem cum
sapientibus multum ratus duos fontes esse, quibus
quasi luciferis ad veritatis fastigium recta dirigi-
mur, experientia nempe vera & sana ratio, quæ-
cumque profert, experientia & ratione, quantum
fas est, confirmat: proinde igitur quanta & quam
amplissima salutiferæ arti asferre valent incremen-
ta tractatus illi, quos publici juris facimus, cum
& Auctori suo nihil antiquius fuerit, quam ut
quidquid per assiduam meditationem, longamque
experientiam & didicerat & confirmatum habe-
bat, ad publicam utilitatem illud omne conferret.
nihil ergo junioribus Medicis gratius & utilius
fieri

vi

fieri posse existimavimus, quam si noster eo totus incumberet labor, ut eximium opus illud, quod demersum jampridem tenebris latebat in lucem prodiret, typisque mandaretur; cum enim necessarium nihil magis sit, quam ex Auctorum bonæ notæ scriptis succum ac robur elicere, illos sibi in agendo exemplar proponere, mentem cogitationemque suam ad hominum excellentium exemplum componere, id bonæ rei maximæque momenti esse duximus, si Medicinæ studiosi ex hoc illustrissimi viri opere tanquam e purissimo fonte cognitiones haurirent; maximum exinde, uberioremque fructum ad artis medendi tam desideratam certitudinem redundare posse confidimus.

IN.

INDEX CAPITUM.

CAP. I.	D E puero recens nato alendo ,	pag. 2
II.	De modo puerorum a lacte depellendi ,	5
III.	De crusta lactea ,	7
IV.	De Tinea ,	11
V.	De Phthiriasi , seu morbo pediculari ,	15
VI.	De Hydrocephalo ,	20
VII.	De Epilepsia , & motibus convulsivis ,	34
VIII.	De Vigiliis ,	40
IX.	De Pavore nocturno ,	44
X.	De Strabismo ,	47
XI.	De aurium inflammatione & ulcere ,	49
XII.	De Aphthis ,	51
XIII.	De vinculo linguae solvendo , & Ranula sub lingua ,	56
XIV.	De difficili Dentitione ,	59
XV.	De Tussi puerorum ,	64
XVI.	De Vomitu & singultu ,	67
XVII.	De Terminibus puerorum , seu colico do- lore ,	72
XVIII.	De Alvi fluxu ,	77
XIX.	De Lumbricis ,	82
XX.	De alvi constipatione ,	85
XXI.	De ani procidentia ,	91
XXII.	De urinae incontinentia ,	94
XXIII.	De calculo vesicae urinariae ,	97
XXIV.	De Intertrigine ,	100
XXV.	De Hernia ,	103
XXVI.	De hypochondriorum & ventris intume- scentia ,	108
XXVII.	De Macie ,	113
XXVIII.	De Rachitide ,	118

CAP. XXXIX. <i>De Tumoribus strumosis,</i>	127
XXX. <i>De Variolis & Morbillis,</i>	137
ART. 1. <i>De causa Variolarum,</i>	139
2. <i>De Morbillis,</i>	146
3. <i>De definitione & differentiis Variolarum,</i>	151
4. <i>De symptomatum quæ in Variolis observantur explicatione,</i>	153
5. <i>De diagnosi & prognosi Variolarum,</i>	157
6. <i>De curatione Variolarum,</i>	159
7. <i>De Variolis lymphaticis, Gallice la Vèrole volante,</i>	166

TACTATUS PRIMUS
 DE MORBIS
 INFANTUM,
 ET PUERORUM.

OMO a primo ortu, ad annum usque septimum, *Infans* dicitur: *Puer* vero a decimo usque ad decimum quintum: in hac ætate vasa, seu partes solidæ, tenera & nimis molia sunt, & laxa; nec sat vegeta humorum compages causis morbofis parum resistit; rursus, quoniam corpus infantum accretione, & ulteriori partium explicatione eget, hinc infinita morborum infantes agredientium series nascitur: nam præterquamquod ob teneram solidorum constitutionem, & non sat vegetam humorum compagem facilius adukis affici possunt; quidam adhuc sunt affectus ab hac ætate inseparabiles, qui ab accretione, aut ulteriori partium explicatione manant: quapropter non omnes affectus,

A

MORB. INFANTUM CAP. I.

Etus, quos inter morbos infantum annumerabimus, iis particulares censendi sunt, cum in adultis etiam observentur; sed præter eos qui ipsis sunt peculiare, alios quoque exponemus, qui tametsi infantibus & adultis communes sint, illis tamen peculiariter tribui posse videntur, cum infantes præ adultis sæpius aggrediantur.

CAPUT PRIMUM.

De puero recens nato alendo.

UT primum infans in lucem fuit editus, lintheis calidis excipiendus, ne ab aeris ambientis inassueto frigore lædatur, funiculo umbilicali prope umbilicum resecto, fortiter filo ligato, ne amplius quidquam sanguinis e prole per arterias umbilicales exeat; sordes quas in utero contraxit, vino tepido, auferre oportet; postea pedes, reliquasque partes debite componere, ne ob molliam vitiosam figuram acquirant; ac fasciis totum corpus molliter ligare, atque in cunabulo calido reponere, ubi per plures horas absque alimento erit donec secessu aut vomitu rejecerit materiam quamdam flavam viscidam mœconium dictam, quæ toto graviditatis tempore in stomacho fuit congesta, quæque verosimiliter suppeditata videtur ab humore illo in quo fetus innatat, quique motu liquidi in os fetus irruens, paulatim per œsophagum ventriculum subire potest: hæc autem materia lacti adeo insensa est, ut si non rejiciatur, tormina, febrem, motus convulsivos, & gravissima mala, lac corrumpendo pariat. Idcirco solent obstetrices ad eam evacuandam mellis Narbonensis unciam unam infanti exhibere, quo vo-
mi-

DE PUERO RECENS NATO ALENDO. 3

mitus, & alvi depositio producitur: verum si mel ad hanc materiem expellendam non sat valeat, transacto decem aut duodecim horarum spatio, lac parvulo exhibere oportet, ne defectu alimenti virium languor fiat. Hæc aliquando materia sponte per anum excernitur; si sufficiens ipsius non fuerit excretio, sequens parabitur potio purgans.

R. Folior. oriental. num. vj. coq. leviter in aq. fontan. unc. ij. dissolv. mann. calabrin. dr. v. colet. & exprimat. fiat potio, quæ vice duplici exhibeatur.

Si prima exhibita mœconium sufficienter expellat, secunda non exhibetur; secus, elapsa hora alteram exhibere oportet; at si hæc materia adeo tenax & viscida sit, ut huic quoque purganti resistat, quod ex gravibus, quæ pariet symptomatis supra recensitis noscetur, vini emetici drachma una cum cochleari infusionis sennæ, ut supra exhibebitur: expulsq mœconio, lac tuto infanti exhiberi poterit; quoniam vero stomachus infantum debilis nimis est, quam ut cibos solidos subigere, & coquere valeat, idcirco solo lacte eos alere oportet, quod est cibus magis idoneus; Medicum vero decet, boni lactis dotes noscere, quia malum parvulo nocere potest.

Lac bonum erit, si albicans, dulce, & mediæ sit consistentiæ, ita ut nec crassius, nec tenuius sit; albedo visu dignoscitur, dulcedo gustu: bonum enim lac suaviter titillat organum gustus; malum vero ingrate afficit, quod ulterius patebit lac in oculum immittendo, si falsum & calidum sit, ut vulgo dicitur, adnatam membranam vellit; si vero oculus lactis applicationem ferat, lac bonum judicabitur: laudabilis ejus consistentiæ hoc signo indicabitur: ponatur lactis guttula supra

MORB. INFANTUM. CAP. I.

pra unguem, si effundatur, tenuis est, & calidum, dissolutumque: si nimis adhæret, crassius; similiter, si manui inversæ in guttulas albicantes adhæreat, bonum est: si totum defluat, tenuius, & malum: rursus, lac mulsam in manus, quod frigidum percipitur, bonum est: calidum vero, malum: demum observandum est an odorem suavem, necne, spargat; nam boni lactis dotes odor quoque demonstrat.

Verum & nutricem examinare necesse est; quoniam enim lac chylus est cum sanguine per vasa sæpius provolutus, priusquam in mammis seceratur, ex eo liquet lac pessimum esse posse, si sanguis nutricis aliqua lue inquinetur, ut scorbutica, venerea, scrofulosa, vel si ipsa a parentibus morbo quoque contagioso laborantibus oriunda, ut phthisi, epilepsia, &c. quorum morborum femina lac contrahere, ac proli communicare poterit. Rursus, attendere oportet an morbo præsentente laboret, ut scabie, tinea maligna, herpetibus, aliisque notabile sanguinis vitium demonstrantibus; quapropter optimum erit parentes nutricis noscere, ut omnis morbi contagiosi suspicio amoveatur. Rursus, utile est scire an nutrix ad iram proclivis, vel sæpius, & levi de causa, vehementibus animi pathematibus corripiatur, qui motus animi lac potenter alterant, & morborum gravium semina proli communicant; bona igitur nutrix erit, quæ juvenis, bonis moribus, ad iram & venerem non proclivis, menstruo fluxu carens, nec obesa, nec macilenta, mammas habens oblongas, papillam ejusdem figuræ, non crassas & tumidas nimis, quia a pinguedinis potius quam lactis copia tales fiunt, quæ leviter pressæ per plures rivulos lac eructant; demum lac recens, nec vetus sit; vetus enim pinguius & crassius est quam ut ab infantis stomacho ferri possit, accrescit fa-

ci-

DE PUERO RECENS NATA ALENDO. 5

cile; sanguinem inspissat, vasa obstruit, hinc morbi varii nascuntur: recens vero aquosius & fluidius stomacho lactentis magis congruum: aquosius autem est statim a partu, nec debitam consistentiam acquirit, nisi decem, aut quindecim elapsis post partum diebus, tunc nato exhibere oportet; lacte tantum parvulus vescatur per quinque, sex, vel octo menses, donec ejus stomachus vegetior factus, cibos paulo solidiores ferre possit. Hac adveniente ætate pulicula, vel panis carniuum juribus coctus conceditur; solent mulieres nostrates panem in aqua coquere, addito salis communis tantillo, & oleo cochleare: crescente puero, & ultra annum provento, factaque dentium aliqua eruptione, offæ, panis, ova sorbiliz ipsis offeruntur. Carnes vero præbere pessimum, quia stomachus nondum sat vegetus est, ut eas coquere valeat, hinc putredinis copiosa congestio, pluresque morbi oriuntur.

Licet dixerimus lacte muliebri puerum esse alendum, attamen, ipso deficiente, caprillum aut asininum, vel vaccinum potest exhiberi. Vidi pueros lac caprile lugentes, qui integra sanitate fruebantur; idcirco necessitate urgente, caprillum pueris cibus esse poterit, quod vaccino tenuius est, & asinino spissius.

C A P U T II.

De modo puerum a lacte depellendi.

TEmpus puerum a lacte depellendi in omnibus idem non est; a decimo octavo mense ad duos annos ut plurimum pueri lactis usum cessant; quidam citius, alii tardius, qui vegetiores,

& plures dentes habent, citius aliis lacte carere possunt; aliqui adeo infirmi & debiles sunt, ut lacte diu vesci indigeant: quidam a parentibus vel nutrice, ab ortu sanguinis acrimoniam contraxerunt adeo ut lac plures ad annos ipsis necessarium sit, quo humorum acrimonia demulceatur. Verum crescente puero, robusto, & vegeto facto, & sufficienti dentium numero erupto, a lacte depellatur vere aut autumnus, quia tempestate mitiore ciborum mutationem facilius fert, & hoc tempore cibi solidiores sæpius sunt offerendi, ut paulatim ipsis affuescat: remota nutrice offæ, panatellæ, ova sorbilia, pulticulæ, panis, aliique cibi facilis coctionis dabuntur; aqua fontana erit pro potu, quia vinum sanguinis motum nimis concitaret; quater in die puer cibabitur, sed modice, ne nimia ciborum copia stomachus aggravetur, hoc modo per sex aut octo dies cibatus purgabitur, ne coctionis reliquæ præ mora putrescentes, febres, vomitum, diarrhœam, aut alium affectum producant.

Rx. Senn. mundat. rhabarb. contus. ana dr. sem. semin. contr. ꝑ. i. coq. in aq. fontan. ꝑ. q. in colatur. unc. iij. dissolv. mann. calabr. unc. j.

Celebrata purgatione puer, ut supra, cibabitur, donec quartum aut sextum annum attigerit, tunc carnes elixæ, vel affæ modica quantitate ipsi concedentur, quia stomachus vegetior solidorum ciborum coctionem melius absolvere potest.

C A P U T III.

De Crusta lactea.

CRusta lactea incipit a vesiculis albicantibus, postea luteis, quibus succedit crusta cum ichoris effluxu & maximo partis affectæ pruritu; caput frequenter & faciem occupat, & aliquando per totum corpus ostenditur, achores & favi nominantur, tinea a nostratibus dicitur.

Crusta lactea, seu achores sunt ulcera crustosa caput ut plurimum & faciem præsertim in lactentibus aggredientia, e quibus ichor effluit cum pruritu. Auctores hoc discrimen ponunt inter achores & favos, quod in achoribus foramina e quibus ichor stillat minora sint; in favis vero majora.

Causa proxima crustæ lacteæ est visciditas & acrimonia succi lymphatici per habitum corporis pro-
 voluti. quoniam autem lympa ob visciditatem tardius quam par est, per cutem promovetur, ibi accumulata vesiculas illico parit. Verum quoniam altera a retro sequitur lympa, nova humoris lymphatici copia accedente, vesiculæ crescent, albæ & pellucidæ erunt ob colorem & consistentiam humoris hærentis; verum mora & calore partium vicinarum, sero dissipato, luteus atque viscidior fiet humor hærens, qui vesiculas, in quibus continetur nimis dilatando, & vasa sanguifera vicina comprimendo, ruptionem vasorum promovebit, quam suppuratio mox sequetur. Verum hic humor ab aeris contactu ulteriorem visciditatem adeptus, crustam efficit sub qua humores continuo effusi, continuam quoque suppurationem efficient; hinc sanies seu ichor, quem ulcera crustosa effundunt cum
 A 4 pru-

pruritu, quia lymphæ extravasata, & putrescens, acer, atque salina partes vellicat, & mordet. Hinc ulcera caput, & faciem præ aliis partibus infestant, quia ob aeris ambientis contactum humorum motus ibi facilius sistitur, in universum extenditur corporis habitum, dum lymphæ visciditatis & acrimoniæ plus particeps est.

Lympham viscidam & acrem reddunt mala lactis in stomacho infantis præparatio præ mora acescentis & corrupti, sanguini visciditatem & acrimoniam communicantis; pravi succi a sanguine materno communicati, & in utero suscepti, lac quoque, quod parvulus fugit, calidum & salum, morbi quibus afficitur, aut fuit correptus, ut tormina, vigilæ, &c. a quibus omnibus salium exsuperantia in sanguine fit, sicque lymphæ fluiditas, & dulcedo tollitur.

Quandoquidem crusta lactea caput, & faciem occupat, non totius lymphæ, sed alicujus tantum portionis vitium significat, ideo puer obesus & sanus aliunde videri potest; sed ob pruritum vigiliis torquetur. Verum si universus corporis habitus afficiatur, quoniam id totius massæ vitium supponit, hinc quoque vigilæ majores, ejulatus fere continui, & macies quædam in puero observantur.

D I A G N O S I S.

Facile memorati affectus noscuntur ex eorum allata definitione: a scabie crusta lactea differt, quia tumores in scabie incipiente minores, in crusta lactea majores & pellucidi sunt; a tinea maligna, quæ raro infantes infestat, quia in ista crustæ duriores & virides sunt, nec non major est pruritus, quam in crusta lactea cum capillorum defluvio.

Causa remota facile nosci potest, attendendo ad

DE CRUSTA LACTEA.

9

ad ea quæ præcessere, præsertim ad matris & nutricis temperamentum, & morbos, quibus suere conflictatæ.

P R O G N O S I S.

Hic morbus salutaris & utilis est, cum sit ut plurimum sanguinis suam depurationem molientis, effectus, & ideo non exsiccanda, neque arte sananda sunt ulcuscula; ne intus repellatur id, quod tanquam nocivum natura foras expellebat, & ideo plures subito periere infantes, quibus nutrices, mulierculæ aut empyrici Medici remedia præbuere ad hæc ulcera sananda. Quapropter tantum abest, ut arte exsiccanda atque consolidanda sint, quin potius effluxus humorum promovendus, donec absoluta sanguinis depuratione, solius naturæ viribus ulcera evanescant, ut vulgo fit. Attamen ulcuscula hæc non despicienda, sed sordes, quas emittunt, caute & accurate detergere oportet, ne humor ulcuscula producens, acrior factus rodatur ulterius, aut crusta lactea in tineam mali moris mutetur.

C U R A T I O

Quandoquidem salutaris & utilis est effluxus ichoris e crusta lactea stillantis, non cohibendus ergo, sed potius promovendus; quapropter infans domi detinebitur, ne ab aere frigido, vel vento subito cohibeatur effluxus; & ichor intus retentus in cerebrum aut pulmones irruat, suaque visciditate ductus horum viscerum capillares obstruens, suffocationem vel soporem cum motibus convulsivis, aliaque mala gravissima afferat; sordes linteis abstergendæ, & si subito, citiusque ulcera exsiccentur, folia betæ imponere oportet, quibus crustæ emollitæ ichoris effluxum permittunt: at-

ta

tamen quoniam crusta lactea visciditatem & acrimoniam supponit in humoribus, lac nutricis explorare oportet. Nam si crassius, calidius, vel falsum esset, tenuius & dulcius seligeretur. Lacte sic explorato, requiritur adhuc ut nutrix se abstineat ab omni violento animi pathemate & corporis motu, nec cibos edat crassos, viscidos, ascidos, falsos, aut piperatos, quoniam has omnes dotes acquireret, & proli multum noceret; propterea identidem sic purgabitur, si puer sit a decem aut paulo ultra, mensibus natus.

Rx. Senn. mundat. dr. i. semin. contr. p. x. coq. in aq. fontan. s. q. in colatur. unc. ij. dissolv. mann. calabrin. unc. i. adde syrup. persicor. unc. sem. capiat.

Nihil ultra moliendum, sed expectandum donec natura ulcuscula exsiccet, & sanguinis massa depurata fuerit: verum si ulcera rodant nimis, ne ossibus cranii cariem afferrent, parti, ubi major erosio videbitur, oleum ovorum vel amygdalarum dulcium, aut lini illiniatur & si erosio adhuc perseveret, vel augeatur, unguentum sequens parabitur parti applicandum.

Rx. Ol. ovor. unc. iij. ol. amygdalar. dulc. sine igne parat. unc. i. tutb. preparat. dr. ij. Sal. Saturn. & aloes pulverat. ana dr. i. f. unguentum.

Aut unguentum de lithargyro, seu de tribus imponatur, cavendo ne nimis ulcera exsiccentur: quapropter, cessante corrosione, nihil applicare oportet.

C A P U T IV.

De Tinea.

Verum crusta lactea sæpe in Tineam mali moris convertitur, idcirco de ea in hoc capite agendum est.

Tineam constituunt ulcera crustosa, viridia, crocea, aut albicantia e quibus ichor fetens parva quantitate; sed cum pruritu maximo exit, furfuracea aliquando est, quia squamas, dum scalpitur, fursuri similes emittit. Recens adhuc est, vel inveterata, caput ut plurimum, faciem fere nunquam, alias vero partes raro afficit: pueros præ lactentibus aggreditur, quia sanguis & victus humidior lactentium eam sæpe profligat, secus vero in pueris qui succos pravos in sanguine congerunt; adultis quoque accidit.

Causa proxima est materia viscida summe acer, & mordax in parte affecta affusa: quoniam autem talis materia ob visciditatem per capitis vasa difficillime movetur, obstruit canaliculos, sicque retardato humorum motu, vasa aperiri necessum est, unde crustæ nascuntur; sed materia, quæ effunditur, ulteriorem acredinem hærendo acquirit: rodet igitur partes, & ulcera efficiet e quibus ichor fetens parva quantitate, sed maximo cum pruritu exhibit; qui acrimoniam humoris effusi demonstrat, a quo, vasis exsiccatis & excorugatis, cavitates fiunt minimæ amplitudinis, unde crusta ulcera obducuntur, fit sicciior quam in achoribus & favis, viridis cernitur, nec non scalptu in squamas furfuraceas abit. Rursus, quoniam in capitis tegumentis radices capillorum sunt, implantantur in bulbis, qui autopsia anatomica patent, aridita-

te & rosione textura bulborum destruetur, & alopecia tineam semper sequetur, imo rosa penitus bulborum substantia, curata tineam, nec capilli redibunt; hinc calvities, quam post se nonnunquam relinquit. Quoniam vero tineam humores acres & mordaces in sanguine supponit, ex eo quoque liquet sanguinem sic constitutum, partes debite alere non posse, & ideo tineam laborantes marcescunt, licet vigente appetitu multum ciborum ingerant. Tandem quia pruritus continuus, & molestus est, ex eo etiam vigiliæ importunæ nascuntur.

Tineam pariunt achores & favi neglecti, quorum sordes non detergantur, diu perseverantes cum lacte falsiori & calidiori, præsertim si nutrix vixerem ardentem appetat, aut expleat, immodice exerceatur, ira vel animi vehementi pathemate sæpe corripiatur, cum experientia docuerit nutricem iram immodicam etiam semel correptam lactenti tineam dedisse; si cibis falsis, piperatis, calidis, & exsiccantibus vescatur; si ipsa scorbutica, scrofulosa aut atrabilaria sanguinis constitutione laboret; demum si fluorem album, vel gonorrhœam aut luem veneream patiatur: pueris autem accidit negligentia sordes capitis detergendi, victu pravo, usu falsorum & exsiccantium, suppressa evacuatione, qua sanguis succis pravis exoneratur; demum per contagium afficit, si tegumenta, quibus caput tineam laborantis tegebatur, absque deterfione capiti alterius imponantur.

D I A G N O S I S.

Tineam a crusta lactea distinguitur, quia ulcera in tineam sicca sunt, crusta viridi cinereave obducta, e quibus tantillum ichoris fetentis exit, cum maximo pruritu, nec non scalptu; surfureas squa-

squamas emittunt in crusta lactea ulcera sordidiora, & humidiora copiosum ichorem parum fetentem emittunt, minorque pruritus est, & crusta minus sicca, sed nigra obducuntur. Crusta lactea lactentes, tinea pueros, & adultos sæpius aggreditur, ista caput tantum ut plurimum, altera caput & faciem indiscriminatim infestat.

P R O G N O S I S .

Tinea curatu difficilis est; recens & paulo humida facilius curatur inveterata & sicca; dum crusta squamas furfuraceas emittit, curationem difficilem significat, quia major siccitas, majorque materiæ peccantis acrimonia significatur; calvitiam totalem aut partialem post se relinquit, quia eroso, & a materia acri combusto bulbo, ubi capillus implantatur, capillus renasci non potest.

C U R A T I O

Ad tineam curandam, duo necessario efficere oportet: 1. Humectanda, & demulcenda sanguinis massa. 2. Ulcera capitis detergenda. Primæ indicationi prius insistere oportet, quam secundæ satisfacere, cum sanguinolenta sanguinis constitutio materiam acrem perpetuo præberet, nec ulcera ullo modo sanari possent; idcirco diæta humectante, sed forti instituta, simulque incrassante, vinoque multum diluto, modicæ quantitate concesso, venæ sectionem celebrare necessum est, quæ bit aut ter iterabitur juxta vires & ætatem ægrotantis, Si somnus absit, syrupo papaveris albi, aut laudano cum emulsione exhibitæ conciliabitur; purgatio postea sic instituetur.

*R. Senn. mundat. dr. i. tartar. solubil. dr. sem.
epi-*

epithym. incis. dr. ij. semin. coriandr. p. i. coq. in aq. fontan. s. q. in colatur. & express. unc. v. dissolv. mann. calabrin. unc. i. & sem. add. syrup. flor. persicor. unc. i. s. pot. cum regimine exhibenda pro puero aliquot annos nato.

Alterā die a purgatione, capiet mane jejuno stomacho jusculum sequens per decem dies continuandum.

℞. Pull. junior. gallinac. extenterat. cujus venter implebit. bord. mundat. m. sem. vel semin. quat. frigid. major. mundat. unc. sem. coq. post desumat, per horam unam in aq. fontan. s. q. adde postea nasturt. acquat. m. i. carefol. p. i. coq. per horæ quart. part. cola & exprime; colato & expresso jusculo add. succ. fumar. depurat. unc. ij. capiat.

Finito jusculorum usu, æger iterum purgabitur, & capiet per quindecim dies haustum lactis vaccini ebutyrati cum æquis partibus decocti hordei; assumpto lacte ebutyrato, ægroque repurgato, ut supra, lac asininum per mensem præscribetur. Verum si his non sat demulceatur sanguinis massa, juscula viperarum præscribere oportet per dies viginti, & dein lac asininum; vigente ætatis calore, balnea domestica, & potus aquarum acidularum potenter tineam refrænant. His adhuc irritis, fontanella tibie vel brachio adhibebitur, ut sit emunctorium succorum falsuginosorum, quibus massa humorum inficitur. His tandem emendata vitiosa sanguinis crasi, ulcera topicis sanare oportet; lotio capitis per plures dies cum urina calente instituat, & caput dein scopula detergatur; postea imponatur pix liquata adinstar unguenti, quæ fortiter aggluti-

tinata cum vi avellatur, ut sic crustæ auferantur, quo facto sequens paretur unguentum; quo pelle denudatum caput inungetur tum ad dolorem sedandum, tum ad cutem emolliendam.

R. Lithargyr. auri unc. i. sal. saturn. & cerus. prepar. ana dr. iij. turb. pulver. & aloes succotrin. ana dr. ij. butyr, q. s. ol. ovor, unc. ij. misc. f. unguent. ad usum.

Imminuto dolore, qui excoriationem sequitur, unguento prædicto addi poterunt grana aliquot camphoræ, vel loco cerusæ ponetur unguentum album Rhafis ad unciam semissem.

Plura unguenta ab Auctoribus traduntur, sed præstantissima in hoc affectu prædicantur cum alumine, vitriolo, hellebore, staphisagria, radice & succo helenii, scabiosæ, fumariz, lapathi acuti, hydrargiro vivo, brionia, terebinthina, succo raphani, cæparum, ex quibus varia unguenta & emplastra parti imponenda parari possunt.

C A P U T V.

De Phthiriasi, seu morbo pediculari.

POrius indecorum quam morbosum pediculos ubique nasci: eorum tamen copiosa generatio malam sanguinis constitutionem significat, cui mederi oportet. Hæc insecta homines omnis ætatis, pueros tamen præcipue aggrediuntur; in capite ut plurimum copiose nascuntur; quandoque per corpus univèrsum pullulant. Hæc a materia putrescente Antiqui generari credebant; sed quam a veritate aliena sit hæc opinio sat evidenter demon-

monstrat concinna & admirabilis prorsus partium dispositio, quibus pediculi constant: corculum, lacertos, vasa, viscera, reliquasque partes integrantes habent, tanto cum artificio comparata, ut soli Deo eorum productionem tribuere rationi consonum sit. Præterea modus propagandi, qui fit per lendes seu ova, e quibus pediculi nascuntur, manifeste evincit pediculos sicuti reliqua animalcula ex ovis fieri, neque a putredine produci: superest igitur, ut nunc quæramus cur pediculi in nonnullis pueris tam copiose nascantur.

Quandoquidem ex ovis pediculi fiunt, ipsique ova quamplurima ad speciei propagationem destinata, & coitu verosimiliter fœcundata excludunt, ex eo afferere possumus maxima horum copiam cum cibis sanguinem pervadere, & ab ipso in partibus diversis deponi; quod sat evidentè probatur observationibus, quibus constat ex abscessu aperto pediculos magna quantitate fuisse extractos: quoniam igitur ubique in corpore ova pediculorum oriri possunt, nunc sufficiat ut inquiramus quomodo ex iis nasci possunt: verum quoniam rudimenta pediculorum in ovis contenta pediculos sensibiles efficere non possunt, nisi accrescant, nec accrescere sine pabulo, quæramus nunc quomodo pabulum ipsis suppeditatur.

Veritati sat consonum statim videtur ova pediculorum in se humorem quempiam continere posse, quo per aliquod tempus nutriri, & accrescere possint; dummodo a calore externo agitata & commota in corpusculum pediculi irruere valeat; sic bombyces ex ovis calore tantum & absque pabulo exterius adveniente nascuntur, Verum si hæc admittantur, cum nec ova, nec calor in omnibus hominibus desint, pediculi quoque in omnibus nascerentur; quod tamen experientiæ adversatur; idcirco credimus ova pediculorum pabulo exterius ad-

adventante egere, ut animal contentum excludatur; pabulum autem lendes penetrabit, vel per vasorum poros aut ostia eorum extus in hunc finem hiantia subibit; sed quicumque admittatur ingrediendi modus, quoniam ovum pediculi totum minimum est, necesse etiam est, pabuli partes minimas & minimas esse, ut vias adeo insensibiles pervadere valeant; & ideo supponimus pabulum, quo pediculi nascuntur, esse insensibilem transpirationem, tenuissimis partibus aquosis præsertim & sulphureis donatam; quapropter pediculi pueris adeo familiares sunt; hinc qui pueri pediculis laborant, adulti ab iis immunes sunt, mutata sanguinis crasi.

Vidi pedicularem morbum in viro nobili quadragenario, humido & obeso admodum sordes in cute copiose contrahente, quæcumque cura adhiberetur. Similiter phthificis pediculi frequenter accidunt; hac ratione in capite potius quam in aliis partibus externis pullulant, ob humiditatem & sordes, quæ a capillis retinentur; sic qui pediculos in capite gerunt, immunes de crasi evadunt: hos etiam inter cutem & cuticulam capitis adnatos Aristoteles observavit; vulgo tamen in cute externa nascuntur. Pediculos generant sordes vestium & cutis diu relictæ; hinc homines immundi & pauperes eos abunde generant; etenim sordibus relictis, halitus e corpore exeuntes, retinentur; hinc calor major, atque uberius partium divisio sequitur; hinc pediculorum pabulum & exclusio; sic pediculi monachis familiares sunt, quia vestes raro mutant & indusiis non utuntur. Communicantur adhuc per contagium; sic vir pediculofus, alios, quibuscum incubat, pediculis afficit. Dum a causa externa pediculi nascuntur, & eorum productio a sanguine minime fovetur, deterfis sordibus, corpore mundato, mutatis sæpe vestibus, cessat pediculorum generatio.

B

D.L.A.

D I A G N O S I S.

Phthiriasis signis non eget, ut dignoscatur, cum pediculi visui offerantur; hoc unice considerare oportet, an pediculi fuerint communicati, vel propter sordes contracti, aut si demum vitiosa sanguinis constitutio eorum natalibus favet.

P R O G N O S I S.

Malum pediculare omni prorsus periculo caret, sed molestum & indecorum est; Aristoteles refert quosdam olim morbo pediculari obiisse, ut Alcmænum Poetam & Phetesidem Syrium; vix tamen credibile est pediculos quemquam jugulare posse; quapropter verosimilius est illos a vitiosa sanguinis constitutione morbos contraxisse, quibus obiere.

C U R A T I O.

Morbus pedicularis vix aliam expetere videtur curationem, quam sordes capitis detergere crebra pectinatione, & frequenti vestium mutatione; verum quoniam pediculorum generationi favent halitus humidiores & sulphurei e corpore emanantes, idcirco diæta instituat cum cibis boni succi & facilis coctionis; præterea utile erit puerum identidem purgare, ut serositates per anum excernantur, & cruditates, quæ chilosi nocere possunt, evacuentur: purgabitur modo sequenti puer, quinque vel sex annos natus.

R. Senn. mundat. dr. i. Rhabarb. contus. scrup. i. Sal. absinth. gr. vi. Semin. contr. p. i. coq. in aq. fontan. s. q. in colatur. & express. unc. iii. dissolv. mann. calabr. & Syrup. flor. persicor. ana unc. i. fiat potio.

Po-

Postea parabuntur juscula sequenti modo.

R. Cancr. fluxiat. num. ij. coq. per hor. in juscul. pull. junior. sub fin. coction. add. fol. boragin. m. sem. carefol. p. i. post levem coction. col. & exprim. fiat jusculum.

Ufus horum jusculorum per aliquot dies continuabitur, tum topica parti adhibere oportet; in adultis & juvenibus hydrargirum est remedium præstantissimum; hoc a pediculis monachi immunes se præstant; verum in pueris adhibendum non est absque cautione, minima tamen dosi inungi poterunt vestes, modo diu capiti aut aliis partibus non applicentur; aliter hydrargirum penetraret, & nimis humores moveret; quapropter staphysagria uti Auctores suadent, cujus semine pulverato caput inspergatur, vel prius lotio capitis fiat cum decocto sequenti.

R. Radic. belen. & brion. ana unc. i. coq. in aq. fontan. s. q. per horam unam; sub finem coction. add. fol. rut. absinth. & scord. ana m. sem. fiat decoctum ad usum supra notatum.

Vel unguentum sequens capiti illinire oportet.

R. Pulver. staphysagr. dr. iij. farin. lupin. fell. taur. ana unc. sem. sulphur. viv. & aloes succotrin. pulverat. ana dr. ij. ol. laur. & rut. ana part. aequal. f. unguent. quod capiti illiniatur.

Dum hæc exterius applicantur, puer sumet alternis diebus mercurii dulcis grana sex, quæ dosis continuata per viginti dies pedicularem morbum sæpe sanat.

C A P U T VI,

De Hydrocephalo.

Hydrocephalus, seu apostema capitis aquosum, vel hydrops capitis, est collectio serosi humoris in capite. Is externus est, dum serum extra cranium colligitur, & intra tegumenta, & pericranium, vel intra pericranium & cranium. Internus dicitur, dum humor serosus inter duram, piamque meningem colligitur; colligi vero absolute posset intra cranium, & duram matrem; verum ibi difficillime fiet seris collectio, quia dura mater non tantum futuris, sed & toti cranio firmiter adhæret, ut ex apertura cadaverum constat.

Rursus Hydrocephalus tam externus, quam internus universalis aut particularis est, quia serum modo in toto, modo in aliqua tantum capitis parte colligitur, ut dum ventriculi cerebri anteriores præsertim sero collecto replentur. Quoniam vero diversa observantur symptomata in hydrocephalo universali & particulari, de primo nunc agemus, particularis postea ætiologiam exposituri.

In hydrocephalo universali interno, qui pueris statim a partu accidit, vel quocum ipsi nascuntur, tumet præter modum caput; figura ejus irregularis ad quadratam quadantenus accedit; ossa illius molliora, & futuræ membranaceæ, ut in cranio pueri, hydrocephalo defuncti, quod domi habeo, videre est; hinc caput facile comprimitur, tuncque sopor cum motibus convulsivis puerum corripit, qui cessante compressione evanescunt, ut in eodem puero adhuc vivente sæpius expertus sum, æger ad somnum propensus, cum facie subtumida, pallidaque, & quadam sensuum hebetudine; respi-

ratio ut in statu naturali; pulsus paulo debilior, & mollis cum extremitatum refrigeratione; hinc mulieres hos pueros plusquam alios vestibus cooperiunt, ut naturalem calorem extremitates conservent.

Quandoquidem in pueris recens natis hydrocephalo laborantibus sanguis aquosior est, ossa capituli vix aliquam obtinuerunt soliditatem, & futuræ membranaceæ adhuc sunt, ex eo quoque satis patet, quomodo serosus humor intra caput collectus tumorem tantæ molis producat; quoniam enim partes adeo molles facile cedere possunt, ideo vis, qua humores in cavitatem capituli traducuntur, quæ alia non est præter vim arteriarum in dura meningē & superficie cerebri oscillantium, ossa extendit, ut sic mole capituli ampliata majus sit ad humores serosos continendos spatium; verum admirabile prorsus est in hoc morbi genere tantam vim capituli ossibus inferri ab humore seroso intra caput collecto, cerebro intacto, & illibato; quod quoniam ossibus & futuris multo mollius est, vi comprimenti resistere minus capax videtur, unde apoplexia, epilepsia, vel quilibet alius soporosus affectus hydrocephalo quasi necessario accessurus videtur: cui difficultati, quæ maxima nobis videtur, satisfieri posse censemus, dicendi aquam in capite effusam nativa fluiditate ita disponi, ut propter columnarum æquilibrium, nullam ipsi compressionem afferat, ut patet exemplo animalium, quæ in aquis immersa pondere aquarum incumbentium, tametsi immenso nullatenus comprimuntur, quia æqualis ubique adest compressio; verum si una tumentis capituli pars digito comprimatur, quoniam tunc compressio inæqualis est, pars cerebri subjacens ob mollitiem ossium compressa vi majori in vicinas fertur, quam ab ipsis repelli possit; tum cerebro inæqualiter compresso, sopor, & motus convulsivi fiunt, propter circuitum sanguinis per

cerebrum perturbatum, & inæqualem liquidi cerebrosi ad partes influxum, quæ compressione cessante, & restituto æquali humorum motu, evanescent.

Præterea tota cerebri moles, dum arteriæ micant, tumet; ergo vis illa major est serosi laticis pondere, ac per consequens sero collecto nulla futura compressio; demum aquæ in hydrope capitis interno inter duram & piam meningem colliguntur, ut ex apertura cadaverum didici; pondus ergo sustinendum ab omnibus fibrarum funiculis, qui e dura matre oriundi in pia terminantur. His igitur viribus fit, ut aquæ effusæ, non in cerebrum, sed in ossa capitis agant, quæ mollia in futuris præsertim, vi aquarum cedunt, extenduntur, totumque caput majorem molem adipiscitur; tumque capiti accidit idem quod in abdomine in ascite, cujus parietes musculosi ab aquis effusis dilatantur, & impense tument, dum canalus intestinorum cavus, membranaceus, compressibilis in aquis immersus omnis compressionis immunis est.

Quoniam vero nec serosus humor in capite effundi, nec ossa ipsius & futuræ adeo mollescere possunt, nisi sanguis aquosior & humidior sit, ex eo igitur fit facies pallida & subtumida. Rursus quoniam liquidum nervosum parcius a sanguine, a quo suppeditari oportet, separabitur, erit quoque laxitas nervorum, cum difficili musculorum motu; hinc sensuum hebetudo & propensio ad somnum nascentur, puerque hydrocephalo laborans minus alacer & agilis est; ex eadem causa pulsus debilitas & extremitatum frigus sunt deducenda. Verum quoniam humor serosus in capite extravasatus diu continetur, sensim & sine sensu cerebri substantiam penetrabit, idque relaxabit, ac motum humorum in eo pervertet, unde apoplexia vel epilepsia hydrocephalo tandem succedet. Quandoquidem observationibus clarissimorum constat plures

res ductus lymphaticos a sinu longitudinali oriundos inter duram & piam meningem excurrere, horum quoque ruptioni debetur aquarum in capite collectio: verum quoniam humorum stagnatio ruptionem vasorum semper præcedit, aquas ergo in capite colligunt quæcumque motum humorum in ipso retardant. Retardatur autem humorum motus in capite, quia vasa capitis flaccidiora sanguinem difficile premunt & expellunt, vel quia obstructa vel compressa ipsum in circuitu sistunt, utroque enim modo humores in capite congeri posse manifestum est: congestis semel humoribus, vasa præter modum dilatata serum e cavitatibus suis effluere sinent; aut, quod verosimilius est, disruptis aut apertis vasis lymphaticis, lymphaticus latex per rimas vasorum exhibit; quoniam vero qualibet cordis contractione ad cerebrum appellit sanguis, arteriæ ipsius dilatabuntur, quæ dein proprio elatere constrictæ, humores ad rimas vasorum trudent, per quas in capitis cavitate effundentur: verum quoniam arteriæ continuo oscillant, est quoque fere continua vis, qua humores effusi in ossa capitis feruntur.

Vasa autem capitis obstruunt humores crassi & viscerati, relaxant aquosi & humidi; sic lac quo infans alitur crassius & aquosius hydrocephali causa est: hunc remotius parit victus humidus nutritia aut prægnantis, vel ejusdem temperamentum pituitosum, vel morbus a sero redundante productus, ut anasarca aut leucophlegmatia. Demum hydrocephalus in utero gigni poterit, si caput fetus ab ipso nimis comprimatur; idem a partu difficili fiet, si caput fetus in uteri orificio aliquandiu commorans valide prematur, vel durius confricetur. Quoniam superius dictum est humores extra vasa non effundi, nisi motus humorum prius retardetur, ex eo etiam patet hydrocephalum capi-

pitis partes internas, vel externas afficere, prout motus humorum in istis, aut in illis retardabitur.

D I A G N O S I S.

Hydrocephalus tumore capitis majore, irregulari, compressionis capaci, & reliquis supra recensitis in puero recens nato dignoscitur, cum pus aut sanguis tanta copia in parte colligi minime possit, ægro superstitite; an externus vel internus sit, his signis noscetur: si tegumenta mollia & œdematosa, luceque ab adversa parte posita caput diaphanum sit, futuris laxis & ossibus capitis ab invicem non dimotis, hydrocephalum externum scies; secus vero internum, quia in externo serum inter tegumenta & pericranium, aut pericranium inter & cranium colligitur: hoc quoque signo nosces serum collectum fuisse intra cranium & pericranium, si dolor acutus hydrocephalum præcesserit, quia pericranium a cranio separari non potest, nisi fibræ per quas huic annectitur rumpantur vel vehementer distrahantur. An aquæ hydrocephalum efficientes internum, inter cranium & duram matrem, vel inter utramque meningem colligantur, cognitu impossibile est, nisi post mortem; raro enim vel nunquam inter cranium, & duram matrem, sæpius & fere semper inter utramque meningem, quia plures ductus lymphatici ibi excurrunt.

Signa causarum petuntur ex temperamento, victu, aut morborum cognitione, quibus prægnans fuit affecta, tum ex partu laborioso, necnon præsertim ex iis, quæ per graviditatem accidere; tandem ex explorato nutricis lacte, vel si proles recens nata lapsu, ictu, aut quavis alia causa contusionem, aut gravem capitis compressionem passa fuit; demum si caput infantis denudatum aeri
fri-

frigidiori diu fuerit expositum, aut si frigida aut humida lintea ipsi fuerint applicata.

P R O G N O S I S.

Hydrocephalus externus minus periculosus, & curatu facilior interno, cum sero exterius effuso via pateat vel saltem dari possit ad effluxum promovendum; minime vero interius collecto. Rursus in hydrocephalo interno serum ambiens cerebrum paulatim ipsum emollit & penetrat, hinc gravissimi affectus, mors ipsa; quapropter hydrocephalus internus semper lethalis est; id in tribus pueris hydrocephalo correptis observavi, qui, vitis omnibus remediis, obiire; & in uno eorum, quem secui, cerebrum molle ad instar pultis, & minori quam par est mole donatum observavi, quod a vitio sanguinis nimis aquosi, ad partes alendas minus apti, ita factum judicavi. Hydrocephalus est morbus chronicus, quidam enim cum eo ultra annum vivunt.

C U R A T I O.

Antequam auxilia ex pharmacia vel chirurgia deprompta ægro administrantur, prius lac, quo infans nutritur, explorare oportet, ne aquosius aut viscidius sit, utroque enim modo peccans morbum foveret & insanabilem efficeret, idcirco mutandum, si vitii jam recensitis insigniatur. Deinde observare oportet, an hydrocephalus sit internus, vel externus; in externo, quoniam serosus humor extra cranium colligitur, externa quoque remedia utiliora sunt, sive scarificationes fiunt in parte capitis inferiore pone aures, e quibus serum extravasatum exstillat; similiter setaceum, aut vesicatoria occipiti admota humores falsos evacuant;

his

his adduntur volatilia, & spirituoſa, quæ vaſa capitis firmare ſerumque reſtagnans diſcutere valeant; quapropter utile erit caput continuo fovere linteis calidis vel ſequentem pulverem ipſi imponere.

℞. Flor. Anthos, majoran. & chamemel. ana m. ſem. flor. benjoin. caryophyll. & nuc. moſcat. pulverat. ana ſcrup. ij. caphor. ſcrup. i. fiat pulvis & conficiatur ſ. a. capitium.

Vel ſequenti decoctō caput foveatur & poſtea capitium calidum imponatur.

℞. Fol. betonic. ſalv. & laur. ana m. i. bull. in partib. equalib. aq. fontan. & vin. Auſter. ſub fin. coction. add. ſte:ad. Arabic. ſchenant. & flor. melilot. ad m. ſem. colet. & exprimat. ſ. decoctum ad uſum.

Quidam cataplaſma ſuadent; ſequens parari poterit.

℞. Cucumer. ſilveſtr. radic. brion. ireos florent. ana lib. ſem. coq. in aq. font. ſ. q. uſque ad putrilagin. deinde piſtentur & per ſetaceum trajiciatur pulpa.

℞. Hujus pulpæ lib. j. ſheriac. veter. dr. ij. adip. viperin. unc. ſem. ol. lacert. unc. i. & ſem. ol. anif. & cinnam. ana gut. aliquot; ſ. cataplaſma capiti imponendum.

Verum quoniam cataplaſmata poros capitis replendo, ſeri exhalationi nocent, ab iis ſatius eſt ſe abſtinere, & uti pulvere præſcripto, cum decoctō, & præſertim ſetaceis, ſcarificationibus, fontanellis: Veficatoria in hac ætate admodum tenera merito ſuſpecta habenda ſunt, quia cantharides
fa-

facile corpus pueri penetrant, & graviter afficiunt.

Interna remedia pharmacia suppeditat, & eadem sunt ac ea quæ in hydrocephalo interno præscribuntur. Quoniam vero hydrocephali curatio non est expectanda nisi serofus humor in capite collectus per alvum aut renes extrudatur, idcirco purgantibus & hydragogis insistere oportet; paratur sequens potio purgans pro puero unius anni aut circiter.

℞. Fol. oriental. dr. sem. rhabarb. contus. gr. xx. sal. tamarisc. gr. x. coq. in decoct. radic. aperient. unc. iij. in colatur. & express. dissolv. syrup. rosar. pallidar. unc. i. jalap. gr. iij. f. potio.

Si puer esset ætatis paulo provectioris ut trium, vel quatuor annorum, sequens ipsi exhibendus est bolus ante purgationem.

℞. Aquil. alb. gr. v. jalap. gr. vj. cum f. q. syrup. de ros. sicc. solutiv. f. pilulæ duæ vel tres mane devorandæ, & potionem superbibendo ut supra.

Purgatus puer sumet mane per plures dies positionem sequentem.

℞. Syrup. rosar. pallidar. unc. i. jalap. gr. v. diagred. gr. iij. misc. capiat.

Si aquæ post aliquot dies non sufficienter moventur, ipsi addatur syrupus de spina cervina ad dr. iij. & aliquot diebus elapsis, si evacuatio nondum votis respondet, drachma semissis: hoc remedium aquas in pueris potenter movet, ut sæpius ex-

expertus sum dum curabam pueros anasarca, & ascite laborantes; hoc remedio per viginti aut triginta dies utebantur, facto identidem aliquo intervallo.

Si puer effet plurimum annorum, aqua vitæ Germanica ad unciam semissem, syrupo rosarum pallidarum adderetur, lactentibus autem non convenit: utile etiam erit purgationem identidem iterare; nutrix autem diætam exsiccantem tenebit; his topica & externa remedia adjungere nonnulli suadent, verum inutilia sunt.

Quæritur an hydrocephali interno trepanum conveniat?

Respondeo cum Munnicks, aliisque viris de re chirurgica optime meritis: capitis apertionem ægri mortem accelerare, quia una capitis parte subito depleta, cerebrum antea à compressionem immune, tunc tantopere premitur, sublato pressionis æquilibrio, ut munia sua explere minime possit, & ideo sopore, ac motibus convulsivis, brevi post operationem correptus extinguitur æger. Hoc confirmavit experientia, ita referente Fabricio Hildano 17. *Observat. Chirurg. Cent. 3.* de juvene chirurgo; qui pueri hydrocephalo laborantis calvariam aperire ausus est, verum puer triginta sex ab operatione horis obiit.

De Hydrocephalo particulari interno.

Hydrocephalus particularis internus audit, dum serum in ventriculis cerebri præsertim anterioribus colligitur; tunc visio aboletur, oculi suffusi & tumidi convelluntur, clauduntur quasi in dormientibus, facies subtumida & pallida, extrema corporis frigent, pulsus parvus & debilis est, si febris desit. Verum si causa quæ serum in ventriculis congerit, febrem afferat, rubet subtumida fa-

facies pulsus frequens & mollis, anxiosus æger; mox oculos aperit, & aspicere videtur, licet non videat; mox claudit: pueros ut plurimum, raro adultos afficit.

Quandoquidem serum in ventriculis cerebri non potest colligi, nisi substantiam cerebri corticalem, & medullarem undequaque protrudat, ex eo fit liquet motum humorum in cerebro perturbatum iri, nec posse liquidum nervosum e cerebro ad partes sufficienter amandari; hinc minor cordis & articularum pulsatio, minorque in humoribus motus, tum fermentationis, tum circulationis, ex quo pulsus parvus & debilis cum extremitatum refrigeratione nascitur. Quoniam adhuc thalami nervorum opticorum a ventriculis cerebri anterioribus originem ducunt, a sero ibi collecto premuntur; qua pressione fit ut liquidum nervosum per nervos opticos ad retinam fluxurum supprimatur, unde retinæ laxitas cum visus abolitione erit; sed & alii nervi, qui in oculis distribuuntur, tertia scilicet & quarta conjugatio, prope thalamos opticorum originem habent, comprimuntur quoque. Hinc & oculi suffusi & tumidi erunt. Rursus, quoniam serum est quid mobile huc & illuc diffluens, magis quoque nervos memoratos comprimere poterit. Unde dabitur influxus liquidi nervosi ad oculos irregularis & inæqualis, hinc identidem oculi convelluntur. Demum, quoniam tanta sero in ventriculis cerebri collectio concipi non potest absque intercepta in illis humorum circulatione, ex eo quoque fiet ut sanguis in capite remoretur, & subrumida & pallida videatur facies, si febris desit, ob sanguinis constitutionem aquosam & humidam: verum si causa hydrocephalum ventriculorum producens motum febrilem afferat quoniam major est intestinus sanguinis motus, magis quoque cor & arterias ad contractionem sti-

mu-

mulabit; unde fortior atque frequentior erit pulsus cum facie subrumida & rubra; demum anxiosus puer erit, quia sanguis ob vasorum laxitatem difficile per partes provolutus, vasorum tunicas commovet & vibrat, eadem de causa anhelatio fit, quæ gravior est, febre exacerbante, ob motum sanguinis in pulmonibus celeriozem.

Si hic hydrocephalus adulto aut puero aliquot annos nato accidat, quia firmior est atque solidior ossium calvariam constituentium textura & unio, moles capitis non crescit; sed serum ventriculos cerebri adeo dilatatur, ut totum viscus veluti marsupium videatur, si in lactente aut puero recens nato fiat, ossibus adhuc mollibus, & futuris laxis caput intumescet, & ad majorem molem perducentur, ut ex observationibus Auctorum colligitur. Quoniam absque retardato humorum motu serum effundi non posse certissimum est; idcirco nec humor serosus in ventriculis cerebri colligitur, nisi sanguinis motus præpediatur, vel in plexu choroideo, vel in lateribus ventriculorum seu substantia cerebri medullari. Causa igitur conjuncta hujus hydrocephali erit retardatus humorum motus in plexu choroideo, vel in parietibus ventriculorum; quoniam enim ob præpeditum humorum motum vasa turgescere & nimis repleti oportet, liquidis a retro sequentibus liber aditus denegabitur, qui in qua conantur intrudi, vasa repleta ulterius dilatantur & aperient, factaque vasorum rima, serum effundetur magna quantitate. Retardatur humorum motus in memoratis partibus, si sanguis aquosior, crassiorque, vel inæqualiter inspissatus a cruditatibus primarum viarum, concurrente laxiore cerebri structura, vel glandulis aut tumoribus skirrosis in vicinia adnatis; sic hydrocephalum remotius pariunt victus humidior, intempesteria frigidorum capiti applicatio, denudati capitis aeri fri-

frigido expositio, soluta sanguinis compages, seu nimia feri in sanguine extricatio, sive a coagulanti-
 bus, sive a dissolventibus, quo fit ut aliquando
 cum febre maligna aut putrida complicetur. Ori-
 tur adhuc a tinea frequenter subito suppressa facto
 regressu humoris visceri & saluginosi a partibus
 capitis externis ad internas; hujus generationi
 concurrit glandula pituitaria obstructa & indurata,
 aut infundibulum obstructum, aut compressum,
 quia ab his feri in ventriculis collecti derivatio
 præpeditur; cum unanimi Auctorum consensu con-
 stet, glandulam pituitariam ad hoc fuisse destina-
 tam, ut humiditates ventriculorum cerebri per in-
 fundibulum accipiat, & ad sinus Lowerianos trans-
 mittat.

D I A G N O S I S.

Hydrops ventriculorum cerebri noscitur ex vi-
 sus abolitione, oculis suffusis & humidis identidem
 convulsis, modo clausis, modo apertis, cum facie
 pallida & subtumida: perseverante morbo reliquæ par-
 tes convellentur, quia quo major fit feri collectio, eo
 major ventriculorum dilatatio, partiumque vicina-
 rum compressio; quapropter origines nervorum
 inæqualiter compressæ, liquidum nervosum inæqua-
 liter quoque accipiunt, & ad partes traducunt;
 hinc brachiorum, crurum, aliarumque partium spas-
 mi sequuntur, Hunc hydropem antecunt dolor ca-
 pitis diuturnus & pertinax, morositas, torpor men-
 tis, appetitus prostratio; quæ hydropem immi-
 nentem, præcipue in junioribus pueris, significant,
 ut in duobus nuperrime observavi, qui hac specie
 hydropis obiit. Is vero adultos raro, pueros sæ-
 pius ob molliorem cerebri texturam, & constitu-
 tionem sanguinis serosam, aggreditur, & eos pue-
 ros

ros præcipue quorum capitis nimis tumidi moles naturalem multum superat.

P R O G N O S I S.

Hæc hydrocephali species gravissima & lethalis est pronuntianda, ita testante experientia, nullumque vidi qui ab ea evaserit; licet via aquis effluendis per glandulam pituitariam patere videatur; verum propter compressionem medullæ cerebri ab aquis collectis illatam diu nequit perseverare in ipso circularis humorum motus. Hinc citius ægri jugulantur ab aquis ventriculorum cavitates replentibus; verum periculum majus, si febris cum hydrocephalo complicetur, quoniam accelerato humorum motu, sanguis uberius ad cerebrum fertur, majorque aquarum collectio fit. In hydrocephalo particulari pedes, brachia, caput convelli malum, quia spasmus tot partium omnes ventriculos cerebri aquis repleri, vel serum in basi cranii effusum significat, ut observavi in binis pueris hydrocephalo laborantibus, qui motus convulsivos in capite, brachiis & pedibus aliquot diebus ante obitum, passi sunt; aperta calvaria, aquas pauca quantitate in ventriculis, majori in basi cerebri collectas inveni.

C U R A T I O.

Quandoquidem hydropem ventriculorum nunquam sanari superius dictum sit; idcirco remedia præscribere inutile videtur; attamen si quædam adhibere necessum sit, eadem adhibere oportet, quæ supra pro hydrocephalo universali interno fuere proposita; cum eo discrimine, quod si febris adsit, sanguinem mittere oportet e brachio, postea e pede, & dein potio cathartico-emetica præscriben-

benda, ut cruditates febrem & hydrocephalum producentes, aut foventes expellantur. Parabitur sic potio pro puero duorum aut trium annorum.

R. Senn. mundat. dr. i. rhabarb. contus. dr. sem. sal. tamarisc. scrup. j. coq. in decoct. radic. aperient. unc. iij. in colatur. & express. dissolv. mann. calabrin. unc. j. adde tartar. stibiat. solub. gr. ij. capiat.

Si puer ætatis sit majoris, augebitur dosis purgantium, & emetici.

Celebrata purgatione, hydragoga supra proposita convenient, aut purgantibus insistere oportet, si hydrocephalus immineat, aut incipiens sit absque febre, incidere, attenuare sanguinem, & serum expellere oportet; quapropter, diætâ exsiccante, & incidente præscripta, nec non sanguine misso a pede, & purgatione celebrata etiam cum emetico, sequens parabitur pulvis per dies aliquot sumendus pro puero sex aut septem annos nato.

R. Croc. mart. aperient. majal. vor. præparat. gr. vj. rhabarb. pulverat. gr. x. pulver. milleped. & sal. tamarisc. ana gr. v. jalap. & diagred. ana gr. iv. f. pulvis, quem capiet mansu perbibendo jusculum sequens.

R. Radic. brusç. asparag. & petrosol. ana unc. sem. coq. in juscul. pulli per horam unam; sub fin. coction. adde folior. capill. vener. polythric. & scolopendr. ex omnibus m. j. fol. betonic. iv. aut v. coletur & exprimat.

Verum quoniam puer pulverem non facile sumet, idcirco jusculum radicibus alteratum capiet: si id accipere nolit, paretur absque radicibus. Uti-

le erit purgationem celebrare quarta qualibet die, & assumpto decies aut duodecies pulvere aperienti cum jusculis, exhibebitur aqua vitæ germanica, donec restitutis cerebri muniis, puer e periculo hydrocephali immunis credatur. Optimum erit etiam cauteria nuchæ admovere, & vesicatoria scapulis, ut omni ex parte fiat feri dissipatio; quo remedio absque aliorum pharmacorum auxilio hydrocephalus præcaveri potest.

C A P U T VII.

De Epilepsia, & motibus convulsivis.

PUeros & lactantes præsertim epilepsiam & motus convulsivos adeo frequenter corripere experientia demonstravit, ut puerilis morbus epilepsia fuerit appellata; ideoque inquiramus cur pueri & lactentes præsertim tam facile in hos affectus incidant.

Quandoquidem epilepsia est privatio aut immutatio maxima sensuum, tum externorum tum internorum, cum nonnullarum partium aut totius corporis concussione, quæ ex infarctu cerebri, & inæquali nervorum ex eo procedentium compressione oritur, ex eo etiam facile colligitur pueros, & præsertim lactentes præ adultis huic obnoxios esse.

1. Quoniam molle & tenerum est ipsorum, hac quoque de causa facile in eo humores hæzere possunt, & infarctum cum inæquali eorum compressione inducere. Etenim nec ita molle cerebrum esse potest, quin vasa exilissima quibus constat mollia quoque sint, & minima vi elastica fruantur; quapropter si humores cum astu, & nimia quantitate, vel cum

cum aliqua visciditate ad id truantur, difficile per ejus substantiam circuitum absolvere poterunt. Humores igitur crassi & viscosi in vasa exilissima irruent; per quæ ratione molis adeo lente provolventur, ut tumores pariant, & liquida quæ a retro sequentur, sistere valeant: hac adhuc facilius fient, si cerebrum, præter mollitiem huic ætati naturalem, humiditatibus in sanguine redundantibus ulterius fuerit laxum; sic pueri quorum caput crassius & humidius est, sæpe epilepsia & motibus convulsivis corripiuntur, cum cerebrum in capite crasso necessario mollius contineatur, quod etiam accidet ab irregulari ejusdem cerebri incremento; etenim cum in lactentibus non detur illa cerebri accretio, quam intra plures annos acquisiturum est, quam plurimis de causis accidere potest, ut cunctæ cerebri partes æqualiter & juxta debitas leges non crescant. Sanguis igitur in parte sufficienter non nutrita & evoluta difficiliter movebitur, minimaque de causa hærebit.

3. Quoniam nervi & dura mater lactentium vasibus exilissimis constant, seu organis elasticis, quæ facile motum suscipiunt ob exilitatem, & vibrationes incredibili celeritate edunt; ex eo etiam fit, ut minima de causa ad vibrationes celerrimas edendas impelli possint. Verum nec adeo celerrimæ vibrationes in nervis & dura matre fieri possunt, nisi liquidum nervosum e capite ad partes trudatur, motusque sanguinis per cerebrum turbetur, cum mater illa membrana motu suo systolico sanguinis motum in cerebro subjacente promoveat. Ergo hac quoque de causa pueri & lactentes præsertim præ adultis epilepsia afficiuntur cum solida & liquida in adultis mole majori donata ad motus adeo celeres minus sint idonea. Quapropter epilepsia puerorum a duplici causa repeti potest: 1. ex iis quæ cerebri mollioris vasa

C 2

in-

infarcire possunt. 2. Ex illis quæ nervos irritare & succutere possunt.

Vasa cerebri infarciunt humores tenaces & viscosi, cum moles ipsorum exilissimis vasorum insensibilium cavitatibus minime conveniat, hinc vasorum obstructio, varii in cerebro tumores nascuntur, a quibus humorum motus retardatur, & infarctus producitur. Humores tenaces & viscosos afficiunt lac viscidus, quo lactens alitur, mala ejus in stomacho præparatio, vel cruditates a primis viis suppeditatæ, quæ sanguinem inspissant, & veluti coagulant: inspissatur adhuc sanguis a frigore externo, ut si infans aeri frigido aut vento diu exponatur, cum imminuto hac de causa sanguinis motu partes ejus integrantes simul coire oportet, ex qua cohæsiōe sequitur humorum visciditas; infarciunt adhuc cerebrum humores viscosi a partibus ad ipsum devecti; sic a suppressa crusta lactea a causa externa, ut aere frigido, vel intempestiva remediorum applicatione, epilepsia gravis recurrit, quia humor viscidus & tenax crustam lacteam pariens intus repulsus vasa cerebri obstruere & replere valet: motus epilepticos quoque parit concussio capitis, ob nimiam vasorum mollitiem, & nondum sufficienter factam ossium cranii soliditatem. Nervos irritando, epilepsiam produciunt dentes difficile erumpentes, & dure nimis gingivas lacerantes, sanguis in tumore phlegmodeo putrescens, & nervos in hac parte vehementer succutiens. Epilepsiam ab hac causa productam observavi in puero quatuor annos nato, qui phlegmone suppurato in parte media, & superiore ossis coronalis laborabat, quem ab iteratâ hujus partis contusione sæpe cadendo contraxerat; aperto tumore exiit pus, & puer sopore & motibus convulsivis non fuit ultra correptus.

Epilepsiam puerorum vermibus intestina pun-
gen-

gentibus Auctores tribuunt. Tamen si vermes pun- gere & laceffere non negemus, veritati tamen sat consonum videtur epilepsiam tunc tribui debere materiz intestinis putrescenti, a qua vermes nascuntur, cujus portio ad sanguinem delata motum humorum in cerebro perturbare idonea est; posse tamen nervorum morsus epilepsiam producere sequens observatio probat.

Duobus ab hinc annis ad puerum quatuor annos natum, vocatus sum, qui pridie denarium deglutierat, motibus convulsivis spasmo cum facie pallida & sopore detinebatur; cognita ab ancilla illi famulante morbi causa, clysterem purgantem & potionem contra vermes, aliquot diagredii granis additis præscripti, quibus alvum deponendo, denarium excrevit, & symptomata memorata illico evanuerunt. Pueris vero octo, vel ultra annos natis epilepsia accidit ab iisdem causis quæ eam in adultis pariunt.

D I A G N O S I S.

Ex sopore & motibus convulsivis epilepsia puerorum noscitur. An ab irritatione vel humoribus viscidis cerebri infarctum producentibus fiat, facile assequi possumus a nutrice vel puero famulantibus, sciscitando ea quæ præcessere. Abdomen reliquasque corporis partes explorando Medicus videbit an causa in his resideat.

P R O G N O S I S.

Sicuti pueri ceteris facilius epilepsia corripuntur, ita & facilius sanantur. Mutata humorum constitutione, firmato partium solidarum cerebri præsertim & nervorum tono, sic docet *Hippocrates* pueros ab epilepsia liberari victis ratione, muta-

tione cœli & præsertim ætatis; verum aliquando in pueris epilepsia adeo graviter recurrit, ut eos jugulet; quapropter non immunis periculi censenda, dum sæpius redit, & sopor inter reditus maximus est, & ferme totum convellitur corpus. Rursus, quæ a materiis viscidis cerebrum infarcentibus fit, gravior est ea, quæ nervorum succussionem sequitur. Sic lethalis creditur epilepsia, quæ crustæ lactææ suppressæ, aut tumori in capite enato accidit; minus gravis judicatur, quam dolor colicus intestinorum parit: pueros in vigore acuti morbi convelli malum, quia causa morbifica altius cerebri substantiam penetrat, & humorum motum in eo perturbat; pejor adhuc quo febris acutior est, quia accelerato sanguinis motu in cerebrum uberius ruit, & totalem ipsius infarctum parit.

C U R A T I O .

Quandoquidem hic de epilepsia lactentium curanda præcipue agitur, idcirco statim lac, quo alitur æger, explorare oportet, an viscidum, falsum, seu calidum sit; si lac optimum puer sugat, tunc huc dirigenda curatio ut causa remota tollatur, quæ cum varia esse possit, diversa etiam methodus curandi adhibetur. Verum quoniam frequenter fit a crusta lactea subito intus repulsa, vel a cruditatibus acidis in stomacho a lacte relictis, quæ alimentum lactentis inquinantes, febrem, soporem, cum motibus convulsivis pariunt; epilepsia ab his oriundæ curationem ibi proponemus; cum eodem modo curanda sit a quacumque ex his causis procedat. Quoniam igitur infarctus cerebri fit cum motu febrili, idcirco sanguinem illico mittere oportet ad unc. iv. juxta ætatem & vires ægrotantis; elapsis aliquot horis, sequens injicietur enema.

R. De-

℞. *Decoct. comm. clyster. refriger. & laxant. unc. vj. dissolv. cathol. dr. vj. vin. emet. turbid. unc. sem. f. clyster.*

Si a clystere morbus non remittatur, sequens potio purgans præscribitur statim a clystere rejecto.

℞. *Senn. mundat. dr. j. rhabarb. contus. semin. contr. & tartar. solubil. ana scrup. i. coq. in aq. fontan. unc. iij. in colatur. & expression. dissolv. mann. calabrin. unc. i. vin. emet. dr. vj. vel tartar. stibiat. gr. iij. f. pot.*

Altera die a purgatione, clyster ut supra injiciatur, absque vino emetico, & bis in die exhibebitur pulvis de gutteta ad gr. xij. Die sequenti purgatio iterabitur.

℞. *Pulver. de guttet. gr. xij. cap. cum lact. cochlear. superbibend. potion. ut supra.*

Altera die ad stomachum corroborandum, parabitur sequens infusio, qua bis in die utatur.

℞. *Kinkin. in alkool redact. dr. ij. rhabarb. pulverat. dr. j. summitat. absynth. minor. p. i. coq. leviter in aq. fontan. lib. sem. & dein per horam calide infundantur.*

℞. *illius infusionis unc. ij. capiat.*

Ante infusionis haustum, exhibebitur pulveris de gutteta scrupulus semissis. His curata epilepsia, ne iterum redeat, cavendum; idcirco puer semel in mense aut sæpius purgabitur, & qualibet febrimada bis sumet pulveris de gutteta grana duodecim. Imo si caput lactentis crassius & humidius

effet, fontanella occipiti admoveretur, & nutritrix a cibis crudis, acidis & humidis se abstineret. Interim, si irritis remediis epilepsia perseveret, his ulterius insistere non debet Medicus, sed diæta convenienti præscripta expectandum ut æger ad ætatem pubertatis perveniat, in qua mutationes fiunt, quæ epilepsiam quandoque radicitus tollunt.

C A P U T VIII.

De Vigilis.

PUeri somniculosi sunt, ipsisque utilis videtur dormiendi necessitas, quam constitutio sanguinis humida, cerebrique mollities parit; cum in somno corpus mirum in modum nutriatur & crescat. Hinc vere ægrotare lactentes censendi sunt, cum diu vigilant, ita ut nec pannorum mutatione, neque cunarum motu, nec cantu, nec mamma exhibita, aut alio quovis modo somnum capessere possint; tunc ejulant, flent anxiosi, & mille modis corpus torquent & agitant; his perseverantibus accedit corporis emaciatio cum motu febrili.

Quandoquidem vigilia in continua tensione, & motu corporis atque nervorum sensibus externis prospicientium consistit, patet eam fieri posse, quia liquidum emporium & nervos replens continuo commovetur, quia vel ipsi nervi in partibus succussi præter modum emporium succutiunt; reliquumque systema commovent, dum liquidum nerveum cavitatem replens, continuo commovetur; fluit quoque continuo a cerebro ad partes subjectas, & continua adest nervorum tensio, unde vigilia; liquidum autem nervosum commovet au-

auctus intestinalis sanguinis motus, quo celeriter ad cerebrum fluit, celeres & frequentes arteriarum oscillationes efficiens; quoniam autem arteriarum cerebri, & duræ meningis oscillationes a sanguine appellente fiunt, quo citius, celeriusque sanguis ad caput trudetur, eo celeriores & frequentiores duræ matris, & arteriarum cerebri oscillationes nasci oportet, quibus liquidum nervosum prompte a sanguine derivatur & e cerebro celeriter exprimitur. Intestinum autem sanguinis motum intendit lac a nutrice calidum & salsum exhibitum, vel in stomacho infantis male præparatum & acescens, sicque heterogeneous quodam modo sanguini factum; nervos succutiunt excoriationes in habitu corporis factæ; ut in cruribus & natibus ab urina, aut alvinis fecibus acrioribus, aut non deterfis, & sordes ibidem relinquentibus; vigiliis quoque pariunt tormina, colici dolores intestinalium, vel rheumatici aliarum partium, ulcera, tumores phlegmonosi aut erysipelatosi, quibus nervi præter modum succussi emporium, & reliquarum partium nervos commovent, unde vigiliæ. Quia vero vigilia motus est continuus nervorum & liquidi eos replentis atque tendentis, idcirco necesse est, ut motus sanguinis magis intendatur, quo febris excitabitur, nec non fiat maxima partium dissipatio; hinc marcor totius corporis orietur, cum in somno præcipue infantes alantur, quia succi nutritii appositio partibus facilius est pacato, quam accelerato humorum motu. Demum quia causa vigiliarum dolorem sæpe affert, ejulatus, fletus & variæ corporis agitationes eas sequentur.

D I A G N O S I S.

Nullis signis vigiliæ immodicæ egent, quibus dignosci possunt, cum satis pateant; sed ad hoc præ-

præsertim attendere oportet ut causa vigiliæ notificatur, quapropter explorare oportet, an infans aliquid mali patiat, ut difficilem dentitionem, tormina, dolores colicos, aut rheumaticos, quæ partes movendo cognitu satis faciles erunt, cum tangi aut moveri non possit pars dolens, quin infans in fletus & ejulatus erumpat: observandum præterea an tumorem inflammatorum ulcus vel aliquid simile in corpore gerat, a quibus dolor & vigiliæ nascentur; si eorum nullum sit, lac, quo infans nutritur, examinandum, & si in lacte nullum vitium reperiatur, cruditatum in primis viis latentium suscipio non levis erit.

P R O G N O S I S.

Vigiliarum diversa sit prognos ratione temporis & causæ vigiliæ; recentes minus habent periculi quam diurnæ, quia diurnis febris, emaciatio, virium prostratio & alia gravissima mala accidunt, secus recentes; vigiliæ quas lac calidum, leves dolores colici, excoriationes pariunt, minus graves sunt illis, quæ ulcera, tumores phlegmonos, erysipelatosos, vel rheumaticos sequuntur dolores. Vigiliæ diurnæ præter mala quæ afferunt, causam validiorem & profligatu difficiliorem agnoscunt, quam recentes, & in hoc etiam periculosiores.

C U R A T I O.

Duo sunt in vigiliis sanandis efficienda: 1. Somnus quam cito fieri poterit conciliandus: 2. Causa vigiliarum profliganda. Primum narcoticis fiet, & ideo statim syrupus papaveris albi præscribendus; varia sit ejus dosis pro varia infantis ætate: puero sex menses v. g. nato exhibebitur prima vice

ce

ce ad dr. sem. augebitur sensim, ad drachmas duas, & singulis diebus exhibendus est, donec vigilia remiserit. Vidi puerum bimestrem cui drachmæ tres diebus singulis exhibebantur. Laudanum ut potentius narcoticum nunquam propinandum, ne sopor lethalis procreetur; sanguis etiam mutatur, si febris adsit, & ætas infantis ejus missionem permittat.

Verum quoniam narcotica diu somnum conciliare non possunt manente causa vigiliarum, nec somnus arte adeptus vires reficit, nec corpus alit ut naturalis; ideo curatio ad causam remotam præcipue est dirigenda; si sordes excoarationem attulerint, panni mutentur, quoties urinam aut alvina feces excernet; si tormina, dolores colici aut difficilis dentitio vigilias pariant, iis medebitur ut infra dicetur; si tumor, ulcera aut inflammatio causa sint, remediis pariter convenientibus curanda; si lac calidum & falsum vigilias efficiat, tunc melius seligere necessum est; si dolores rheumatici aut succi falsuginosi in utero a matre ad prolem traducti natales iis præbuerint, licet lac, quod infans fugit, bonum & laudabile sit, conveniet, ut humidius, dulciusque evadat, nutricem temperare jusculis pullorum refrigerantibus, aut cremoribus oryzae, aut hordei, illamque cibis ut humidis & pinguibus, seque abstinere a crudis, falsis, exsicantibus, piperatis, &c. tandem si ab acidis in stomacho nidulantibus, & lac corrumpentibus oriatur, purgabitur sequenti modo.

R. Senn. mundat. dr. sem. rh. contus. scrup. i. semin. contr. p. i. coq. leviter in aq. fontan. unc. ij. in colatur. dissolv, mann. calabrin. unc. i. capiat.

Altera die sumat fyrupi de cichoreo composit.
un

unciam unam cum Rhæi pulverati granis duodecim, & fero ipsi cum lacte exhibebitur corallii rubri præparati scrupulus unus; per triduum his remediis utatur, exhibito qualibet nocte syrupo papaveris albi ad somnum conciliandum, quibus irritis, si halitus, quos per eos emittit, aciditatem referant, sequens pulvis parabitur.

R. Corall. rubr. præpar. ℞ rh. pulverat. ana gr. x. sal. absynth. gr. v. fiat pulvis pro una dosi, cum jusculi vel lactis cochlearum exhibendus puero sex menses nato.

Hic pulvis alternis diebus exhibebitur, ne puer præscripto remediorum usu fatigetur, eoque quies & ultra, si necesse sit, utatur, cujus usu finito præscribatur purgatio, ut supra.

C A P U T IX.

De Pavore nocturno.

PAVORE nocturno pueri corripiti creduntur, dum a somno subito excutiuntur cum clamoribus & fletu, irregulari membrorum motione, oculis apertis perterriti fugere, & alio se conferre volentes, qui somnio terribili perciti parentum & famulantium verbis, nec blanditiis se colligunt; pavor nocturnus periodos habet longiores, vel breviores, tardius aut citius redeunt, & nisi in somno non afficit.

Cum pavor nocturnus mere somnium sit de re pavorem inducente, somnium vero error animæ judicantis & in cerebro operantis; igitur in pavore nocturno fibræ cerebri irregulariter succu-
tuan-

tiuntur, unde irregulares ideæ animæ offeruntur, quarum errorem dormiens, & sensibus non compos corrigere nequit, imo nec expergefactus statim corriget, quia fibrarum emporii motus adhuc perseverans ideas vividas animæ offert, quibus in errorem inducitur, donec motu fibrarum remisso, anima minus vivide affecta debite etiam judicet; sed cum anima ab objecto repræsentato fortiter percellatur, hinc irregularis & perturbatus liquidus nervorum ad partes influxus, unde ejulatus, fletus irregularis, membrorum motio, ceteraque, quæ vehemens animi pathema demonstrant.

Verum nec quidquam fibras emporii succutere irregulariter potest præter humores qui in cerebro provolvuntur; ergo causa pavoris nocturni a perturbato humorum in cerebro motu producitur. Perturbabitur autem humorum motus in cerebro a succis crudis a stomacho ad sanguinem traductis, qui tempore somni absque divisione cum sanguine provoluti substantiam cerebri tunc collapsam subeuntes sanguinis motum in eo sistent, unde validiores arteriarum oscillationes, quibus fibræ emporii fortius succutiuntur, earumque liquidum vehementer commovetur.

Verum arteriis cerebri validius oscillantibus, liquidum nervorum magis quoque ex ipso exprimitur: fluet ergo uberius ad nervos, eorumque tensionem restituet, unde pueri expergefactio; sed tantus humorum motus absque violenta vasorum commotione non fiet; ergo erit quoque anxiosus insans; hinc ejulatus & fletus cum partium commotione, quæ in infantibus nondum loquentibus & pavoris nequaquam capacibus mechanice fiunt.

D I A G N O S I S.

Satis ex allata definitione hic affectus noscitur,
præ-

præsertim si pueros annos quatuor aut quinque natos aggrediatur, cum ipsi objectum pavoris verbis exprimant. In lactentibus ejulatu, clamoribus fletu, membrorum commotione, tremore subito, & sine causa manifesta a somno excitatis satis patet.

P R O G N O S I S.

Hic affectus levis est, & absque periculo ut plurimum fit, cum causa, a qua producitur, facile tollatur, verum si sæpe redeat, periculum est ne epilepsia ipsi succedat, quia obstructions in cerebro supponit vel facit; si paroxysmi longiores sint & fortissimi, motibus convulsivis, palpitatione, motu febrili, & maximo angore stipati, nec somnus post paroxysmum quietus & securus fit, sed interruptus, gravis habendus est pavor nocturnus, quia magis cerebrum afficitur, & major est cruditatum copia, a quibus febres gravissimæ oriri possunt.

C U R A T I O.

Cum pavor nocturnus a cruditatibus acidis sanguinem inquinantibus oriatur; ideo totus curationis scopus in eo est, ut sordēs in stomacho nidulantes evacuentur, & digestio laudabilis fiat; si lactens æger sit, lac, quo vescitur explorare oportet; & si crassius, aut falsum fit, tenuius, dulciusque seligatur; si puer aliquot annos natus sit; modice cibetur, offis, panatellis, ovis sorbilibus, & panem tantum utatur; dein purgatio celebretur sic pro puero quinque annos nato.

℞. Senn. mundat. dr. i. rh. cantus. scrup. i. sal.
absynth. scrup. sem. coq. in aq. fontan. unc.
iij.

ij. in colatur. dissolv. mann. calahria. unc. i. f. pot.

Altera die a purgatione sumet infusionis sequentis uncias duas bis per triduum, aut ultra sumenda.

R. Kinkin. in alkoool redact. dr. ij. rb. contus. scrup. ij. summitat. absynth. minor. p. i. infund. per horam levi prævissa ebullition. in aq. fontan. lib. i. servetur ad usum.

Si nondum pavor nocturnus remiserit, iterabitur purgatio ut supra, qua celebrata, sumet puer novies, aut decies mane jejuno stomacho pulverem sequentem.

R. Kinkin. ℞ rb. pulverat. ana scrup. sem. croc. mart. aperient. gr. viij. sal. absynth. ℞ diagred. ana gr. iij. f. pulvis ad usum.

Hoc pulvere puerum pavore nocturno laborantem novissime sanavi. Finito usu pulveris repurgabitur, & necesse erit ut per aliquod tempus modice cibetur, & ab usu carniū se abstineat, quia caro facile in stomacho corrumpitur.

C A P U T X.

De Strabismo.

Strabismus est oculorum versus canthum internum aut externum distorsio; unus tantum, ambo aliquando distorquentur oculi. Dividitur in congenitum & adventitium; congenitus is est, quocum

na-

nascitur infans: adventitium puero nato accidit, & duplex est, fugax & permanens; fugax sæpe periodicus est.

Causa strabismi est contractio fortior muscoli abductoris aut adductoris in utero factam supponit, si oculus versus nares distorqueatur; vel defectum accretionis, quo fiet ut adductor antagonista carens oculum ad se trahat. Fugax aut periodicus convulsionem unius aut alterius muscoli ostendit, & cum epilepsia, vel hydrocephalo cerebri complicatur. Adventitius permanens ab inæquali horum musculorum nutritione fit, & sæpe in infantibus producit, dum in cunis jacentes lumen a latere vident, ad quod oculos continuo convertendo distorsionem oculorum efficiunt.

Strabismus congenitus adventitio difficilius curatur, quia vitium conformationis supponit, nullis remediis curabile. Fugax, quoniam sympathicus est, prognosim sequitur morborum, a quibus producit. Adventitius a causa externa factus facilius curatur eo, quem causa interna producit.

Remedia huic morbo minime profunt cum naturæ viribus aut artificio sit sanandus; idcirco nihil aliud tentare oportet, quam infantem cogere, ut oculum ad latus oppositum convertat, sive eum in cunis ita reponendo, ut lumen a latere opposito accipiat, sive larva faciem obducendo, cujus foramen in latere opposito sit, per quod lumen accipiat, qui hac de causa oculum in latus oppositum convertere conans, muscoli abducentis v. g. contractionem molietur, qua nutritionem & tonum accipiet, exsuscitato fibrarum carnearum tono ab influxu liquidi nervorum continuo ad musculum appellentis.

C A P U T XI.

De Aurium inflammatione & ulcere.

POne aures maximus est glandularum numerus, e quibus humor in pueris præsertim copiose exit, quod ex humiditate hujus partis colligitur. Accidit autem sæpe ut hic humor salsuginosus nimis pruritus primo excitet, deinde excoriationem pariat; unde tota postica auris nec non cutis ossiferosi vicina inflammantur, accidit autem inflammatio ab ejusdem humoris visciditate glandulas obstruente, vasa sanguifera comprimente, & sic sanguinis motum in inflammata parte retardante, dolor cum pruritu fit, sequitur excoriatio, humorque salsuginosus effluit, qui linteis accipitur, ne, ibi morando, ulteriorem acrimoniam adipiscatur; tument parotides, maxillares, & reliquæ glandulæ in collo, quæ juxta venas jugulares ponuntur, ex quibus humorum visciditas evidenter colligitur.

Accidit aurium inflammatio hyeme sæpius, æstate rarius; pueros humidos, quales quibus caput crassius est, præ cæteris aggreditur, mundata parte affecta, hæc inflammatio ut plurimum absque noxa gravi terminatur: verum munditie aurium neglecta, vel humore ulteriorem acrimoniam adepto pravo victu, aut parte ob pruritus durius a puero scalpta, inflammatio in ulcus convertitur, quod frequenti vini tepidi lotionem, unguento de lithargyro imposito, aut parato unguento cum tuthia, cerusa, sale saturni, aloe succotrina & butyro insulso, imprimis diæta humectante instituta, vel lacte, si lactens æger sit, humido, dulci, & optimo exhibitio, purgatione semel aut bis celebrata sanatur.

Accidit autem aliquando ut humor inflamma-

T. I.

D

tis-

tionem efficiens adeo saluginosus fit, ut ulcera gravia, & profunda relinquat, quæ ductum auris perforant, vel idem humor simul glandulas hujus ductus afficit, a quibus cerumen aurium eructat, obstructis glandulis, ductus inflammatur dolorque summus adest cum febre & vigiliis, si subito & notabilis facta fuerit inflammatio; verum si inflammatio minimam ductus partem occupet, dolor erit fat remissus, sed successive partes vicinas efficiens suppurationem efficiet, pusque fetidum, flavum, vel albicans extra aurem exibat.

Inflammatio ductus auris in lactentibus vix dignosci potest, in pueris eorum relatu dignoscitur: suppurationem vero pus exiens demonstrat. Hæc auditui nocet, si tympanum pueri rodatur, cariem quoque ossi petroso eadem ratione affert, remediis convenientibus sananda,

Si inflammatio hujus ductus cognoscatur, sanguis illico mittetur, ut suppuratio præcaveatur; dolor lenietur narcoticis dosi convenienti exhibitis, lacte muliebri immisso, vel oleo amygdalarum dulcium; obturato dein auris foramine cum gossypio, ne liquidum illiniens cito exeat.

Ulceria aurium aliter mederi oportet, si pus aquosum sit, & glandulæ ductus sero imbuantur, ob aquosam sanguinis constitutionem, cauterium nuchæ, vel brachiis admovendum, & æger indidem purgabitur sic, si quatuor aut quinque annos natus sit.

R. Senn. mundat. dr. i. rh. contus. & tartar. solubil. ana scrup. i. cog. in aq. fontan. s. q. in colatur. unc. iij. dissolv. mann. calabrin. & syrup. rosar. pallidar. ana unc. i s. pot.

Parabitur injectio in aurem tepide injicienda, sic.

R. Dc.

DE AURIUM INFLAMMATIONE &c. 51

Rx. Decoct. bord. unc. vj. mell. rosac. unc. ij. f. injectio.

Huic decocto guttas aliquot spiritus vini addere oportet, quoties in aurem injicietur; si pus feteat, quia ulcus magis detergendum est, parabitur altera sic.

Rx. Folior. absinth. centaur. minor. & scord. anam. sem. heder. terrestr. p. ij. summit. hyper. p. i. coq. leviter in s. q. decoct. bord. serva ad usum.

Huic addatur tincturæ myrrhæ una aut altera guttula, vel in eâ solvatur unguenti Ægyptiaci tantillum, si magis sit locus detergendi: puer decumbet super aurem exulceratam, ut sic pus facilius exeat. In hunc quoque finem pulveres & injectiones adhibeantur, & linteis calidis auris exulcerata cooperienda, ne ab ingressu aeris frigidi lædatur.

Si ulcus in partibus externis sit, unguentis curabitur, ut digestivo vulgari, vel balsamo Arcæi, aut suppurativo, vel unguento apii mundificativo, vel Ægyptiaco; si ulcus a partibus externis ad cavitatem ductus pervenerit, qualibet die fiet injectio bis aut ter, ut materia hærens auferatur.

C A P U T XII.

De Aphthi,

Aphthæ ulcuscula sunt albicantia, calore maximo stipata, in ore adnata, hæc gingivas, labia, linguam, palatum, & fauces occupant; plura sunt vel pauciora; in principio tumor est exiguus,

rubedine & dolore stipatus; quapropter aphtæ incipientes sunt phlegmonosi tumores, qui suppuratione terminantur; hæc ulcuscula profunda quandoque videre est cum intumescencia, & quadam renitentia partium vicinarum.

Quandoquidem ulcus ab humore corrosivo partium continuitatem solvente producit; aphtæ igitur in ore non nascuntur, nisi sit talis humor partium continuitatem solvens; quapropter nec ulcera erunt sine calore insigni: cum vero humor ille prius in parte hæreere debeat, quam eam corrodat, ideo tumor in principio est phlegmonosus, nec non compressis vasis sanguiferis, quæ in vicina tumoris sunt, dabitur quoque rubor & calor aliquis. Verum humor acrior factus hærentia, vasa, in quibus hæret, corrodit; solvetur continuitas partium cum sanguinis effusione, fietque suppuratio, unde major fiet in ore irritatio cum majori caloris sensu; hinc calor deurens, & anxietates quibus infantes torquentur.

Verum consequenter ad irritationem vicinæ partes contractiones majores & frequentiores edunt; glandulæ ergo e quibus saliva in os eructatur sæpius, magisque compressæ majorem salivæ copiam exprimunt, quæ ex ore continuo ferme exhibit, præsertim si ulcera fauces occupantia ejusdem in œsophagum derivationem impediunt. Rursus quoniam saliva, quæ ad ventriculum delabitur pure inquinata, apperentiæ, & ciborum coctioni nocet, erit quoque in Aphtis læsa ciborum digestio, aut lactis assumpti præparatio, nec non chylus etiam pure inquinatus sanguinem ulterius inficiet; hinc febris lenta tum emaciatione, & vigiliis, quæ ab oris irritatione præsertim nasci poterunt: hæc autem magis ingravescent, si humor ulcera fovens acrior sit, & ulcera majora partes depascentia producat, quo fit ut ossa palati aliquando carie
la-

laborent, vel ulcera adeo plura in faucibus nascuntur, ut infans nisi cum summo labore deglutiat.

Aptas generant quæcumque salivam corrumpunt, & salibus acrioribus gravidant, ut lac salisum, calidum, cruditates in stomacho congestæ lac sumptum corrumpentes, victus nutricis exsiccans, & falsior ut si piperatis, acribus, & falsis frequenter utatur, si nimis se exerceat, si vinum nimium, aut liquores ardentis epotet, si veneri indulgeat, si animi pathemate corripiatur, si biliosa & calida temperatura donetur, si lue quædam syphilitica, scrophulosa, aut scorbutica laboret.

Hæc ulcera adhuc pariunt morbi prægressi sanguinis sulphur & balsamum consumentes: ad hæc quoque contrahenda disponunt nimia aeris siccitas & caliditas; sic æstate præterita calidiori quam adhuc memini, aptæ pueros frequenter afficiebant. Hæc ulcuscula nonnulli repetunt ab halitibus acrioribus, a lacte in stomacho corrupto elevatis. Verum quoniam aptæ oris cavitatem priusquam fauces, œsophagum vero nunquam aut nisi inveterata afficiunt, ex eo quoque sat verosimile est eas potius a saliva quam ab halitibus his produci.

Et si objiciatur in palato & gingivis, ubi nulli sunt salivales ductus, aptas observari, respondeamus eas a saliva acriori in os delabente, & his partibus adhærente produci posse, quod sat manifestum fit in curatione luis venereæ, dum tota oris cavitas ulceribus similibus undique affecta cernitur.

D I A G N O S I S.

Aptæ sola oris inspectione noscuntur; sunt enim ulcuscula albicantia quorum labra rubra, & tumensia dolorem afferunt, cum calore maximo: hæc sæpe cum difficili dentitione complicantur,

quia dolor gingivarum acutissimus succum salivalem ita exagitat, ut in extremitatibus vasorum lymphaticorum majori copia irruat, inflammationem & tandem suppurationem ibi pariat, unde aphtæ. deinde cum saliva particulis salinis imprægnetur, rodit tunicas vasorum, & ulcera parit. Major aut minor salivæ corrosivæ, aut depravatæ qualitatis gradus dignoscitur ex numero, corrosione, & colore livido ulceris, nec non ex insigniori oris fetore; an causa penes nutricem, an penes infantem, lacte explorato facile nosces.

P R O G N O S I S.

Aphtæ recentes periculosæ non sunt, & inveteratis facilius sanantur. Quo plures numero sunt, eo graviores; quia majus humorum vitium significant. Ulcera profunda partes potenter rodentia aphtas gravissimas declarant; quæ fauces afficiunt, & degluttoni maxime nocent, periculum infanti minantur. Aphtæ ægrum jugulant, quæ febrem lentam cum marasmo, siti intensa, vigiliis & anxietatibus pariunt; pessimæ judicantur quæ ossa palati carie afficiunt. Demum lethales judicantur, quæ morbo acuto succedentes, omnem remediorum vim eludunt; quæ a lue venerea natales habent, gravissimæ, quia ob ætatem ægri teneriorem specificum remedium non sine periculo adhibetur.

C U R A T I O.

Huc tendat curationis scopus ut salivæ corrosio aphtas generans demulceatur, quod absque restituto sanguinis balsamo adipisci minime sperandum. Unde lac nutricis statim examinandum, cum morbi causa sæpius sit: si calidum & salsum reperiatur, se-

feligatur humidius, & melius, nec non, ut lac falsuginosæ sanguinis constitutioni medeatur, nutritrix diætam humectantem & idemulcentem tenebit, rejectis cibis acidis, piperatis, & exsiccantibus, servata quiete corporis & animi, bonum enim lac aphtas præsertim incipientes absque alio remedio quandoque sanat; quapropter alium cibum exhibere minime convenit; dein os infantis sequenti decocto sæpius ablue; ne pus vel saliva acrior in ore diutius moretur, nec non emollitis gargarismate partibus, tensio, dolor & irritatio mitigentur.

Rx. Decoct. bord. unc. iij. mell. rosac. unc. i. & sem. syrup. de moris unc. i. m. f. gargarisma.

Ad abluendum os, linteum decocto tepido imbutum cum digito immittatur, leviterque nutritrix ulcuscula deterget; verum & purgantia ad aphtas sanandas utilia erunt; quia cruditates primarum viarum producunt & fovent, ideo sunt evacuandæ; parabitur purgatio sic.

Rx. Senn. mundat. dr. sem. rh. contus. scrup. j. coq. in aq. fontan. f. q. in colatur. unc. iij. dissol. mann. calabrin. unc. j. f. pot.

Si puer esset aliquot annos natus, augetetur purgantium dosis; purgatione celebrata sequens pulvis exhibebitur.

Rx. Corall. rubr. præparat. & kinkin. in alkool. redact. ana scrup. sem. f. pulvis cum tantillo lactis exhibendus.

Vel ipsius loco præscribatur syrupus de cichoreo compositus alternis diebus per hebdomadam sumendus ad unciam unam cum rhæi pulverati granis

D 4 octo

octo vel septem. Verum si cruditates his non cedant remediis, purgato identidem ægro, crocum martis adhibere necessum erit ad grana quinque vel sex, cum corallii scrupulo semisse pro puero tres aut quatuor annos nato.

Si ulcera oris graviora sint, & partium, quibus inhærent, substantiam rodant, parabitur sequens decoctum magis deterfivum.

℞. Hord. integr. sordib. purgat. & summitat. rubi ana m. sem. coq. per horam in aq. fontan. s. q. sub fin. coction. add. fol. scord. & rosar. rubrar. ana p. ij. summitat. centaur. minor. & flor. hyperic. ana p. j. col. & exprim. post levem ebullitionem.

℞. Illius decoct. unc. vj. mell. violac. unc. ij. misc. f. gargarisma, cui tantillum vini rubri tepidi addetur, quo nutrix eos pueri abluat.

Si hoc decoctum ulcerum corrosionem non sistat, solvetur vitriolum in aqua, qua dissolutione ulcera leviter tangere oportet, & postea os abluere cum gargarismate supra præscripto, cavendo ne puer aliquid hujus dissolutionis deglutiat, quod vitari poterit puerum erigendo, dum ulceribus dissolutio admovebitur.

C A P U T XIII.

De vinculo linguæ solvendo, & Ranula sub lingua.

Sub apice linguæ vinculum est, quod brevius sicut longius linguæ motibus obstitit, ita ut infantes, nec lac fugere, nec libere loqui possint. Hic morbus in utero contrahitur, dum partes fetus

tus accrescunt, estque pueris multum molestus, cum lactis suctioni noceat, unde cruditates & maciem contrahunt, idcirco huic mederi illico oportet; si brevius fit, medela a solis naturæ viribus exspectanda, cum nutritio & accretio partium sit naturæ opus, & ideo, dum ætate crescente vinculum non elongatur, æger per totum vitæ decursum balbutit: dum vinculum linguæ longius est, apicem ipsius adeo stringit, ut infans lac vix fugere possit, quod facile dignoscitur ejusdem inspectione, quia infans lac sugendo mammam deserit cum ejulatu quasi suffocaturus, quia puer ob impeditum linguæ motum, lac ac pharyngem ægre propellit. Huic facile mederi possumus vinculum longius solvendo, quod sic fit. Puerum erigere oportet, ne sanguis e vulnere effluens in œsophagum ruat; ore diducto, linguæ apicem Chirurgus elevat, & quod superfluum est in vinculo, forcipibus amputat; inclinato pueri capite, sanguis ex ore exit. Deinde vino rubro tepido vulnus a bluitur, lotio similis aliquoties iteratur, donec vulnus conglutinatum fuerit.

Circa vinculum linguæ ex parte maximus est glandularum numerus, quas ranulas Anatomici vocant, quæ in pueris nonnunquam in tumorem adeo magnum crescunt, ut lac vix fugere possint infantes; tumor ille laxus & mucosus plenus est; aperto enim tumore, mucus ovorum albumini colore & consistentia non multum ab similibus stillat, ex quo facile patet causam ipsius esse succum salivalem, aut lymphaticum viscidum, & veluti grumosum, glandularum vasa emollientem, replentem, atque impense dilatantem; quo vero major est glandularum intumescencia, eo motus linguæ difficilior, & per consequens lactis suction, atque loquela ab humoris extracti visciditate; aliqui hunc tumorem meliceridis speciem esse contendunt.

Nec

Nec periculo vacat ranula quando cancrofa est ; aliquando fuppuratione putrefcit , ulcusque ad partes vicinas ferpit . Semper periculofa creditur , quia pueros afficit , quorum ætas tenera tumoris apertionem fine periculo non permittit .

Si tumor cancrofus fit , nil exterius moliendum , ne topicis tumor exacerbetur , fed lac optimum infanti præbere oportet , quo fuppuratio tumoris præcaveretur , & purgatio per intervalla celebrabitur . Si major eft puer , diæta erit media incraffans & humectans , præfcripta identidem purgatione : fi tumor fuppuratione putruerit , eadem conveniunt remedia , quæ fupra , dum de aphtis , fuere propofita . Verum fi tumor nondum fuppuratus fit , topicis uti ftatim convenit . Celebrata purgatione & nutricis lacte debite explorato , fi craffius , aut aquofius fit . tenuius feligetur . Sequens parabitur decoctum .

Rx. Folior. burs. pastor. cochlear. & plantagin. ana m. i. balauft. par. iij. malicor. contus. unc. fem. summitat. absinth. p. j. coq. per hor. dimid. partem in aq. fontan. & vin. rub. lib. i. Sub fin. coction. add. rosar. rubr. m. j. in colatur. & express. dissol. mell. rosac. & aq. secundæ calcis ana unc. iij. fiat decoctum quo tumor foveatur.

Vel fi mollior fuerit , lividus & ad putredinem vergere videatur , fequens paretur decoctum .

Rx. Decoct. bord. anc. v. mell. rosac. & aq. secundæ calcis ana unc. ij. spirit. vini unc. j.

Verum fi tumor diu hoc decocto fofus , nec non purgatione celebrata perfiftat , aut jam maximus fit , & linguæ motum penitus impediat , eum cultro aperire oportet , sæpeque poftea abluere cum de-

decocto hordei & melle rosaceo, aut vino rubro tepido; elapsis vero aliquot diebus, vulnus aquis bellilucanis detergendum, donec consolidatum fuerit. Suadent aliqui tumorem cauterio aperire, quod periculosum mihi videtur, tum quia cauterium simul in linguam ageret, cum præcipue saliva, qua os repletur partibus cauterii saturata œsophagum, & stomachum graviter afficeret.

C A P U T XIV.

De difficili Dentitione.

Dentes officula sunt in alveolis implantata & gingivis utrinque firmiter ligata, quæ in puero recens nato sensibilia ut plurimum non sunt, sed in gingivis latent, cum pauci sint pueri, qui dentati nascantur; a sexto ad octavum aut nonum mensem dentes erumpere solent: incipiunt incisorii, sequentur canini, ultimi tandem molares apparent. Non ideo sine dentibus infantes nascuntur, quia in gingivis non sunt, cum in ovo delineati sint, sicut & reliquæ corporis partes, sed quia incrementum & soliditatem præsertim ante id tempus non acquirunt. Dentes qui priores erumpunt, locum aliis tardius crescentibus relinquunt circa annum sextum vel septimum.

Quoniam eruptio dentium absque gingivarum dilaceratione non fit, ideo non erumpunt, nisi soliditatem osseam acquisiverint. Hinc prima dentium lamina, intima eorum substantia solidior ad ossium instar, sensu orbatur; ut primum autem dens factus solidatus est, accedente succo nutritio accrescens majores in gingivam conatus edit, quibus eam dilacerat, & viam ad erumpendum sibi fa-

fa-

facit, quam antea præ molliæ facere non poterat. Verum quoniam gingiva sensu sat exquisito fruitur, absque dolore dilacerari non poterit; quapropter alma parens natura non omnes simul induravit dentes, ne omnes simul erumpentes adeo gravem dolorem producerent, cui infans resistere minime posset; hinc incisorii primi erumpunt, canini sequuntur, tandemque molares successive erumpunt, nec gravis dolor eorum eruptionem sequetur, toties morbus non est, cum eruptio dentium sit juxta leges naturæ debitas statuta. Verum quandoque fit ut propter gingivæ firmiorem textum aut numerum dentium simul erumpentium symptomata adeo gravia dentitionem commitentur, ut hæc difficilis & morbosa merito dicatur, præsertim si plures dentes molares simul erumpant, quia basis major, majorem quoque gingivarum dilacerationem efficit.

In difficili & morbosa puerorum dentitione gingivæ nimis irritatæ inflammantur, tument & albicant præcipue in parte, e qua dens erupturus est: sopore puer detinetur cum febre & motibus convulsivis; lac sugere amplius nequit; vomitu, frequentius vero alvi fluxu detinetur; si dolor remissior sit, vigil, anxiosus est, lac difficile fugit, ejulatus sunt continui; morbo perseverante, apertæ gingivas & os infectant, puer emaciatur, dejicit excrementa viridia & mire fetentia.

Quandoquidem in difficili dentitione gingivæ præter modum irritatæ dolorem acerbissimum pariunt, ex eo necesse est ut sanguis uberius ad eas confluens sistatur, unde inflammatio gingivarum producitur, seu tument cum dolore, calore & rubore; verum pars quæ denti erupto adjacet, ceteris plus distrahitur; ergo vasa ibi nimis sanguine repleta tumorem albicantem efficient; dein cum a calore gingivarum præternaturali sanguinis

mo-

motus in partibus vicinis intendatur, erit quoque major calor in ore; sed a calore serum humorum absumitur, & sales exaltantur; fiet etiam ut saliva acrimoniam adipiscatur, & ad aphtas generandas idonea evadat; sed adhuc ad lac sugendum requiritur ut maxilla inferior successive contracta papillam comprimat: gingivis inflammatis papillam sine dolore comprimere non poterit; igitur puer lac non nisi difficile suget; ab eadem gingivarum inflammatione vigilæ & anxietates orientur. Interim quia dolor nervos succutit, & liquidum ipsorum, simulque universam humorum massam commovet, ciborum digestionem alterabit, vel cruditates in primis viis morantes exaltabit, quæ ventriculum & intestina vellicantes, vomitum, aut alvi fluxum promovebunt. A cruditatibus, vel a dolore gingivarum, aut utraque simul causa concurrente, febris intenditur. A febre autem, & defectu reparationis, quæ læsam coctionem semper sequuntur, puer emaciabitur.

Cum autem dolor gingivarum maximus quandoque sit, ideo nervi adeo graviter afficiuntur, ut dura mater vehementius, sed inæqualiter cerebrum comprimat; inde sopor cum motibus convulsivis producitur; gingiva æstuat, arefcit, nulloque modo lac sugere potest infans: pulsus celer, & parvus est, quia ob potentem stimulum gingivis admotum nervi tam forte vibrantur, ut celerem liquidi spirituosi influxum ad cor & arterias promoveant, quo promptam & celerem contractionem absolvent.

D I A G N O S I S.

Difficilis puerorum dentitio ex gingivarum tumore, dolore & rubore totiusque oris calore facile noscitur.

PRO.

P R O G N O S I S.

Eo gravior judicatur, quo plura atque graviora parit symptomata: si infans macilentus & debilis sit, vel morbo prægresso debilitatus, plus periclitatur, quam si vegetus & sanus sit; plus quoque periculi est, dum plures simul dentes eruptionem moliantur. Maximum vero periculum est, si plures molares simul eruptionem moliantur, quia basis illorum cæteris longe major, majorem cæteris gingivarum dilacerationem efficit: tandem quo puer ætate provecior est, eo quoque difficilius dentitio, quia gingiva firmior difficilius a dentibus scinditur, & ejus dilaceratio dolorem graviorem affert. Hinc alma parens natura eruptionem dentium in tenera ætate molitur.

C U R A T I O.

In difficili dentitione, lac quo vescitur infans illico explorandum; si calidum, crassum, vel salsum sit, aliud seligere necessum est; nutrix vero diæta humectante & refrigerante utatur; postea gingivas emollire atque refrigerare convenit. Fricentur ergo digito melle cum butyro mixto illinito, vel inungantur mucilagine seminis psyllii aut pulpa radicis althææ, vel cerebro leporino, quo mulieres nostrates in hoc casu frequenter utuntur: si vero calor & rubor sint maximi, succo solani & malvæ gingivæ illinientur; sæpius quoque os infantis explorare oportet, & digitis tangere utrum dentes erupturi jam gingivæ superficiem attingant, quod facile noscitur tactu: tunc quoque gingiva cultro foret incidenda, quo factò omnia symptomata remittuntur. Verum quoniam ratione doloris & febris, metus est, ne humores cum impetu in partes internas ruant, ideo sanguis

guis mittatur, ut venæ sectione humorum decubitus præcaveatur; & dolor atque inflammatio gingivarum remittantur.

Iterabitur venæ sectio, si necesse sit, & vires pueri hanc ferre valeant; alii profluvium prohibere periculosum est, ne cruditates, quæ alvo excernuntur retentæ febrem intendant, & in partes internas ruant; tunc clysteres injicere necesse erit, ne intestina sæpius irritata inflammentur. Sequens ergo paretur.

R. Flor. malv. violar. & fursur. macr. ana ℞. sem. semin. lin. p. j. coq. in aq. font. s. q. in colat. unc. vj. dissolv. lenitiv. & ol. amygdal. dulc. sine igne parat. ana unc. j. f. clyster.

Si vomitu æger detineatur, ad compescendam irritationem, quæ in ventriculo fit, sequens paretur julepus.

R. Semin. contr. p. j. coq. leviter in aqua portulac. unc. iij. in colatur. & express. dissolv. confect. de hyacinth. dr. sem. corall. rubr. præparat. scrup. ij. sal. absynth. scrup. sem. succ. limon. & aq. naph. ana unc. sem. f. julepus saculeatim sumendus.

His narcotica adjungere necesse est dosi convenienti exhibita, ut dolor remittatur; ut primum febris & dolor remiserint, ad sordes primarum viarum evacuantas, sequens potio purgans præscribatur.

R. Senn. mundat. dram. sem. rhabarb. contus. scrup. j. semin. contr. p. j. coq. in aq. fontan. unc. iij. in colatur. dissolv. mann. calabrin. dr. vj. syrup. de cichor. composit. cum rbeo unc. j. f. pot.

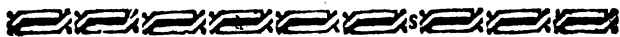
Dein

Dein ad stomachum corroborandum per triduum puero exhibebitur syrupi de cichorio compositi uncia una cum rhei pulverati granis quinque, & cochleari uno aquæ cichorii.

Verum si sopor & motus convulsivi difficilem dentitionem comitentur, & suspicio sit hæc symptomata a cruditatibus exaltatis in cerebrum ruentibus ortum accepisse, ut ex halitibus fetentibus ex ore exeuntibus, ventris inflatione, vermibus per anum excretis, argillosis dejectionibus, sat indicatur, vomitorium cum purgantibus exhibebitur sic.

Rx. Fol. oriental. dr. sem. semin. contr. p. j. coq. in aq. fontan. unc. iij. in colatur. dissolv. mann. calabrin. unc. j. add. vin. emetic. dr. iij. f. potio.

Celebrata purgatione, infusio kinækinæ bis aut ter in die præscribetur, & ante primum haustum puer sumet pulveris de Giuttreta grana duodecim, cum lactis cochleare. Die sequenti purgatio ut supra iterabitur absque emetico. Si vires non constant, cardiacis insistere necesse est, nec purgantia sunt exhibenda, donec viribus restitutis puer evacuationem ferre valeat.

C A P U T XV.

De Tussi Puerorum.

TUssis est prompta, & violenta pectoris contractio, ratione cujus aer cum impetu e pulmonibus expellitur; fit ab irritatis imis faucibus, vel trachea arteria, quæ partes sensu adeo exquisito

fito donantur, ut facile stimulum applicatum sentiant, ut patet dum aquæ guttula ridendo laryngis cavitatem ingreditur, quæ tussim vehementissimam parit: tussim igitur pariunt halitus e stomacho, læsa coctione ad fauces producti, easque vellicantes, & ideo pueri, quia voraces sunt, tussi sæpe laborant; similiter lac in stomacho lactentium accescens, halitus ad fauces emittit, a quibus irritatio harum partium fit, quæ etiam accidit ab humoribus e sinibus capitis, vel e naribus per lacunæ faucium ad fauces descendentes: irritatur adhuc trachea arteria ab humore ibi secreto acriori & falsuginoso, vel obstructis glandulis hunc humorem e sanguine derivantibus, ut fit in catarrho thoracis, ab aere frigido oriundo, trachea arteria non illimita transpiratione e pulmonibus manante irritatur. Fiet adhuc tussis ab halitibus acrioribus e pulmone exaltatis tracheam exsiccantibus atque irritantibus.

Dum humor falsuginosus per vasa bronchialia ad ductus tracheales deducitur, pulmones exsiccabit, & tracheam pariter afficiet, & ideo tussis nascitur a vitio stomachi lac corrumpentis; vel si infans lac calidum & falsuginosum sumat; aut si aeri frigido expositus, insensibilis perspirationis suppressionem patiatur, quæ suppressa copiosius ad pulmones ruit. Demum si infans vitiosam sanguinis constitutionem a parentibus acceperit, tussis minima de causa obnoxius erit.

Quoniam verò a tussi violenta fit thoracis concussio, & pulmo irregulariter & valide comprimitur, motus quoque sanguinis in ipso circulantis perturbabitur: hinc vasorum ruptio fieri poterit, sed & ipse stomachus sæpe & valide in tussi concussus lac male præparabit, unde mala infantis nutritio. Hinc febris nascetur, præsertim si tussis a vitio stomachi originem duxerit, unde

T. I.

E

VI

vigiliæ, emaciatio, anxietates, & reliqua quæ febrem comitari solent symptomata.

P R O G N O S I S.

Eo gravior est tussis, quo validior & frequentior, quia thorace sæpius validiusque concusso, motus humorum in ipso perturbatur; lactis præparatio læditur, & motus febrilis intenditur; si diu durat, irritis remediis gravissima judicatur, quia causam validius agentem supponit; emaciationem, febrem, & phthisim sibi adjungit.

C U R A T I O.

Ad tussim curandam, huic imprimis attendat Medicus, ut lacte optimo vescatur infans, cum a lacte vitioso sæpius fiat, & eo mutato, ea quoque curetur; quo facto, si tussis non desierit, narcoticis eam sedare oportet. Exhibebitur syrupus papaveris albi, ad drachmas duas vel tres puero unius anni, sed successive dosim augendo, ne nimia diacodii quantitate infans sopore corripiatur: dein purgabitur, ne lac in stomacho aceſcat.

℞. Mann. calabrim. dr. vj. dissolv. in aq. lilior. unc. i. & sem. add. syrup. de cichor. composit. unc. i. s. potio.

Iterabitur narcoticum ut supra & altera die bis exhibebuntur infanti corallii rubri præparati grana quindecim, cum lactis cochleare quo remedio iterato, si tussis non remittatur, per triduum infans sumet syrupi de chichorio compositi unciam unam, cum rhabarbari pulverati grans duodecim, & aquæ cichorii cochleare uno. Looch etiam sequens parabitur.

℞. Aq.

R. Aq. lilior. unc. ij. Syrup. jujubar. & violar. ana dr. sem. flor. benjoin. scrup. sem. f. looch.

Verum infanti tussienti nihil lacte utilius; idcirco nutricem refrigerare oportet jusculis pulli refrigerantibus, aut cremoribus hordei, vel oryzae, & se abstinere ab usu vini, salforum, piperatorum, acidorum, crudorum, aliorumque lac vitiantium. Si puer tussiens sit ab lactatus, diæta humectans & refrigerans instituetur, sanguis mittetur, narcotica majori dosi præscribentur, & celebrata purgatione lac caprillum exhibebitur, sumptis corallii præparati granis quindecim, ante lactis haurium. Verum si tussis usu lactis hujus ad hebdomadas continuati non remittatur, purgabitur iterum; & ne macie febreque lenta juguletur, lac muliebre ipsi præscribere oportet, suppressis cibus solidis, ne eorum miscela, lac in stomacho accescat.

C A P U T XVI.

De Vomitu & Singultu.

SIcuti viros, ita & pueros, sed frequentius, singultus afficit; eorum enim stomachus adhuc debilis, male concoquit cibos assumptos, ex quibus halitus acriores exsurgunt, œsophagi extremitatem, quæ stomacho est continua, irritantes, quam irritationem singultus sequitur; & tamen ab alijs causis singultus produci possit, ut fuse exposuimus in tractatu nostro morborum infimi ventris, attamen pueros & infantes non aggredi; tur ut plurimum, nisi propter stomachi vitium.

quoniam enim ventriculus ipsorum debilior lac copiosius assumptum, aut mali moris debite præparare non valet; hinc fit ut mora corrumpatur, & halitus irritandi capaces emittat, a quibus singultus orietur; cum extremitas œsophagi, diaphragmati in transitu annexa, irritationem sentire non possit, nisi diaphragma per consensum afficiatur; ex qua alternis vicibus liquidum nervorum uberius & promptius in diaphragma irrupit; unde convulsiva ipsius contractio. Similiter pueri ablactati, quoniam voraces majorem ciborum quantitatem assumunt, quam eorum stomachus subigere valeat, cruditates congerunt, & singultiunt; neque periculum habet adjunctum singultus dum solus afficit, & alterius morbi symptomata non est: cruditates congestas, & læsam tantum digestionem significat. Hujus curandi methodum, postquam vomitus historiam proposuero, proponam, cum iisdem remediis uterque affectus curetur.

Lactentes & pueri absque vitiosa partium affectione vomunt, voraces adeo sunt, ut sæpe plus ciborum, & lactis assumant, quam stomachus digerere valeat, quibus distractus & irritatus contractione sua naturali insurgit, ut per os exsuperantem cibi copiam rejiciat; nec hic vomitus morbosus habendus est, cum absque functionum læsione fiat; quapropter hic agimus de vomitu crebro, seu sæpe redeunte, & functionum exercitium lædente; hic sæpe in lactentibus fit, quia stomachus non sufficienter crevit, nec sine distractione ad illam potest pervenire amplitudinem, quæ ad sufficientem lactis quantitatem continendam requiritur. Quoniam autem lac stomacho acceptum in eo expanditur, stomachum quoque dilatari oportet; quapropter si ob incrementi defectum, dilatationis amplius capax non sit, validam distractionem patietur, qua ad se fortiter con-

contrahendum stimulabitur; lac quoque per superiora expellet. Hinc vomitus per se curatur, crescente enim puero crescit etiam stomachus, majoris dilatationis capax fit, soletque lactentes asficere usque ad octavum, decimum, aut duodecimum ætatis mensem.

Fit etiam vomitus a lacte in stomacho putrescente, vel a cruditatibus in eo diu morantibus, & exaltatis, a quibus irritatur & ad validam contractionem efficiendam stimulatur: accidit etiam ab humoribus salsuginosis a sanguine in hac parte depositis, vel ad eam ex duodeno ascendentibus: oritur adhuc ab obstructione pilori, massæ ciborum ex stomacho ad duodenum descensui obistente, quæ causa vomitus in pueris rarissima est. Tandem fit vomitus ab infarctu cerebri liquidum nervorum ad stomachum uberius promovente, quo validius constringitur. Sic ictus & concussio capitis, acceleratus ad caput humorum motus, vel sanguis viscidior per cerebrum provolutus, & in ipso ob nimiam mollitiem uberius congestus, vomitum in pueris sæpe pariunt.

Quoniam autem ventriculus chylicationis officina est, instante vomitu ea rejiciuntur quæ in chylum mutanda erant; idcirco nutritio lædatur, eaque læsa, corpus emaciabitur, virium fiet prostratio, anxiosus & vigil puer erit, motusque febrilis cito accedet, cum, deficiente chylo, sanguis nequeat reparari, cum adhuc humores excrementitii e chylo præcipue producantur, eo deficiente, illi quoque parcius excernentur; hinc paucam urinam renes derivabunt, & alvus astricta erit, cum minima materierum quantitas per intestina provolvatur.

P R O G N O S I S.

Vomitus in pueris eo gravior, quo crebrior est, aut gravioribus stipatur symptomatis; sic qui raro accidit absque sensibili aliarum functionum læsione, levis judicatur, quia a lactis aut ciborum nimia copia, vel cruditatibus quantitate congestis oritur: secus vero gravis existimatur, qui sæpius recurrit cum vigiliis, marcore insigni, & febrili motu: mitis vomitus est dum lac absque alteratione rejicitur; gravis est, dum lac coagulatum cum materiis fetentibus flavis aut viridibus difficile ejicitur: gravissimus omnium est, dum per eos rejecta nigrescunt.

C U R A T I O.

Quandoquidem pueri propter voracitatem & stomachi debilitatem vomitum sæpius a cruditatibus, rarissime ab aliis causis contrahunt nisi morborum complicatio adsit, idcirco huc dirigenda curatio, ut cruditates congestæ auferantur, & stomachus corroboretur, explorato lacte, si lactens adhuc sit, vel si puer ab lactatus fuerit cibus convenientibus modice cibatus, ut ovis forbilibus, panatellis & jusculis; si febris cum vomitu complicetur, sanguinem mittere oportet, ne urgente vomitu ventriculus inflammetur, deinde clyster injicietur puero tribus annis nato, sic.

℞. Decoct. clyster. commun. refrigerant. & laxant. unc. viij. dissolv. cathol. dr. v. mell. violac. unc. i. f. clyster.

Hora somni sequens exhibebitur julapium.

℞. Aq. rosar. unc. ij. confect. de hyacinth. scrup. i. co-

DE VOMITU ET SINGULTU. 71

i. corall. rubr. præparat. scrup. sem. sal. absinth. gr. vj. syrup. papav. alb. dr. ij.

Si vomitus frequenter urgeat, exhibebitur syrupus papaveris albi cum cochleari aquæ naphæ, ut facilius retineri possit; postea ut sabutra in stomacho latens auferatur, ypecacuanha mane præscribentur sic.

R. Ypecacuanh. gr. x. confect. de hyacinth. scr. i. aq. cichor. cochlear. i. capiat.

Sero julapium ut supra præscribetur. Si lactens esset æger, ypecacuanha non esset præscribenda, sed potio purgans exhiberetur: altera die ab ypecacuanha purgabitur sic.

R. Fol. orient. dr. sem. rhabarb. contus. scrup. i. sal. absinth. scrup. sem. coq. in aq. fontan. s. q. in colatur. & express. unc. iij. dissolv. mann. calabrin. unc. sem. syrup. de cichor. composit. unc. i. capiat.

Altera die a purgatione exhibebitur syrupus de cichoreo compositus ad unam cum rhabarbari pulverati granis decem, & tantillo aquæ rosarum, quod remedium per triduum continuabitur: sero autem exhibere oportet corallii rubri præparati grana quindecim; diascord. Fracastor. scrup. i. cum aquæ rosarum uncia una; Antiqui epigastro admovebant crustam panis vino malvatico madidam, cinnamomo & nuce moscata pulveratis conspersam. Fugato vomitu, ne redeat, ad ventriculi actionem, & digestionem ciborum promovendam, syrupus de absinthio per triduum assumetur, aut vinum ejusdem, addito cinnamomo; vel infans utetur pro potu ordinario infusione rhabarbari, qua

ventriculum infantium perfecte fuisse corroboratum
sæpius observavi.

C A P U T XVII.

De Torminibus puerorum ; seu Colico dolore .

Accidit sæpe ut lactentes , & pueri colico dolore intestinorum affligantur ; tumet tunc temporis abdomen , & flatus per ventrem vagantur ; aliquando absque ventris intumescencia hic dolor fit ; urgente dolore infans flet , ejulat , commoveatur mille modis , lac fugere nequit , mammamque exhibitam recusat , dolor periodice citius aut tardius recurrit , excreta per anum fetent , flava aut viridia ut plurimum sunt .

Quoniam dolor colicus intestinorum , aut irritationem , aut distractionem ipsorum supponit , a qua fibræ nervæ intestina perreptantes fortius & præter naturam succussæ , tristem ac molestanti animæ pariunt sensationem ; quæcumque igitur intestina irritare , aut distrahere poterunt , erunt causæ remotæ colici doloris . Atqui a materia viscida in intestinis se expandente , & flatus generante distractionem fieri posse manifestum est , cum flatus intestinorum tunicas extrorsum trudentes , fibrillas , quibus ipsæ componuntur , distrahant ; quæcumque igitur materiam hanc viscidam & flatulentam generant , dolorem colicum pariunt . Hæc autem viscida materia ex stomacho cibos assumptos male concoquente in intestina ut plurimum descendit : etenim cum ciborum coctio læditur , residuum coctionis læsæ male attritum & divisum , tenax & viscidum fit ; nec non ad flatus generandos in intestinis aptissimum , accedente bile , suc-

co

co pancreatico, quorum miscela magis expanditur, & rarefcit; & ideo pueri & lactentes viris frequentius dolore colico affliguntur, quia voraces admodum sunt, & ciborum, aut lactis majorem copiam fumunt, quam a stomacho debili subigi poffit: fimiliter bilis viscidior hunc quoque efficere poterit; nascitur adhuc a lacte viscido, pinguiori, quo infans vefcitur, aut a cibis crassioribus, quos pueri aliquando affumunt.

Inteftina irritant bilis exaltata, & falsuginosa, succus pancreaticus falsior, vel humor e glandulis intestinorum stillans acrior, & mordacior; pariter succi mordaces e sanguine ad intestina fluentes hanc irritationem efficiunt: fit adhuc dolor colicus a lacte calidiori & falso, quod infans fugit; quæ causa est omnium frequentior doloris colici infantium: quoniam enim lac in stomacho præparari nequit, ad intestina truditur cum eadem acrimonia qua punget & vellicabit, vel cum bile validius luctans ulteriorem adipiscetur acrimoniam, qua intestina fortius irritabit.

Quandoquidem vigente dolore colico, nervi intestinorum succussi, emporium, liquidumque ibi morans commovent, & ad promptiorem influxum determinant, idcirco oportet ut infans e somno excutiatur cum fletu, ejulatu, & corporis jactatione. Verum quoniam dolor per intervalla brevía sæpe sæpius recurrit, hinc quoque universa humorum moles magis exagitur, unde febris cum calore intenso totius corporis. Demum quoniam dolor colicus læsam coctionem supponit aut producit, idcirco alvinæ feces flavæ, virides, & nigricantes, sed summe fetentes excernuntur, prout materia ex stomacho ad intestina dilabens, magis aut minus est acida, bilis quoque magis aut minus exaltata.

DIA-

D I A G N O S I S.

In pueris dolor colicus ex relato ægri dignoscitur: in lactentibus vero conjicitur ex abdominis intumescencia, flatuum supra vel infra eruptione, corporis commotione, & fecibus flavis præsertim aut viridibus maxime fetentibus, nec non quia infans subito & sine causa manifesta e somno excitatur cum fletu & ejulatu, mammamque exhibitam respuit; cur venter tumeat, etiam non vigente colica, ex dictis satis patet, cum hic affectus modo irritante oriatur.

P R O G N O S I S.

Gravior est colica, quæ ab irritantibus nascitur humoribus, ea quam coctio læsa vel materia flatulenta parit; illa enim citius ista febrem & intestinorum inflammationem accersit; quo sæpius dolor redit, malum; quo tardius, bonum. Varia adhuc afferatur prognosis ratione symptomatum comitantium: si febris, motus convulsivi, calor & æstus maximus viscerum colicam sequentur; intestinorum inflammationem ominantur: dejectiones graviter fetentes, virides, aut nigricantes pessimæ sunt; quia majorem bilis exaltationem, & materiæ in intestinis contentæ putrefactionem significant; flavæ vero & leviter aut nullatenus fetentes mitiorem colicam, & minorem humorum a statu naturali recessum demonstrant.

C U R A T I O.

Quoniam ratione doloris periculum est, ne intestina irritata inflammentur, sanguis illico mittendus, præsertim, si febris adsit, nisi hanc ferre minime possit tenerior ægrotantis ætas. Sanguine mis-

misso, si dolor ab humorum acrimonia oriatur, sequens injiciatur clyster.

R. Furfur. macr. & cucurbit. in frustul. sect. ana m. i. semin. lin. p. j. coq. in aq. fontan. s. q. sub fin. coction. add. liquirit. ras. & contus. dr. ij. flor. malv. m. i. in colatur. unc. vj. dissolv. mell. violac. unc. j. ol. amygdalar. dulc. unc. ij. f. clyster.

Hora somni exhibebitur syrupus papaveris albi ad drachmas duas vel tres; si infans ætatis sit provecioris, olei amygdalarum dulcium cochleare unum propinabitur; & si æger lacte adhuc vescatur, id explorare necesse est, ne à lacte pravo morbus foveatur. Fovebitur etiam abdomen decocto plantarum emollientium, aut lacte tepido, dein clysterem injicere juvat. Notandum clysteres, vigente dolore, parciori dosi esse injiciendos, ne intestina nimis distendendo dolorem augeant. His dolore mitigato, æger sic purgabitur.

R. Mann. calabrin. unc. j. dissolv. in aq. lilior. unc. ij. add. syrup. de cichor. compos. unc. j. fiat potio cum regimine sumenda.

Hora somni narcoticum exhibebitur donec morbus fuerit sanatus. Celebrata purgatione pulverem sequentem sumet per triduum mane cum tantillo lactis.

R. Corall. rubr. preparat. g. x. rhabarb. pulverat. gr. v. capiat.

Si æger lacte non utatur, augebitur medicaminum dosis, juxta ejuſdem ætatem.

Si dolor colicus a flatibus producat, sanguis etiam mittatur, si dolor acutus admodum sit, aut fre-

frequentius redeat, pulsusque acceleretur; sed si dolor remissior sit, nullumque immineat febris aut inflammationis intestinorum periculum, sanguinem mittere minime necesse erit; sed sequens parabitur clyster.

Rx. Flor. malv. violar. & betæ, ana m. sem. semin. anis. & fenicul. ana p. j. coq. in aq. font. s. q. in colatur. unc. vj. dissolv. cathol. lic. unc. sem. mell. violac. & ol. chamamel. ana unc. j. f. clyster.

Abdomen fovebitur cum linteis calidis, & hora somni sequens parabitur julepus.

Rx. Aq. cichor. unc. iij. aq. naph. dr. iij. confect. de hyacinth. scrup. j. syrup. papav. alb. dr. ij. capiat.

Semel aut bis in die infanti exhibebitur confectio de hyacintho scrupulus unus, coralli scrupulus semissis, cum tantillo lactis. His ita factis purgatio sic celebrabitur.

Rx. Senn. mundat. & semin. anis. ana p. j. rhabarb. contus. scrup. j. sal. absinth. scrup. sem. coq. in aq. fontan. s. q. in colatur. & express. dissolv. mann. calabrin. unc. j. f. pot.

Alterâ die a purgatione, infusio kinækinæ cum rheo bis propinabitur, quæ per triduum continuabitur, & deinde iterata purgatione syrupus de absinthio ad unc. j. per aliquot dies sumendus præscribetur; ut his restituto stomachi vigore flatus in intestinis ultra non generentur.

C A P U T XVIII.

De Alvi fluxu.

QUandoquidem stomachus puerorum nondum firmus, satque vegetus est, ut magna ciborum copiam subigere possit, quam pueri voraces ut plurimum affumunt; insuper lac facile in stomacho debili infantium acescit, hinc quoque fit ut alvi fluxu sæpe corripiantur, cujus diversæ species statuuntur ratione coloris materiæ excretæ; unde serofus, argillofus, flavus, viridis & subniger alvi fluxus.

Cum igitur debita excretorum per anum consistentia vigorem stomachi significat, ex eo liquet in alvi fluxu functionem stomachi depravari; ita ut materia chylacea male preparata & e stomacho ad intestina detrusa, male quoque in intestinis perficiatur; unde frequentior intestinorum contractio nascitur, qua materiæ ad anum citius detruduntur. Quoniam vero massa ciborum in stomacho male subacta in cruditatem acidam facile abit, ex eo quoque alvi fluxus serofus aut argillofus nascetur, prout materia indigesta majorem aut minorem fluiditatem adipiscetur. Verum lac acidum est, ergo facilius cruditatem acidam producet, quæ a bile, succo pancreatico, aliisque liquidis in canalem intestinorum derivatis diluta alvi fluxum facile producet, cum halitibus acidis ex ore exeuntibus, nec non aliqua ventris intumescencia.

Verum si massa ciborum depravata partes acidas habeat magis exaltatas, & bili in intestinis occurrat fervidiori & calidiori, dabitur lucta eorum insignis, quæ æstum viscerum, anxietates,

vigilias, majoremque intestinorum irritationem cum aliquo motu febrili efficiet, & prout bilis magis aut minus abundabit, aut sales ipsius alkalini acidis erunt magis, aut minus saturati, dabitur alvi profluvium flavum aut viride, cum experientia fuerit demonstratum bilem acidis fixis & potentibus saturatam virescere: verum quoniam hæc materia ad irritandum multum est idonea, frequens admodum erit alvi depositio, & materia exiens podicem irritando exoriabit: erit quoque fetor excrementorum insignis, quia materia hæc in intestinis valide fermentescendo corrumpitur, & intestina potenter irritans, sanguinem quandoque exprimit ex ipsis; unde color excrementorum subrufus; hæc alvi fluxus species dysenteriam, & febrem parit, si aliquandiu perseverat: quacumque alvi fluxus specie puer detineatur, marcore & virium prostratione cum facie decolore afficitur, tum propter inappetentiam, tum propter coctionem læsam, qua fit ut minima chyli quantitas sanguini suppeditetur, quæ reparationi non sufficit; dum dissipatio maxima est ob frequentes alvi depositiones, vigilias, anxietates, & aliquando febrem, quibus infans corripitur.

D I A G N O S I S.

Alvi fluxus satis noscitur ex frequentiori alvi depositione, cujus species ostendunt color, consistentia, & fetor excretorum; quæ vero causa hunc produxerit, facile Medicus discet explorato lacte nutriticis, aut cognitis cibis quibus puer vescebatur: an solus, vel cum alio morbo complicatus puerum afficiat, ex observatione accurata omnium symptomatum sat cognitu facile erit.

PRO-

P R O G N O S I S.

Alvi fluxus serofus aut argillofus pueris ut plurimum prodest, modo diutius non perseveret; & curatu non multum difficilis est, nec tamen semper periculo caret; præsertim si vermes excernantur, excreta multum feteant, vires, & appetitus profrentur, motusque febrilis excitetur, quia materia putrefacta ex intestinis ad sanguinem delata gravissimos parere potest affectus. Gravior est alvi fluxus biliosus, quia ob bilem exaltatam & frequentiores intestinorum irritationes, febris citius accenditur, & non leve est periculum inflammationis fistulæ intestinalis; gravior hac de causa judicatur alvi fluxus in quo excreta per anum viridia sunt ob majorem bilis exaltationem, & chylicationis depravationem. Omnium gravissimus est, dum excrementa nigrescunt; quia maximam bilis acrimoniam indicat; hinc febris marcore insigni stipata nascitur; hæc quoque dysenteriam & intestinorum exulcerationem cæteris facilius producit; omni alvi fluxus speciei diutius perseveranti hydrops tum particularis, tum universalis adjungitur.

C U R A T I O.

Alvi fluxus serofus vel argillofus ex se sæpissime curatur; mutata nutrice, si lac bonum non sit, aut cibus convenientibus modica quantitate puero exhibitis; ut ossæ, panatellæ, ova sorbilia. Carnes vero & fructus concedere non oportet, quia stomachi debilitatem augendo alvi fluxum foverent, vel peiorem efficerent. Diæta sic instituta, si morbus non desinat, ad stomachica, leviterque purgantia confugiendum. Præscribetur mane per aliquot dies syrapi de cichorio compositi uncia una, ad-

addita rhei pulverati dosi juxta ætatem ægri. Remisso alvi fluxu puer purgabitur.

℞. Senn. mundat. dr. j. rhabarb. contus. dr. sem. summitat. absinth. minor. p. j. coq. in aq. fontan. unc. iv. in colatur. dissolv. mann. calabrin. unc. i. & sem. f. pot.

Si æger lacte utatur, minuatur purgantium dosis. Celebrata purgatione syrupus de absinthio mane per aliquot dies ad unciam unam exhibebitur ut stomachus corroboretur: ad reditum morbi præcavendum, puer utetur pro potu ordinario infusione rhabarbari, præsertim si diarrhææ obnoxius sit, vel faciem habeat pallidam, subtumidam, & appetitus sufficienter non vigeat.

Si alvi fluxus biliosus sit, quod indicabitur colore excrementorum flavo, viridi, aut nigro, licet febris non adfit, quoniam cito invasura est, & periculum inflammationis propter iritationem imminet, idcirco dietam statim tenuem & refrigerantem, si puer sit, instituere oportet; vel lac feligendum tenue & dulce, si æger lacte utatur, & nutrix cibus boni succi utatur, ut cremoribus hordei, oryzæ; sedulo vitentur exercitia, animi pathemata, cæteraque lac alterantia, dein sanguis mittetur & clystere æstus intestinorum compefcatur.

℞. Furfur. macr. & hord. integr. ana m. sem. semin. lin. unc. j. liquirit. ras. & contus. dr. ij. coq. in aq. fontan. f. q. in colatur. unc. iij. dissolv. mell. violac. unc. j. ol. amigdalat. dulc. unc. ij. f. clyster.

Abdomen cum decocto plantarum emollientium fovere utile erit, ut sic omni ex parte inflammationi imminente occurratur. Hora somni sequens julepus exhibebitur.

℞. Aq.

R. Aq. lactuc. & portulac. ana unc. j. corall. rubr. præparat. scrup. j. syrup. papaver. alb. dr. ij. capiat.

Si his alvi fluxus non remittatur, & febris adhuc perseveret, aut, quæ non erat, jamjam invaserit, iterabitur sanguinis missio, & clyster frequenter injicietur ut supra, vel alter ad usum sic parabitur.

R. Lact. vaccin. & decoct. bord. ana unc. iij. dissolv. ovor. vitell. num. ij. ol. amygdalar. dulc. sine igne parat. unc. ij. f. clyster.

Exhibebitur quoque julapium cum narcotico, cujus dosim augere necesse erit, si somnum antea non conciliaverit; si æger lactens sit, semel aut bis in die coralli præparati scrupulum unum exhibere convenit, quibus morbo mitigato, purgatio celebrabitur.

R. Mann. calabrin. & syrup. de cichor. composit. ana unc. j. dissolv. in aq. cichor. unc. iij. dilue rhabarb. pulverat. scrup. j. capiat.

Celebrata purgatione bis in die corallium ad scrupulum unum vel drachmam semissem adhibere convenit, clysteres repetendi, narcotica quoque hora somni exhibenda; quibus irritis & morbo cum eadem vehementia perseverante, aliquot grana ypecacuanhæ præscribentur, juxta ætatem ægri. Si puer sit quatuor aut quinque annos natus, grana quatuor aut quinque; si junior, tria tantum; lactentibus quoque minima dosi exhiberi poterit, quæ tamen vomitum aut secessum non pariat, stomachum tamen corroborat & vegetum facit; si hæc adhuc non profunt, & febre lenta & macie

T. I.

F

puer

puer correptus ad ultima fata tendat, lac muliebre ipsi præscribere oportet, aut si nolit mammam sugere, caprillum, vel vaccinum cum decocto hordei ebutyratum exhibebitur, quo pueros alvi fluxu pertinacissimo laborantes irritis aliis auxiliis curavi.

C A P U T XIX.

De Lumbricis.

Lumbrici adeo frequenter in pueris generantur, ut pluries absque ullo affectu insignis lumbricorum copia ab ipsis excreta fuerit: horum generationi favet debilis eorum stomachus, qui cibos male digerens, putredinem aggerit, e qua vermes nascuntur; & tamen si putredo in stomacho adultorum sat frequenter congeratur, rarius tamen adulti vermes generant, quia reliquæ chylicationis depravatæ fortius cum bile in adultis quam in pueris luctant; unde ovorum, e quibus nascuntur vermes, dissolutio.

Quandoquidem vermes non a putredine fieri, sed ab ovis eorum rudimenta continentibus certissimis rationum momentis constat, ex eo quoque fit, ut lactentes lumbricos non generent, nisi prius cibos assumpserint. Etenim dum solo lacte vescuntur, ova vermes continentia in se non habent: quapropter quæcumque putredo in eorum stomacho fiat, nulli tamen vermes prodibunt; lac enim quod sugunt in mammis nutricis e sanguine secretum ex ipsis immediate ad os derivatur, nulla suscepta alteratione; non mirum igitur si quando lacte tantum vescuntur, lumbricis obnoxii minime sint; verum ut primum cibis aliis utuntur, ut

ut offis, panatellis, aliisque similibus, ova vermium cum ipsis ingerunt vermes facta putredine genitura, & licet chylus in nutrice e cibis elicitus, ovis vermium immunis absolute dici non possit, attamen lac quo vescitur infans, his ovis minime inquinatur, cum lac chylus sit in mammis secretus, & colum ova arcere queat, inutile est ut causas congerere valentes ibi recenseamus, cum superius de hoc satis actum fuit, dum de vomitu & alvi fluxu.

D I A G N O S I S.

Vermes in primis viis latere significant levis horror & calor sese mutuo excipientes, pruritus parium, halitus acidi ex ore exeuntes, morsus in abdomine facti, excreta per anum argillofa, urinæ tenues & crudæ, quæ quoniam a materia in primis viis putrescente fieri possunt, idcirco signa quivoca sunt, nec certissime in pueris latere significant; quapropter unicum est signum vermium certissimum, eorum scilicet supra vel infra excretio. Latus vermis nunquam fuit observatus in infantibus; Cucurbitini raro illos infestant; Ascariðes quoque non sæpe ipsos afficiunt; sæpissime vero Teretibus laborant,

P R O G N O S I S.

Vermes per se læsam ciborum digestionem significant, nec grave portendunt periculum, nisi materia putrida e qua generantur, sanguinem inquinaverit, quæ febres gravissimas parere potest: quapropter prognos tunc petitur a symptomatibus quæ vermes sequuntur, & ideo non semel pueros vidi incredibilem vermium copiam excernentes absque ullo morbo, quoniam materia pu-

trida eos generans sanguinem non inquinabat, cum e contra aliquoties paucis excretis vermibus, gravissimi oriebantur morbi.

C U R A T I O.

Quæcumque vermes enecant, & putredini e qua generantur occurrunt, aut ipsam evacuant, curationem adimplent. Vermes autem enecant amara, incidentia, purgantia, oleosa; horum generationi occurrunt stomachica, ubi adest vermium suspicio, modice & cibis convenientibus puerum cibare oportet, & frequentem potionem præscribere.

℞. *Aq. portulac. unc. ij. aq. naph. unc. sem. semin. contr. tenuissime pulverat. p. i. confect. de hyacinth. dr. sem. sal. absinth. & pulver. viper. ana scrup. sem. succ. limon. unc. j. f. pot. partitis vicibus exhibenda.*

Clysteres frequenter injicere utile erit, ne fordes morando in intestinis ulterius putrescant; purgatio propinetur sic.

℞. *Senn. mundat. dr. sem. semin. contr. p. i. rhabarb. contus. dr. sem. sal. absinth. scrup. j. coq. in aq. fontan. s. q. in colatur. & express. unc. iv. dissolv. mann. calabrin. unc. i. & sem. f. pot.*

Si deinde vermes puer adhuc excernat, holus illi exhibebitur, si deglutire valeat; vel si junior sit, pulvis parabitur sic.

℞. *Aquil. alb. gr. xij. diagrid. gr. iv. capiat cum panatella cochleare.*

Vel

Vel ex eo bolus fiat cum syrupo de absinthio, per aliquot dies pulvis vel bolus sumetur, quibus elapsis purgatio iterum celebrabitur, & deinde puer bis in die per hebdomadam sequenti infusione utetur.

Rx. Kinkin. in alkool. redact. & rhabarb. contus. ana dr. j. semin. contr. pulverat. p. i. infunde per horam in aq. fervent. unc. viij. servetur ad usum, sumet qualibet vice unc. ij.

Si puer vermibus obnoxius admodum sit, ad eorum generationem præcavendam parabitur aqua mercurialis, seu mercurius in nodulo suspensus coquatur per aliquot horas in aqua, qua puer aliquoties qualibet die per aliquot hebdomadas utetur. Quæ vero a mulierculis abdomini admoventur, adeo inutilia censemus ad vermes enecandos, ut de his mentionem facere inutile credamus.

C A P U T XX.

De Alvi Constipatione.

PUeri dum lacte vescuntur, frequenter alvum deponunt, ob humidam victus rationem, intestina illinientem & lubricantem; quoties igitur per aliquot dies raro aut nullatenus alvum deponunt, alvi constipatione laborant. Accidit autem hic morbus propter defectum irritationis quæ in intestinis fit, quoties alvus deponenda est; deficit vero hæc irritatio, vel quia intestina stimulum sentire non possunt, vel quia materiæ per tractum fistulæ intestinalis provolutæ irritare capaces minime sunt.

Primo modo fiet constipatio, si superficies intestinorum humore pinguiori & viscidiori obducatur, tunc crusta villosa densior quam par est, vim stimuli obtundit, quapropter tunica nervea irritationem nullam sentire potest; hic humor pinguis, & viscidus e sanguine derivatur in glandulis, quæ passim in intestinis occurrunt; ergo quæcunque sanguinis lympham pinguem & viscidam efficient, alvum remote constipabunt; verum sanguinis lympham viscidam nihil efficere potest præter cibum quo infans vescitur; ergo si lac pinguius & viscidus sit, alvum constipare poterit; constipatio adhuc oriri posse videtur a resolutione nervorum intestina perreptantium. Verum probabile non videtur tot nervos simul resolvi, quin major labes œconomix animali inferatur. Interim nec alvi constipatio graviora mala affert nisi successu temporis, & diu perseverans.

Secundo modo fiet constipatio, si materia per fistulam intestinale provoluta, ad irritandum idonea non sit; quod accidit ob ejusdem visciditatem, vel nimiam siccitatem; si viscidior sit, intestinis applicata diu manebit, quin ipsa ad contractiones sollicitet; cum partes bilis quæ solæ irritare possunt, in materia viscida adeo intricentur, ut actionis minime sint capaces; sit enim viscidior hæc materia, dum lac assumptum viscidius in stomacho non sat divisum bilem densat, quæ intestina naturaliter irritat. Idem accidet si cruditates acidæ in stomacho latentes lac assumptum inspissent, vel si lac ob stomachi vitium in materiam tenacem & viscidam convertatur, qua bilis intricabitur. Demum si bilis ipsa in intestinis deficiat ob hepatis vitium, fiet quoque alvi constipatio; deficiente tunc stimulo, quo intestina ad contractiones edendas in statu naturali sollicitantur. Verum si alvinæ feces sicciore fiant, alvus
ægre

segit deponetur; tum quia materiæ siccæ difficilime & lente per tractum intestinorum provolvuntur, cum ad irritandum idoneæ non sint. Alvinæ feces exsiccant lac calidum & falsum, vigiliæ, æstus humorum nimius, mora nimia sanguinis in partibus vicinis, febris, dolor colicus, a quibus serum humorum facile absumitur, sicque alvinæ feces induratæ ad motum & irritationem efficiendam aptæ nullatenus sunt.

Quandoquidem alvo constipata excrementa in intestinis diu morari oportet, eorum quantitate & mole intestina distractionem patientur, quæ anxietates non leves infantibus afferet; hinc somnus interruptus & brevior; quoniam enim intestina excrementis repleta partes vicinas compriment, retardabitur sanguinis motus in abdomine, fiet ventris intumescencia. Quoniam adhuc alvi constipatio chylicationem viciat, aut læsam supponit, idcirco nutritione imminuta, constipatione perseverante puer paulatim macie afficietur; verum si alvus astringatur a causa serum dissipante, & intestina exsiccante, major dabitur humorum æstus in abdomine; idcirco venter calidior erit, anxietates & vigiliæ graviores, siti æger cruciabitur, morboque aliquandiu perseveranti febris adjungetur, & alvinæ feces interdum pauca quantitate ejectæ, siccæ & induratæ erunt, rectumque in transitu asperitate sua excoriabunt.

D I A G N O S I S.

Alvi astrictio facile dignoscitur solo relatu infanti famulantium; an a materiæ visciditate & siccitate fiat facile Medicus assequetur, attendendo ad illa quæ morbum sequuntur; & præsertim lacte nutricis explorato. Si venter tumidus admodum caleat, si puer multum sitiatur, anxiosus & vi-

gil fit, motusque febrilis excitetur, & alvinæ feces induratæ ad instar fimi ovilis, lacque quo vescitur infans calidum salsumque fit, ob siccitatem intestinorum alvum fuisse astrictam certo declaratur: e contra si lac viscidum fit, puer halitus acidus ex ore emittat, non siciat, nec prætermodum caleat, venter tumeat absque æstu, excreta per anum viscida & argilloso sint, a nimia visciditate materiæ in intestinis contentæ alvum constipatam fuisse convincitur.

P R O G N O S I S.

Alvo astricta, pueri tormina, sitim, vigilias, anxietates & febrem patiuntur. Herniam sæpe parit constipatio, quia intestina materiis repleta pondere suo annulos abdominis dilatant; alvi astrictio chylificationi nocet, quia fordes in intestinis diu morantes chylum inquinant; hinc mala nutritio sanguinis motum in abdomine sistit, unde viscerum æstus, & febris sæpe oriuntur. Gravior est alvi astrictio quæ a siccitate intestinorum fit, quam dum a materia viscida producitur, quia causa serum in intestinis absumens citius febrem accendit, & corpus emaciat, majusque periculum inflammationis affert; si alvo astricta, febris accendatur, cave ne humores in cerebrum ruant; hinc sopor aut delirium, quia impedito sanguinis motu in abdomine, major cruoris copia ad aortam ascendentem determinatur.

C U R A T I O.

Quoniam a siccitate & visciditate materiæ in intestinis contentæ alvus constringitur, idcirco huic variè mederi oportet. Si siccitas causa constipationis fit, lacte mutato, si calidum aut salsum-
sue

fuerit, vel temperata nutrice refrigerantibus & humectantibus, ut lac tenuis aquosiusque fiat, clyster sequens injiciatur.

℞. Decoct. bord. & lact. caprill. ana unc. iv. ol. amygdalar. dulc. sine igne parat. unc. j. f. clyster.

Abdomen lacte vel decocto plantarum emollientium fovere oportet. Sequens julepus hora somni parabitur.

℞. Aq. lactuc. & portulac. ana unc. ij. Syrup. papaver. alb. dr. ij. capiat.

Si infans junior sit, dosis syrupi minuatur; his ita per aliquot dies factis sordes intestinorum expurgandæ sunt purgantium ope; quapropter clysteri supra præscripto addetur medullæ cassiæ uncia semissis vel uncia una; si puer sit annicules aut ultra annum proventus, purgatio sequens præscribetur.

℞. Pulp. cass. recenter e cann. extract. dr. v. semin. lin. & flor. malv. ana p. j. coq. leviter in aq. fontan. unc. vj. coletur pro duplici dose, in prima dissol. mann. calabrin. dr. vj. vel unc. j. capiat.

Celebrata purgatione, clysteres emollientes & narcotica iterare oportet, donec alvus facile deponatur. Verum si visciditas materiæ alvum astringat, incidere & evacuare magis convenit; lacque feligere tenue & aquosum; clyster sic parabitur.

℞. Decoct. clyster. commun. refrigerant. & laxant

*xant. unc. vj. dissolv. catholic. unc. sem. mell.
viol. unc. j. f. clyster.*

Deinde purgatio celebrabitur sic.

*Rx. Senn. mundat. ℥ rhabarb. contus. ana dr.
sem. semin. contr. p. j. coq. in aq. fontan. unc.
iij. in colatur. dissolv. mann. calabr. unc. j.
f. potio.*

Alterā die bis aut ter exhibebitur sequens decoctum.

*Rx. Kin. kin. in alkool. redact. dr. j. rhabarb.
pulverat. dr. sem. sal. absinth. scrup. j. coq.
leviter in aq. fontan. unc. vj. servetur ad
usum.*

Si ab his alvus non sufficienter solvatur, clysterem iterare oportet; vel suppositorium in anum immittere, & purgationem iterum celebrare; quibus ita factis, si alvi constipatio perseveret, & excreta argilloso hepatis aliqualem obstructionem indicent, aut halitus acidi ex ore continuo exeat, sequens pulvis parabitur.

*Rx. Croc. mart. aperient. gr. vj. rhabarb. pulve-
rat. gr. x. sal. absinth. gr. v. diagrid. gr.
iij. f. pulvis.*

Continuabitur per aliquot dies, quo finito, puer iterum purgabitur & suppositorium quotidie in anum immittetur, donec alvus libera facta fuerit.

C A P U T XXI.

De Ani Procidentia.

Accidit frequenter pueris ut post alvi depositionem recti extremitas extra anum remaneat, tumida admodum, absque tamen inflammatione; quæ in suum locum reposita rarissime iterum ex se excidit, sed redeunte alvi depositione. Hæc quidem moles carnea, quæ videtur, non est tota recti substantia; sed præsertim membrana ejus interna serositate et mollita, tumidaque nimis, quod satis evincitur ex eo quod aliquando suppurata amputetur.

Quoniam vero ad podicem serositates undique confluunt, tum per cavitatem fistulæ intestinalis, tum per glandulas, quæ ibi copiosæ sunt; & membranam recti internam, & sphincterem multum laxari & emolliri oportet; quo fit ut hæc membrana tumida nimis fiat, & sphincter ani eam vix in situ retinere possit; unde aperto sphinctere, hæc membrana excidit, quæque nequaquam retrahi potest. Hujus prolapsui favet substantia ossis coxigis nondum indurata, quæ, soliditatis defectu, membranam tumidam sustinere sufficienter non valet.

Ani procidentiam pariunt frequentiores alvi depositiones, quibus sphincteris tonus infirmatur, & humores uberius ad rectum confluunt propter irri-
tationem frequentius ibi factam; sic tenesmus, dysenteria, diarrhæa frequentes sunt hujus affectus causæ: huic producendo concurrat constitutio puerorum humidior, & mollis, atque tenera nimis solidorum compositio. Raro periculum affert is morbus; etenim sicuti cognitu facilis est, cum oculis subjiciatur, ita & curatu non difficilis; nisi remedia

dia fortiora intempestive adhibeantur, aut tumor durius tractetur, aut ab infantibus gravius comprimatur, dum sedent aut currunt. Aliquando tamen ad annos extenditur, dum a vitiosa & cachectica constitutione fovetur, aut puer ob stomachi debilitatem aliamve causam diarrhæa frequenter corripitur; si tumor extra anum prodiens inflammetur, aut suppuretur, tunc morbus gravior est, & nisi pars suppurata cito sanetur febrem hecticam parit, inflammatio vero difficilem & impossibilem fere dejectionem efficit; hinc febris accenditur, & inflammatio partibus internis communicatur.

Quoniam ani procidencia est morbus in situ, ideo statim partem prolapsam reponere oportet; postea repositam continere, & tandem causam prolapsam foventem debellare. Repositio facilis admodum est, nisi pars prolapsa tumida aut inflammata repositionem accipere recuset.

Verum antequam in situ reponatur, eam fovere vino tepido oportet, tum ad sordes ejus auferendas, tum ad ipsam corroborandam, postea digitis leniter comprimatur intus, & paulatim in anum repellatur; reposita contineri poterit penicillo expresso-e vino rubro tepido, fasciis recto impositis, ut sic in situ debito firmetur; vel sequens parabitur decoctum, quo pars prolapsa fovebitur, & penicillum imbuetur.

R. Nuc. gallar. par. iv. balaustior. par. iij. malicor. contus. dr. iij. alumin. rup. unc. sem. coq. in aq. fontan. & vin. rubr. ana unc. x. sub fin. coction. adde rosar. rubrar. m. j. f. decoctum.

Si pars prolapsa tumida nimis aut inflammata sit, sanguis mittetur, & sæpius pars cum vino fovebitur, donec discusso tumore, pars reponi possit; verum quoniam puer alvum quotidie deponere cogi-

gitur, ideo pars reposita iterum quoque prolabitur, quæ statim ab alvi depositione reponetur. Verum si pars prolapsa suppuratione afficiatur, aut sphacelo tentetur, eam amputare oportet, & unguentis apposisis sanare, ut in operatione hæmorrhoidum fieri solet. Si humiditatibus turgida admodum sit, eas discutere oportet resolventibus exsiccantibus; tunc nihil aquæ calcis, aut aquarum bellilucanarum fotu præstantius, quibus pars pluries foveri poterit, ut serositates discutiantur, & tonus fibrarum carnearum restituatur.

Verum hæc profus inutilia forent, nisi causâ fovens prolapsum expelleretur, idcirco quoniam vel ab humiditatibus copiose ad anum fluentibus, vel a frequentiori alvi depositione affectus producitur, stomachica & sanguinem exsiccantia præscribere tutissimum erit; purgantibus autem insistere minime convenit, cum frequentiores alvi depositiones morbum producant, sequens paretur potio per aliquot dies sumenda.

R. Syrup. de absinth. & cichor. composit. ana unc. j. rhabarb. pulverat. gr. xij. capiat mane.

Si hoc remedium alvum frequenter sollicitet, aliud parabitur sic.

R. Infus. kin. kin. unc. ij. corall. præparat. gr. xij. m. capiat bis in die.

Utile quoque erit, ut puer utatur pro potu ordinario infusione sequenti.

R. Rb. contus. dram. sem. cinnam. contus. scrup. sem. in nodul. inclus. infund. in aq. fontan. s. q. ad usum.

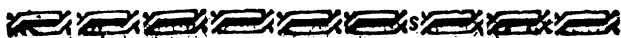
Ve.

Verum si his serositates non fatis discutiantur, puer purgabitur sic.

℞. Senn. mundat. dram. j. rb. contus. dram. sem. semin. contr. & anis. ana p. j. coq. in aq. fontan. unc. iv. in colatur. dissolv. mann. calabrin. & Syrup. flor. persicor. ana unc. j. f. potio.

Deinde sequens parabitur pulvis per aliquot dies sumendus.

℞. Croc. mart. aperient. rore maji præparat. gr. viij. rhabarb. & corall. rubr. præparat. ana scrup. sem. cinnam. pulverat. gr. v. f. pulvis cum coq. blear. juscul. sumendus.

C A P U T XXII.

De Urinæ Incontinentia.

Rarius de die, sæpius de nocte pueris accidit urinæ incontinentia; quoniam enim sphincter vesicæ musculus est contractione continua fruens, & collum vesicæ arte stringens, ideo urinæ incontinentia ab illius musculi debilitate manifeste deducitur. Laxo enim sphinctere collum vesicæ aperiri necessum est, igitur urina ex ureteribus stilans in vesica non remorabitur, sed per orificium patens, excernetur. Laxant autem sphincterum morbi prægressi hanc partem afficientes, ut calculus vesicæ, prægressa ejusdem inflammatio, violenta catheteris in vesicam intromissio, quibus hujus musculi tonus auferri potest. Verum absque ullo morbo prægresso in pueris urinæ incontinentia fit: quoniam enim fibræ carnez teneræ & molles admodum sunt

sunt in hac ætate, & sanguinis constitutio aquosior, his quoque fit, ut fibræ carnez hujus musculi in orbem dispositæ vim contractivam sufficientem non habeant (vim etenim elasticam corporum mollium minimam esse experientia docet) hinc quoque pueri humidiores, eo facilius urinam citra voluntatis actum excernunt, quia serum in sanguine luxurians partes musculosas emollit atque relaxat.

Quoniam vero de nocte minus viget sanguinis intestinus motus, lentiusque per partes provolvitur, & nervi e cerebro & medulla spinali oriundi tensionem amittunt; hinc contractionis minor in illis partibus musculosis; unde major sphincteris laxitas de nocte & somno vigente; tunc tono fibrarum languente, vis earum elastica remittitur, cololumque vesicæ de die clausum, de nocte aperitur; major vero arguitur ejusdem musculi debilitas, dum per vigiliam urinæ incontinentiam patitur.

Hunc morbum patiunt cruditates acidæ sanguinem inspissantes, potus nimius horis præsertim serotinis, quibus musculi nimis humidi & molles evadunt, ætas præsertim tenera causa communis & frequentior est, cum in tenera ætate fibræ musculorum soliditatem sufficientem non habeant, ut contractione requisita fruantur, & ideo morbus hic sola ætatis mutatione curatur, quia fibræ tonum firmiorem acquirentes, majori vi elastica pollent.

Nec periculum pueris affert urinæ incontinentia; præsertim si de nocte tantum fiat; & maxima curationis spes est, cum crescente ætate evanescat: verum si morbi prægressi vesicam afficientis effectus sit, difficilius sanatur, cum labes major in sphinctere tunc supponatur; facilius in pueris debite constitutus, tardius & difficilius in humidis expellitur; si affectus soporosos sequatur, & simul aliorum musculorum resolutio seu paralysis sit, difficillime depellitur, quia a nervis resolutis & pa-

ra-

ralyticis oritur, quod nervorum vitium ægre tollitur.

Hic affectus curatur ut plurimum mutatione ætatis; attamen cum sat incommodi affert, acceleranda ejus curatio spincterem exsiccando, & illius tonum firmando, quod fiet humiditates sanguinis absumendo & cruditates acidas destruendo; confert igitur puerum exercere, cum cibis exsiccantibus alere, a somno longiori eum depellere, & præsertim identidem purgare, cum purgantia sanguinis ferositates per anum detrudant; sequens parari potest potio purgans.

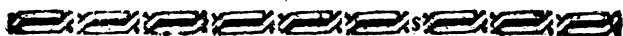
R. Senn. mundat. dr. i. rhabarb. contus. dr. sem. semin. coriandr. & summitat. absinth. minor. ana p. j. coq. in aq. fontan. unc. iv. in colatur. dissolv. mann. calabrin. unc. j. m. f. potio.

Si puer junior, & recens ab lactatus sit, minuetur purgantium dosis: celebrata purgatione syrupus de absinthio per aliquot dies præscribetur, & postea iterata purgatione, sequens exhibebitur pulvis per octo, aut novem dies.

R. Croc. mart. aperient. gr. vj. rhabarb. pulverat. scrup. sem. sal. absinth. & cinnamom. ana gr. vj. jalap. & diagred. ana gr. iij. f. pulvis pro unica dosi.

A potu & cibis humidis, crudis præsertim & acidis abstinendum est, ne ab his sanguis aquosior fiat & sphincter vesicæ relaxetur. Confert etiam exterius regionem vesicæ inungere oleo rutzæ, lauri, scorpioaum Mathioli, Philosophorum, aliisque similis virtutis humiditates sphincterem laxantes absumentibus; sed præsertim mira præstat aquarum

rum thermalium semicupium: quapropter aliquoties purgatum ægrum ad aquas thermales mittere oportet, si anni tempeſtas permittat.

C A P U T XXIII.

De Calculo vesicæ urinariæ.

Pueris non raro accidit, ut calculo vesicæ laborent; præsertim si male fuerint lactati, vel cibis usi fuerint crudis, viscidis & ad coctionem non idoneis; hinc pueri ab obscuris parentibus nati sæpius, divitum vero proles rarissime calculo laborant, quoniam enim cibi viscidi, & costu difficiles chyrum similis indolis pariunt, a quo sanguis vapidus, crassusque generatur, ex eo quoque oportet ut infans male lactatus facilius calculo laboret.

Rursus quoniam stomachus puerorum vegetus multum non est, igitur parum idoneus ad cibos crassos atterendos & debite subigendos, quo fiet ut sanguis eorum vapidus tartareusque fiat; quapropter urina plures & copiosas secum rapit partes tartareas viscidasque, quarum intima unio fiet in vesica urinaria, facta aliquali ibi urinæ mora; neque enim aliter generatur calculus, nisi ab abundantia partium tartarearum, quas urina secum ad vesicam rapit, quæque ibi morantes materia viscida ligantur, fortiterque necluntur; quoniam vero pueri divitum cibis melioribus aluntur, qui in stomacho melius cocti, sanguinem tenuiorem & melioris indolis efficiunt, hinc quoque fit, ut pueri divitum raro, pauperum vero sæpius calculo laborent.

D I A G N O S I S.

Calculus intus in vesica latens his signis declaratur: puer sæpe guttatim & cum dolore mingit pruritum in extremitate glandis percipit, partes genitales sæpius scalpit; frequens est penis erectio; urina turbida, opaca, tartaro multo inquinata sæpe excernitur; quæ æquivoca adhuc sunt, & ideo certius est catheterem intromittere in vesicam, quo calculus latens tangetur. In initio mitiora sunt symptomata, quæ successu temporis ingravescunt, quia calculus incipiens minor adhuc est, quam durius vesicam afficere possit; verum quoniam urina quæ continuo e renibus ad vesicam fluit, partibus tartareis gravidatur, crescit etiam successive calculus facta additione partium tartarearum, tuncque grandior gravius vesicam afficit: hinc dolor & urinæ suppressio, constrictio propter irritationem vesicæ collo, qui ad glandem refertur, ob nervorum continuitatem; hinc quoque pruritus partium genitalium, & penis erectio, quoniam calculus vesicam irritans liquidum nervorum uberius e cerebro ad partes vicinas determinat.

P R O G N O S I S.

Calculus morbum constituit gravissimum, quia aliter quam operatione chirurgica e vesica extrahi non potest; neque enim reperientur remedia tantæ virtutis, quæ ipsum minutim atterere & expellere valeant: verum præterquam quod lithotomia sine magno periculo fieri nequit; ætas præterea puerorum tenera eam differre nos sæpe cogit, sed calculus in vesica latens incrementum adeo subito nunquam acquirit, ut graviter vesicam irritans inflammaret, vel ejusdem suppurationem promoveat, aut sanguis puerorum ad febrem contraheudam pronus

nus, tot adeoque vividis doloribus commotus febrem contrahit; unde mala gravissima huic morbo adduntur.

C U R A T I O.

Si puer adhuc junior fit quam ut operationem ferre valeat, eam differre oportet ad annum sextum, septimum vel octavum; tumque cibis optimi succi & facilis coctionis cibabitur, modice tamen, sed confert adhuc alvum frequenter emollire sequenti clystere.

Rx. Decoct. fol. malv. & parietar. unc. vj. dissolv. lenitiv. unc. i. ol. commun. vel amygdalar. dulc. sine igne parat. unc. i. f. clyster.

Purgabitur sic.

Rx. Senn. mundat. scrup. ij. rhabarb. contus. dram. sem. semin. lin. p. i. coq. in aq. fontan. s. q. sub fin. coction. add. flor. malv. p. ij. in colatur. & express. unc. vj. dissolv. mann. calabrin. unc. j. f. potio.

Juscula quoque pullorum refrigerantia, vel cremores oryzæ cum eodem jusculo parati conveniunt, ut omnis sanguinis & humorum tollatur acrimonia; imo lac, si puer ficcus & macilentus sit, præscribere necesse est. Verum si dolor & urinæ difficultas adeo graviter puerum afficiant, ut proximum inflammationis periculum vesicæ immineat, sanguinem mittere oportet, semicupium adhibere, quibus irritatione pacata, inflammationis avertatur periculum.

Si puer sit ætatis sat proventæ, ut lithotomia institui possit, præmissis venæ sectionibus purgabitur,

tur, deinde cremores oryzae, vel juscula pullorum refrigerantia per novem dies sumentur, quibus elapsis, sanguine iterum misso, ægroque repurgato operatio fiet, quæ semper vere & autumno celebratur.

C A P U T XXIV.

De Intertrigine.

Intertrigo puerorum rubor est insignis partium ano adjacentium, coxarum, perinæi, scroti, aliarumque in vicinia ani positarum; rubori dolor adjungitur, sæpeque pelle affectæ partes denudantur, hincque graves nascuntur anxietates, dolorque ferme assiduus, propter irritationem, vigilias, marcorem, & febrem parit; rarissime intertrigo suppurationem producit, nisi maxima nutricis negligentia id fiat; infantes macilentos raro, obesos sæpius aggreditur.

Intertriginem pariunt urina, & alvinæ feces acriores; quoniam enim lactens pannis involvitur, in quibus urinam, & feces deponit, si hæc excrementa acriora sint, cum diu partibus ano vicinis applicata manent, eas irritabunt, sed tamen si excrementa acria multum non sint, si sordes quas relinquunt, non detergantur, & raro indusia mutantur, acrimoniam mora obtinebunt; quoniam sales eorum calore exaltati ad irritandum potentes evadunt; demum si indusia, quibus pueri vestiuntur, rigidiora sint, partes pungere & graviter conficere poterunt, unde intertrigo nascetur.

Urinam autem & alvinas feces acriores efficit lac falsum, calidumve, aut lue quadam inquinatum, quo pueri aluntur; sic si nutrix, vinum aut liquores ardentes epotet, si cibus salis & piperatis
uta-

utatur, si animi pathematis vehementioribus detineatur, si venerem ardentem appetat, aut sæpius expleat, nimis se exerceat, si curis aut sollicitudinibus detineatur, intertrigine lactens facile corripitur; demum si lactens morbo detineatur aut fuerit detentus, quo balsamum sanguinis absumitur, aut sales nimis exaltantur, intertrigo accidit.

Verum a quacumque causa partes ano vicinæ irritatæ fuerint, oportet ut propter irritationem humores ad eas uberius appellent, unde sequitur vasorum nimia expletio, qua scilicet facta, interrumpitur motus sanguinis circularis, unde vehementia & rarefientia nimia sanguinis: quoniam vero quo vasa magis tenduntur, eo ad sensationem aptiora fiunt, erit igitur sensus in partibus intertrigine laborantibus adeo exquisitus, ut irritatio earum dolorem maximum efficiat, quo humores in partibus magis commoti, majorem ruborem & tensionem pariunt, quam tanta cutis distractio sequitur, ut findatur.

D I A G N O S I S.

Intertrigo cognitu facillima; rubor partis affectæ morbum detegit: an a lactis vitio, vel nutricis negligentia, aut morbo prægresso producta fuerit, facile cognosci potest.

P R O G N O S I S.

Quo plures afficit partes, & rubor major est, eo gravior, quanquam periculo careat, nisi suppurationem producat; quam macies sequitur, vel alicujus morbi symptoma est, gravior est ea quam causa interna peperit: verum tamen periculosa ut plurimum non sit intertrigo, non tamen despicienda,

da, ne exulcerationem afferat, aut febrem propter dolores & vigilias intendat.

C U R A T I O.

Nec curatu difficilis est hic morbus; duo statim facienda, quibus sæpissime sanatur: lac nutricis temperare & refrigerare, vel si calidum, falsumve sit, mutare oportet, & linteamina quibus infans involvitur sæpius mutanda, ne urina & alvinæ feces malum intendant; partes affectæ sæpe abstergendæ sunt: his ut plurimum urinæ & secum acrimonia tollitur, & irritatio evanescit. Verum si intertrigo post hæc perseveret, aut rubor partis affectæ intensus adeo sit, ut periculum exulcerationis imminet, tunc partem rubore confersam sequenti linimento linire oportet.

R. Ol. commun. & aq. fontan. ana partes æquales, simul agitentur donec coiverint simul, & unguenti consistentiam aquisiverint, quo pars affecta inungatur.

Facto litu, linteum molle imponetur, & pluries litus repetatur, præsertim quoties lactens urinam aut feces excreverit: si irritatio & rubor his non remittatur, pars abstergetur vino rubro in quo rosæ rubræ infusæ fuerint; facta absterfione pulvis sequens imponetur.

R. Tutb. præparat. & cerus. pulverat. ana part. æquales, serva ad usum.

Si neque his rubor & irritatio remittatur, lacte partem sæpius fovere confert, donec imminutis dolore & irritatione, pulveris jam præscripti usus convenire possit. Verum si propter maximam ex-
cre-

crementorū acrimoniā, partes affectæ findantur & exulcerentur, tunc imponetur unguentum de lithargyro, vel pompholigos, facta prius lotionē cum vino, aut aquis bellilucanis, vel aqua sequenti quæ dolorem efficaciter sedat.

R. Aq. secund. calc. unc. iv. sal. saturn. unc. sem. misce.

Sed si exulceratio profundior sit, & carnes depascat, parabitur sequens unguentum.

R. Balsam. Arcei unc. iv. ol. hyperic. & ovr. ana unc. ij. butyr. recent. s. q. fiat unguentum.

In hoc casu aquæ bellilucanæ vino præstantiores sunt, ut in puero expertus sum. Purgatio raro celebrabitur, nisi cruditates in stomacho latentes collisionem lædant, & totius corporis reparationi nocent, sed diætā humectans, refrigerans, & incrasans necessaria admodum est per totum morbi decursum; si purgationi sit locus, sic celebrabitur.

R. Senn. mundat. dr. i. semin. lin. & flor. malv. p. i. coq. in decoct. bord. unc. iv. in colatur. & express. dissolv. mann. calabrin. unc. i. & sem. s. potio.

C A P U T XXV.

De Hernia.

Hernia tumor est ab intestino vel epiploo, aut utroque simul, per annulos abdominis, ex abdomine exeuntibus factus.

G 4

Di-

Dividitur in completam & incompletam; completa dicitur dum intestinum aut epiploon ad scrotum delabitur: incompleta vero, dum tumor est in ultimo abdominis annulo, id est, in inguine; si solum intestinum prolabitur, *enterocele*, si epiploon, *epiplocele*; si utrumque simul, *enteroepiplocele* dicitur.

Quoniam vero annuli abdominis mira elegantia ordinati, peritonæo obducuntur, & veluti firman- tur, ne intestina aut epiploon proprio pondere ad inferiora continuo ruerent; idcirco hernia nulla, seu ruptura fiet, nisi annuli musculorum abdomi- nis laxati magis pateant, & facilius cedant, & peritonæum aut rupturam, aut laxitatem insignem patiatur; fiet ergo hernia ab his quæ musculorum abdominis annulos simul & peritonæum dilatare poterunt.

Verum quoniam in clamore & ejulatu continuo diaphragma alternis vicibus valide contractum viscera abdominis versus inferiora pellit, & muscu- los impense dilatari, seu elongari cogit, fiet er- go ut hac valida & repetita musculorum elonga- tione annuli & peritonæum distractionem patian- tur, & minus intestinis aut epiploo resistere va- leant.

Etenim quoniam intestina compressa ad se ex- pandendum vim faciunt, violenter impetunt in musculos abdominis, & jam annulos abdominis ob distractionem laxatos aperunt; idem quoque fiet, si puer conatus maximos edat, tum ad pon- dus ferendum vel elevandum, vel ad currendum, vel saltandum, cum in quolibet horumce exerci- tiorum genere vehemens & prompta fiat diaphrag- matis applanatio; fiet adhuc hernia ab alvi con- stipatione feces accumulante in intestinis, quorum pondere aggravata fortius agunt in annulos mu- sculorum abdominis, eosque cedere cogunt: huic an-

annulorum laxitati inducendæ multum confert constitutio sanguinis aquosa, & humidior, laxior solidiorum compositio, victusque humidus & aquosus.

Verum a quacumque causa annuli abdominis & peritonæum laxata fuerint, intestinorum pondus & impetus sustinere non valent; quapropter intestini portio primum anulum patentiorem ingreditur, & dein successive secundum vel tertium dilatabit, donec viam ad scrotum sibi fecerit; verum si tertius & infimus musculorum annulus non facile cedat, sed magis causæ dilatanti & laxanti resistat, intestinum aut epiploon ultra progredi non poterit, tumorque in inguinibus apparebit; si intestinum ad scrotum perveniat, tumor erit molis insignis, qui aliquando facile discutitur & manus pressione evanescit, intestino, vel epiplooo in abdomen repulso, mox facillime prolapsuro.

D I A G N O S I S.

Hernia incompleta seu bubonocœle caute a phlegmone distinguenda, ne gravem in curatione errorem Medicus cum ægrotantis periculo faciat; bubonocœle subito ut plurimum erumpit, absque dolore, cuti concolor est, & annuli ultimi foramen replet; phlegmone vero paulatim crescit cum calore, dolore, & rubore aliquo: phlegmone glandulas inguinum occupat, bubonocœle ultimum abdominis anulum replet. Quam Medico utile sit partium situm ex Anatomia novisse, ex eo evincitur; hinc Medici & Chirurgi imperiti bubonocœlem sæpe cum phlegmone confundunt maximo ægrorum detrimento.

Hernia completa tumor est scroti ab hydrocœle caute distinguendus; hydrocœle tumor est aquosus & opposita luce diaphanus in scroto contentus
ne

nec ultra extenditur: hernia completa tumorem efficit qui in scroto non terminatur, sed ad annulos abdominis inguina versus extenditur, cum intestinum aut epiploon prolapsa ex annulis in scrotum descendant; si interocele fit, tumor est durus & elasticus, æqualis, facta compressione murmur flatuum percipitur. Si epiplocele fit, tumor mollior & inæqualis percipitur, nec ullum a compressione murmur in illo fit; ex signorum complicatione entero-epiplocele declaratur.

P R O G N O S I S.

Hernia facile in infantibus curatur, quia quotidie partium substantia nutritione firmatur; unde annuli abdominis molles & laxi firmitatem & vim ad resistendum successu temporis adipisci possunt, secus in adultis, quorum herniæ incurabiles ut plurimum sunt; nec tamen morbus despiciendus, quoniam enim alvinæ feces per partem intestini prolapsam prius moventur quam ad anum perveniant, in eis accumulari poterunt propter viam difficilem, cum intestinum prolapsum compressionem patiatur ab annulis abdominis idcirco feces præ mora exsiccatae indurabuntur, & cavitatem intestinorum obturantes viam materiæ a retro sequenti denegabunt, quæ pariter ibi congesta, partem intestini prolapsam dilatabit, distrahet, atque irritabit, unde ipsius inflammatio, & passio iliaca consequetur: rursus si intestinum diutius in scroto prolapsum maneat, testi adhærebit, sicque reduci amplius non poterit, idcirco ubi primum morbus cognoscitur, medelam ei ferre necessum est, ne vetustate gravis fiat.

CU.

C U R A T I O .

In eo curatio ponitur ut intestinum prolapsum in situ reponatur, & repositum detineatur. Primum fiet manus operatione, injecto prius clystere purgante, ne sordes intestina replentes repositioni obstant. Infante in dorsum reclinato, tumor molliter premitur, sicque pars prolapsa versus abdomen repellitur, donec tumor penitus evanuerit, verum si materiæ in intestino prolapso contentæ duritiæ aut quantitate repositionem impediunt, tumor oleo rosaceo illiniatur, & cataplasma emolliens ex radice althææ, foliis malvæ, violarum, parietariæ ad putrilaginem coctis, cum butyro & oleo mixtis imponetur, donec tumor mollior factus reponi possit. Si dolor aliquis adesset, sanguis detraheretur, sed diætâ tenuis imprimis institueretur, ne feces ulterius in intestinis genitæ operationi nocerent.

Intestinum repositum detinebitur emplastro pro rupturis annulis admoto, & ligatura molli, quæ speciatim ad hoc opus in infantibus paratur. Si puer esset aliquot annorum, ligatura cum calibe pararetur; postea quietem æger teneat, a cantu, clamore, nisu, quovis alio violento exercitio se abstineat, ne pars reposita iterum prolabatur. Conferat quoque alvum clysteribus lubricare, & emolliere, ne excrementa mora indurata ad conatus edendos infantem sollicitent; eadem de causa cibis boni succi & facilis coctionis modice assumptis vescetur, & identidem purgatio celebrabitur sic.

℞. *Infus. senn. unc. iv. dissolv. mann. calabrin.*
 ℞ *syrup. rosar. pallidar. ana unc. i. f. potio.*

Si infans pituitosus admodum sit, utatur pro
 po-

potu ordinario infusione rhabarbari in aqua fontis, nec non pulvere sequenti per aliquot dies.

*Rx. Croc. mart. aperient. gr. viij. rhabarb. pulverat. scrup. sem. jalap. pulverat. gr. v. capi-
piat.*

Suadent Auctores annulos abdominis decocto astringente fovere; verum experientia pluries docuit emplastrum pro ruptura cum ligatura sufficere, cum plures iis sanatos viderim.

C A P U T XXVI.

De Hypochondriorum & Ventris Intumescencia.

LAcitentibus raro, ablaetatis vero pueris frequenter accidit totum tumere abdomen absque dolore cum aliarum partium emaciatione, pedum & crurum inflatione, vultus pallore; languet appetitus, vires dejiuntur, alvusque liberior more solito, dejectiones molles, argillose, fetidum spargunt odorem; febris quæ primis temporibus non erat, successu temporis emicat cum exacerbationibus, estque de genere lentarum; tumor vero abdominis mollis & compressionis capax aliquando est; durus vero & renitens nonnunquam, præsertim in hypochondriis.

Quandoquidem partes in abdomine contentæ molles & laxæ admodum sunt, pluribus venarum, ductuum lymphaticorum furculis constant; ex eo quoque satis patet, cur facta humorum visciditate, totum tumere debeat abdomen; etenim quoniam lentus est humorum motus in ipsis, congesti humores vasa dilatando, partium molem impen-

penſe augebunt; & quoniam venæ mezaraicæ rami ex inteſtinis exeuntes per mezenterii duplicaturam repunt, retardato ſanguinis motu propter infarctum, mezenterii venæ inteſtina irrigantes, ſanguine nimis turgidæ, calorem inteſtinorum adaugent, quo contentæ materiæ expanſæ, ærque præſertim magis dilatatus inteſtina tumida efficiunt; verum quoniam humores viſcidi lente per partium ſubſtantiam provoluti, paulatim in iſtis congeruntur, hinc tanta abdominis intumeſcentia abſque ulla inflammatione, nec non tumor eſt facile compreſſibilis, cum partes molles compreſſioni reſiſtere non valeant.

Verum ſi humores viſcidiores ſint, viſcerum vaſa obſtruent, & ſcirrurum ſeu tumorem renitentem, & indolentem efficiunt, quia vaſa humoribus inſpiſſatis, & fluiditate penitus deſtitutis repleta, compleſſionem nullam ſinunt; & quoniam in utroque hypochondrio viſcus eſt inſigne, hepar nempe & lien, quæ ratione texturæ, & vaſorum componentium, facile obſtruuntur; tumor igitur magis ſenſibilis in utroque hypochondrio fiet.

Quoniam vero data humorum viſciditate ſanguis vaſa capillaria cutis difficile ſubit, ibique motus ejus ſiſtitur, erit quoque pallor faciei, & extremitatum intumeſcentia, cum ſanguis reluctantem pondere difficile e pedibus aſcendat, ibique ſtagnans, vaſa ſere emollit; ruruſus quoniam e ſanguine craſſo recrementa vix derivari poſſunt, ſuccus ſtomachalis in ventriculo deficiet, ſicque appetitus ſenſatio minuetur, & aſſumptorum concoctio lædetur, hinc reparationis defectus, & partium emaciation, cum virium proſtratione fiet; ſed & cruditates in primis viis congeruntur, quæ præ mora putreſcentes, per alvum frequenter & cum fetore deſciantur; ob hanc ſanguinis viſciditatem, fit ut colatoria minus patentia parcius admittant ea, quæ e ſanguine de-

pu-

purando continuo sunt excernenda, & sanguis viscidus succos quos a stomacho male præparatos accipit, sufficienter dividere non potest, ut per cola aliquatenus obstructa expurgari possint. Plura igitur in sanguine congeruntur quæ motum ipsius intendere valent; hinc febris quæ primis temporibus non erat, successu temporis emicat, paulatim ingravescens, facta paulatim pravorum succorum in sanguine delitescentium exaltatione. Hanc ventris intumescenciam prava victus ratio producit, & ideo pueros divitum raro, pauperum frequentissime aggreditur; similiter lactentes nunquam afficit, quandiu lacte tantum probo vescuntur; etenim quoniam stomachus puerorum nondum vegetus & robustus est, ideo coquere, seu debite subigere non potest cibos viscidos & magna quantitate assumptos, unde chyli moleculæ crassiores & crudæ a motu sanguinis intestino non expanduntur, neque dividuntur; hinc humores a tali chylo viscidi & parum fluidi fiunt, totaque humorum massa præternaturalem visciditatem adipiscitur; idem quoque fiet si lactans nimiam ciborum copiam ingerat, cum stomachus debilis eos concoquere minime possit, unde cruditates in eo aggeruntur, quibus lactis præparatio læditur; unde chylus crudus, viscidus & acidus humores similis indolis generat, præsertim si cibi assumpti coctionis non facilis sint; demum lac pravum, crassius & viscidius hunc affectum pariet, sic si nutrix prægnans sit, aut cibus pravis vescatur, ut radicibus, oleribus, leguminibus, fructibus immaturis aliisque hujusmodi.

D I A G N O S I S.

Morbus iste sicut & causa a qua producitur, cognitu difficilis non est; nullo enim signo diagnostico eget, cum oculis subjiçiat.

PRO-

P R O G N O S I S.

Recens facile sanatur hic affectus, inveteratus difficile, præsertim si febris jamdiu invaserit; cum autem tunc complicetur affectus, & ut plurimum emaciatius sit æger, suppuratio partium in abdomine contentarum pertimescenda. Si abdomen compressum doleat, inflammationem & suppurationem partis dolentis significat.

C U R A T I O.

Quandoquidem a læsa ciborum digestionem, pravaque victus ratione hic affectus oritur, idcirco statim & ante remediorum exhibitionem, diætam præscribere oportet; si æger lactens sit, solo lacte vescatur, idque sit probum, tenue, dulce & ad alendum idoneum: si vero puer ab lactatus fuerit, offis panatellis cum jusculis carniarum paratis, pauco pane, eoque albissimo utatur, a carniarum usu se absteat, quia difficile in puerorum stomacho coquantur, modice tamen cibetur, ne quantitas ciborum coctioni noceat: pro potu utatur aqua fontana addito tantillo vini, vel opportunius erit infusionem rhabarbari pro potu parare.

Diætâ sic præscripta, remedia dein in hunc finem adhibere oportet, ut stomachi functio restituatur, obstructions referantur, & sanguinis visciditas auferatur, quæ purgantibus, stomachicis & aperientibus fieri possunt; paretur statim portio purgans sic pro puero quatuor annorum.

R. Senn. mundat. dr. j. rhabarb. contus. dr. sem. sal. absinth. gr. xv. coq. in aq. fontan. unc. iij. in colatur. dissolv. mann. calabrin. & Syrupi de quinque radicibus ana unc. j. f. portio.

Si

Si stomachus multa faburra repletur, loco syrupi ponerentur tartari stibiati grana tria; verum si alvi profluvium adesset, ypepacuanhæ grana octo vel decem adhiberentur, & deinde stomachica, aliaque in alvi profluvio commendata usurpanda, donec alvi profluvium sanatum fuisset; celebrata purgatione, sequens jusculum per dies octo sumere poterit.

℞. Radic. cichor. unc. j. brusç. unc. sem. rhabarb. contus. & in nodul. suspens. scrup. j. coq. per horam unam in juscul. cum pullo juniore, aut frustulo carnis vitulinæ; parato adde fol. cichor. m. sem. chæresol. & summit. absinth. minor. ana p. j. cinnamom. tantillum, bulliant per horæ quart. part. coletur & exprimatur, fiat jusculum.

Verum quoniam pueri talia juscula ægre sumunt, sequens paratur syrupus loco jusculi sumendus.

℞. Radic. brusç. asparag. fœnicul. & petrosel. ana unc. iij. radic. enul. campan. & gentian. ana unc. i. & sem. rhabarb. contus. unc. sem. limatur. ferr. rubigin. in nodul. suspens. unc. ij. coq. in aq. fontan. lib. v. usque ad quartæ part. consumption. sub fin. coction. add. fol. orient. mundas. dr. vj. epithym. incis. unc. j. semin. coriandr. p. iij. coletur, & exprimatur cum sacchar. alb. lib. iij. ovi albumin. clarificetur & coq. ad syrup. consistent. dosis erit ab unc. j. ad unc. ij.

Ufu jusculorum aut syrupi finito, puer iterum purgabitur, & deinde per octo dies sumet rursus jejuno stomacho pulverem sequentem, su-

propter stomachi vitium, dum ciborum coctio nulla ferme in eo fit; etenim quoniam sanguis puerorum continuo chyli adventu eget, ut corpus eorum possit accrescere, læsa ciborum digestionem, minima hujus humoris quantitas sugeretur, unde nulla accretio; imo nec sufficiens reparatio fit; consumetur igitur balsamum sanguinis, & lymphæ acredinem acquires partes nutrire, nec reparare poterit. Puer adhuc emaciabitur post morbos gravissimos balsamum sanguinis absumentes, & sanguinis compagem plurimum solventes; sic variolæ, dysenteria, febres diu affligentes, post se maciem ut plurimum relinquunt. Ab his quidem macies puerorum frequentius producit; accidit tamen ab aliis causis, quæ eam in adultis efficiunt, ut a ciborum penuria, partium internarum supuratione, & exulceratione, viscerum inveterata obstructione.

Quandoquidem macies constitutionem humorum falsuginosam supponit, & causa eam producens humores falsuginosos efficit; sanguis igitur puerorum macie laborantium, ad nutritionem parum idoneus erit, nec deperditionem partium reparare poterit; hinc marcor seu emaciatio corporis; & quoniam lympa qualitatem balsamicam amisit, vasa vix irrigare & humectare poterit, unde vasorum ariditas, & excorugatio maciem consequitur. Rursus quoniam major fit deperditio quam reparatio, minima consequenter dabitur humorum moles, minor adhuc pinguedinis copia: aderit igitur tanta partium carnosarum consumptio, ut totum corpus ossibus & cute quasi constare videatur; hinc undequaque ossa eminebunt, rugosa & pariter ubique pellis erit; verum supposita humorum constitutione falsuginosa, quidquid e sanguine derivabitur, falsuginosum quoque esse oportet; urina igitur quæ e sanguine excerneretur, erit falsu-

fuginosa, & ad irritandum aptissima, unde exco-
riabit scrotum & alias partes vicinas, nisi excreta
illico removeatur: hæc etiam quæ ex ano fluunt,
hujus acrimoniæ non sunt, cum partim e massa
humorum deriventur; dabitur ergo ani, & par-
tium vicinarum excoꝛiatio; sic excreta aliquandiu
morentur: eadem ratione interna oris cavitas aph-
tis descædabitur; puer quoque siticulosus, vigil & an-
xiosus erit. Tandem febris hanc sanguinis consti-
tutionem sequitur, ut facile cuilibet patet, qua
consumpto ulterius sanguinis balsamo, mala super-
ius exposita ingravescent.

D I A G N O S I S.

Per se patet, & sola inspectione macies digno-
scitur, ejusque causa cognitu non difficilis est,
quapropter lac nutricis explorare oportet, vel si
puer fuerit ablactatus, rationem victus a paren-
tibus, vel ipsis ministrantibus sciscitari oportet;
inquirendum an morbis antea fuerit conflictatus,
an penuriam ciborum passus sit, an inappetentia
diu laboraverit, vel tandem coctione læsa corri-
piatur, quæ alvo liberiore, fetore excretorum, &
ventris intumescencia declarabitur.

P R O G N O S I S.

Macies recens & a causa ordinaria raro pericu-
losa est, & facile tollitur; inveterata vero gravis
& periculosa, nec non difficile curatur, præfer-
tim si a causa interna & abdita producat; ma-
cies, quæ morbum acutum, & sanguinis compa-
gem solventem sequitur, maxime periculosa judi-
catur, si diætâ conveniente instituta, & remediis
adhibitis non sanetur; verum si vigeat appetitus,

& vires refocillentur, macies tunc periculosa non est.

C U R A T I O.

Quandoquidem macies puerorum utplurimum a falsuginosa & prava victus ratione, vel stomachi vitio reparationem impredientibus producitur, nisi alterius morbi soboles sit, tuncque primo sanato morbo, macies evanesceret, idcirco duplicem eam curandi methodum proponemus; igitur si sanguis & omnes humores acrimoniam contraxerint propter falsuginosam victus rationem, temperare, humectare, & incrassare humores oportet, & si æger lactens fuerit, lac seligetur dulce, & humidum; & quo melius id fiat, nutrix dietam fortem, humectantem & refrigerantem tenebit, jusculis pullo- rum refrigerantibus, cremoribus oryzae, vel hordei utetur; si vero puer ab lactatus sit, vescetur ossis, panatellis, cremoribus, juribus carni- um paratis; si somnus desit, syrupo papaveris albi conciliabitur, dosi convenienti exhibito, postea juscula pullorum per aliquot dies præscribuntur sic.

℞. *Pull. junior. gallinac. exenterat. cujus ven- ter replebit. hord. mundat. m. i. coq. post de- spumationem per hor. ij. in aq. fontan. s. q. dein add. fol. sequent. ex omnibus m. i. fol. boragin. agrimon. pimpinell. coq. per hor. qua- drant. colet. & exprimatur.*

℞. *Quat. semin. frigid. maj. mundat. unc. sem. amygdal. dulc. excorticatar. par. iij. contund. in mortar. marmor. sensim affundendo jusculum supra præscriptum adhuc fervens, coletur, & exprimatur, capiat.*

Assum-

Assumpto jusculo supradictō per quatuor vel quinque dies, puer sic purgabitur.

R. *Rhabarb. contus. & tartar. solub. ana dr. j. semin. lin. p. i. coq. in aq. fontan. s. q. sub fin. coct. adde flor. malv. & sol. oriental. ana p. j. in colatur. & express. unc. iij. dissolv. mann. calabrin. unc. i. & sem. f. pot. cum regimine exhibenda.*

Celebrata purgatione, æger sumet per decem dies mane balneum domesticum, & ab exitu balnei, in cubili collocabitur, ubi jusculum pulli refrigerans ut supra assumet. Si somnus desit, syrupus papaveris albi exhibebitur. Finito balneorum usu, puer iterum purgabitur, & dein lacte caprillo, aut vaccino ebutyrato utetur per mensem & ultra: si macies maxima fuerit, paulatim augebitur lactis dosis, donec lacte tantum vescatur, & quod utilius erit, lac muliebri ipsi præbeatur, si sugere velit: verum ne lac acorem in primis viis contrahat, corallum, ante lactis hauustum, ad grana duodecim exhibere confert.

Si macies a debili stomacho cibos coquere non valente procedat, diæta instituatutur ut in primo casu, & puer statim purgabitur sic.

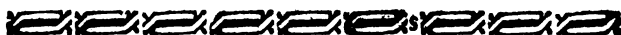
R. *Senn. mundat. & rhabarb. contus. ana dr. sem. semin. contr. & summirat. absinth. minor. ana p. i. coq. in aq. font. s. q. in colatur. & express. unc. iij. dissolv. mann. calabrin. & syrup. cicher. composit. ana unc. j. f. potio.*

Celebrata purgatione, æger sumet per triduum mane, jejuno stomacho, syrupi de cichorio compositi unciam unam, syrupi de absinthio unciam

femiffem, rhabarbari pulverati scrupulum unum, aquæ cichorei cochleare unum, vel duo; quo factò iterum purgabitur; & si faburra in stomacho copiofe lateret, purgationi addentur tartari emetici grana tria; elapfa una post purgationem die, fequens exhibebitur pulvis.

R. Limatur. ferr. rubiginof. gr. viij. rhabarb. & corall. rub. præparat. ana gr. x. fiat pulvis ad ufum.

Hunc pulverem mane, jejuno ventriculo, jufculum refrigerans superbibendo, deglutiet alternis diebus. Pulveri addenda diagridii grana quatuor; & ne ufu hujus remedii motus fanguinis nimis intendatur, fumet hunc pulverem per tres dies, & factò unius, aut duorum dierum intervallo, fumet iterum per tres dies, eodem ordine progrediendo, donec novies aut duodecies pulverem fumpferit. Finito pulveris ufu, puer iterum purgabitur, & pofttea alternis vicibus per dies decem fumet, jejuno ventriculo, fyropum de abfinthio, cum pulvere, ut fupra; quibus ita factis, fi inapetentia nondum defit, puer infufione rhei pro potu utetur.

C A P U T XXVIII,

De Rachitide.

RAchitidem definire non facile, describere vero facile eft ob numerum fympptomatum quibus ftipatur; datur enim irregularis folidarum partium proportio. Caput jufto majus eft, ingenium quam pro ætate acutius, facies pallida, fubtumida-

daque, musculi graciles & extenuati, cutis laxa & flaccida, ossa quoad maximam partem incurvata, & circa articulos prominentia & nodosa, spina varie inflexa, & sternum acuminatum, costarum extremitates nodosæ, abdomen subtruncatum & tensum; his tanta ad motum impotentia adjungitur, ut pueri nisi sedentes ludere, pedibus insistere, minus adhuc incedere possint; difficile respirant, febricula corripuntur, pulmones tumidos & infarctos habent, hepar, lien justo majora, mezenterium glandulis oblitum post mortem invenitur, cerebrum proportionæ & mole peccans; & in morbi progressu a debili collo vix sustineri potest capitis onus.

Infantes aggreditur a sexto mense a partu ad sesqui annum, vel a sesqui anno ad finem secundi anni cum dimidio; ita ut tempus plerumque invasionis sint anni illi duo, qui semestrem a partu ætatem mox sequuntur.

Proportionem partium irregularem, ossiumque curvationem Glissonius explicat, supponendo partes succi nutritii ossibus inæqualiter apponi, & exemplo columnæ ex tribus quatuorve lapidibus instructæ hypothesein illustrare conatur. Si inter lapides quibus columna instruitur, cunei solidi ponantur, columna in latus oppositum inclinabitur: sic, inquit, & ossa incurvata fient, si succus, quo nutriuntur, uberius in uno latere, parcius in altero deponatur.

Id vero Mayou musculis aridis & exsiccatis ossa irregulariter trahentibus tribuit; etenim, inquit vir clarissimus, si chorda arbori teneræ ligetur, crescente arbore truncus incurvabitur, & flectetur in latus ad quod chorda trahit; ita si ossa plus musculis crescant, incurvabuntur in latus ad quod musculi trahunt.

Hæc tamen ingeniose a viris clarissimis excogi-

gitata fuerint: nobis tamen non arident, quia explicationi symptomatum rachitidem stipantium satisfacere non videntur, ut post accuratum examen cuilibet patere poterit. Quapropter credimus rachitidem oriri ex viscida & fœluginosa nimis lymphæ ossa irrigantis constitutione: quoniam enim lymp̄ha viscida, salibusque nimis turgida ad motum circulationis absolvendum minus apta efficitur, in intima ossium substantia hærebit, & accumulabitur; quoniam ossium fibræ, carniæ & membranarum fibris minus elasticæ, minus humores exprimunt, & ipsos hæreere facîle sinunt. Verum quoniam eadem ubique non est ossium structura, eorum enim fibræ strictius in medio ossis connectuntur, laxius vero in extremitatibus cohærent, ut ex harum partium examine evincitur; ergo lymp̄ha viscida in ossium extremis quam in medio facilius hærebit, cum fibræ strictius ibi cohærentes cavitates minus amplas obtineant, partes lymphæ viscosiores non admittentes, quæ in extremitatibus ossium ob cavitates fibrarum ampliores accipiuntur; verum quo major erit in ossium extremitatibus lymphæ collectio, major quoque ibi dabitur accretio; hinc ossium extremitates nodosæ apparent. Rursus quoniam ossium extremitates magis accrescunt, quam eorum pars media, ossa naturalem & debitam firmitatem non servabunt propter irregularem accretionem; hinc tibia in extremitatibus nodosa incurvabitur, nec non intra vel extra flectetur, prout interna aut externa ejusdem protuberantia, quæ inferiori femoris extremitati annectitur, magis & absque servata debita proportione accrescet.

Quoniam costæ solidiores sunt in media parte, & in hac extremitate qua vertebris dosi alligantur, molles vero & cartilagineæ juxta alteram extremitatem, quæ sternum tangit, fiet quoque copio-

pioſa lymphæ congeſtio in extremitate cartilaginea, unde major & irregularis ipſius accretio cum nodis obſervabitur; verum coſtæ terminos lateris habent fixos, quos præterite non facile poſſunt; ergo tota vis accretionis juxta ipſarum longitudinem fiet, quapropter ſternum erigent, pectusque anguſtatum in latere acuminatum ante videbitur, nec nodi etiam in ſterno deficient, cum ſubſtantia ejus mollis & ſpongioſa lympham hæreſe facile ſinat.

Rurſus quoniam ſpina dorſi ſerie plurium vertebrarum conſtat, quarum major & media pars mollis & ſpongioſa eſt, laterales vero apophyſes dictæ, firmiores & ſolidiores; major igitur fiet partis mediæ quam lateralium accretio. Hinc ſpina nodis quamplurimis exaſperata incurvabitur, facta inæquali vertebrarum accretione, cum omnes a natura eandem ſoliditatem non obtinuerint. Verum in media vertebrarum parte, foramen excavatur ad ſpinam medullarem, quæ cerebri prolongatio creditur, continuandam; premetur igitur paulatim hæc cerebri prolongatio, & eo magis premetur, quo major erit vertebrarum irregularis accretio. Facta autem compreſſione ipſius, minor humorum copia e cerebro in ipſam derivabitur; ergo cerebrum plus humorum retinens quam ſolito more, majus adhuc incrementum ſuſcipiet, offaque capitis adhuc mollia, molliterque articulata magis trudet extrorſum: verum quæ magis moles cerebri creſcit, eo magis fibræ quibus conſtat explicantur; fibræ igitur magis explicatæ, & in ſpatio ampliori contentæ, facilius vibrationes regulares efficere, & ipſas diutius continuare poterunt, ſicque puer rachiticus facile ideas percipiet, perceptas facilius comparabit, atque ex ipſis judicium eliciet, cum anima puerorum ex ſe judicia elicienda, non minus quam virorum compa-
ra-

rata sit. Hinc ejusmodi pueruli solito ingeniosiores: verum qua proportione spinalis medulla comprimitur, nervi ex ea oriundi parcius liquidum nervosum in partes subjectas diffundunt; musculi igitur artus moventes, liquido nervorum defraudati, graciles & ad motum efficiendum inepti evadent. Patet autem ligatura nervorum, quantum ipsorum liquidum ad musculorum nutritionem, & motum conferat. Hinc pueri graciles & quasi emaciati, pedibus insistere, nec incedere poterunt; sed sedentes ludere coguntur; imo, crescente rachitide, tanta est musculorum debilitas, ut ipsi capitis onus sustinere non v. leant.

Quoniam vero organa sensuum externorum liquidum nervorum a cerebro hauriunt, inde fit, ut ea sicuti musculi non debilitentur, & ideo rachitici facile vident, audiunt, olfaciunt & loquuntur. Demum quoniam substantia viscerum mollis & laxa præter modum est, facile humores viscidos congerent, quibus canaliculi eorum obstruentur; hinc hepar & lien subtumida sunt, & mezenterium glandulis scrofulosis conspersum aliquando post mortem repertum est, pulmones quoque humoribus viscidis infarcti respirationem ægre exercebunt, quæ etiam propter thoracis vitiosam figuram, abdominisque intumescenciam lædi poterit.

Verum quoniam humores non viscidi solum, sed saluginosi adhuc sunt, ex eo quoque fit, ut salibus in sanguine exsuperantibus, motus febrilis accendatur; tunc anxietates, sitis, vigiliæ, rachiticum excruciant, maciesque succrescit, facta majori salium exsuperantium exaltatione, quibus diu resistere non poterit infans.

Cum rachitide non nascuntur infantes, nec ipsis statim a partu accidit, quoniam humores fœtus & puerorum qui recenter in lucem venere, aquosiores, nimisque diluti sunt, visciditatem vero suc-
cessu

cessu temporis & circa annum primum, aut secundum a causis jamjam memorandis adipisci poterunt.

Rachitidem pariunt quæcumque humores inspissare & saluginosos efficere poterunt; quo major in humoribus salium quantitas, eo minor eorum fluxilitas; quia solidum sulphuris poros replens ipse expansionem & liquiditatem imminuit; sic virus venereum aut scrofulosum a parentibus aut nutrice communicatum rachitidis causa est: producitur quoque a lacte vitioso, falso, viscido; sic si nutrix pravam victus rationem teneat, & vescatur cibis salis, piperatis, acris, sale aut fumo induratis, si ebria sit, ad venerem nimis proclivis, valde se exerceat, ira aut violento animi pathemate detineatur, prægnans sit, ardentem rem venerem expetat vel expleat, proles rachitide corripietur; similiter de matre prægnante cogitandum est.

D I A G N O S I S:

Rachitis ex allata descriptione, seu symptomatum congerie dignoscitur, præsertim ex nimia capitis mole, pectore angustato, & acuminato, ossiumque extremitatibus nodosis, nonnunquam nodi extremitates ossium artus componentium afficiunt; mole capitis non excedente, figura thoracis non vitiata, nec tibia incurvatur, nec pueri pedibus insistere, aut incedere possunt, propter ossium præsertim in articulis mollitiem, tuncque rachitis melior declaratur: aliquando est morbus per se simplex, & idiopathicus, aliquando vero sympathicus, complicatus; conjungitur enim cum hæreditaria lue venerea, vel cum scrofulis, quod ex propriis horum morborum signis dignoscetur.

PRO-

P R O G N O S I S.

Rachitis cum aliis complicata affectibus, ut lue scrofulosa, scorbutica, maxime periculosa judicatur; minus gravis est, si luem veneream sequatur, quia lues venerea facilius quam scorbutica & scrofulosa superatur. Rursus pessima sit prognosis, dum ascites aut hydrops alicujus cavitatis rachitidi jungitur, propter morborum complicationem; considerare adhuc oportet symptomatum concomitantium numerum & vehementiam; nam rachitis periculo carere creditur, & absque remediis crescente puero evanescit, dum nodi in ossium extremitatibus eminent, cum pedum & crurum debilitate, libera respiratione, nulla aut minima apparente abdominis intumescencia, viscerumque obstructione, vigente appetitu, & ciborum coctione; secus, maxime periculosa, ut plurimum lethalis afferatur prognosis, quando capitis moles maxima, pectus angustatum, & acuminatum, venterque tumidus est, cum difficili respiratione, maxima artuum emaciatione & debilitate, febre lenta, inappetentia, & ossa undequaque nodosa cernuntur. Rachitis autem fere nunquam remediis vincitur; ætatis mutatione paulatim evanescit, quia partium accretione opus est, non medicaminibus.

C U R A T I O.

Tamet si curatio rachitidis soli naturæ committenda videatur, cum partium accretio opus naturæ, non remediorum sit, attamen quoniam vitiosa humorum constitutio accretionem lædit, eam medicaminibus corrigere oportet, ut natura regularem accretionem facilius citiusque absolvere possit. Quoniam vero diætã vitiosam sanguinis constitutionem emendat, cum sanguis ex chylo con-

figlatur, in eo igitur præcipua curationis pars consistit, ut diætâ conveniens præscribatur; idcirco puer rachiticus si jam ablactatus fuerit, vescatur cibis boni succi, & facilis coctionis, in chylum dulcem & fluidum facile abeuntibus, ut offis, panatellis, cremoribus oryzæ, pane albo, carnibus avium præsertim, & animalium juniorum, modice tamen assumptis. Diætâ hac exacte servata, & purgatione identidem celebrata, absque aliis Medicinæ auxiliis rachitis evanescit successu temporis & ætatis mutatione, si levis fuerit, visceraque interna multum non affecerit, præsertim si virgo sit rachitide detenta, quæ facilius sanabitur menstruis debito tempore erumpentibus.

Verum si rachitis gravior sit, majusque humorum vitium significetur irregulari fere omnium ossium figura, præsertim capitis, thoracis, & medullæ spinalis, febrisque emaciatio, & virium defectio hauc comitantur, tunc natura opitulari oportet, & remediis convenientibus salsuginosam & viscidam humorum massam emandare, ut regularis fieri possit partium accretio; idcirco leviter incidere, simulque humores humectare necesse est. In hunc finem statim celebrabitur purgatio sequens.

Rx. Aquil. alb. gr. x. diagred. gr. iv. cum tantilla conserv. rosar. f. boli duo mane devorandi, superbibendo potionem sequentem.

Rx. Senn. mundat. dr. i. rhabarb. contus. ℞^o epithym. incis. ana dr. sem. sal. absinth. scrup. j. coq. in aq. fontan. unc. iij. in colatur. dissolv. mann. calabrin. unc. j. f. potio.

Al.

Alterâ a purgatione die, puer sumat mane jusculum sequens per novem dies continuandum.

R. Radic. brusç. asparag. & cichor. ana unc. sem. coq. per horam in jusculo pulli junioris, aut carn. vervecin. add. postea folior. sequent. ex omnibus m. j. cichor. boragin. chæresol. bull. per horæ quadrant. col. & exprim. f. juscul.

R. Tartar. chalib. scrup. sem. cap. cum cochlear. juscul. reliquum superbibenda.

Finito jusculorum usu, purgatio iterabitur ut supra, & deinde puer utetur novies pulvere sequenti,

R. Croc. mart. aperient. majal. ror. parat. & rhabarb. pulverat. ana scrup. sem. athyop. mineral. sine igne parat. & cass. lign. ana gr. vj. cinamom. & jalap. pulverat. ana gr. v. f. pulvis pro una dosi, superbibenda jusculum pull. foliis cicherei alteratum.

Post quartam hujus pulveris dosim, puer una aut altera die desistet ab ipso, nec nimium fatigetur. Assumpto pulvere per tempus præscriptum, & in fine celebrata purgatione, utetur postea per quindecim dies lacte vaccino, cum salsæ parillæ ebutyrato, & facchari sufficienti quantitate edulcorato, cujus usu finito, & ægro repurgato, lac afininum recens mulsum præscribetur per mensem & ultra, celebrata purgatione post decem aut quatuordecim dies, tuncque alternis diebus, scrupulos duos opiatæ sequentis mane ante lactis haustum, vel sero hora somni sumet.

R. Con.

Rx. Conserv. flor. aurantior. & kinorroed, ana dr. iij. sals. parill. pulverat. & corall. rubr. præparat. ana dr. ij. æthyop. mineral. antimon. diaphoret. & corn. cerv. philosoph. præparat. ana scrup. ij. cum s. q. syrup. de absinth. f. opiata ad usum.

His eo ordine factis, si febris & macies non remiserint, ut humorum massa magis demulceatur, usus lactis continuabitur, eritque rachitico pro omni cibo gradatim exhibendum, ut ejus stomachus paulatim assuescat, purgatione per intervalla celebrata.

C A P U T XXIX.

De Tumoribus strumosis.

Strumæ seu scrofulæ sic dicuntur, quia frequenter scrofis, id est, suibus in collo fiunt, vel a multiplici partu; quoniam sicut fues multos edunt partus, sic in scrofulis ex una postmodum fiunt plures. Strumæ autem sunt tumores glandulas præcipue afficientes colli, axillarum, aliarumque quæ circa articulos ossium collocantur; scilicet in cubito, manu, digitis, genu, pedibusque frequenter apparent; passim tamen ubique fiunt, in brachiis, cruribus, & ossa non raro afficiunt, ut costas, & sternum, imo nec partibus internis parcunt. Hi tumores in principio minimi, cuti concolores, leviter indurescunt, & scirri naturam æmulantur; paulatim succrescunt, mollietiem acquirunt, levis & profundus fit dolor, præcipue dum tanguntur & comprimuntur; dein tumor inflammatione corripitur, & suppuratio accedit; quandoque dolent & emol-

emollescunt, nullo apparente rubore, tumor intus suppuratur, cariemque subditis ossibus infert, priusquam signa certa suppurationis apparuerint, tumore suppurato aperto, materia purulenta, viscida, albido-pallida, aut flava sine fetore excernitur; & ideo hi tumores ad atheromata, steatomata, & melicerides, ob consistentiam materiæ, a nonnullis non immerito referuntur. Unicus quandoque tumor est, plures aliquando simul in diversis locis; dum ad suppurationem perducuntur, æger macie, febre lenta, virium dejectione corripitur, facies pallore defœdatur, perseverante suppuratione marasmus accedit.

Quandoquidem glandularum textura mollis & laxa admodum est, eæque vasis præsertim lymphaticis, paucisque sanguineis, aliisque secretioni humorum inservientibus, mille modis inflexit & intortis constant, ex eo quoque oportet, ut motus humorum glandulas subeuntium facile in ipsis sistatur, ni humores maximam fluiditatem obtineant. Causa igitur strumarum erit visciditas & acrimonia lymphæ, quæ per intimam glandularum substantiam provolvitur, a causa peculiari producta, quæ virus scrofulosum nuncupatur; lymphæ spissa in glandulis paulatim hærens, & accumulata, tumorem indolentem parit, qui successu temporis incrementum suscipiens, dolet, rubet, suppurat.

Quoniam autem lymphæ ad glandulam obstructam continuo accedit, augetur quoque continuo ejusdem hærentia, novumque dilatationis gradum tumor acquirit, quo fit ut major vasis sanguiferis compressio fiat, sicque præpedito sanguinis motu, calet, rubet, magisque dolet glandula tumefacta.

Verum quoniam in intima glandulæ substantia major fit vasorum compressio, magis etiam motus humorum ibi sistitur, unde ipsorum disruptio, qua

qua facta humores effunduntur, & suppuratio incipit; verum propter visciditatem humoris, fit ut suppuratio absque motu tumultuoso, & præcipiti fiat, & ideo cum motus suppurationem efficiens levis & pacatus fiat, vix sui indicia suppuratio præbet: quoniam tamen humor effusus aciditatis simul & acrimoniæ particeps est, pus jam genitum & super ossa effusum, ea rodit, & exulcerat, vel sinus quamplurimos in vicinia sibi facit, si glandula circa carnes, & ab ossibus remota fuerit; si minus sit lymphæ vitium, una aut altera tantum glandula afficietur: si majus, plures simul in diversis partibus tument. Nec ossibus aliquando parcit hæc vitiosa constitutio lymphæ; hinc vitiosa rachitidis cum strumis complicatio, & ut plurimum ossa spongiosa ut sternum, materiis strumosis imbuta tument & exulcerantur. Hinc facile patet ratio cur tumores strumosi manum pedesque sæpius afficiant; etenim cum hæc partes pluribus ossibus simul articulatis constent, ibique maximus sit glandularum numerus humorem viscidum, motui articularum inservientem eructantium; ex eo quoque satis patet cur strumæ has partes sæpius afficiant.

Nec glandulis intus latentibus tetra hæc lues parcit; quoniam enim eadem est omnium glandularum textura, idemque lymphæ ad eas appellentis vitium, ideo glandulæ internæ, sicut & externæ strumosæ fieri possunt, sicque hepar & lien tumida, & obstructa, hypochondria tumere faciunt. Verum in mezenterio glandulæ passim occurrunt quæ materiis strumosis repletæ & tumidæ venas ex intestinis redeuntes comprimunt, & sanguinis motum in ipsis retardabunt, quo calor augebitur, aeris in eis contenti vis elastica, & dilatatio crescet, unde intestinorum dilatatio, totiusque abdominis intumescencia dabitur; verum sicuti glandulæ externæ materiis scrofulosis obstitæ

T. I.

I

sup-

suppurantur, ita & facilius internæ, cum ibi major sit calor, majorem humorem hærentium motum concitans: ut e glandulis suppuratis aliqua puris quantitas a vasis sanguiferis & lymphaticis resumetur; ergo massa humorum pure inquinata fermentationem præternaturalem contrahet, qua, salibus ipsius magis exaltatis, ulteriorem acrimoniam lymphæ adspicetur, unde febris lenta cum marcore, virium prostratione, & faciei pallore fiet, quibus successu temporis marasmus adjungetur, cum pus jam gentium suppurationem partium vicinarum producat.

Constitutionem sanguinis scrofulosam producit lac quo infantes vescuntur falsius calidiusve; sit autem falsum & falsuginosum, propter malam nutriticis victus rationem, vel vehemens animi pathema, quibus lac magnopere alteratur; quoniam autem stomachus lactentium debilis est, nec notabile sanguinis vitium corrigere potest, idcirco sanguis qui a lacte adeo viscido conficitur, ejus indolis esse debet, unde universa humorum massa visciditatem, & falsedinem contrahit, quo fit ut chylus, qui deinde sanguini admiscetur, tametsi laudabilis, hoc massæ humorum vitium corrigere nequeat, nisi minimum adhuc sit, cum chylus e sanguine sit elaborandus, & in ipsum convertatur. Citius vero aut tardius hoc humorum vitium manifestatur, prout massa humorum magis aut minus inficitur; quoniam vero sanguis lactentium serosus multum est, eorumque victus ratio humida, hinc sanguis lactentium difficile visciditatem & acrimoniam contrahit, luesque scrofulosa in ipsis nec minima sui indicia præbere potest; hinc pueri, quandiu lacte vescuntur, licet virus strumarum inquinentur, obesi & omni ex parte sani videntur. Verum crescente puero, mutata victus ratione & ætate, sanguis minus aquosus evadit, sa-

falesque quibus massa humorum fuit ante imprægnata, majorem adipiscuntur molem, & poros sulphurum replentes fluiditatem lymphæ immi- nuunt; hinc tumores glandularum nascuntur; ve- rum crescente salium mole, magis quoque humo- rum fluiditas tollitur, unde viscidior, magisque spissa lymphæ evadit.

Strumæ adhuc pueris accidunt, si nutrix im- prægnetur: quoniam enim aura feminalis humo- rum consistentiam mutat, sanguinisque motum in- testinum, atque fluiditatem immittit: ex eo fit, ut lac post conceptionem in mammis secretum, viscidum nimis, acidumque sit, hæcque de causa ad strumas generandas aptissimum.

Eadem ratione morbus hic nascitur, dum lacte plurimum nutricum vescitur puer; hæc enim lactis diversitas pueri sanguinem inquinat, cum plures nutrices lac variæ indolis habeant, quod in hu- mores laudabiles minime converti potest. Demum strumæ per contagium communicantur, & a pa- rentibus in prolem transfunduntur; hæc tetra lues irrepit factò humorum hærentium cum infantibus commercio, quia humores parentum in tenerum corpus fetus translati, idem vitium incurrunt quod ipsi a massa humorum accepere: lues quoque ve- nerea parentum, aut nutricis male curata, aut diu sopita, strumas pueris communicat; sicque pueri ob parentum peccata misere affliguntur, quia lues venerea scrofulosæ maxime affinis est, ut ex eorum effectibus evincitur.

D I A G N O S I S.

Tumores strumosi non a sede dignosci possunt, cum glandulæ colli, & in vicinia articularum col- locatæ tumere & inflari possint absque lue scrofu- losa, sed præsertim ex modo afficiendi; strumæ

tumorem efficiunt in principio cuti concolorem, & indolentem, scirri naturam æmulantem: paulatim & lente succrescit ille tumor, tuncque dolor est, non gravis tamen, nisi prematur, aut dure tractetur; rubor & calor aliquando adjunguntur, diuque in hoc statu perseverat priusquam certa supurationis sint indicia, quæ ut plurimum tumoris mollitiæ, & fluctuatione in eo percepta declaratur; hinc tumores frigidi, qui vulgo strumæ dicuntur, quia ab humore frigido & lente ad supurationem vergente fieri creduntur; tumore supurato aperto, materia purulenta, viscida, & absque serme fetore extrahitur, vulnusque inflitum adeo difficile sanatur, ut tumor per plures annos suppurare soleat, irritis remediis, quia vitiosa sanguinis constitutio cicatricem fieri vix permittit, consumpto fere sanguinis balsamo, partes solutæ coalescere non possunt, præsertim si tumor, suppuratus os adiacens eroserit, quia caries pus corrosivum continuo suggerit, a quo acrimonia sanguinis fovetur. An hæreditariæ necne strumæ sint, ex relatu parentum Medicus assequetur; tum etiam si plures pueri ejusdem familiæ iis laborent.

P R O G N O S I S.

Strumæ difficile & sola ætatis mutatione fannantur, vim remediorum ut plurimum superant. Si massa humorum lue scrofulosa leviter inquinata unum aut alterum tumorem efficiat, tunc antequam morbus ingravescat & tumor suppuret, eum auferre oportet, ut aliquoties feliciter factum observavi. Verum si plures simul diversas partes efficiant, præsertim pedes manusque, nihil aliud fieri debet, quam vitiosam sanguinis constitutionem corrigere remediis convenientibus; etenim

re-

resolventia, ut topica, quæ nonnulli tumoribus strumosis apponunt, suppurationem eorum accelerant, virusque ibi latens & sopitum exsuscitant, exaltant, acrius efficiunt; unde suppurato tumore graviora mala ægrotantibus accidunt, tametsi tumor ad suppuratum pervenerit, ossaque carie fuerint detenta, de curatione non desperandum, modo febris desit, somnus, appetitus, & vires sat constant. Immutatione ætatis morbus sanabitur, ut sæpe sæpius observatur: verum si suppuratio copiosa sit, aut plures tumores in diversis partibus simul suppurent, ossiumque caries maxima sit, cum impotentia ad motum, ossiumque affectum intumescencia, febris lenta accesserit, cum insigni marcore, magnaque virium dejectione, maximus est mortem timendi locus. Demum de salute ægri conclamatum est, si tumor scrofulosus intus genitus suppuret, cum via nulla puri pateat, qua foras produci possit.

C U R A T I O.

Vix remedia in curandis strumis profunt, sanantur potius ætatis & temperamenti mutatione, quam remediorum vi; nec ideo remedia negligenda sunt, ne vitiosa sanguinis constitutio graviora mala afferat; imo radicitus auferri potest morbus incipiens, & mitis adhuc; si unicus est tumor v. g. in collo, aliisque partibus a nervis, tendinibus, vasisque majoribus remotus, cum auferre oportet, ne humor ibi a sanguine depositus ulteriori mora massam humorum magis inquinet.

Verum si plures tumores simul nascantur, aut tumor circa pedem, manum, aut circa ossium articulos sit, topica ipsi admovere minime prodest, nam sæpius noxia sunt, cum ab his admotis acceleretur suppuratio tumoris; si tamen aliqua

admovere animus est, initio præsertim, ad tumorem debellandum, resolventia mitia sint, ut emplastrum de vigo, quadruplicato mercurio, diabolotum, emplastrum de cicuta & sulphure: alia fortiora resolventia caute sunt admovenda, ne lues scrofulosa in tumore latens & quasi sopita in actum deducta, gravior evadat, & tumor suppuratus sanguinem sua lue penitus inficiat. At si tumor suppuret, quod sæpe accidit, ut primum signa suppurationis apparent, aperiendus illico est, & via materiæ purulentæ præbenda, ne diutius morans, partes vicinas rodât, aut sinus efficiat, tunc data puri sat ampla via ulcus detegendum est, donec naturæ viribus, constitutione sanguinis emendata, cicatrix partes solutas jungat. Si caries fuerit, patienter expectandum, partem osseam carie erosam excidere: quo facto ulcus paulatim sanabitur: unguento suppurativo, balsamo Arcæi, mundificativo de apio sanari poterit; si labia callosa & dura fuerint, balsamum chalibeatum, aut viride æris imponetur; & si sinus fuerint, propter partis situm non facile aperiendi, injectione vulneraria ex absinthio, centauro minori, scordio, aliisque similibus detergentur.

Verum ne morbus gravior fiat, vel ut humores citius sanentur, vitium sanguinis remediis internis corrigendum est, & imprimis diætâ conveniens præscribenda, in qua maxima & præcipua pars curationis consistit; quoniam enim sanguis ex chylo fit, quo melior, laudabiliorque erit, eo sanguis melioris indolis nascetur; diætâ vero plena erit, quanquam febris strumis fuerit conjuncta, quia hæc semper est de genere lentarum: si tamen ob suppurationis copiam, vel aliam causam magis accenderetur, mediocris tantum esset instituenda, donec febris remiserit, modice cibus æger utetur, quia plenior victus vasa infarciret, & impuritates for-
san

san produceret : cibi vero feligendi sunt boni succi, facilis coctionis, ut offæ, panatellæ, carnes juniorum animalium affæ, vel elixæ, aromatibus vero non conditæ, omniaque salsa & piperata, cruda & acida vitanda, ne ab eorum usu, sanguis ulteriorem visciditatem & acrimoniam contrahat; ab usu vini se abtineat, exercitia fortiora fugiat, sicuti aerem humidum, frigidum & nebulosum. Diæta in hunc modum præscripta, puer sic purgabitur.

℞. *Aquil. alb. gr. x. diagred. gr. iv. cum tan-*
till. conferv. rosar. ꝑ. bol. mane deglutierend. su-
perbibendo potionem sequentem.

℞. *Senn. mundat. dr. i. ꝙ sem. rhab. contus. dr.*
sem. epithim. incis. ꝑ. i. sal. tamaric. scrup. i. coq.
in decoct. polypod. quercin. unc. v. in colatur. ꝙ
express. dissolv. mann. calabrin. unc. j. ꝑ. potio.

Si faburra in stomacho abundaret, tartari stibiati granatRIA vel quatuor addi possunt. Evacuata primarum viarum saburra, sequens jusculum per dies decem sumendum præscribetur.

℞. *Radic. chin. contus. dr. ij. enul. campan. dr.*
j. rhab. contus. in nod. suspens. scrup. j. coq.
per hor. j. in juscul. pull. junior. add. fol. se-
quent. ex omnib. m. j. agrimon. ceterac. ꝙ
scolopendr. bull. per horæ quart. part. colet. ꝙ
exprimatur.

Finito jusculorum tempore, & repurgato ægro, sequens opiata per decem dies sumenda paretur.

℞. *Croc. mart. aperient. majal. ror. preparat. dr.*
ijj. senn. mundat. ꝙ rhabarb. pulverat. ana
dr. j. æthyop. mineral. sal. absinth. ꝙ jalap.

*ana scrup. cinnam. gumm. amoniac. & diagred.
ana scrup. sem. redigantur omnia in pulverem,
& cum s. q. syrup. flor. persicor. s. opiata ad
dr. ij. sumenda, superbibendo, juscul. pull. fol.
nasturt. aquat. alterat. & deambulando, ut
mos est.*

Ne ab opiatæ singulis diebus sumptæ usu motus sanguinis intendatur, per triduum sumet, & una die quiescet, iterumque per triduum sumet. Finito opiatæ usu, puer repurgabitur, & dein per decem dies mane capiet serum lactis vaccini, ovi albumine clarificatum, & sacchari candidi sufficienti quantitate edulcoratum, cui addetur succi cærofolii depurati uncia una. Finito sero lactis usu, & iterata potione purgante jusculum cancerorum fluviatilium per dies novem sumendum præscribitur.

℞. Pull. junior. exenterat. cujus venter implebitur bord. mundat. m. sem. quat. semin. frigidor. mundat. unc. sem. amygdal. dulc. excorticat. par. v. despuma, & coq. in aq. fontan. s. q. per hor. ij. add. postea cancr. fluviatil. in aq. fervent. ad rubedin. extinet. & in mortar. contus. num. ij. fol. borag. bugloss. & cæresol. ex omnib. m. j. bull. per hor. semiss. col. & exprim. f. juscul.

Assumpto cancerorum fluviatilium jusculo per tempus notatum, & iterata purgatione, ptisana sudorifica sic parabitur.

℞. Sals. paril. incis. unc. iij. lign. sanct. minut. sect. & sassaf. contus. ana unc. j. coq. in aq. font. lib. xij. usque ad quart. part. consumpt. col. & exprime ad usum.

Su

Sumet qualibet die hujus decocti tres haustus mane jejuno stomacho, tribus horis post prandium, & fero hora somni; continuabit per mensem & u'tra, & bis in hebdomada sumet, ante primum haustum, aquilæ albæ, vel æthyopis mineralis grana decem; purgatione celebrata in medio & fine, diætâ exsiccans tunc instituat, ut major per poros cutis fiat sanguinis depuratio.

His omnibus supra propositis eodem ordine factis, patienter exspectare oportet, si irrita fuerint, ut ætatis & temperamenti mutatio sanguinis vitium corrigat, & tumores sanentur; quapropter nihil amplius molendum, sed diætâ semper tenere, & identidem purgationem præscribere; longiori enim remediorum usu morbus hic quandoque ingravescit, qui ex se mitescit & penitus evanescit, mutata paulatim & successu temporis præva humorum constitutione.

Verum si suppuratio tanta est, ut pus humores magnopere inquinat, febremque lentam ad marasimum tendentem producat, tunc lac asininum præfertim confert, cui stomachus pueri paulatim assuefactus majorem paulatim dosim ferre poterit; idcirco dosis quoque ejus paulatim augebitur, donec lacte pro omni cibo utatur, nec alius est modus balsamum sanguinis reparandi, marasimum & mortem ipsam præcavendi.

C A P U T   X X X .

De Variolis & Morbillis.

Tamet si variolæ & morbilli adultos aggrediantur, ea tamen inter infantium morbos annumerabimus; quoniam infantes præ adultis his corri-

ri-

ripiuntur. Hi morbi fuere Antiquis penitus ignoti, ab Arabibus detecti, & accurate descripti, quos ante eos nec Hippocrates ipse cognoverat, nec refert Sileni exemplum, quo nonnulli utuntur, ut probent variolas Hippocratem non latuisse, cum papulæ illæ parvæ atque rotundæ in Sileno ab Hippocrate observatæ in abscessum non finierint; variolæ vero nunquam absque supputatione terminantur; sed præterea si morbus hic Antiquis fuisset cognitus, ab Hippocrate etenim fuisset descriptus, qui aliorum affectuum minoris momenti descriptionem adeo diligenter posteris suis reliquit; a veritate ergo alienum non est variolas & morbillos Hippocratis tempore in genus humanum nondum sæviisse; cur vir ille morborum indefessus observator, hunc quoque non depinxisset?

Variolæ & morbilli epidemice grassantur, sæpeque febres malignas & pestilentes antecunt, & sequuntur; morbi sunt generi humano insensissimi, quandoque ita graviter sævientes, ut ingentem hominum numerum jugulent; nec animantibus dirus hic affectus parcat; inter verveces & jumenta grassatur cum magno hominum detrimento: Indis incognitæ penitus fuere variolæ, si fides Historicis sit adhibenda, donec Europæi in Indias venerint, præ populorum commercio, morborum semina invicem communicata fuere. Indi luis venereæ semina Europæis communicaverunt, & isti variolas concessere: ex eo luis venerea in Europa prius incognita inter populos Europæ fuit disseminata, & variolæ Indiarum regna crudeliter vastarunt.

AR.

ARTICULUS PRIMUS.

De causa Variolarum.

TAm abdita & inventu difficilis est causa variolarum, ut Auctores in diversas & fere infinitas sententias abierint. Avicenna & Arabes prope omnes causam variolarum atque morbillorum internam & materialem a sanguine materno in imprægnatis per menstrui fluxus suppressionem stagnante deducentes, in corpore infantili inde inquinato volunt delitescere, taciteque conquiescere, donec specifica aliqua causa efficiente excitetur, & in actum promoveatur.

Illis post alios doctos viros suffragari videtur Willisus, dum loquitur de fermento quodam in utero genito, temporeque conceptus, quo omnino menstrua deficiunt, in fetum cum partibus nutritionis derivato, unde sanguini communicatur prædispositio symptomatibus variolarum & morbillorum suo tempore efformandis apta.

Clarissimus Grembs in sua arbore integrâ & ruinosa, menstruo sanguini adjungit semen corruptum, unde vestigia remanent, a quibus variolarum & morbillorum putredo cum fervore incipiat.

Verum præterquam quod fetum a sanguine materno in utero non ali certissime constat, sed a succo lacteo per varios ductus secretorios ex utero in placentam derivato, & per funiculum umbilicalem ad fetum traducto, & existentia fermenti uterini argumentis sat certis non demonstratur, sed potius suppositione admittatur: 1. Verosimile est, dato etiam infantulum unice sanguine per umbilicum suscepto vesci, fore fermenti & corrosivis partibus ita onustum & imprægnatum, ut earum
re-

reliquæ tot, tamque tragicis effectibus pariendis, post longam moram, post tot circuitus una cum sanguine peractos, sint apprime convenientes; quomodo enim delicatula embryonum textura ipsi acrimoniæ ferendæ fuerit accommodata; at quare, & quo in lucem eduntur tempore tam vehementes, quos sustinent motus, tamque violenta, ab auris liberioribus, omnibusque ambientibus & occurrentibus mutatio fermentum non suscitabunt; sed præterea quis noscet, menstruum fluxum omnibus in universum mulieribus non ita esse proprium, ut plures inter eas etiam fœcundas dentur, quæ illo destituantur; consulat historias a *Nicolao Florentino, Rondeletio, Marcello Donato, Guainero, Bertino, Platero*, aliisque multis posteritati mandatas. His demum addamus: si variolæ a sanguine materno, vel fermento uterino ipsi adjuncto procederent, morbi omnis ævi & æternitatis fuissent, cum mulieres sanguinem menstruum & fermentum uterinum semper habuerint. Verum ut supra notatum est, nulla variolarum antiquis & prioribus mundi sæculis fuit notitia; non est itaque quod variolarum & morbillorum causam internam repetamus a sanguine menstruo inficiente, tempore graviditatis derivato, atque in fetum modo citius, modo tardius exaltato.

Ad recensitam opinionem, quæ sanguinem menstruum, & fermentum uterinum causam variolarum assignat, accedere videtur opinio *Alexandri Petronii*, qui Romæ Medicinam non sine laude exercuit, hic enim in libro suo de Morbo Gallico typis edito demonstrare conatus est unam & eandem originem esse lepræ, morbi Gallici, & variolarum, quos omnes morbos imaginatus est originem ducere ab alimento fetus in utero putri; supponit alimentum fetus copiosissimum esse, & propter copiam putrescere, cujus alimenti putrefa-

cti

ſi ſeminaria ſopita in actum deducantur. Hæc autem hypotheſis iisdem rationum momentis ſuperius allatis evertitur.

Fuchſius vero cauſam variolarum eandem ac reliquorum exanthematum eſſe exiſtimat, humores ſcilicet omnis generis excrementitios ſanguinem inſicientes. Verum ſi cauſa variolarum putredo humorum eſſet, quomodo hic morbus epidemice graſſaretur, & regna dire vaſtaret; cur enim omnes homines pluries iisdem non afficerentur, quod raro tamen accidit, cum humores excrementitios intra corpus congeri & putrefcere adeo sæpe accidat.

Diemerbroeckius cauſam variolarum tenebris adeo ſpiſſis, undique obſitam eſſe aſſerit, ut mens humana eam aſſequi minime poſſit, quapropter de ea tacere ſatius contendit, quam ingenii figmenta aſſerere.

Martinius Liſter Scriptor noſtri ævi doctiſſimus, venenum a morſu aut eſu belluæ, primo communicatum, & deinde in univerſum genus humanum diſfuſum cauſam variolarum eſſe ſupponit, ſufficiensque ſui inventi fundamentum retur ſimilitudinem ſymptomatum quæ variolas comitantur, & morſuram venenatorum animalium ſequuntur, undique morborum ſimilitudo ergo & ſimilis cauſa.

Verum quam a veritate recedere hæc hypotheſis videatur, facile patet; etenim 1. quo modo miaſmata veneni, copia adeo exigua, primo inſuſa univerſum humanum genus inſicere potuiſſent; nam quo major fuiſſet ipſorum diſiſio, minor quoque ad afficiendum eſſet potentia, & variolæ minus dire hodie graſſarentur; imo videtur hæc miaſmata cum ſanguine hominum circulantia per tot ſæcula adeo diſiſa fore, ut ad afficiendum capacia vix credi poſſint, niſi indiviſibilia ſupponantur;

ſed

sed quantitates sunt, ergo natura sua divisibilia.

2. Si talia miasmata causa variolarum essent, cur ii qui ante matrimonii usum variolis curati fuere, proles variolis inficiendas generant? Etenim curatis variolis sanguis inquinatus supponi nequit; quomodo igitur hæc miasmata in proles possunt transfundi, nisi curato etiam morbo in sanguine adhuc intacta supersint, quod veritati minime consentaneum esse videtur.

3. Quæ bellua erit cujus venenum adeo potens sit, ut universum hominum genus per tot sæcula indefinenter afficere queat, cum nihil tale in ceteris venenatis animalibus observetur, Tarantula, vipera, scorpio, aranea, ceteraque de genere venenatorum animantia venenum generi humano ita infensum non habent, tametsi eorum aliqua morfu subito hominibus mortem afferant, nec qui ab illorum veneno sanati fuere minimam deinde suis prolibus labem communicant, tametsi diu in sanguine hospitet, nec non per intervalla iterum afficiat, ut exemplis tarantularum, ita observante *Baglivio*, certissime constat.

Fernelius cœcam & malignam accusat aeris qualitatem, quæ variolas producit quoties in sanguine hominum dispositionem reperit.

Mercurialis supponit miasmata in aere dispersa; & prima vice, qua variolæ erupere intus attractæ, hæreditarie universum humanum genus postea infecere, ita ut successu temporis a parentibus in proles fuere transmissa; verum eadem rationum momenta quæ adversus *Listeri* sententiam fuere proposita, istam hypothefim quoque evertunt.

Verum quid in tanta opinionum varietate, tantaque rerum caligine sentire poterimus, quod ad veritatem accedere videatur? Nos igitur minus a veritate aberrare existimamus, si in causa variolarum investiganda ducem experientiam habeamus: verum observamus variolas regna & imperia vastare, in-

incolasque ejusdem regionis multos simul invadere, necnon inter pecora grassare, & sæpe febres malignas & pestem ipsam antecedere, comitari, aut subsequi; ex eo quoque concludimus variolas a causa generali & universali, quæ omnibus simul hominibus & pecudibus ejusdem regionis sit communis produci.

Verum nihil sic commune est præter aerem vel cibos; igitur a vitio aeris vel ciborum variolas deducere rationi sat consonum videtur; sed variolæ a regione in regionem vagantur, cibi vero non sic; igitur aer causa variolarum merito dici potest, non quatenus purus, sed miasmatis inquinatus; hæc vero miasmata aeri terra ipsa suppeditat, quæ in sinu suo principia & mixta cujuscumque naturæ recondens, ea per aerem aliquando copiose diffundit, unde morbi epidemici oriuntur, & inter populos miro modo grassantur. Horum autem miasmatum naturam determinare impossibile videtur, cum hæc sub sensibus minime cadant, sed ea summe activa & partibus integrantibus solidis admodum prædita supponere possumus.

Quæres 1. cur variolæ sicuti & reliqui morbi a vitio aeris procedentes non semper homines affecere, cum ab initio ferme mundi pestis genus humanum invaserit, quidni similiter variolæ, cum a vitio aeris quoque dependant.

Respondeo hoc esse discrimen inter miasmata pestilentialia & variolas producentia, quod ista sunt determinatæ naturæ, & speciei, altera vero nequaquam; sed sufficit ut summe corrosiva sint ad pestem inducendam; hinc pestis non eodem semper prorsus, sed diverso modo afficit, quandoque febrem cum sanguinis dissolutione, aliquando vero cruoris coagulationem absque febre pestilentialia miasmata pariunt; hinc diversa pestem curandi methodus, & pharmaca, quæ in peste se-

mel

mel invadente profuere, inutilia, imo noxia sunt, peste post aliquot annos redeunte; variolæ vero eundem semper afficiendi modum servant, & iisdem produat se signis, eadem semper prodest methodus curandi, nisi morborum complicatio adfit; ex hoc igitur concludere licet miasmata determinatæ naturæ & speciei variolas afferre; pestem vero oriri a miasmatis corrosivis cujuslibet speciei & naturæ; verum quoniam in sinu telluris salia corrosiva a mundi origine fuere, ideo pestis est morbus antiquissimus; secus vero variolæ, quarum miasmata non semper in centro terræ fuere, sed successu temporis sensim genita. Possent autem nova miasmata nunc generari quæ antea non fuere, rationi & experientiæ non opponitur.

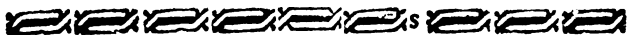
Quæres 2. cur omnes incolæ regionis ubi variolæ grassantur, iisdem simul non laborent, cum causa variolas producens omnibus simul applicetur?

Respondeo. Tametsi variolas a miasmatis per aerem identidem diffusis oriri supponamus; hæc tamen per se & absque subjecti dispositione variolas producere minime possunt; etenim apud Medicos constat causam effectum suum non præstare posse, nisi in subjectum dispositum agat; cum igitur sanguis omnium ejusdem regionis eandem dispositionem non habeat, hinc quoque nihil mirum si variolæ omnes simul non afficiant. Imo sunt quidam quorum sanguis tam firma partium cohæsiōe gaudet, ut minime hiis miasmatis infici queat, & ideo pueri facilius adultis variolis corripiuntur, quia eorum sanguis textura debiliori constans facilius miasmata suscipit. Hinc fit ut plura ad variolas contrahendas disponant, prava scilicet victus ratio, aeris impuri inspiratio, vigiliæ, motus corporis & animi vehementes, aliaque plura, quibus textura sanguinis alterata, miasmatis continuo incurrentibus minus resistere valet.

Quæ-

Quæres 3. cur semel per vitam ut plurimum homines variolas patiantur, cum pluries febribus malignis epidemicis, vel peste corripì possunt, & quare quidam iisdem bis aut ter corripiantur?

Respondeo variolis recurrentibus & sanatis, sanguinis depurationem fieri, & partes ipsius novam acquirere modificationem & continuationem, qua fit ut sanguis texturam meliorem & firmiorem postea nactus, iisdem miasmatis diu resistere queat; mutari autem sanguinis dispositionem a variolis experientia demonstrat. Vidi pueros non paucos, qui ante variolarum invasionem diu morbis fuerant constituti, & qui invadentibus variolis ex iis evaserunt robustiores, & valetudine integra fruentes; unde tanta status mutatio, nisi quia sanatis variolis constitutio sanguinis fuit quoque mutata? Sic tollitur dispositio ad variolas iterum contrahendas: verum quoties propter pravam sanguinis constitutionem depuratio ejusdem in variolis non absolvitur, nec constitutio sanguinis perfecte mutatur, nec ad variolas iterum contrahendas dispositio integre tollitur. Verum non ita de peste sentire licet, cum morbus hic a miasmatis diversæ naturæ, & speciei, sed summa corrosione donatis oriatur; quapropter tametsi curata semel peste, sanguis novam acquirat constitutionem, ex eo præservari nequit a miasmatis aliis omnino diversis pestem producentibus; præterea miasmata pestilentialia sanguinis compositionem destruere conantur, causa vero variolarum nequaquam, sed motum potius in ipso producit ad cruoris depurationem tendentem,

ARTICULUS II.

De Morbillis.

MOrbilli sunt maculæ minimæ, & rubræ, aut potius exigui tumores erysipelatosi, plani & expansi atque contigui, pulicum morsus æmulantes, sed nunquam suppurantes, in universo corporis habitu cum febre erumpentes: quandoque tot simul erumpunt & adeo exigui sunt, ut unum veluti tumorem erysipelatosum constituent, & febris scarlatinæ speciem æmulentur: soli vel cum aliis affectibus complicati recurrunt, epidemice grassantur, & homines omnis ætatis aggrediuntur: intra spatium sex dierum sua tempora percurrere solent.

Morbillis ingruentibus horror adest, & calor se mutuo excipientes; dolet, caletque intense caput, æger siticulosus, inquietus, vigil, & tussiculosus est, ardorem in faucibus sentit, involuntarie lacrymatur, nausea & vomitu corripitur, muscoli velut trepidare videntur, & punctiones in cute ægrorum divexant, febris in principio emicat, quæ paulatim accenditur: his delirium fere semper adjungitur; ingravescentibus symptomatis; æger difficile respirat, externus corporis habitus calet, & veluti inflammatur, tuncque tumores exigui acicularum capita æmulantes erumpunt, qui paulo post expansi, & plani rubent; morbillis eruptis, symptomata mitescere incipiunt, nisi complicatio morborum adfit.

Quandoquidem morbilli tantum humorum æstum producunt, idcirco oportet miasmata morbillos generantia tenuia, & ad motum aptissima esse, quo fit ut sanguis ipsis imprægnatus vehementer æstuet: quoniam autem hæc sua tenuitate sanguinem

nem facile pervadunt, idcirco universam humorum massam ad motum facile concitant; verum quoniam sanguine non subeunt, nisi per ipsius poros, idcirco ut plurimum sanguini admiscetur, motum ejus obtundunt, præpedito materiæ æthereæ ingressu, sed ab ipsa ulterius in massam humorum intrusa cum sanguine luctant, hinc morbo incipiente horror & calor se mutuo excipientes, facta majori ipsorum in sanguinem intrusione, major lucta excitatur, & febris cum calore accenditur, quibus serum humorum absimitur; sales antea latentes exaltantur, & sanguis motu velocissimo per omnes corporis partes rapitur; hinc membranarum distensio unde capitis dolor; hinc salivæ falsedo, & gutturis ficitas, unde sitis cum ardore faucium; hinc calor & æstus pulmonum, ob sanguinem in pulmonibus æstuantem, & ad ipsos velocius confluentem, unde difficilis respiratio & tussis. Quoniam vero ob maximum humorum æstum sanguis celerrime ex arteriis ad partes truditur; ex eo quoque fit, ut motus trusionis in vasis capillaribus partium propter eorum inflexiones turbetur; ex eo nascuntur anxietates, vigiliæ, tantusque ille calor, qui morbillos consequitur; verum arteriæ cerebri frequenter, irregulariter, valide oscillantes, irregularem fibrarum emporii efficiunt succussionem; unde idæ vividæ & irregulares nascuntur, quibus anima in errorem inducitur, quia festinanter & absque prævia reflexione ideas conjungit, vel separat, & liquidum nervorum celerius e cerebro exprimunt; trudetur igitur cum impetu ad musculos, unde ipsorum veluti trepidatio, corque ex eo valide & prompte contractum, motum sanguinis circularem magnopere accelerabit, quo adhuc fiet ut difficilius per membranarum textum provolutus, in ipsis arietabit, unde fortior, validiorque duræ meningis oscillatio, e qua involuntarius lacrymarum efflu-

xus, cum nausea & vomitu nascetur, quia stomachus musculus est antagonista carens, qui liquidum nervorum uberius accipiens minimum stimulum ferre non poterit, quin ad potentem contractionem determinetur, sed a potente duræ meningis oscillatione, sanguinis motus mirum in modum intenditur, ut Baglivii experientia demonstratur; fluit igitur sanguis cum summâ celeritate, & magno cum impetu ad corporis habitum perducitur, ubi pravis miasmatis inquinatus transpirationem fervidiorum deponet, qua cutis pungetur.

Quoniam vasa sanguifera cutis inflexa & mille modis contorta, sanguinem miasmatis inquinatum libere præterlabi non sinunt, cum ipse solidis partibus multum gravidatus, viam adeo strictam & inflexam pervadere minime capax sit. Fit igitur in angulis inflexionum ejusdem hærentia; & tumores exigui acicularum capitula æquantur erumpunt, & sanguis ibi hærens a retro sequente urgetur. Arietat igitur in vasorum tunicas, easque dilatare conatur; nisi ergo iterato rimas exiguas in ipsis efficiet, per quas guttula sanguinis effusa tumorem rubrum, planum, & expansum efformat, eodem prorsus modo, ac pulices vasa mordendo similem sanguinis effusionem efficiunt. Vero simile tamen non est, post pulicum morsus sanguinem per poros vasorum exire, sed potius per veram vasorum rupturam a pulice mordente factam.

Quandiu vero miasmata sanguinem inficiunt, tandiu tumores rubri, & plani cutem afficiunt, perseverante scilicet vasorum apertura: verum a tanto motu intestino concepto, liquata veluti humorum massa, & partibus sanguinis minus coeuntibus, uberior fit per poros cutis miasmatum dissipatio, quibus sanguis minus inquinatus, minus etiam commovetur, & minus ad cutem protrusus,

fus, vasa leviter aperta coalescere finit; quo facto, nulla amplius guttula sanguinis effunditur, sed qui fuit effusus continua vasorum vicinorum oscillatione divisus per poros cuticulæ avolat; tuncque humorum massa placide agitata, partes istius iterum, sed alio prorsus modo coeunt, ob mutatam earum figuram, superficiem, magnitudinem & proportionem.

De causa efficiente morbillorum, sicuti de iis quæ ad illos contrahendos disponunt, superius actum est, dum de causa variolarum.

D I A G N O S I S.

Morbilli imminentes, seu ante eruptionem non facile cognoscuntur, quia signa eos indicantia æquivoca sunt; cacochylia primarum viarum eadem quoque efficit: verum si morbilli in regione grassentur, suspicio eorum non levis movetur, si memorata symptomata observentur; & ideo incerta & æquivoca multum sunt in his, qui primi morbillis corripuntur, certiora vero dum plures alii in eadem regione jam sunt qui iisdem laborent; hoc quoque signo morbilli indicantur, necnon variolæ, cum uterque affectus imminens eadem symptomata pariat, ni æger variolas & morbillos passus fuerit: si variolas, morbillis corripitur; secus vero, variolis: at si quidquam eorum nondum passus fuerit, expecta per diem: nam si morbilli futuri sunt, tumor fiet planus & ruber; si variolæ, tumor crescet donec ad suppurationem pervenerit. An detur morbillorum complicatio necne, facile nosci potest attendendo ad omnia symptomata quæ morbillos comitantur.

P R O G N O S I S.

Tametsi inter morbos massam humorum depurantes morbilli annumerentur, salutares tamen non sunt existimandi; quandoque adeo viget humorum æstus, vel cacochylia prius intra corpus latens exaltatur, ut symptomata vehementia sint, & partibus internis labem gravissimam minentur. In morbillis, adulti pueris magis periclitantur; tum quia cutis illorum firmior morbillorum eruptionem difficilem efficit, tum quia textura sanguinis strictior miasmata intromissa non facile exire permittit, majorque fit æstus, unde graviora symptomata: hinc patet morbillos eo graviores esse, quo difficilius erumpunt; mitiores vero quo facilius; quia pauca, eaque mitia symptomata morbillis facile erumpentibus accidunt, secus vero; quoniam igitur periculum in eruptione est, iisque semel eruptis omnia evanescunt, vel mitescunt mala, eo igitur erunt periculosiores, quo difficilius erumpent; sicque si morbillis erumpentibus delirium obscurum cum sopore & motibus convulsivis sit, animo sæpe linquatur, pulsus debilis & inæqualis sit, cum pallore, & rigore extremitatum, aut æger magnopere oppressus difficile respiret, alvum involuntarie deponat, inflammatio partes internas occupet; hæc symptomata gravissima mortem ut plurimum significant, nisi erumpentibus morbillis mitigentur; secus, si facile erumpant, sanitatis futuræ signum est. Demum morbilli cum febre putrida, maligna complicati, graviores sunt quam si soli invadant.

Curationem morbillorum, dum de variolis curandis, agemus, quoniam utrique affectui eadem curandi methodus conveniat.

AR-

ARTICULUS III.

De definitione & differentiis Variolarum.

Variolæ a varis denominationem accepere, suntque tumores exigui, phlegmonodæi, in ambitu rubri, dolentes, pruriginosi, & paulatim succrescentes, donec ad suppurationem pervenerint; internas sicut & externas partes occupant; faciem & oculos cicatrice relicta sæpe defædant. Aliæ sunt distinctæ pustulis a se invicem discriminatis, & per exteriora corporis dispersis; aliæ confluentes quæ postquam nunc erysipelatis ritu, nunc sub morbillorum forma eruperunt, non in molem spectabilem attolluntur, at sibi invicem implicitæ, se habent instar vesiculæ continuæ totum vultum contegentis. Rursus pustulæ aliquando plures, quandoque paucæ: dum pustulæ plures efflorescunt, minimæ sunt, dum paucæ, majores; hinc variolæ in depressas & fastigiatas dividuntur; ratione coloris & mollitiei, plures aliæ differentiæ afferri possent, quas tamquam inutiles omittimus.

Verum ut omnia quæ ad variolas pertinent accurate examinemus, totum variolarum decursum in tria tempora, quasi in tot stadia dividere oportet. Primum erit eruptionis, secundum suppurationis, tertium exsiccationis.

In primo stadio, sequentia observare licet: incipit morbus ab horrore & calore mutuo se excipientibus; dolet caput, splendor in oculis observatur, calor mox ubique succenditur, rubor faciem invadit; vomitu, aut nausea æger frequenter corripitur, membra trepidant, lacrymæ involuntariæ fluunt, tussis cum difficili respirazione

multum ægram molestat, febris cum vigilia & anxietatibus accenditur; hæc quoque ad aliquot dies extenduntur priusquam variolæ erumpant, ut sæpius observavi; iisque sopor, motus convulsivi, lipothymia aliquando adjunguntur variolis difficile erumpentibus.

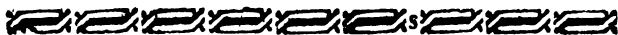
Verum si variolæ facile erumpant, eæque discretæ sint, quæ confluentibus mitiores sunt, pauciora, eaque mitiora symptomata observantur, & variolæ morbo incipiente quandoque erumpunt absque febre, ut ex Auctorum observationibus constat. *Schenckius* filium suum absque febre variolis correptum asserit: *Epiphanius* plurimos, sed præ primis alterum atque alterum domesticos nobis detegit: *Forestus* gravidam proponit, quæ variolas tam copiosas est passa, ut plures *Forestus* viderit, nunquam illam, interea miratur febre carentem. Similia exempla *Rhodus* proponit: vidi & quoque non semel variolas adeo benignas, ut an æger febricitatus sit, certus nunquam fuerint.

In secundo stadio symptomata recensita mitescunt, tumores elevantur, albescunt, & pruritus afferunt, si variolæ de specie benignarum sint; verum si graviores, vel malignitatis alicujus participes fuerint, febris cum vigilia & anxietatibus magis succenditur, æstuant partes internæ, lingua arefcit, sitis maxima est, ardorque faucium non levis, cum difficili deglutitione & respiratione; vox rauca fit, palpebræ deprimuntur, exacerbationes recurrunt, abdomen intumescit, alvus materiam fœtentem frequenter ejicit: si variolæ cum febre maligna complicantur, exanthemata livida a pustulis seorsim efflorescunt cum magna virium prostratione.

In tertio stadio, pustulæ nigrescere incipiunt, aperiuntur, & ichorem emittunt fœtentem, crustaque dein nigra obducuntur, tunc febris aliaque sym-

symptomata penitus desinere solent, nisi febris maligna cum variolis complicetur, vel multa cacochylia, morbo invadente, intra corpus latens & exaltata febrem cum reliquis symptomatis foveat: verum quoniam variolæ confluentes pustulas innumerabiles efficiunt, idcirco suppuratione tanta in his est, ut febrem lentam pariat, & ideo variolæ marasimum post se aliquando relinquunt, suppurato præsertim pulmone, aliave parte interna notabili; at si suppuratione intestinali aggrediatur, dysenteria gravissima & fere semper lethalis producitur, quod experientia pluries me docuit.

Variolæ juxta variam speciem citius aut tardius sua percurrunt tempora; benignæ a sexta ad octavam diem suppurant, & a decima ad duodecimam vel decimam quartam exsiccantur, & perfecte terminantur: graves vero & malignæ suppurationem extendunt ad decimam octavam, & aliquando vigesimam, & cicatrices altas relinquere solent; invadunt variolæ vere, sæpius autumno & cum febribus malignis epidemice grassantibus non raro recurrunt.

ARTICULUS IV.

De symptomatum, quæ in Variolis observantur, explicatione.

Quoniam variolæ inter morbos epidemicos annumerantur a miasmatis per aerem diffusis oriri eas oportet, quæ ut primum sanguinem inquinaverunt, motum ipsius obtundunt, poros sulphurum replendo, & partes strictius complicando. Verum quæ sunt tenuiora per poros sulphurum intromissa intimum sanguis
ni-

nis textum penetrant, & cum ipso luctare incipiunt, unde vasa hæc æstu fortius stimolata edunt majores oscillationes, quibus humores ad circumlum celerius absolvendum impellunt: verum quoniam partes sanguinis strictius cohærentes adeo celeriter vasa capillaria præterlabi non possunt; dure igitur partes ipsorum confricant; unde calor & rigor se mutuo excipientes; quo etiam difficilior erit humorum motus in membranarum textu, quæ ductibus insensibilibus, & mille modis contortis constantes, sanguinem tunc libere præterlabi non sinunt, unde distractio ipsorum sequetur, unde dolor capitis cum calore ipsius; verum quoniam incepto sanguinis æstu, sulphura magis expandi oportet, undique patebunt pori, per quos miasmata sanguinis textum copiose subeuntia cum ipso validius luctabunt, unde febris cum calore maximo, faciei rubore, & summo capitis dolore excitabitur.

Verum quoniam cruditates prius in primis viis latentes hunc sanguinis æstum promovere possunt, hæ quoque ad sanguinem delatæ, mole & aciditate sua partes humorum strictius ligare poterunt, quapropter sanguis miasmatis inquinatus & æstuans, nec se depurare, neque per partium substantiam libere & expedite movere se poterit; hinc humorum decubitus in capite aut thorace; unde sopore, motibus convulsivis, vel suffocatione æger oppressus ad extrema reducetur, factò cerebri aut pulmonum infarctu: verum si æstus sanguinis vel medicamina tunc opportune exhibita fluiditatem humoribus restituant, partesque sanguinis magis ad invicem recedere, sulphurque expansione debita frui possint, restituitur vasorum oscillatio & sanguinis cum impetu per omnes partes traductus calorem accendit, respirationem difficilem & laboriosam efficit, auctoque motu serum absimitur,

ra-

trachæaque arteria exsiccata halitus fervidiores e pulmone exeuntes tussim continuam & molestam efficiunt, sanguis pari cum impetu in cerebrum ruens, & in ipso æstuans arterias ad fortius & irregulariter oscillandum stimulat; hinc mentis aberratio cum vomitu, concussis enim fibris emporii, liquidum nervorum uberius ad partes amandatur, unde ventriculi major contractio, cum musculus sit antagonista carens.

Quoniam vero arteriæ capillares a sanguine tantopere æstuante stimulantur, hæ validius oscillantes nervos vicinos commovent, hinc membrorum trepidatio, & subsultus; hinc splendores oculorum, auriumque tinnitus, concussis nervis opticis, & auditoriis, ab arteriis oculo & auri famulantibus, potentius oscillantibus; sed & anxietates non leves ex eo quoque oriri oportet; rursusque quoniam partes sanguinis integrantes miasmatis inquinatæ integram fluiditatem recuperare non possunt, nisi depuratione sanguinis absoluta; motus igitur humorum in orbem difficile per vasa cutis exilissima, milleque modis intorta fiet; quapropter sanguis in angulis vasorum sistitur, ibique tumores capita acicularum æmulantes efficiet. Ast quoniam sanguis ad cutem appellere non desinit, paulatim etiam a sanguine congesto succrescent tumores; verum vasa infarcta diu impetum sanguinis æstuantis sustinere non poterunt; fiet ergo eorum ruptio, sanguisque miasmatis inquinatus effundetur: verum quoniam tumores adnati vasa in ambitu posita comprimunt, hac etiam compressione sanguinis motum retardabunt; inde pustulæ in ambitu rubescent, & tota cutis quasi inflammata rubedine perfundetur, si pustulæ plurimæ erumpant.

Quoniam vero sanguis effusus præ copia non poterit avolare, sed fermentationem putridam potius concipiet, hinc major pustularum elevatio,
cum

cum anxietatibus, pruritu & febris incremento, donec suppuratione facta, omnia remiserint, tuncque pustulæ subtumidæ & albicantes cernuntur. Verum si massa humorum maxima miasmatum quantitate fuerit inquinata, infinitus pene pustularum numerus efflorescet, totaque cutis unica veluti pustula obfessa videbitur, unde pustulæ depressæ, & non fastigiatae erunt; idem etiam fiet si cruditates a primis viis provenientes sanguinem inspissent, qui visciditatem adeptus ad vasa cutis exilissima vix appellere poterit, unde subitanea pustularum depressio cum facie decolore, extremitatum frigidityte, magna virium prostratione, delirio obscuro, motibus convulsivis, & pulsu debili atque inæquali, nam præpedita sanguinis depuratione, miasmata intus retineri oportet, quæ æstum sanguinis intendenti eum in pulmones & cerebrum irruere faciunt, unde ipsæ utriusque visceris cum symptomatibus jam expositis. Verum si nihil obstat quominus sanguis libere ad cutem devolvatur, ibi quoque in vasibus disruptis miasmata deponet, quæ una cum pure genito e pustulis disruptis exhibent; unde depuratio massæ humorum absolvetur; quoniam vero tantum fermentationis motum sanguis non contraxit, nisi propter miasmata quibus ante inquinatus fuerat; qua igitur proportione per cutem exhibent, ea quoque motus sanguinis naturalis & pacatus restituetur, partesque ipsius novam molem & superficiem adeptæ, ad novos eosque strictiores amplexus pervenient, unde nova, atque melior sanguinis constitutio.

Verum si pus acre atque corrosivum admodum fuerit, aut magna quantitate in pustulis genitum, cicatrices amplas & indolentes efficiet; sique suppuratio in oculis contingat, membranae ejus erosæ partium systasim invertent, unde visus abolitio variolas sequetur, præsertim si palpebris propter in-

tumescantiam clausis, pus in oculo diu retineatur, qua mora magis corrosivum factum, oculi texturam rodet. Quoniam vero variolis partes internas sicut externas affici diximus, fiet quoque partium internarum suppuratio, si magnus sit pustularum partes internas afficientium numerus; hinc exulcerantur pulmones, intestina, quorum exulcerationem febris hætica & marasmus sequuntur. Facta suppuratione pustulæ crustis nigricantibus obducuntur, quæ paucis diebus in squamas decident; & emuntoria, prius obstructa referantur; unde mucus narium, saliva, ceterique humores e sanguine secerandi facilius derivant, quibus depuratio sanguinis absolvitur; tuncque restituta humorum fluiditate circularis motus facilius absolvitur; verum si a motu fermentationis intenso per decursum variolarum facto, partes sanguinis integrantes irregulariter fuerint divisæ, ad regulares amplexus non venient; unde vitiosa admodum postea erit sanguinis constitutio, & ad decubitus efficiendos aptissima.

ARTICULUS V.

De Diagnosi & Prognosi Variolarum.

D I A G N O S I S.

TRia sunt tempora variolarum a Medicis accurate noscenda: eruptionis, suppurationis, & exsiccationis. Eruptæ variolæ conjiciuntur a motu, capitis dolore, lacrymarum effluxu, horrore, & calore se mutuo excipientibus, membrorum trepidatione & subsultu, cutis rubore & puncturis, variolis tunc grassantibus, & ægro nondum iis correpto, certo declaratur, tumoribus exiguis in ambitu rubris undique ef-

efflorescentibus, qui successive crescunt, & in pustulas notabiles abeunt.

Suppurationis tempus indicatur albedine pustularum, & effluxu ichorosæ materiæ; exsiccationis vero ex crustis lividis vel nigricantibus fatis deducitur.

An depressæ vel fastigiatæ, discretæ vel confluentes sint, ex pustularum inspectione patet. An variolæ cum febre maligna recurrant necne, ex exanthematum, quæ variolis adjunguntur, efflorescentia, & symptomatum quibus stipantur, vehementia, sufficienter patet.

P R O G N O S I S.

Varia statuenda juxta temporum diversitatem prognosis: cuilibet enim variolarum stadio sua prognosis competit. Variolis difficile erumpentibus cum magna symptomatum caterva, ut sopore, motibus convulsivis, pulsus intermissione, lipothymia; vomitu assiduo, & molestis anxietatibus, gravissima prognosis statuenda, facile vero & cum paucis mitiorum symptomatum numero erumpentibus, mala non sit prognosis: semel eruptis, si symptomata desierint, benignæ vocantur variolæ: si perseverent, nec maxima tamen sint, periculosæ dicuntur: si maxima semper sint, & illarum eruptio nullum levamen ægro attulerit, pessimæ & lethales ut plurimum sunt. Pustulis crusta inductis, & tempore exsiccationis accedente, si symptomata intenduntur, pessimum; si remittantur, bonum: si febris tunc non desierit, suspicio non levis movenda de suppuratione partium internarum, tuncque si pus expectoretur, phthisis, & inde marasmus.

Rursus si pustulis exsiccatis, febris gravissima sit, cum abdominis intumescencia, dolore, & summo ca-

calore, alvi dejectiones frequentes, foetidæ & purulentæ sint, malum. Plures vidi his symptomatis correptos, paucosque ab his sanatos observavi. Variolis erumpentibus vel exsiccatis, ægroti ut plurimum moriuntur; pauci, suppurantibus: si variolæ subito deprimantur, malum; cohibita sanguinis depuratione, excernenda retinentur, quæ in cerebrum vel pulmones ruunt, cum maximo ægrotantium damno: hinc confluentes variolæ discretis periculosiores, quia in confluentibus sanguis difficilius depuratur, magisque miasmatis inquinatur. Variolæ cum exanthematibus factæ ut plurimum lethales, solæ seu simplices minus periculosæ. Adulti plus pueris in ipsis periclitantur, tum ob firmiorem cutis texturam, & majorem humorum æstum. Senes hac ratione his raro corripiuntur, semel correpti ferme omnes moriuntur. Tandem ut certior variolarum prognosis afferatur, attendendum ad morbi indolem, & anni tempestatem; vere & autumno minus graves esse solent; hyeme graviore quam æstate; aliquando variolæ mites grassantur; sæpe adeo malæ, ut pauci ab his sanentur; quod pessimam aeris constitutionem demonstrat.

ARTICULUS VI.

De Curatione Variolarum.

TRia sunt variolarum tempora, & cuique peculiaris methodus curandi competit; ante variolarum eruptionem opus est, ægroque perutile, depleta fuisse vasa, necnon primas vias cacochylia contracta exoneratas fuisse purgantium ope; quo enim est minor humorum copia in vasis contenta variolis accedentibus, minor est rruptionem vasorum

aus.

aut humorum decubitus timendi locus, & præterea quo majus est sanguini fermentanti spatium, eo quoque ejusdem depuratio facilius absolvitur: pariter cacochylia in primis viis latens, a febre variarum exaltata earum eruptionem impedit, motumque febrilem, & reliqua variolarum symptomata auget; & ideo puerorum conservationi confert, grassantibus variolis, modice & cum cibis boni succi eos alere, ne cacochyliam contrahant; ingruentibus variolis, æger diætâ tenui, eaque refrigerante, jusculis tantum & prisana utatur, in lecto collocetur, cubiculo moderate clauso, nec pluribus tegumentis cooperto, æstate paucioribus, hyeme vero pluribus; & in hoc ab Antiquorum methodo discedimus, qui tegumentis & igne accenso cubiculum excalefaciebant; temperatus sit aer, quantum fieri potest, quem æger inspirat, calidior motum sanguinis intendendo, ejusque partes volatiles dissipando, depurationi nocet: frigidior vero partes sanguinis cohibendo, poros cutis constringendo, miasmata egressura retinet.

Eadem ratione cardiacis, sudorificis potentioribus multum nec diu insistere bonum est; perturbant enim sanguinis motum, partesque excernendas cum sanguine confundunt, æstumque cruoris intendunt, serum dissipant; inde delirium, febresque pessimæ oriuntur, idcirco confectio de hyacintho, pulvis viperinus, & semen contra identidem exhiberi poterunt; si febris non valida sit, si vires aliquatenus prostrentur: verum si variolæ cum febre maligna complicatæ recurrant, viresque magno pere frangantur, pulsus debilis sit, lipothymia identidem fiat, cum faciei pallore, minimoque extremitatum calore, fortiora cardiaca exhibere oportet, & ab emeticis & purgantibus curatio instituenda sic.

℞. Senn.

R. Senn. mundat. dr. ij. rhabarb. contus. & tartar. solubil. ana dr. i. semin. contr. p. i. coq. in aq. font. unc. viij. in colatur. dissolv. mann. calabr. unc. ij. add. tartar. emetic. solub. gr. iv. capiat statim.

Si æger puer sit, minuatur purgantium dosis pro ætate: potio etiam cardiaca præscribetur, qua cochleatim uti poterit æger.

R. Aquar. card. benedict. & scabios. ana unc. iij. theriac. veter. dr. j. confect. de hyacinth. & pulver. viperin. ana dr. sem. granor. kerm. antimon. diapheret. ana scrup. i. naph. unc. sem. f. potio.

Purgatione celebrata, si febris intendatur, sanguinem mittere oportet, & cardiacis insistere donec eruperint.

Si imminente variolarum eruptione, febris vehementer accendatur, cum siti, dolore capitis, faciei rubore, deliransque sit æger, sordibus intestinorum clysteris ope depletis, sanguinem e talo mittere oportet, venamque iterum in brachio secare, si febris cum eadem vehementia perseveret; potus erit pitifana refrigerans; jusculis, cremoribus hordei vel oryzae alternatim exhibitis æger vescatur, nec ægrum multum tegere, cubiculumve excalefacere convenit; a cardiacis & sudorificis se abstinere utile est, & refrigerantibus insistendum, donec variolæ eruperint. Ut primum eruptio fit, nihil moliendum, sed tantum diæta tenuior præscribetur; alvus, si pigra fuerit, clysteribus emollietur, & per intervalla, sed non sæpe, confectio de hyacintho tantillum exhiberi poterit, totumque eruptionis opus naturæ committendum, quod sola facilius feliciusque quam re-

T. I.

L

mc.

mediis adjuncta absolvet. Hac methodo variolæ paucos interimunt, nec oculi faciesque cicatricibus defædantur; sudorifica enim sæpe in variolis exhibitæ, æstum sanguinis concitant, eumque veluti inflammant, unde frequentior partium internarum inflammatio, feri consumptio, & salium extricatio; unde pus magis corrosivum, & majori quantitate generatur; hinc partium internarum frequentes suppurationes & tabes; diluentia vero æstum humorum compefcunt, partes sanguinis integrantes diluunt, ab invicem remouent, miasmata facilius rapiunt & ad poros cutis traducunt; unde facilius & felicior variolarum eruptio.

Accedente secundo variolarum stadio, seu suppurationis tempore, variolis eruptis, & crescentibus, si febris reliquaque symptomata remittantur, natura curationem variolarum absolvet; jusculis & cremoribus æger cibabitur, nec plenius est cibandus, ne, suppurantibus variolis, accendatur æstus. Verum si febris non desierit, sed paulisper remissa videatur, & æger siticulosus adhuc & anxius, vigilque sit, diæta tenuis & refrigerans tenebitur; nec cardiacis ullatenus insistendum, ne inflammatio partes internas aggrediatur. Tunc fordes clystere emollienti & purgante expellendæ sunt.

*R. Decoct. clyster. commun. refrigerant. & laxant.
lib. solv. medull. cass. recent. unc. i. ol. olivar. unc.
sem. f. clyster; minuatur dosis juxta ætatem.*

Narcotica etiam mitia & parva dosi exhiberi poterunt, ad somnum conciliandum.

R. Syrup. papaver. alb. unc. sem. aq. cicbor. & naph. ana unc. j. capiat.

A laudano autem cave, sicut a syrupo papaveris

ris albi nimia dosi, qui in primo variolarum stadio, seu tempore, nunquam exhibendus est. Verum si irriti refrigerantium usu, ætus sanguinis vehemens sit, tumores paulatim succrescant, & æget delirio corripiatur, venam iterum aperire oportet, in talo præsertim, ne sanguis celerius & uberius ad cerebrum ruens, infarctum hujus visceris producat; temperare & diluere magis convenit, quam cardiacorum & sudorificorum usu sanguinis æstum magis accendere ac veluti inflammare.

Verum si eruptis variolis, incipiente suppuratione, subito tumores deprimantur & veluti evanescant, cum virium prostratione, pulsu debili, faciei pallore, delirio obscuro, motibus convulsivis, quæ omnia mortem veluti præsentem ægro minantur, quoniam hæc subita in variolis mutatio citra causam externam fit, & non nisi a cruditatibus sanguinis motum subito fristentibus, ejusque depurationem impediens, procedere potest, illico præscripta potione cardiaca, ut supra; pareretur potio sequens, nisi præ virium imbecillitate, evacuatio fieri non possit, tunc cardiacis tantum, imo & potentioribus uti oportet.

℞. Senn. mundat. dr. iv. rhabarb. contus. tartar. solubil. & semin. contr. ana dr. j. coq. in aq. font. unc. xij. in colat. & express. solv. mann. calabrin. unc. iij. fiat potio pro duplici dosi, primæ adde vini emetici unc. i. & sem. statim exhibeatur.

Celebrata purgatione, si pustulæ non crescant, & symptomata non remittantur, de salute ægri penitus quasi desperandum, & cardiacis fortissimis insistendum, ut lilio Paracelsi, elixirio proprietatis ejusdem, sali volatili viperarum, spiritui salis ammoniaci, & consimilibus; verum si evacua-

L 2

tio-

tione facta pustulæ eleventur, symptomata evanescant & febris maxime remittatur, nihil ultra moliri oportet, quia natura quod superest facile perficiet; sed ultimum variolarum tempus expectare, diæta tenui & refrigerante servata. Verum si propter pustularum numerum, palpebra superior tumida nimis oculum tegat, tunc oculis sequentem infusionem illinire oportet.

℞. Croc. oriental. ꝑ. i. infund. in aq. rosar. unc. ij. cola & serva ad usum.

Pulma vel panno hac infusione imbutis, oculus sæpius fovebitur, ut lacrymæ exire possint, quæ ibi cum pure hospitantes, globum rodere possunt.

Ut primum suppurationis copiosa fit, pustulis purulenta materia depletis, vasa cutis minus undique comprimuntur, sanguinis circuitus in ambitu corporis liberius exercetur, partesque antea tumidæ detumescunt, & pustulæ crustis nigricantibus obducuntur; tunc si variolæ mitis & benignæ sint, symptomata penitus remittuntur, sompnus, appetitus, & reliquæ functiones in statu naturali restituantur, excepto pruritu non levi, quo non parum ægroti fatigantur; deinde crustæ in squamas decidunt, & cicatrices leves post se relinquunt. At si graves & periculosæ multum variolæ fuerint, ob suppurationis abundantiam, scætor insignis est, febres, vigilæ, anxietates, ægrotum maxime molestant, tussiculosus est, & aliquando sputa purulenta rejicit, inducta pulmonibus a variolis suppuratione, vel intestina suppuratione dysenteriam lethalem producant, aut febris hæctica & marasmus variolas sequuntur, facta abundantia partium internarum suppuratione, tunc ad fauces demulcendas & sputorum expectorationem promovendam sequens loock parabitur.

℞. Flor.

℞. Flor. malv. p. ij. glycyrrhiz. ras. dr. ij. infund. leviter in aq. bord. fervent. unc. iv. col. & exprim. add. syrup. violar. & ol. amygdalar. dulc. ana unc. i. & sem. f. loock.

Purgatio quoque celebrabitur sequenti modo vel confimili.

℞. Rhabarb. contus. & semin. lin. ana dr. j. semin. coriandr. p. i. coq. in aq. font. unc. vj. in colat. & express. solv. pulp. cass. recent. dr. vj. mann. calabrin. unc. i. & sem. f. pot.

Post purgationem lac asinum, vel vaccinum cum æquis partibus decocti hordei ebutyratum per mensem, & ultra præscribetur, diæta instituetur cum cremoribus hordei, oryzae, & jusculis alternatim sumptis, & si somnus desit, syrupo papaveris albi, vel laudano conciliabitur, si necesse sit.

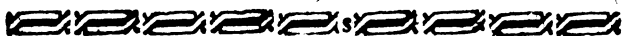
Verum si dysenteria fiat ob intestinorum exulcerationem, clysteres etiam semel, aut bis in die injicere convenit: parentur cum decocto hordei, lacte, ovorum vitellis, terebinthina, decocto omasorum, vel capitis vervecum, vel cum mucilagibus feminis cydoniorum, & psyllii in aqua rosarum extractis, non omisso lactis usu.

Si variolæ debite exsiccentur, & omnia symptomata evanescant, nihil moliri oportet, sed clysterem vulgarem alternis diebus injicere, ut alvus libera sit, & paulatim cibos ægro offerre, ut stomachus his sensim affuescat. Aer liberior & frigidior est fugiendus, ne cohibita insensibili transpiratione, sanguinis depuratio interrumpatur & intus retineantur excernenda, quæ a sanguine in partibus deposita, tumores, ulcera fistulosa, & cariem non raro producant. Absoluta pustularum

ex-

exsiccatione, æger purgabitur more solito, & postea muniis pristinis restituetur.

Antequam curationi variolarum finem imponamus, quædam dicenda de cicatricibus in variolis vitandis, quæ faciem aliquando descedant: his præcavendis attenti maxime Antiqui, acu aurea pustulas aperire suadebant, ut primum suppuratio inceperat, ne pus morans altas cicatrices efficeret; verum inutilis & nocua aliquatenus hæc methodus esse potest, cum pure nondum facto, tumor apertura irritari possit; idcirco nihil tale hodie adhibetur, & tamen pauciores sunt quos variolæ tam graviter afficiant, quia hodierna variolas curandi methodus non cardiacis aliisque sudorificis & diaphoreticis, sed potius diluentibus, & refrigerantibus instituitur, unde pus minus salsum & corrosivum fit, minusque alte cicatrices generantur.

ARTICULUS VII.

*De Variolis lymphaticis, Gallice
la Vèrole volante.*

PAUCA dicenda supersunt de altera variolarum specie, quæ quoniam cito, & intra trium dierum spatium sua percurrunt tempora, lymphaticæ dicuntur tamen si pustulæ plus quam in variolis legitimis tumeant. Hæc pustulas habet albicantes, discretas, magnas, nunquam aut saltem rarissime suppurantes; observavi tamen eas aliquoties suppurare, quod etiam a Practicis observatum esse didici. Ut primum apparent, subito crescunt, & intra diem ad summum fastigium perveniunt; tertia die exsiccantur, & nullum humorem præter serum effundunt, crustaque obducuntur nigricante, quæ cito ex-

excidit, nec cicatrices post se relinquit; hæc adeo mitis & benigna esse solet, ut raro ægros cogat in læto decumbere. Ante eruptionem, dolorem, appetitus prostrationem, calorem levem, & aliquas anxietates producit cum motu febrili exiguissimo, quæ facta pustularum eruptione evanescunt; nonnunquam pustulæ erumpunt absque ullo antecedente symptomate; unde modo mitior, modo gravior morbus est; aliquando variolas anteit, & priusquam pustulæ exsiccentur, variolæ legitimæ erumpunt, tuncque non fit pustularum eruptio sine febre, aliisque symptomatibus recensitis; semel ut plurimum, aliquando bis in eodem subjecto erumpit.

Quandoquidem variolæ lymphaticæ, seu spuria pustulas habent tumidas multum & albicantes, quæ facile, & absque ulla gravium symptomatum cæterva erumpere solent, & intra angustum trium dierum spatium sua tempora percurrunt, ex eo etiam supponere licet, miasmata a quibus hæc variolarum species inducitur, adeo crassa esse ut intimam sanguinis substantiam penetrare non valeant, sed a phlegmate succum lymphaticum componente dilui, atque rapi; quapropter hæc miasmata potius quam sanguinem inquinabunt; quoniam vero mole sua lymphæ fluiditatem imminuunt, fiet igitur ut lymphæ ad corporis habitum detrudetur, motum circularem non absolvat, sed ibi hærens cogatur. Verum quoniam ductus lymphatici vesiculis tenuibus constant, invicem hiantibus, facta lymphæ aggestione vesiculas repleri, & turgescere oportet, & propter continuum lymphæ appulsus, & vesicularum tenuitatem, tumor cito impense dilatabitur, donec facta vesicularum crepatura, humor serosus effundatur, a quo pustulæ albedinem acceperant; verum quoniam vesiculæ pustulas efformantes multum quoque turgescere possunt, fieri autem poterit compressio ductuum sanguiferorum,

qui

qui in vicinia sunt; unde sanguine aggesto eorum crepatura accidet, quam suppuratione sequetur, præsertim si sanguis motu aliquo præternaturali invadentibus variolis lymphaticis agitetur: hinc variolæ illæ aliquando suppurant, & earum suppurationem comitatur febris cum aliquibus symptomatis superius recensitis.

Quoniam vero aliqua ex his miasmatis satis tenuia esse possunt, ut sanguinis textum ingredi queant, fiet quoque aliquando motus febrilis cum capitis dolore, inappetentia & anxietatibus, priusquam vero variolæ lymphaticæ erumpant, quæ mitiora sunt multum quam in variolis legitimis, nisi uterque affectus simul occurrat, ut aliquoties observavi: variolæ lymphaticæ cito & intra triduum sua percurrunt tempora, quia lympa sanguine aquosior, multumque fluxilior citius potest depurari.

Ex his quæ superius dicta sunt dum de variolis, patet ratio cur semel in vita aut sæpius hic affectus redeat, cum affinis multum sit uterque morbus, & in hoc potissimum differant, quod sanguis in variolis legitimis, lympa vero in spuris afficiatur.

Nec diagnosi egent variolæ lymphaticæ, cum definitione allata satis dignoscantur.

Prognosis quoque earum repeti potest ab iis quæ relata fuere, dum earum indolem exposuimus: nec demum quidquam dicendum superest de earum curatione, cum fere semper opus naturæ sit. Si remedia necessaria esse videantur, eadem adhiberi poterunt, & eodem ordine, ac quæ superius in curatione variolarum proposuimus.

F I N I S .

TRACTATUS
METHODICI PRACTICI
IN DUOS TOMOS DIVISI
AUCTORE
FRANCISCO BOISSIER
DE SAUVAGES

Regis Consiliario, ac Medico, Medicinæ & Botanicæ Professore Regio, Acad. Monspell. Londinensis, Berolinensis, Upsaliensis Suecicæ, Naturæ Curiosorum, Bononiensis, Florentinæ, ac Physico-Botanicæ Socio.

TOMUS SECUNDUS
DE MORBIS CUTANEIS

NEAPOLI MDCCLXXVIII.
Typis & expensis CAJETANI CASTELLANO.

SUPERIORUM PERMISSO.

Handwritten text, possibly bleed-through from the reverse side of the page. The text is mostly illegible due to fading and low contrast.

INDEX CAPITUM.

CAP. I.

	D E <i>Pblegmona</i> ,	pag. 1
Art. 1.	<i>De Furunculo</i> ,	9.
2.	<i>De Panaritio seu Paronychia</i> ,	11
3.	<i>De Carbunculo seu Anthrace</i> ,	16
4.	<i>De Bubone</i> ,	21
5.	<i>De Abscessu & Ulcere fistuloso</i> ,	25
6.	<i>De Gangrena & Sphacelo</i> ,	31

CAP. II.

	<i>De Erysipelate</i> ,	42
--	-------------------------	----

CAP. III.

	<i>De Scirro</i> ,	51
--	--------------------	----

CAP. IV.

	<i>De Edemate</i> ,	63
--	---------------------	----

CAP. V.

	<i>De Emphysemate</i> ,	70
--	-------------------------	----

CAP. VI.

	<i>De Ambustione</i> ,	77
--	------------------------	----

CAP. VII.

	<i>De Contusione</i> ,	82
--	------------------------	----

CAP. VIII.

	<i>De Cancro</i> ,	89
--	--------------------	----

CAP. IX.

	<i>De Strumis</i> ,	99
--	---------------------	----

CAP. X.

	<i>De Atheromate, Steatomate, & Meliceride</i> ,	108
--	--	-----

CAP. XI.

	<i>De Lupia</i> ,	116
--	-------------------	-----

CAP. XII.

	<i>De Ganglio</i> ,	119
--	---------------------	-----

CAP.

	CAP. XIII.	
<i>De Aneurismate,</i>		122
	CAP. XIV.	
<i>De Varicibus,</i>		129
	CAP. XV.	
<i>De Scabie,</i>		133
	CAP. XVI.	
<i>De Herpete,</i>		140
	CAP. XVII.	
<i>De Lepra,</i>		148
	CAP. XVIII.	
<i>De Rheumatismo,</i>		159
	CAP. XIX.	
<i>De Arthritide,</i>		170

TRA.

TRACTATUS SECUNDUS

DE AFFECTIBUS CUTANEIS.

AFFECTUS cutanei ii dicuntur, qui cutem afficiunt; ex iis quidam proprii sunt; alteri (quorum major est pars) cuti & partibus etiam internis communes sunt; cutem sæpius invadunt, quia aeris contactui, corporumque externorum occursum magis exponitur; affectus cutanei numerosi quidem sunt; horum tantum ætiologiam exponemus, qui frequentius aut gravius corpus afficiunt.

CAPUT PRIMUM.

De Phlegmone.

Quoties aliqua pars præter naturam calet, dolet & rubet, toties inflammatur; est ergo inflammatio præternaturalis alicujus partis

T. II.

A

ca-

calor, rubor & dolor; in simplici inflammatione vix aut leviter tumet pars affecta, quæ a Græcis *Phlogosis*, a Latinis *exarso* nuncupatur; dum pars inflammata præter naturam prominere, sypstrophica dicitur; præcipuæ inflammationis species sunt phlegmone & erysipelas.

Est autem phlegmone tumor circumscriptus, cum impenso rubore, calore magno, tensione & dolore pulsatili.

D I F F E R E N T I Æ.

Si tumor in acumen promineat, phlegmones nomen retinet; si minus sit fastigiatus & veluti depressus, tumor phlegmonodeus dicitur; ratione vehementiæ & diversitatis symptomatum, nec non indolis partis affectæ, variæ statuuntur species inferiorius recensendæ; rursus sola quandoque recurrit, tuncque exquisita vocatur; aliquando cum erysipelate, œdemate, vel skirro complicata invadit, & spuria dicitur; demum critica nonnunquam est, uti in variolis, & peste observatur.

C A U S Æ.

Causa proxima est subitanea sanguinis hærentia in ultimis vasculis sanguineis elasticis; unde sanguis in arterias lymphaticas collaterales copiose derivatur; hæc hærentia accidit propter angustiam subito factam in vasis sanguineis, ita ut sanguis per arterias pulsus ad partem affectam, difficile per vascula minima progrediatur, nec pari copia ex ipsa per venas reducat, qua per arterias appellit; qui idcirco hærentia cogitur.

Hæc sanguinis stasis inflammatoria accidit, si ve angustia fiat in principio venularum aut finibus arteriolarum, cum utroque modo facile concipi-

capitur sanguinem in ultimis vasculis sanguineis hærere & accumulari; imo obstructis subito arteriis lymphaticis, inflammationem oriri posse existimamus, tum quia arteriæ lymphaticæ obstructæ vascula sanguifera vicina comprimendo angustare valent; cum, præpedito lymphæ ingressu in arterias lymphaticas obstructas, major humorum moles ad fines arteriarum & venarum sanguinearum principia sit devolvenda, quam quæ possit per ea vascula tenera & inflexa libere progredi.

Hanc stagnationem efficit in arteriis minimis quidquid premendo, distrahendo, urendo, erodendo, acriter pungendo & crispando vasorum fines ita arctat in conicis cylindricisve, ut diameter aperturæ fiat diametro sanguinis minor. Huc pertinent calor, motus vehemens, ligaturæ, acria applicata, frigus acre, frictio nimia, omnes causæ vulnerum, contusionum, fracturarum, luxationum, a quibus arctata vasa fluidum appellens ægre admittunt, & admissum retinent.

Eandem producit quidquid cavitates vasculorum obturat, sanguinis appulsam ad ea celeriorefficiendo, aut ejusdem copiam augendo, vel ipsum ita cogendo, ut coeat; sic acida, coagulantia, virus venereum, scrofulosum, scorbuticum, suppressæ evacuationes, quæ non solum sanguinis copiam augent, verum adhuc particulis crassis, duris, solidisve eum gravidant; item nimis evacuationes præsertim per poros cutis factæ, quæ serosas, & tenuiores sanguinis partes distillando, reliquas crassiores efficiunt. Demum partes crassiores materiæ morbificæ, quæ suæ divisioni diu, nimisque resistunt, phlegmonem sæpe pariunt; hinc febribus putridis & malignis phlegmones criticæ accidunt, quibus aliquando febris solutio fit. His addenda prava humorum crasis, dum partes inæquali mole præditæ, & aliæ alteris crassiores in

vasis minimis conicis, cylindricisve non nisi ægre fluunt, levique de causa hærent.

S Y M P T O M A T A.

1. Arteriæ minimæ, vixque visibiles in suis finibus obstructæ, a sanguine distendente augentur, oraque arteriarum lymphaticarum patentiora fiunt; ergo sanguinis libere progredi nequit, in arterias lymphaticas derivatur, easque dilatat; inde tumor rubet, cujus magnitudo a copia sanguinis hærentis, minimaque vasa distendentis, dependet.

2. Distenta vascula rupturæ propinquant in fibris minimis; inde dolor.

3. A sanguine indefinenter ad vasa obstructa appellente, & vasorum renixu, fluida hærentia compinguntur; hinc durities, renixusque partis.

4. A renixu, pulsu & compactu, attritus fit ingens partium liquidi inter se in solidum, & solidi in illas; inde calor & æstus.

5. A sanguine rubro accumulato, valido impulso, & attritu rubedo splendens.

6. Sanguis a corde pulsus, ingressus vasa obstructa, nec ultra obices progredi valens, latera vasorum impetit, dilatat, fibrasque nerveas magis distendit; inde augmentum doloris, qui idcirco pulsatilis dicitur.

7. A fibris irritatis & sanguine celerius per vasa libera acto, qui a venis revehitur, pulsus acceleratur. Plurima alia accidunt symptomata, quæ a majori vel minori doloris intensione, indole partis affectæ, diversa tumoris magnitudine, ejusdem situ, nec non varia humorum crasi, & morborum complicatione fiunt.

DIA-

DE P H L E G M O N E.

5

D I A G N O S I S.

Phlegmone suis signis in definitione allatis facile dignoscitur; dum minor est, sedem habet in cute; major vero profundius latet in membrana adiposa; si simul magna & profunda admodum doleat, signum est carnes seu musculos affici; ejus species facile distinguuntur, cognitio symptomatibus, quæ cuilibet speciei propria sunt: phlegmone critica est, dum ea erumpente & crescente, morbus cui supervenit, mitigatur, aut tollitur; secus, symptomatice est dicenda; a prægressis & concomitantibus signa causarum desumenda sunt.

P R O G N O S I S.

Phlegmone quatuor modis terminatur, resolutione, suppuratione, gangræna & induratione. Resolutio omnium melior raro contingit; hæc in principio tantum accidit; suppuratione sæpius phlegmone sanatur; modus omnium pejor est gangræna & mortificatio. Demum phlegmone induratur, seu in scirrum convertitur, distatis æstu & calore nimio partibus serosis; fluida hærentia, lymphæ præsertim, concrefcit & induratur. Ut certior statuatur hujus prognosis, ad symptomatum vehementiam, tumoris extensionem & situm, causas eam producentes & præprimis ægri temperiem, & variam humorum crasim præcipue attendendum, cum ob hæc diversus sit eventus, & phlegmone modo sit affectus levis & benignus, modo gravis & dubius, quandoque periculosus. Demum plures simul vel successive in cute erumpentes phlegmones, pravam humorum crasim indicant, ita a periculo immunes penitus non sunt. Phlegmone critica semper salutaris.

C U R A T I O.

Si phlegmone febrem habeat comitem, diæta tenuis, humectans & refrigerans præscribenda est; ea vero absente, diæta media æger utatur, seu of-
fis jure carniùm paratis, cremoribus oryzæ & hordæi vescatur, a vino se absteineat, pro potu sit aqua fontana, aut ptisana ex hordæo mundato, gramine arvensi, vel foliis capillorum veneris confecta; dein vena secanda semel aut bis, imo pluries iteranda, si febris adsuerit, intestinorum fordes clysteribus evacuandæ, dolor convenienti narcoticorum dosi compescendus: si saburra in primis viis lateat, ea quam cito purgantibus & emeticis evacuanda, ne morbus pejor, febris scilicet putrida vel maligna phlegmone superveniat.

Præmissis sic generalibus, ut accurata instituat-
tur curandi methodus, tria tempora hujus tumo-
ris sunt observanda; principium, augmentum, &
vigor seu status.

In principio resolventia applicari possunt, modo phlegmone critica non sit, nec admodum sæ-
viant cum febre symptomata; mitia tamen seli-
genda sunt, ne fluida accumulata subito æstu com-
mota, vasa acrius stimulent, sicque gravior eva-
dat inflammatio; ab æstringentibus vero abstinend-
um, ne fluida hærentia nimis coeant, & vascu-
lorum obstructions augeant; resolventia quæ tunc
adhiberi possunt, sunt quatuor farinæ resolventes
dictæ, flores sambuci, stercorea animalium, equi,
muli, bovis in vino decocta, agresta, hyoscia-
mus, ex quibus cataplasmata fiunt tumori impo-
nenda.

Conducunt etiam emplastra resolvéntia, ut em-
plastrum de cicuta, de sulphure, de sapone, de
Vigo, &c. Hæc tamen caute adhibenda, ne in-
flammationem intendant; idcirco, his admotis,
fi

si calor, dolor, & rubor exacerbentur, illico ab iis abstinendum; secus vero ea imponi possunt, donec resolutio integra obtineatur.

Ast ubi incrementum suscepit tumor, magisque sæviunt dolor, calor, rubor, ceteraque symptomatica, magis lenire & temperare oportet, quam resolvere; idcirco lenientia resolventibus sunt admiscenda; in hunc finem cataplasma de mica panis sic parabitur.

R. Mic. panis alb. lib. sem. flor. melilot. & chamæmel. ana m. sem. coq. in lact. vaccin. vel caprill. lib. ij. sub fin. coction. add. ovor. vitell. ij. croc. oriental. incis. dr. sem. f. cataplasma.

Vel sequens paretur, quod priori non semel utilius fuit.

R. Folior. hyosciam. incis. m. i. flor. sambuc. m. sem. farin. semin. lin. & fenugrec. ana unc. ij. coq. in lact. recent. lib. ij. add. ovor. vitell. ij. f. cataplasma.

His irritis, si phlegmone ad vigorem perveniat, suppuratio cito expectanda, quæ finis morbi erit, idcirco promovenda & acceleranda puris confectio; id præstabunt emollientia & maturantia vulgo dicta; tunc unguentum suppurativum tumori imponendum, insuper admoto cataplasmate de mica panis, vel sequens parabitur vulgo suppurans vel maturans dictum.

R. Radic. lilior. albor. recent. lib. i. fol. malv. branc. ursin. & acetos. ana m. i. coq. in aq. fontan. ad putrilagin. tunc in mortar. marmor. contusa trajiciantur per setaceum, extrahatur pulpa.

A 4

R. II.

R. *Illius pulpæ lib. i. unguent. suppurativ. unc. i. theriac. veter. dr. ij. adip. suill. insulf. Ol. lin. vel rosac. q. s. misc. f. cataplasma parti imponendum, bis vel ter in die mutandum.*

Id cataplasma adhibendum, donec signa suppurationis apparuerint, quæ mitigatis, vel fugatis calore, dolore, rubore, cum tumoris mollitie, & fluctuationis sensu indicabitur, tuncque abscessus erit aliis inferius exponendis auxiliis sanandus.

Si humor accumulatus sit acer, valde agitated, obstructio magna, vasa rigidiora, omnia symptomata vehementiora, tunc vascula subito rumpuntur, liquida putrescunt, ichor effusus sub epidermide in bullas colligitur instar loturæ carniæ, vel saniei flavæ; ater fit color partis; rubor, dolor, calor, pulsatio evanescent; tumor in loco affecto fere definit; fit mors partis affectæ, gangræna vocatur; ut primum signa gangræne incipiunt, dum tumor ex rubro fit ater, humores diluere, vasa rigida laxare oportet, tunc cataplasma de mica panis simplex, in quo lenticulæ palustres decoquentur, parti imponendum; conducunt quoque pulpa althææ, sperma ranarum, oleum amygdalarum dulcium; ex iis cataplasma, vel unguentum parabitur addita cera nova, quod sæpius tumori illiniendum est.

ARTICULUS PRIMUS.

De Furunculo.

Furunculus est tuberculum in acumen protuberans cum inflammatione, rubore intenso, magna durtie, summo dolore, ovum columbinum magnitudine plerumque non excedens. Furunculus alius est malignus ac vehementius dolens, alius benignus ac mitis; quandoque unus, plures aliquando simul vel successive erumpunt. Ubi furunculus apertus est, & exit, fluitque pus, subter apparet pars corrupta subalbida, subrubra, quam ventriculum furunculi quidam nominant: in eo pus spissum, coctum, concretum quasi solidescens continetur, quod exit magna pressione facta, nec ulcus mundificari & consolidari potest, nisi eo extracto.

Furunculus ex allata definitione facile noscitur; differt a phlegmone, quia tuberculum est in acumen protuberans, ovum columbinum magnitudine non excedens; ista vero tumor est major, non ita acuminatus: in furunculo magna durties, cum rubore intenso, & summo calore observatur, quæ in phlegmone in remissiori gradu sunt: ex vehementia symptomatum, an furunculus sit malignus, vel benignus judicatur. Signa causarum ex prægressis, ægri temperie, & ætate petuntur.

Furunculus nullum affert periculum, tametsi nulla curatio adhibeatur; maturefcit enim per se, atque erumpit; sed dolor efficit, ut potior medicina sit, quæ maturius liberet: ubi vero febris cum summo dolore recurrit, gravior fit morbus, neque tamen valde periculosus, nisi febris ipsa gravia producat symptomata: dum plures simul, aut successive erumpunt, nulla febre præsentente, nullum quoque

que periculum, arguunt tantum malam humorum crasim, eamque emendandam esse, ne gravior morbus furunculo succedat.

C U R A T I O.

Furunculus benignus nullo plerumque eget auxilio, & per se sanatur; interim ut suppuratio citius accidat, ei imponendum est emplastrum de diapalma, aut diachylon gummatum, donec suppuratio finita sit.

Si furunculus sit malignus & febrem adjunctam habuerit, diæta tenuis & humectans imperanda, sanguis quoque mittendus; imo repetenda venæ sectio, quantum vehementia symptomatum exigit, & vires ægri permittunt: narcotica quoque dosi convenienti exhibeantur, ut dolor mitigetur, somnusque ægro concilietur: tandem quam citius promovenda tumoris suppuratio, quod Medicus obtinere poterit cataplasmate de mica panis & unguento suppurativo admotis, vel sequens ad hunc finem paretur.

℞. *Limac. n. viij. testa ablata conterantur, rite contusis; adde fermentum vetus ad magnitudinem nucis; unguenti suppurativi unc. ij. cum s. q. ol. commun. mis. fiat unguentum.*

Aliquando pulpa caricarum pinguium applicata furunculo prodest; quidam picem navalem imponere suadent, attamen cautissime est adhibenda, ne acredine sua partem inflammata[m] nimis irriter & gangrænam inducat; facta suppuratione, pus uno aut plurimis foraminibus exiguis erumpit, quibus abscessus integre evacuari non potest; pars tantum puris fluidior exit, crassiore & spissiore intus remanente; idcirco ut abscessus perfecte mundifi-

ca-

cari & detergi possit, tumor lanceola debite incidendus, factaque sufficienti apertura, pus facile exhibit, ulcus deinde curabitur, ut inferius dicitur, dum de abscessu; facta tamen suppuratione, & ad illam ulterius promovendam sequens applicetur unguentum.

R. Pulp. radic. lilior. unc. i. unguent. basilic. q. s. f. unguentum.

ARTICULUS II.

De Panaritio, seu Paronychia.

Paronychia est tuberculum cum inflammatione, rubore & duritie insigni in extremis digitis ad latera unguium ortum, & gravissimos dolores excitans.

Cum furunculo in omnibus convenire videtur, a quo differt ratione sedis, quia paronychia in extremis digitis ad latera unguium semper oritur.

Paronychia ratione vehementiæ symptomatum duplex est, una mitior, dum symptomata non multum sæviunt; alia gravior & maligna, quæ gravissima symptomata habet adjuncta; prior in cute sedet, & partes subjacentes leviter lædit; altera profundior, tendines, periostrium & ossa afficit.

C A U S Æ.

Paronychia & furunculus easdem habent causas internas. Sunt externæ quædam, quæ digitos lædendo paronychiam producant, ut puncturæ, vulnera, contusiones, ligaturæ, pellis, squamarum avulsio, acria digitis applicata, vel digitorum in liquidis acrioribus
im-

immersio diuturna, aut assiduus eorum corporum contactus, quæ paronychiam absque ullo sanguinis vicio parere possunt.

S Y M P T O M A T A.

Is tumor si mitis & benignus fuerit, eadem fere ac furunculus symptomata habet, si dolorem & calorem excipias, qui in paronychia majores sunt; est dum tumor profundior tendines ac periostium afficit; ob exquisitum partium affectarum sensum plura & graviora symptomata parit mox recensenda.

1. Dolor atrox & acutissimus, quia fibræ nervæ admodum sensibiles valide distrahuntur, & ruptioni propinquant; is febrem, vigilias, motus convulsivos & lypothimiam quandoque parit; fit a sanguine appellente, vascula obstructa non meante, ad liberiora subito derivato, eaque validissime impetente; idcirco dolor acutissimus cum sensu caloris deurentis conjunctus, quasi pars igne fuisset combusta.

2. Manus, brachium quandoque tument, & inflammantur succussis & validissime irritatis fibris nerveis partis affectæ, nervi manus, totiusque brachii in consensum trahuntur; inde maxima vasculorum has partes perreptantium fit constrictio, quam cito sequitur sanguinis stagnatio, adeoque tumor.

3. Tantus est vasculorum infarctus, tantusque sanguinis in horum tunicas impetus, ut ea cito disrumpantur; inde sanguinis effusio, & suppuratio fit, quæ ut plurimum in parte tumoris profundiori incipit, quia ibi majores sunt vasculorum infarctus.

4. Ob summum calorem, qui paronychiam comitatur, partes tenuiores, & serosæ distantur, remanent crassiores & acriores; ergo pus ex his
fa-

factum, summa acredine præditum, partes vicinas rodit, ut periostrium, ossa ipsa, quæ plerumque carie contaminantur; tendines quoque pessime afficit, ita ut pus inter vaginam & tendinem inclusum, ulterius serpat ad manum, & ligamentum carpi; aliquando tanta est vasorum constrictio, ut suppuratio fiat in dorso, & vola manus, in brachio, adeo ut plures partes simul suppuratæ videantur.

D I A G N O S I S.

Paronychia signis superius in definitione allatis, & præ primis dolore circa unguem intolerabili noscitur, qui ægrum continuo afficit, & non raro ob consensum partium nervosarum per totum brachium extenditur, & comitem habet febrem continuam, ac lypothimiam; an a vitio sanguinis, ana causa externa producat, Medicus ex relatu ægri facile assequi poterit.

P R O G N O S I S.

Quo humor tumorem pariens magis, vel minus acer, eo malum mitius, aut deterius, itaque prognosis symptomatum vehementiam sequitur, dum dolor adeo sævit, ut vigilias, motus convulsivos, lypothimiam pariat, & brachium admodum tumet, magnum imminet periculum; quandoque æger morbi vehementia occumbit, si pus in profundo factum tantæ sit acridinis, ut periostrium, ossaque subiecta rodat, aut inter tendines, eorumque vaginam serpat, & manum graviter afficiat; mortem minatur ægro.

C U R A T I O.

Si paronychia mitis fuerit, eadem auxilia adhibenda, quæ superius propofita sunt, dum de furunculo. Si gravior & maligna, præscripta diæta tenui & refrigeranti, sanguis detrahendus, dolor narcoticis compescendus, cataplasma de mica panis tumori imponendum, foliis hyofciamæ additis, vel sequens paretur,

℞. *Caricas pingues n. xx. coq. in lact. vaccin. vel caprill. lib. iij. ad consistentiam cataplasmatiss, sub fin. coction. add. flor. sambuc. m. sem., dissolv. laudan. opiat, gr. vj. f. cataplasma.*

Cataplasmati de mica panis adjungendus est crocus orientalis, ad debellandam sanguinis dispositionem gangrænosam,

Interim non sunt expectanda signa evidentia supurationis, quia pus in profundo tumoris loco plerumque efficitur; idcirco periostrium, ossa, tendines graviter afficit, priusquam suppuratio exterius appareat; ergo tumor hic ante perfectam maturitatem aperiendus; id tutum ac unicum remedium est ad sedandum dolorem, & supra dicta symptomata præcavenda. Tumor hic alia ratione aperiendus est, qua cæteri abscessus; quia non semper facile est de loco ubi pus residet judicare, quippe quod quantitate exiguum, profundum adeo, & ossi proximum est; sectio igitur facienda est in medio tumoris, in anteriori digiti parte, non longe a digiti extremo, ad os usque, dein ulcus convenienter curandum.

Si negligentia ægrotantis aut Chirurghi syderatus fuerit digitus, extirpetur; nisi ob ægri resistantiam totum negotium naturæ committere placeat, quæ sæpius ossiculum corruptum separat, ejicitque.

Dum

Dum pus tunicas inter & tendines serpit, illico eorum vagina secanda, ut pus facile exire possit; & si pus in pluribus locis separatis simul contineatur, ea incidere oportet, ut facilis puri exitus pateat; demum incidendæ sunt partes suppuratæ, donec ultimus suppurationis terminus sit repertus; tunc suppuratas partes decocto convenienti lavare necesse est, uti decocto hordæi, melle narbonensi addito & admixto. Si in partibus suppuratis putredo quædam sit, decoctum parabitur ex hordeo, radice aristolochiæ rotundæ foliis scordii, centaurii minoris, & absinthii, admixto melle; postea vulnere imponendum balsamum Arcæi, vel digestivum compositum; bis in die vulnus deligandum est, & qualibet vice manus immitteretur in aquas bellilucanas calidas, per horæ quartam partem, quo nullum est præstantius topicum ad ulcus detergendum & mundificandum. Attamen remedia interna non negligenda sunt, tum ad partes impuras sanguinis emendandas & evacuandas, cum ad sanguinemedulcorandum; ad id obtinendum laudantur juscula cancrorum fluviatilium; dein lac asininum, vel vaccinum ebutyratum præmissa convenienti purgatione, ne lac in stomacho acefeat.

Sedatis diris symptomatibus, applicandum unguentum basilicum, cui admiscetur æqualis quantitas butyri recentis, ne nimis irriter: si dolores & lypothimiæ ægrum corripiant, ægerque quasi in mortis procinctu videatur, cataplasma emolliens incunctanter applicandum, cui opium ad dolorem compescendum admiscetur. Vel

Rx. Folior. hyosciam. vel solan. scandent. baccifer. m. sem. aut m. j. sub cinerib. coct. contund. ad putrilaginem, lacte copiose irrorata, fiat cataplasma.

Paronychia aperienda est ubi primum æger per-
sentit dolorem; vulnere factò applicanda mixtura
ex theriaca veteri & basilico.

ARTICULUS III.

De Carbunculo seu Anthrace.

Carbunculus est pustula dura, obscuro rubore,
dolore deurenti prædita, vesiculam in fastigio
habens lividam, sub qua gangræna vel sphacelus
invenitur cum partium circumjacentium intumescen-
tia; quandoque tumor est ovo gallinæ major, cum
summa duritie, rubore obscuro, dolore admodum
deurenti, vesiculam in summitate habens lividam,
sub qua gangræna vel sphacelus reperitur, cum
maxima partium vicinarum, circumjacentium &
remotarum quandoque intumescencia, gravissimis-
que symptomatibus.

Differentiæ & causæ.

Carbunculus mitis est vel malignus, & gravissi-
mus dicitur, nonnunquam pestilens, dum a mias-
matis pestilentibus producitur.

Verum quoniam carbunculus plurima habet sym-
ptomata, quæ in cæteris tumoribus inflammatoriis
non reperiuntur; hæc idcirco ex indole materiei
obstruentis sunt repetenda; quapropter causa pro-
xima carbunculi est infarctus maximus vasculorum
sanguineorum, & lymphaticorum & particulis flu-
idorum, mole nimia, duritie, acredine insigni præ-
ditis oriunda: si talis materia nullatenus in san-
guine fuerit genita, vel si pauca fuerit materia,
mitis erumpit; si talis materia in sanguine copio-
se

se fuerit genita, carbunculus malignus oritur; sicuti omnes indiscriminatim partes aggreditur, tum internas, tum externas; ita carbunculus internus vel externus dicitur.

Quoniam ab infarctu vasorum sanguineorum lymphaticorum omnis tumor ortum habet, ita & carbunculus ab horum vasorum infarctu proxime producitur. Materiam carbunculi in massa humorum congerunt ætas calidior, repentinæ aeris mutationes, temperies aeris calidior & siccior, exercitia immodica, vigiliæ diuturniores, potus nimius liquorum ardentium, usus ciborum acrium, piperatorum, carniû fumo & sale induratarum, vel putrescentium, piscium in lacubus aut paludibus degentium, aut corruptorum; tandem carnes animalium carbunculis extinctorum.

S Y M P T O M A T A.

1. Tumor magna duritie præditus est, ob summam repletionem vasorum, & distensionem, quæ quam maximi vasculorum infarctus est effectus.
2. Color est obscuro-ruber, quia partes sanguinis undique pressæ, haud effluere valentes compinguntur, adunantur, & in globulos majores coeunt.
3. Dolor est deurens, quia vasa repleta, maxime distenta in contractiones potentes nituntur, partibus duris, aspera superficie donatis applicantur, quibus fibræ rumpuntur aut divelluntur.
4. Vesicula in summitate fit a lymphâ præ nimio calore effervescente, cuticulam a cute separante: hæc vero livida apparet; quia pars subjacens, gangræna aut sphacelo correpta livet: gangræna autem fit, quia tantus est vasorum infarctus, & materia infarciens in horum cavitatibus adeo impacta, ut nullum transitum fluidis appellentibus præbeat: cessat igitur fluidorum circulatio,

T. II.

B

fi

Simulque vasculorum tunicae in minimas particulas lacerantur; unde mors partis incipiens vel perfecta, sive gangraena vel sphacelus.

5. Haec si in gradu maximo adaucta sint, malignum carbunculum constituunt, tuncque partium circumjacentium, imo earum, quae a carbunculo magis distant, magna fit intumescencia, cum partium tumentium livore aut pallore, cum viridi aut luteo colore permixto: haec partium vicinarum intumescencia tanta quandoque est, ut erumpente carbunculo circa clavicularam, dorsum, brachium ejusdem lateris, caput imo & nonnunquam totum corpus tumeat. Haec partium intumescencia a pessima fluidorum crasi, & a subito debilitato solidorum elatere oritur.

6. Vires prostrantur, pulsus admodum debilis est, saepe inaequalis & intermittens; pallet facies, totum corpus riget, pessime mutata humorum crasi, in sanguine non elaboratur lympham defecatissimam nervos repletura, qui idcirco laxantur; iis vero laxatis elater ceterorum vasorum minuitur; ergo sanguis in vasis debiliter pressus, lente ad cor reducitur; quod idcirco debiliter dilatatur & contrahitur; ergo sanguis debiliter, & inaequaliter per arterias fertur ad partes; unde pulsus debilis, inaequalis, intermittens; ex quo sequitur virium prostratio, pallor faciei, partiumque externarum frigus, quibus saepe lypothimia adjungitur.

D I A G N O S I S.

Carbunculus ex dolore deurente, calore obscuro rubro, & praerprimis ex vesicula livida, sub qua gangraena vel sphacelus latet, noscitur; an mitis, an malignus sit, symptomatum vehementia, necnon partium vicinarum intumescencia demonstrant. Pestilens cum peste tantum recurrit; carbunculus, qui

qui partes internas afficit, ita intus latet, ut vix nosci possit, nisi post mortem, secto cadavere.

P R O G N O S I S.

Carbunculus mitis in cute erumpens plerumque sanatur; si cavitatem oris, vel oculos occupet, majus est periculum, & sæpe cæcitatem, aut mortem parit. Dum malignus carbunculus sævit, tunc ob vehementiam symptomatum, magnum imminet inde periculum: si pulsus debilis, inæqualis, intermittens sit, & si intumescencia ad partes etiam remotas extendatur, externa rigeant, palleat facies cum summa virium prostratione, mortem cito venturam time. Et si his delirium adjungatur, de ægri salute desperandum; potissimum si ambusto carbunculo non fiat escharæ separatio, & nulla appareant suppurationis signa, parsque sicca videatur. Carbunculus qui partes internas infestat, lethalis est; quia nulla possunt applicari remedia, quibus gangræna sanetur, & sanies quæ ex vesicula rupta exit, intus retenta partes vicinas corrumpit; eo citius ægrum jugulabit, quo pars affecta præstantioris usus erit; plures simul erumpere carbunculos malum.

C U R A T I O.

Si carbunculus mitis fuerit, diæta media præscribatur, seu æger a carnibus se absteineat, & modice cibetur; si vero malignus, diæta tenuis sit; pro potu, decoctio rasuræ cornu cervi utatur, vel aqua pura fontana; juscula ex carne vervecina & gallinacea conficiantur; ter in die adeps viperæ vel serpentis ad magnitudinem ovi columbini jusculo addatur; venæ sectio, utpote in hoc affectu nocua, omittatur; si faburra in primis viis copio-

se lateat, emetico & cathartico medicamento illico evacuanda est; secus vero purgantia exhibere non convenit; sequens paretur potio, qua æger per intervalla cochleatim utatur ad vires refocillandas, humores crassos, & torpidos dividendos, movendosque; demum ad diaphoresim promovendam, qua secretio nulla in hoc affectu utilior.

R. Aq. scabiosf. unc. iv. aq. naph. unc. j. thriac. veter. dr. j. confect. alkerm. & pulver. viper. ana scrup. ij. aq. cinnamom. dr. j. sal. volatil. viper. dr. sem. f. pot. cochleatim sumenda.

Præscripta diæta, medicamentisque ad interiora pertinentibus, sollicitus sit Medicus de tumore sanando, gangræna eradicanda; nihil melius est quam protinus adurere; neque id grave est, nam non sentit, quoniam ea caro mortua est, & finis adurendi debet esse, quando ex omni parte sensus est doloris, & caro mortua, sive eschara separatur a viventibus, & suppuratio in pluribus punctis apparere incipit. Verum si applicatis escharoticis, caro sicca maneat, nullumque sit suppurationis signum, cæteris interim perseverantibus gravissimis symptomatibus, signum lethale: id enim significat abolitum fere sanguinis circuitum, ac propterea gangræne & sphaceli augmentum.

Inter remedia escharotica laudantur lapis causticus, infernalis, sublimatum corrosivum, butyrum antimonii, arsenicum, ejusque præparaciones; id tamen caute adhibendum, ne in vasa sanguifera ingressum, in partibus internis vires suas exercent; ignis quoque seu cauterium æctuale proderit: quandoque tuta medicina est radicitus carbunculum cultro auferre, deinde ulcus, sicut cætera ambusta curandum est. Sequitur enim sub medicamentis corrodentibus crusta, quæ undique a viva carne di-

diducta, trahit secum quidquid corruptum erat, purusque jam sinus curari potest; ut autem crusta citius decidat, sequens paretur unguentum, quo escharæ separatio promoveatur.

R. Butyr. insuls. & unguent. suppurativ. ana unc. ij. theriac. veter. dr. ij. ovor. vitell. n. ij. misc. fiat unguentum.

Hoc unguentum escharæ illiniendum, imposito cataplasmate suppurante, ut supra, dum de phlegmone: hæc bis in die mutanda, donec pus omni parte depluat; certa esse fiducia potest, vitiosa caro undique excidat; si id non fit, malo vincitur medicamentum: deinde ulcus, sicut cætera adusta sanandum est; id obtinetur imposito digestivo ex aloe & myrrha composito, vel balsamo Arcæi, & unguento ægyptiaco ad partes æquales permixtis: id efficaciter quandoque præstat mundificativum de apio: item balsamum viride Metensium; tunc negligendæ non sunt lotiones ex plantis vulnerariis paratæ, ut putredo ex ulcere arceatur.

ARTICULUS IV.

De Bubone.

Bubo est tumor glandularum rubicundus, dolens, calens, renitens, ex sanguine in illis congesto ortus. Afficit plerumque glandulas inguinales, axillares parotides, tuncque parotis vocatur; aliis namque in glandulis vix unquam, aut saltem raro bubones fiunt: insuper bubones critici sunt, vel symptomatici, venerei, aut pestilentes, majores vel minores, mites aut maligni. Bubo tumor est in suo principio

exiguus, renitens, leviter dolens, nullatenus fere calens & rubicundus; tumore crescente dolor & calor crescunt, ruborque fit quasi rosaceus; dum tumor ad majorem molem perducitur, dolor, calor, & rubor prætermodum augmentur, ex quibus patet bubonem phlegmonem esse in partibus glandulosis ortam.

C A U S Æ.

Ex modo, quo bubo incipit ac crescit, cum glandulas semper afficiat, inferre licet hunc a lymphæ vascula glandularum permeante, crassiori & spissiori produci, quæ vasa sua opplet, & dilatât, vasque sanguifera premendo sanguinis circulationem in glandulis impedit, & retardat, adeoque causa proxima bubonis est sanguinis in glandulis affectis hærentia, a vasis lymphaticis dilatatis sanguifera comprimentibus orta.

Plura sunt, quæ lymphæ, ut hæreat in glandulis, occasionem præbent; ut ictus, contusio, pressio glandulis illata, aut resolventia acriora, ad earum tumores scirrosos resolvendos applicata; item vulnera, puncturæ, quæ naturalem glandularum elaterem frangendo, aut vascula ipsarum solvendo, vel irritatione crispando, lymphæ motum in his retardant, vel lympham spissam & remorantem commovendo, & expandendo, vasorum sanguineorum compressionem subitanæ pariunt.

Plerumque lymphæ spissitudo a causa interna producitur, ut a viru venereo, pestilenti, scrophuloso, scorbutico, vel a suppressa evacuatione quadam, quæ partes duras, mole, figura irregulari donatas intra vasa sanguifera copiose congerit, partemque lymphaticam depravat; idcirco bubones non raro fiunt in variolis, febribus ardentibus, putridis, & malignis; imo febribus intermittenti-
bus

bus diu pertinaciter perseverantibus, nonnunquam bubones erumpunt, quibus morbi solutio fit.

Ad bubonem disponunt curæ, sollicitudines, vigiliæ immodicæ, pessima victus ratio, ut est potus nimius liquorum ardentium, usus ciborum acrium, salforum, piperatorum: his vero fit, ut lymphæ partibus duris crassioribus gravidata, aut sero suo orbata, minus fluxilis sit, ac per vasa tortuosa mirifice inflexa, quibus glandulæ conflantur, difficile volvatur.

S Y M P T O M A T A.

Bubonis symptomata explicare necesse non est, cum hæc ex iis, quæ de phlegmone dicta sunt, facile deduci possint; id tantum notare oportet, bubonem esse magnum tumorem, ejusque symptomata lentius vigorem acquirere quam phlegmones, quod profecto ex molli & spongiosa glandularum fabrica, & indole humoris peccantis, seu lymphæ, est deducendum.

D I A G N O S I S.

Bubo tumore inflammatorio glandularum inguinalium, axillarum, parotidum, &c. facile noscitur; qui in glandulis inguinalibus sedet, cum bubonocèle confundi potest, a quo situ partis affectæ, modo quo tumor invadit, & symptomatum diversitate, distinguitur. Bubo glandulas inguinales semper afficit; bubonocèle aut in arcu Fallopii, aut in foramine muscoli obliqui majoris semper erumpit: bubo incipit a tuberculo leviter, aut nullatenus dolente, quod deinde per varios magnitudinis gradus lente transit; bubonocèle non raro subito apparet, & accrescit: demum bubo tumor est durus, renitens; bubonocèle e contra est compressibili-

B 4

lis,

lis, & dum premitur, murmur auditur & ad strepitum accedit, ac cessante pressione illico restituitur, si ab intestino prolapso fiat; si vero ab omento producat, tumor est mollis & inæqualis; an bubo venereus, an pestilens sit, ex ægri relatu, aut peste tunc vigente noscitur? An criticus, an symptomaticus, qui alteri morbo, & sæpe acuta supervenit; si prior morbus tollatur, aut mitigetur, criticus est dicendus; secus vero, symptomaticus. An mitis, an malignus sit, ex majori vel minori symptomatum vehementia noscitur.

P R O G N O S I S.

Bubones benigni periculosi non sunt, nisi tarde dissipentur, aut suppurentur; dum diutius protrahuntur, in fistulas abeunt, quæ non solum sunt curatu difficiles, sed sæpe periculosæ, præsertim si bubo a viru scrofuloso, vel scorbutico procedat; qui a viru venereo originem habet, sæpius curatur.

C U R A T I O.

Bubo venereus resolutione sanantius est, si fieri possit. Secus vero, suppuratione faciendâ, aut juvenandâ; in utroque casu frictions mercuriales illico adhibere tutissimum est, ne virus venereum intus retentum, aut suppurante bubone sanguini permixtum, mala pejora producat: bubo pestilens semper suppuratione sanandus, & quo plures & principio morbi erumpunt, eo major affulget salutis spes. Bubones criticos suppuratione sanare tutius est quam resolutione, quia prava, corruptaque materia in glandulis a sanguine deposita, velut extra sanguinis orbem dejecta, resolutione tumoris iterum sanguini redditur, quæ eadem ac ante, & forsitan graviora mala efficiet. Melius est bubones sympto-

ma-

maticos suppurare, quam resolvere; cum aliqua portio materiæ morbificæ suppuratione ejiciatur, & quæ supererit in vasis subigi, atteri & ejici poterit. Demum bubones maligni ob symptomatum vehementiam periculosi plerumque in suppuratum abeunt, & fistulas, ulceraque pessima post se relinquunt.

Ut primum bubo ad incrementum pervenit, caute notandum utrum resolvetur an suppurabitur: præmissis itaque universalibus remediis, & diætâ tenui, resolventia & suppurantia sunt admovenda, ut resolutio, si possibilis sit, obtineatur, aut suppuratio cito promoveatur. Jam suppuratione facta, & phlegmone in abscessum conversa, methodo convenienti abscessus aperiendus, ulcusque sanandum uti capite sequenti exponetur.

ARTICULUS V.

De Abscessu & Ulcere fistuloso.

Abscessus tumor est mollis, qui pressione materiæ fluctuantis sensum præbet, a pure factus, tumori inflammatorio superveniens.

D I F F E R E N T I Æ.

Abscessus simplex est vel tunicatus; dum materia purulenta cystide seu tunica includitur, abscessus tunicatus vocatur; secus vero, simplex: de abscessu tunicato separatim agemus. Rursus magnus est vel parvus; superficialis, qui in tegumentis sedem habet; profundus qui altius descendit & musculos afficit; abscessus cutaneus conoideus est, profundus vero, depressus.

CAU.

C A U S Æ.

Omnis abscessus supponit necessario tumorem inflammatorium in suppuratum abeuntem, ideo causa abscessus est suppuratio tumoris inflammatorii cum puris collectione. Dum suppuratio in tumore inflammatorio fit, vigent admodum inflammationis symptomata, ut rubor, calor & dolor, quibus febris & rigor aliquando adjunguntur; supuratione facta, tumor mollescit, rubor, calor & dolor remittuntur, vel evanescent; ex his itaque abscessum adesse noscitur.

S Y M P T O M A T A.

Abscessus per se vel per medicamenta aperitur, pusque emittit & sanatur, si parvus sit; at si magnus & profundus, necesse est eum cum ferro aut causticis aperire; ferro aperiendus, si recens in parte firma & elastica sit; si vero inveteratus, aut in parte molli, & laxa accidat, cutis causticis aduenda; tunc major partis deperditio fit, adeoque major puri præbetur via, & uberior suppuratio promovetur, qua partes corruptæ a sanis separantur; aperto abscessu, pus totum emittendum, & jam ulcus est digestivo, vel balsamo Arcæi adimplendum, cataplasmate maturante imposito: si nulla sit febris, si omnia inflammationis symptomata remiserint, si nulla putrida aut callosa caro, nullusque sinus reperta fuerint, pusque leve, albicans, inodorum sit, ulcus facile consolidatur: si vero aliqua eorum, aut omnia simul supersint, abscessus gravissimus est & periculosus, qui difficile sanabitur; sæpe febrem lentam & tabem inducit. Sæpe ob negligentiam ægri aut Chirurgi accidit, ut abscessus profundus diu lateat, & pus in eo contentum maximæ sit acredinis, partes vicinas cor-

rodant, sinusque undique sibi cudad, tandemque exiguo foramine cutem perforet; tunc ulcus efficitur sinuosum, sive pluribus fistulis & cavernulis instructum, quarum latera dura & callosa fiunt, orificium habens angustum, fundum vero latius. fistulæ plures aut pauciores sunt, juxta puris quantitatem, & acrimoniam; majores, vel minores, tortuosæ, vel rectæ, longiores, vel breviores, ad partes vicinas serpunt; carnes, tendines, ossaque subjecta afficiunt; quandoque ex externis partibus ad cavitates internas penetrant. Harum fistularum latera callis sæpe obducuntur, quia lymphæ spissa in his ductibus remorans, calore loci ulterius spissescit, & induratur; vel pus suo pondere vascula vicina premens, humores progredientes retardat, qui mora diuturniori in suis ductibus crassescunt & densantur; demum quia pus affiduo contactu vasa exsiccat, quæ corrugata rigescunt.

D I A G N O S I S.

Ante omnia demitti specillum in fistulam convenit, ut quo tendat, & quam alte perveniat scire possimus; simul etiam an humida, an ficcior, quod patet extracto specillo: eo quoque dici potest an in osse vitium sit necne? Nam si molle esset, quod ultimo specillo contingitur, intra carnem adhuc vitium est; si magis id renititur, ad os ventum est; si dilabitur specillum, nondum caries est; si non dilabitur sede, quæ innititur, caries quidem adhuc levis est; si inæquale & asperum subest, os vehementius erosum est, aut cartilago ubi subest ipsa sedes docet, perventumque esse ad eam ex renixu patet. Ex his quidem colligentur fistularum sedes, spatia, noxæ. An vero simplices hæc sint, an in plures partes diducantur, cognosci potest ex quantitate puris, cujus si plus fertur quam

quod simplici spatio convenit, plures sinus esse manifestum est. An caro, an nervosæ partes, quales sunt membranæ, lædantur, genus quoque puris docebit; siquidem ex carne pus leve, album, copiosius fertur; at ex nervosa parte, coloris quidem ejusdem, sed tenuius & minus pus. Horum omnium accurata cognitio uti ad prognosim statuendam confert, ita methodum, quæ cuilibet fistulæ sanandæ erit conveniens, docet.

P R O G N O S I S.

Ex his sequitur variam esse fistularum prognosim, si plures simul existerint; si altius penetrantes, tendines & ossa subjecta lædant; si ad cavitates internas penetrent, cum læsione alicujus partis contentæ; si æger senex & debilis sit; si ulcus fistulosum a mala humorum crasi, aut a viru scrofuloso, scorbutico oriatur; tum curatio difficilis, plane impossibilis, adeoque periculum maximum, dum id ulcus a viru venereo ortum habet, major salutis spes, quia virus hoc specifico remedio debellatur; sæpe quoque per se sanatur fistulosum ulcus, aut medicamentis facile cedit: interim in omni ulcere fistuloso multum prodest ægrotantis ætas, temperies, victus ratio, quæ ad id sanandum multum conferant aut ejus curationi obstituant, si mala fuerint.

C U R A T I O.

Ut fistulæ sanentur, protinus aperiendæ, & partes callosæ auferendæ, ut pus exire facile possit, & suppuratio ex omni parte facta, quidquid malum & corruptum est, a sanis separet, & destruat; itaque demisso in fistulam specillo contra principium ejus, incidi commodissimum est, dein callos fer-

ferro secare oportet, sicque simul aut successive fistulas incidere, donec omnes uadique pateant, & medicamenta ubique applicari possiat: verum si calli adeo duri sint, ut ferro minime incidi queant, tunc escharotica adhibere oportet, ut lapis causticus, infernalis, sublimatum corrosivum, arsenicum, & auripigmentum præparata; horum seligendus lapis causticus, vel infernalis; ad cætera tamen veniendum, si is lapis inutilis sit, & si calli tantam duritiem habeant, ut neque escharoticis consumi possint, tunc curandi sunt cauterio actuali; demum quomodocumque destruendi sunt calli, ut ulcus fistulosum consolidetur; nam si minimus superstes fuerit, & reliquum ulceris consolidetur, brevi redibit malum a pure in parte callosa factum & retentum.

Utrimum fistulæ omnes apertæ fuerint, & calli penitus ablati, tunc an pars quædam subjecta, ut tendo, cartilago, os, læsa fuerint, videndum: huic remediis propriis mederi oportet; at si fistulæ in carne vel tegumentis tantum sint, eas detergere & mundificare oportet; ideo sequens unguentum parabitur.

℞. Digestiv. simplicis & mundificativ. de apiana partes æquales; misc. f. unguentum.

Ulcus eo unguento implendum, impositis spleniis eodem obductis, quibus penicilli vino rubro tepido, aut decocto vulnerario imbuti imponentur, dein fasciis totum deligabitur; si caro mala, mollis, & pallida in fundo ulceris generetur, pusque non laudabile, sed tenue & serosum ejiciatur balsamum, viride Mentensium injicere oportet, ac dein ulcus more solito deligare. Si caro huic balsamo resistat, lapis causticus in aqua vitæ solvatur, fundus ulceris filis carptis illa solutione imbutis impleatur, & quidquid

quid malum & corruptum medicamento illo destruat-
tur; at si nullum medicamentum eorum proficit, pars
igne urenda, ut quidquid malum est deuratur &
consumatur.

Dum pus laudabile ex omni puncto ulceris fluit,
carnis laudabilis generatio fit, & cicatrix cito ven-
tura; idcirco medicamentis iisdem uti oportet,
quibus decoctum vulnerarium ex radice aristolochiæ,
foliis scordii, absynthii, ceptaurii minoris, sum-
mitatibus floridis hyperici in aqua hordei, aut vino
albo decoctis adjugetur; demum dum suppurationi
imponendus est finis, carnes undique erumpunt,
& cicatrix in fundo ulceris fit; instituat lotio
cum aquis bellilucanis calidis, ut caro nascens fir-
metur, omnis patredo arceatur, & cicatrix firma
inducatur.

Interim dum fistulæ plures inciduntur; dum calli
secantur, vel uruntur; dum puri exitus facilis pa-
ratur, æger dieta tenui utatur; si febris comes fue-
rit, sanguis mittatur sæpius aut rarius, juxta ægri
vires, ætatem, & præcipue febris æstus; dolor
narcoticis mitigetur; in iis hærendum, donec fa-
nata febre, dolore remisso, suppuratione rite se
habente, cibi absque damno ægro concedi possint,
præmissa tamen convenienti purgatione, per inter-
valla quoque iteranda, si necessitas exigat.

ARTICULUS VI.

De Gangræna & Sphacelo.

Tumores inflammatorii solent quandoque gangræna & sphacelo pessime terminari; ordo exigit igitur ut de iis agamus. Est autem gangræna mortificatio incipiens cum maxima sensus motusque imminutione, partis affectæ livore, & putredine: sphacelus vero, qui a Græcis *Necrosis* vocatur, est integra partis mortificatio, cum abolitione sensus & motus, summa partis affectæ ariditate, nigredine, & fetore.

D I F F E R E N T I Æ.

Hi duo affectus gradu tantum differunt, omnes partes corporis, tam duras, quam molles indiscriminatim afficiunt.

C A U S Æ.

Quandiu circularis humorum motus in partibus viget, tandiu vivunt, eoque motu cessante moriuntur. Causa ergo proxima gangrænae erit motus circularis in parte fere abolitus, uade putredo partis sequitur: causa vero sphaceli erit motus ille vitalis abolitus cum putredine partis affectæ; hæc autem putredo quæ in gangræna, & imprimis in sphacelo semper observatur, fit dum fluida in vasis suis remorantia motu intestino ita mutantur, ut horum partes a nexu mutuo dissociantur, salinæ acres sui juris factæ undique avolent, vasaque in minima fragmenta divisa deterantur & destruantur.

Gan-

Gangræna a causis internis & externis produci-
tur; externæ sunt ligaturæ, compressio valida,
contusio, ictus, morsus animalis venenati, præ-
sertim frigus diu passum, frigida partibus applica-
ta, vulnus male curatum, ossium fractura com-
plicata, astringentia, resolventia potentiora tumori
inflammatorio applicata; demum ambustio magna &
enormis, quorum agendi ratio sola expositione
patet, cum quilibet facile intelligat quo modo ab
his fluida, solidaque affici possint, ut gangræna &
sphacelus producat.

Internæ causæ sunt quæcumque sanguinis cras-
situdinem vitare possunt, humorum fluiditatem alterando;
ita ut partibus consent tenuibus, ad fluendum ido-
neis, alterisque crassis, ad hærendum, vasculaque
obstruenda aptissimis, textuque gaudeant laxo, fa-
cile dissolubili, unde magna fit partium tenuium
jactura, unctuosarum & balsamicarum consumptio,
salinoacrium exaltatio, & extricatio; inde humo-
res sic constituti in vasculis facile hærent, hæren-
tes putrefactionem facile concipiunt, sanguinem
partibus suis tenuibus, balsamicisque sic orbatum
nonnulli gangrænam vocant, quatenus ad gangræ-
nam inducendam pronus aptusque est: hanc pessimam
sanguinis crasitudinem plura producant, ut curæ,
solicitudines graves diu perseverantes, vigiliæ im-
modicæ, potus nimius liquorum ardentium, effre-
nata venus, usus ciborum piperatorum, sale vel
fumo conditorum; secretiones depravatæ, evacua-
tiones solitæ suppressæ, cruditates putrescentes, sic
gangræna & sphacelus febribus putridis & malignis
plerumque superveniunt; eam non raro pariunt
variolæ malignæ, ita & mala aeris constitutio, quæ
morbos epidemicos periculosos parit: ad eam con-
trahendam disponunt ætas senilis, temperies sicca,
biliosaque, cachexia, obstructio viscerum, in qui-
bus sanguinis depuratio fieri solet; sic obstructo
utero,

utero, catameniis suppressis, gangræna facilius morbis supervenit; ab iisdem causis fortius agentibus, & motum vitalem abolentibus fit sphacelus.

S Y M P T O M A T A.

1. Gangræna est incipiens mortificatio, quia omnes effectus motus vitalis fere pereunt; motus autem vitalis, seu humorum circulatio in partibus vigere noscitur, dum partes sensu & motu, calore naturali, colore florido, tensione cum flexibilitate conjuncta ad elaterem exercendum gaudent; at eo motu fere abolito, hujus effectus fere aboleri consequitur; ergo partis mortificationem incipere consequens est.

2. Sensus & motus in parte affecta leviter exercentur; quia nervi, & fibræ musculares arida, & in pluribus punctis lacerata functiones suas exercere non valent.

3. Pars affecta livescit, & levi contrectatione in fragmenta scinditur, quia sanguis in vasis suis retentus ulterius progredi non valens, hic quiescens nec a vasis ut antea pressus, partium suarum disjunctionem patitur, quæ confusæ inter se adhærentes corpus efficiunt iners, porosum, quasi cadaver, adeoque lividum; solida vero in pluribus discissa, in paucis cohærentia levi contrectatione in fragmenta separantur.

4. Putredo gangrænam comitatur, quia fluida hærentia, motu intestino agitata partium suarum dissipationem patiuntur, inde particulæ salinæ acres non amplius irretitæ, sui juris factæ, cum fragmentis sulphurearum conjunctæ præ tenuitate avolant, & odorem putridum undique spargunt. Hæc omnia in gangræna fiunt, sed dum pars sphacelo corripitur, sequentia adjunguntur.

1. Pars arida & sicca admodum nigrescit, quia

T. II.

G

abo-

abolito motu vitali, fluida ad eam non appellant; ergo vasa humidis partibus madere & irrigare non possunt. rursus motus putredinem efficiens partes serosas, quibus vasa madebant, consumit & dissipat; quarum reparatio, abolita humorum circulatione, nulla est; ergo pars sphacelata sicca & arida esse debet, quoniam abolito motu vitali sanguis corruptus, & veluti cadaverosus in vasis omnibus hæret, inde pars nigra videtur.

2. Pars sphacelo affecta fetet, etenim ob abolitum motum vitalem, major quoque putredo fit; ergo partes salino-acres magis exaltatæ majorem fetorem spargunt; solida quoque in minima fragmenta divisa, similiter corrupta ad tantum fetorem excitandum non parum conferunt.

3. Pars sphacelata incisa, nec sanguinem, nec partem lymphaticam effundit, eicit tantum saniem serosam, putridam, flavam, & quandoque liventem, quæ parca tamen copia exit, indicium certissimum motus vitalis aboliti, sanguinis depravati, & corrupti, maximæ fluidorum jacturæ, & solidorum ariditatis & corrugationis, quæ sphaceli effectus sunt.

4. Mirum profecto quomodo sphacelus a parte in partem serpat, & quare nonnunquam tam rapidus sit ejusdem progressus, a parte externa ad internam cito perveniat: ut hujus ratio facilius pateat, annotare necessum est gangrænam & sphacelum tam celeres progressus facere, dum imprimis a depravata humorum crasi ortum habent; nam gangræna, quæ a causa externa oritur, non tam celeres, imo plerumque lentos facit progressus, & solis naturæ viribus, si ea fortis, vegetaque sit, nonnunquam sanatur; itaque cum aboleatur humorum circuitus in parte sphacelata, nec sanguis appellens ejusdem vasa meare possit, ad vicina libera uberius derivare cogitur, quæ exsu-
pe-

perante humorum copia infarciuntur; sicque multiplicatis obicibus, in iis quoque vasis motus vitalis aboletur, qui eadem ratione in aliis quoque vicinis vasis abolebitur; id eo facilius fit, quo sanguis tunc pluribus particulis duris, superficie aspera, irregulari figura, mole demum maxima præditis, plenus, ad vasa penitus obstruenda, & motum vitalem in iis sufflaminandum aptus, idoneusque est; inde tantus, tamque celer sphaceli progressus.

5. Plura atque gravissima symptomata sphacelum comitantur, ut summa virium prostratio, lipothymia sæpius recurrens, pulsus debilis, intermittens, externa frigescent, facies pallore foedatur; hæc profecto ab eadem causa procedunt, a particulis cadaverosis e parte sphacelata emissis, & sanguini in vicinis circulanti permixtis; quæ tenuitate & mobilitate intimiorem sanguinis textum penetrant; duritie vero sua ejusdem partes a nexu mutuo separant, & inæqualiter dividunt; sicque sanguinis fluiditatem tollunt, qualitatem ejus balsamicam delent, liquidi nervosi materiam consumunt, vasorum vero elaterem destruunt; inde nervi collabuntur; elater vasorum debilitatur; sanguis debiliter, & inæqualiter pressus, lente & inæqualiter progreditur; unde prostratio virium, pulsus debilitas & intermittentia; lipothymia tandem sæpe recurrens, quæ ut plurimum finem vitæ imponit.

D I A G N O S I S.

Gangræna ex sensus, motus, & caloris maxima imminutione, livore, & putredine noscitur; sphacelus vero, dum omnia vitæ signa abolentur in parte cum ejusdem ariditate; nigredine, & insigni fetore. Hæc tria ultima sphacelum distinguunt

a cadavere hominis recenter mortui, in quo aboletur omnis vitalis motus, nec tamen sphacelatum est, nisi dum nigrescit & insigniter fetet, quæ citius æstate, tardius hyeme, & rigente gelu contingunt; ex quibus liquet, tametsi in parte sphacelata motus vitalis aboleatur, vigere tamen putrefactionis motum, qui disjunctionem particularum fluida nostra componentium, exaltationem salinarum acrium, & vasculorum in minima fragmenta lacerationem efficit. Is autem putrefactionis motus a fluido æthereo insensibili corpora omnia penetrante, horum partes continuo impetente, inæqualiter dividente producitur; hinc cadavera citius æstate, tardius hyeme putrescunt. Imo dum textus humorum stagnantium, a prægresso morbo debilitatus ac mutatus fuit, putredo citius accidit; hinc cadavera eorum, qui febre putrida aut maligna gravissima obiire, citius putrescunt & fetent, quam horum qui antea valentes subito extincti fuere.

An gangræna a causa externa, an ab interna producat, ex ægri relatu Medicus facile discet; utrum gangræna cum aliquo morbo complicetur, ejusque symptomata sit, ex prægressis & concomitantibus facile innotescit; dum gangræna externas afficit partes, facile noscitur; difficilius multo, dum intus latet; adesse tamen suspicatur, quoties in parte interna acutissimus sentitur dolor, cum febre acuta; si dolor subito evanescat, & pulsus fiat debilis, inæqualis, intermittens, cum magna virium prostratione, extremorum frigore, pallore faciei, lipothymia superveniente, necnon delirio obscuro, tum subsultu partium conjuncto, tunc gangrænam intus latere Medicus merito suspicari poterit.

PRO-

P R O G N O S I S.

Ut gangræne eventus prædicetur, ad causam ipsius, ad partes affectas, morborum complicationem, demum ægrotantis ætatem & constitutionem corporis attendere necessum est. Gangræna, quæ a causa interna oritur, cæteris paribus ea periculosior est, quæ a causa externa producitur; quia crasis pessima fluidorum difficillime emendatur; ideo gangræna a vitiosis humoribus producta ut plurimum lethalis est. Nec minus periculum est, dum morsus animalis venenati gangrænam efficit, ob venenum morsu in fluida humana immissum. Insuper duo in omni gangræna consideranda, extensio nempe & symptomatum vehementia; quo plures afficit partes, quo vehementiora symptomata habet adjuncta, eo gangræna gravior est judicanda, quia causam fortius afficientem indicat.

Si gangræna cutem aut solas carnes occupet, minus periculosa censenda est ea, quæ nervosas partes, tendines & ossa corrumpit, tum quia ex iis difficilius eradicatur, quam e cute & carnibus; cum nervosæ partes, tendinesque plura atque majora symptomata procreent. Gangræna quæ partes internas afficit, semper lethalis est ob morborum complicationem, gravior etiam feratur gangræne prognosis: sic quæ a viru scorbutico & scrofuloso producitur, plerumque lethalis; quæ febris putridis & malignis succedit, difficile curationem suscipit.

Demum senes gangræna laborantes plus pueris & adultis periclitantur, quia humores senum partibus fluidis balsamicisque orbiati; vasa vero arida & corrugata gangræne progressui favent; pariter qui cachectici & cacochymici sunt, raro a gangræna convalescunt.

Insuper signum est lethale, si gangræna irritis omnibus auxiliis opportune & prudenter adhibitis e

parte in partem serpat, nulloque modo cohiberi possit.

Sphacelus insanabilis est, quia a morte ad vitam reditus non conceditur; mox itaque pars sphacelo correpta excindenda est, & a vivis separanda. Si hæc excissio facilis sit, affulget salutis spes; si impossibilis, aut admodum difficilis, nulla, aut exigua salutis spes superest; ergo prius consideranda situs, dignitas partis sphacelatæ, causa sphaceli, symptomata concomitantia, ægri ætas, temperies, vires; ut eventus sphaceli prædici possit, & an pars sphacelata excindenda sit?

C U R A T I O .

Ad gangrænam curandam, causam remotam, ægri temperiem & concomitantia symptomata considerare necesse est; idcirco, si humores siccores & acres fuerint; si temperies ægri calida & fervida; si calor deurens per totum corpus diffundatur; si dolores acuti gangrænam præcesserint; si partes plures gangræna divexet, diætâ tenuis & refrigerans præscribenda est. At si pulsus debilis sit, vires magis profrentur, palleat facies, tunc diætâ paulo fortior convenit; itaque juscula parentur cum carne vervecina, capone, gallina, aut perdice; potus sit decoctum rasuræ cornu cervi aqua paratum¹, vinum generosum identidem exhibeatur; sequens paretur potio cardiaca cochleatim sumenda.

Rx. Aq. card. benedict. unc. v. theriac. veter. dr. j. confect. alkerm. & pulver. viperar. ana dr. sem. lapid. Bezoard. pulverat. scrup. j. lil. Paracels. gutt. xxx. f. potio.

enactio non convenit, nisi gangræna a ple-
vel æstu nimio sanguinis fiat, æger juveni-
lis

lis sit, & robusto temperamento præditus, & febris vigeat cum viribus: tunc quoque parce mittendus est sanguis, ne vires nimis profrentur, pulsusque debilis & languidus fiat; pariter purgatio non est præscribenda, nisi saburram copiosam in primis viis latere manifestum sit.

His ita præmissis, partem gangræna correptam scalpello profunde scarificare oportet, inter sanam, vitiatamque partem ita incidendo, ut potius ex sana parte aliquid excidatur, quam ex ægra aliquid relinquatur, effluente undique sanie ex partibus scarificatis: dein pars scarificata spiritu vini, in quo camphora, & sal ammoniacum soluta fuerit, abluenda est; postea unguentum ex theriaca veteri, & unguento suppurativo cum spiritu vini simul permixtis imponendum; demum cataplasma sequens superimponetur.

R. Radic. aristoloch. rotund. & tenuis, angelic. & gentian. contusar. ana unc. j. fol. scord. absinth. & centaur. minor. ana m. i. coq. in vin. alb. lib. iv. & aq. fontan. lib. ij. ad consumption. tert. part. sub fin. coction. add. flor. chamæmel. & summittat. floridar. siccar. hyperic. ana m. sem. in calatur. coq. mic: pan. alb. frustul. sub fin. add. spirit. vin. camphorat. unc. iij. f. cataplasma.

Incisiones ad gangrænam curandam utiles sunt:

1. Ut medicamenta applicata profundius penetrent.
2. Ut humores corrupti in vasis partis gangrænatae hospitantes educantur; idcirco incisiones profundæ fiunt, donec ad vivam partem pervenerint; pars gangrænata bis aut ter intra viginti quatuor horarum spatium deliganda est; sæpius æstate, rarius hyeme. Interim quia pars gangrænata arida & sicca est, ideo ea identidem irriganda, expri-

mendo super fascias & splenia spiritum vini vel decoctum absinthii, scordii, rutæ, vino albo præparatum.

Quoties pars deligatur, caute gangrænæ progressus observandi; si pars quædam sphacelata sit, illico abscindenda est: si vero gangræna ad partes vicinas serpat, scarificationes iterum adhibendæ ad vivam usque carnem abscindendo. Verum si medicamentis & incisionibus gangrænæ progressus cohiberi non possit, partem affectam cauterio actuali urere oportet; nihil igne utilius ad gangrænæ progressum cohibendum, vasa mortua a sanis separat, & humores corruptos consumit: si ignis morbum non superet, quin potius ab eo vincatur, nulla spes salutis superest.

Ut primum partes mortuas a vivis separari observatur, quod noscitur dum linea rubra vivam inter & mortuam carnem, parsque gangrænosa ante sicca, humida nunc percipitur, suppurationem mox venturam spera, quæ plerumque salutis signum est. Dum vero pus laudabile, album, & leve ex pluribus, & fere omnibus partis gangrænæ punctis stillat, gangrænæ cohibitæ & futuræ salutis signum est certissimum, tunc diætæ præscriptæ insistere oportet, & partem affectam unguentis deligare, quæ uberiores suppurationem promoveant; id efficiet unguentum digestivum terebenthina lota, ovi vitello, aloe, mirrha, & oleo hyperici compositum, vel balsamum Arcæi cum æquis partibus mundificativi de apio permixtum. Interim ut ulcus detergatur & mundificetur, decocto vulnerario toties abluendum, quoties deligabitur, ne humores corrupti, aut fragmenta vasculorum remorantia, partes cæteras sanas corrumpant. Tandem dum quod erat mortuum & corruptum suppuratione ablatum fuit, & undique bona caro accrescere incipit, pars affecta aquis bel-

bellilucanis calidis abluenda erit, ut caro nova accrescens solidescat, & cicatrix firma efficiatur.

Dum ob frigus acrius passum, gangrænæ periculum imminet, Auctores gravissimi suadent partes nive vel glacie trita valide per aliquod tempus fricare, donec calor & sensus in eis restituantur; affricus validus elaterem vasorum sopitum exuscitat, humores densatos & hærentes atterit, ad progrediendum urget, imo & miasmata humores coagulantia movet, & exagitat quæ a nive vel glacie attrahuntur.

Alii partes frigore & gelu rigentes fimo equino obtegunt, aut in aquam tepidam immittunt, ut calore blando & humido flexibilitas vasorum, humorum vero fluxilitas restituatur. Partes autem gelu rigescentes ad ignem propius accedere, vel linteis calidioribus vehementer fricare nocuum est; calor enim nimius humores coagulatos subito expandit, qui vasa rigidiora in frustula minima solvunt & lacerant.

Ast si gangræna irritis omnibus remediis, seu medicamentis perseveret, tunc pars sphacelo correpta moritur, nec eam servandi spes ulla superest; idcirco adimendum est quidquid sphacelo corruptum fuit, abscindendo in parte vivente, ne aliquid sphaceli remaneat: si parte sphacelata abscissa caro reliqua bona sit, suppuratio maturantibus promovenda, ne humores gravi in vasis sanis hospitantes, una cum pure ejiciantur, & firma dein cicatrix fiat.

Dum parte sphacelata abscissa, caro mollis pallidave apparet, conjiciendum vasa pravis humoribus plena ad corruptionem contrahendam prona esse, adeoque in ea carne mox sphacelus fiet, aut saltem nec pus laudabile, nec bona cicatrix expectanda, sed in fetidum pessimumque ulcus convertetur, ac propterea hanc carnem igne urere oportet,

tet, ut una cum eschara omnia vasa corruptis humoribus plena decidant & auferantur, relictis vasibus integris & sanis, quibus cicatrix efficietur.

C A P U T II.

De Erysipelate.

Erysipelas tumor est superficialis, colore roseo, calore acri, pruritu dolorifico stipatus, qui pressione albescens, cito ea cessante rubore inficitur.

D I F F E R E N T I Æ.

Dividitur in legitimum & spurium, simplex & complicatum; legitimum jam definitum fuit: spurium est, dum pustulæ & vesiculæ ei adjunguntur, quæ apertæ serosi humoris spissi flavi aliquantulum fundunt: simplex dicitur, dum solum invadit; compositum quando cum phlegmone, scirro, vel œdemate complicatum recurrit, ita ut ii tumores non in eodem loco fiant, sed in uno phlegmone vel scirrus, & in ambitu, seu vicinia erysipelas; demum erysipelas omnes partes internas & externas indiscriminatim afficit; sæpius tamen externas: ex his caput aut facies plerumque corripuntur, a parte in partem serpit, aliquando absque febre incipit, quæ cito accedit, sæpe cum febre putrida aut maligna complicatur; priusquam erysipelas erumpat, calor & dolor tensivus in parte fiunt, moxque apparet rubor, cæteraque symptomata quibus affectus declaratur.

CAU-

C A U S Æ.

Causa proxima erysipelatis est infarctus arteriarum lymphaticarum, & sanguinearum multo minor quam in phlegmone, a particulis duris, tenuibus & solidioribus oriundus, quoties lymphata talibus particulis feta est; minus fluxilis fit, quia partes ejus fibrosæ compressionis minus capaces, exilissimis lymphaticorum diametris se componere nescientes in eis remorantur; inde lymphata in suis ductibus lentescens colligitur, collecta vasa sua replet, & distendit, quæ sanguifera vicina comprimunt, sanguinisque motum progressivum retardant; ex eo fit, ut priusquam erysipelas erumpat, dolor tensivus majorque calor cum pruritu sentiatur.

Has partes tenues, duras, solidasque in sanguine congerunt 1. Transpiratio insensibilis ab aere frigidiori, æstuante corpore, cohibita. 2. Potus liquorum ardentium, vini meracei. 3. Usus ciborum salforum, piperatorum. 4. Evacuationes solitæ suppressæ catameniorum, urinæ, bilis, quæ partes duras, rigidasque in sanguine retinent. 5. Exercitia immodica, vigiliæ inassuetæ, ira sæpius recurrens. 6. Cruditates amaræ præsertim & biliosæ. 7. Usus medicamentorum exsiccantium, partes serosas distillantium, salinas vero exaltantium, quorum agendi ratio sola expositione sat manifesta est.

S Y M P T O M A T A.

1. Erysipelas tumor est superficialis, non vero circumscriptus, quia ob minores arteriarum infarctus, minor humorum copia in parte colligitur, minor ergo vasculorum omnium repletio, adeoque

que minor partis affectæ moles, quæ parum intumescit.

2. Color partis affectæ rosaceus est, quia paucae atque tenues partes purpureæ in arterias derivatæ majori copia lymphæ innatant; ergo rubor eorum dilucidior.

3. Calor deurens in parte affecta percipitur, quia sanguis partibus durioribus fetus, accelerato progressivo motu, vehementer vasorum tunicas impetit, & vibrat, quæ pari vi in fluida contenta reagent; unde attritus fit utriusque ingens, ac per consequens calor.

4. Pruritus molestus cum tensione dolorifica conjungitur, quia vasa tensa a particulis duris, aspera superficie præditis acrius vellicantur, vel validius oscillantia in horum asperitates impetunt, utroque enim modo vasa affici possunt.

5. Si pars erysipelate correpta prematur, rubor in hoc puncto evanescit, qui cessante pressione illico redit; quoniam enim vascula minus infarciuntur quam in phlegmone, partem erysipelate correptam facilius comprimi posse sequitur. Rursum quoniam vis premens tunicas vasorum ad sese accedere cogit; ergo vis illa fluida contenta exprimere debet, modo vasa vicina adhuc distrahilia, nec maxime infarcta, fluida a vasis compressis expressa recipere valent; sed vasa pressa fluido purpureo orbata albescere necesse est; ergo albedo fiet in loco presso. Verum vi premente ablata, vasa vicina nimis repleta sanguinem sua contractione valide premunt. Hic ergo in vasa pressione exsucca ruet, quæ utpote vacua, appellenti sanguini non resistunt, quæque iterum repleta colorem rosaceum, ut ante acquirunt.

6. In erysipelate spurio pars vesiculis pluribus exasperatur, quia lymphæ in suis ductibus hærens, nimio partis calore fervens & calefacta, suorum du-

ductuum tunicas dilatat & expandit, & propter internodia in tumores vesiculosos attollit; ruptis vesiculis lymphæ spissa mora & calore loci effervescentes ejicitur.

7. Erysipelas a parte in partem serpit, quia non tantus est vasculorum infarctus ut tollatur, aut maxime præpediatur motus humorum progressivus per vasa infarcta; inde fit ut particulæ vascula obstruentes iteratis vasculorum ictibus, & a columna liquidi continuo ad vascula appellentis pressæ progrediantur tandem, lente quidem, ac e vase in vas trajiciantur; ubi perinde lentescunt fluidorum moram, & collectionem pariunt; qua vero proportione nova infarciuntur vasa, altera prius infarcta liberiora evadunt, minori copia fluidi ad ea appellente; ergo pars prius tumens & inflammata fluidis hærentibus se exonerat, dum in altera inflammatio fit, sicque erysipelas propter mutuam vasorum communicationem e parte in partem serpit.

8. Qua proportione pars erysipelate liberatur, cuticula arida fit, pruriginosa, & in squamulas quasi furfuraceas decidit: fasciculi arefcunt, exsiccati solvuntur, & squamulæ decidunt, rursusque aluntur; is vero tumor mutatus & spissior factus, vascula lymphatica exilissima a cute ad squamas cuticulæ protensa subire non potest; ergo fasciculi squamas cuticulæ cuti annectentes defectu humoris alibilis arefcere debent.

9. Febris erysipelas semper comitatur, neque sua tempora absque febre percurrit, quæ una cum erysipelate apparente quandoque micat, aliquando id antecedit, aut sequitur; æstus vero febrilis non ab infarctu vasorum partis erysipelatosæ produci-
tur, cum febris aliquando erupto erysipelate micet, verum a spissitudine humorum & lymphæ præsertim deducendus, quæ plurimum vasculorum
ob-

obstructiones in toto corpore parit; unde motus febrilis oritur: id innuere videtur sanguis vigente erysipelate detractus, qui missus ex vena aperta in patella exceptus, frigescens formam albam, crassam, duram, pellem instar corii fere porcini inducit.

10. Si erysipelas eandem partem frequenter afficiat, hujus textus adeo laxatur, & vasa debilitantur, ut præternaturaliter accrescat aut œdemate corripiatur.

Cætera, quæ cum erysipelate complicantur symptomata, aut a morborum complicatione, aut a varia specie febris cum ipso afficientis deducenda sunt.

D I A G N O S I S.

Ex signis in definitione allatis erysipelas noscitur, & præsertim his tribus nosci & a phlegmone distingui potest: 1. Erysipelas tumor est superficialis; phlegmone vero non. 2. Rubor erysipelatis rosaceus est, qui pressione facile evanescit, ita ut facile redeat; phlegmone vero intense rubet, & præ duritie pressioni non cedit. 3. Erysipelas a loco dimovetur, serpit & vicinas partes afficit; phlegmone vero in uno figitur loco, ab eoque non discedit. An legitimum, vel spurium; an simplex aut complicatum ex superius expositis nosci potest. Si erysipelas intus lateat, multo difficilius noscitur, imo id noscere quandoque impossibile est. Signa causarum ex prægressis, & ægri relatu sunt repetenda.

P R O G N O S I S.

Erysipelas partes internas lædens, maxime periculosum est, plerumque lethale, si partem præstan-

stantem afficiat : secus vero, dum erysipelas in parte externa residet ; nullum per se periculum affert ; inde aphorismi Hippocratis veritas patet dum ait ; erysipelas foras intro converti malum ; intus vero foras, bonum .

Erysipelas spurium , cæteris paribus legitimo gravius est ; quo magis pars affecta tumet , eo pejus erysipelas judicandum . Complicatum simplici semper periculosius ; prognosim morbi sequitur quocum complicatur . Si rubor partis Erysiplato-
fæ subito evanescat, si pars detumescat, si pruritus & dolor derepente cessent, nulla evacuatione critica apparente, nec remissis cæteris symptomatibus, malum . Hæc materiam erysiplatis resum-
ptam ad interiora ruentem significant .

Erysipelas resolutione terminari solet, nunquam suppuratione, nisi cum phlegmone complicetur ; ægri negligentia, aut Medici ignorantia quandoque gangræna succedit ; si sæpius eandem partem afficiat, œdema post se relinquit .

C U R A T I O .

Ut erysipelas rite curetur, conveniens instituen-
da est diæta, quæ tenuis, humectans, leviter-
que incidens esse debet ; potus sit infusum folio-
rum capillorum veneris & florum papaveris rhæa-
dos, quod tepide haurietur . Diaphoretica levia
identidem exhibenda, ut confectio alkermes, vel
de hyacintho qualibet vice a drachma semisse ad
drachmam unam : si sordes in crassis intestinis
contineantur, clysteris communis ope evacuandæ,
at imprimis venæ sectio illico celebranda, quæ
ter, quater & amplius præscribetur, juxta morbi
vehementiam, vires & ætatem ægri .

Si erysipelas in capite & facie sit, semel aut bis
sanguis mittendus e talo, præmissa venæ sectione
in

in brachio, ut sanguis e capite ad partes inferiores revellatur; vasis sufficienter depletis, medicamentum purgans exhibere convenit, non solum ut saburra primarum viarum, verum etiam partes duræ, rigidæque fluidis inhærentes, lymphæ spissitudinem efficientes eliminentur, quæ purgantium viribus attritæ, & divisæ per varia corporis cola excerni possunt: purgantia in eo affectu debellando maximi sunt usus, idcirco ea sæpius iteranda, modo vasa venæ sectione sufficienter depleta fuerint.

Si erysipelas a cohibita transpiratione oriatur, pauciora sufficiunt purgantia, sed diaphoretica levia magis profunt, uti confectiones superius laudatæ, quibus pulvis viperinus, theriaca, antimonium diaphoreticum parciore tamen dosi adjungenda sunt, quæ sub forma pulveris quandoque exhibentur, vel ex iis parantur potiones cochlearum fumendæ; si diaphoresis moveatur, bonum, quia sanguis sarcina, qua gravatur, hac via sæpe se exonerat; idcirco augenda atque juvanda est, hac enim via erysipelas sæpe solvitur.

Verum dum cruditates in primis viis collectæ, ibique putrescentes, erysipelas pariunt, seu dum febris putrida aut maligna cum erysipelate complicatur, magis evacuantibus insistendum; parcius præscribenda venæ sectio; idcirco medicamenta cathartico-emetica sæpius exhibere oportet, etiam in principio morbi, ne putredo primarum viarum uberius sanguini permixta morbum graviorum efficiat; inter emetica seligitur tartarus stibiatus, qui ad grana duo, tria vel quatuor cum portione purgante exhibitus mira sæpe præstat, materia erysipelatis sic divisæ paulatim e parte affecta resumitur, a sanguine præterfluente rapta, ad varia cola defertur, ac expellitur. Tunc igitur nullum est medicamentum cathartico-emetico præstantius
ad

ad morbum utrumque complicatum sanandum.

Medici non consentiunt de usu medicamento-
rum externorum ad erysipelas sanandum: quidam
topica laudant, alii, imo major eorum pars im-
probant, & quasi nocua damnant: qui ad erysi-
pelas sanandum topicis utuntur, præscribunt re-
solventia repercutientia, astringentia, vel anody-
na: resolventia in eo convenire videntur, quod
erysipelas plerumque resolutione sanetur, & in hoc
ducem naturam sequi videntur: interim si natura
& effectus resolventium rite intelligantur, ea me-
rito suspecta haberi debent; id enim afferunt pe-
riculum, ut vasa exsiccando transpirationem im-
pediant, resolutioni obstant, & humores stagnan-
tes nimis agitando suppurationem aut gangrænam
excitent. Repercutientia maxime periculosa ha-
benda sunt, cum materiam erysipelatis ad interi-
ora repellant, nil autem pejus erysipelas foras
intus converti. Acida vero humores in parte ery-
sipelate correpta cogunt atque densant; inde quam-
plurima mala oriri possunt. Demum anodyna va-
sa laxando horum oscillationes debilitare valent,
adeoque erysipelatis resolutionem retardant atque
impediunt.

Ex his sequitur tutius esse nullum medicamen-
tum parti affectæ imponere, ejus tamen calorem
convenientibus integumentis fovendo, ut facile
transpiret; ergo erysipelatis resolutio a viribus na-
turæ expectanda, cui tamen auxiliari oportet
diæta convenienti, iterata venæ sectione & pur-
gantibus, ceterisque evacuantibus tempore oppor-
tuno exhibitis, quibus humores stagnantes diluti,
attriti, fluxiliores facti, partim per poros cutis
avolant, partim & majori copia vasorum oscilla-
tionibus pressi progrediuntur, & sanguini circulan-
ti redduntur, ac dein per varia cola excernuntur;
neque enim quidquam ab horum cum sanguine

T. II.

D

mi-

miscela pertimescendum, cum a sanguine circulante non resumantur, nisi prius convenienti divisione emendati fuerint. Interim si calor acrior fuerit, si pars affecta ficcior, & aridior fuerit, si dolor gravior sit, quædam apponi possunt temperantia & anodyna; tunc pars lacte tepido fovenda, vel paretur fotsus cum aquæ florum sambuci libra semisse, sacchari saturni & camphoræ ana scrupulo uno: nonnunquam vidi oxycratum feliciter tunc fuisse exhibitum, melius tamen est ab eo se abstinere. Si erysipelas cum phlegmone complicetur, maturantia in usum vocanda, ut suppuratio cito promoveatur. Si œdema erysipelati sit adjunctum, tunc sane resolventia locum habent, ut spiritus vini camphoratus, vel sequens fotsus paretur.

Rx. Aq. secundæ calcis, & flor. sambuc. ana lib. sem. sal. satur. & camphor. ana scrup. j. vel dr. sem. fiat fotsus.

Dum erysipelas suppuratione terminatur, quod raro accidit, si simplex sit, tunc pars illiniatur balsamo Arcæi, vel unguento lithargyri, vel sequens paretur.

Rx. Trochisc. alb. rhas. & thut. preparat. ana dr. j. lithargyr. dr. i. & sem. flor. sulphur. scrup. j. camphor. scrup. sem. ol. amygdal. dulc. sine igne parat. unc. iij. ceræ albæ q. s. f. unguent. ad usum.

CAPUT III.

De Scirro.

SCirrus est tumor cuti concolor, durus, renitens, doloris expers, cum sensu aut exiguo, aut prorsus nullo.

DIFFERENTIÆ.

Dividitur in incipientem seu spurium, & confirmatum seu verum & exquisitum: incipiens, qui tumor scirrosus nominatur, partis affectæ sensum partim tollit: in confirmato seu exquisito, nullus est omnino sensus. Rursus simplex dicitur, vel complicatus: simplex, dum solus recurrit, compositus, seu complicatus, quando cum œdemate vel erysipelate conjungitur: demum primarius, si absque morbo præcedente invadit; secundarius, dum morbo alteri supervenit.

CAUSÆ.

Solet autem scirrus partes glandulosas molles, & laxas afficere; insuper a tuberculo oritur lente & paulatim crescente; ex his manifestum est hunc humorem a lympa viciata fieri, quæ crassior & spissior facta in suis vasis lentescit, hæret, & mora ulteriori ita crascessit, ut duram, lapideamque naturam obtineat; ergo causa proxima scirri est lympa crassior & fere indurata in suis ductibus hærens, eosque obstruens; quæcumque hanc lymphæ spissitudinem inducere valent, causæ remotæ scirri merito dicuntur.

1. Cibi acidi, crudi & austeri, ex quibus chy-
D 2
lus

lus crudus particulis crassis & acidis refertus conficitur, qui partes lymphæ fibrosas & glutinosas cogendo, eam ad fluendum ineptam reddit per vasa glandularum lymphatica mollia, parum elastica, admodum inflexa; inde hujus hærentia, & ductuum lymphaticorum obstructio: eodem modo agunt cruditates acidæ primarum viarum, quibus non raro scirrus natales suos debet.

2. Febris intermittens, diu affligens, imo & quandoque continua: febris intermittens a materia crassa, acida ut plurimum sanguini per intervalla communicata oritur; hæc vero materia partes lymphæ glutinosas præcipue inspissat, nec ea inspissatio motu febrili penitus tollitur; ergo si febris duret, partes lymphæ gelatinosas spissitudinem contrahere necessum est; ac proinde scirrus fiet, tametsi febre continua afficiente, motus febrilis major & continuus sit; nihilominus tamen lymphæ spissitudinem ab ea contrahere potest; tum quia materia febrem continuam efficiens, sanguine semper crassior est, & aliquæ ejus partes, sanata etiam febre, remanent, quæ lymphæ partes cogere possunt, cum æstus febrilis serum sanguinis distillando, partes lymphæ fibrosas inspissare & densare valeat.

3. Aer nebulosus, crassus, humidusque vasa relaxat, horum oscillationes debilitat, sicque motum progressivum humorum retardat, qui letescentes in suis vasis crassescunt. Lymphæ vero præ parte sanguinis purpurea facilius spissescit. 1. Quia aptior est ad concrendum. 2. Quia movetur per vasa debiliora minus elastica. 3. Quia lymphatica in glandulis numerosa sunt, & maxime inflexa. Contextus glandularum & partium quæ ex glandulis constant, mollis & admodum laxus est. Scirrus autem glandulas, & partes quæ ex ipsis constant, afficere solet; aquæ limosæ, paludosæ, hunc

hunc tumorem quoque pariunt, 1. ciborum digestionem pervertendo; 2. partes terreas, crassas, sanguini suppeditando; quia aquæ illæ partes terreas, salino-fixas humorum non diluunt, quæ ideo in sanguinis massa cumulantur, a quibus lymphæ spissatur; inde patet ratio cur incolæ lacuum & paludum scirro adeo frequenter corripiantur.

4. Virus syphiliticum, scrofulosum, scorbuticum sæpissime scirrum pariunt lympham cogendo, quæ a viru coagulata vasa sua obstruit; docet enim experientia virus quodlibet lymphæ præ ceteris humoribus adhærescere, eamque in grumos & concreta convertere.

5. Scirrus plurimorum affectuum soboles est, sic phlegmone scirro quandoque terminatur, ita chlorosis eum sæpe parit; variolis etiam nonnunquam succedit, ut & catameniorum suppressioni; invadit quoque post nonnulla animi pathemata diu afficientia; sic tristitia, nimia mentis attentio ad rem ingratam, melancholia demum diutius perseverantia scirro originem præbent.

6. Applicata frigida, ita & astringentia scirrum producant, quatenus humores densant & coagulant; vasa vero astringunt & rigidiora reddunt. Ex his nascitur vasculorum obstructio a materia crassa & indurata in vasis hærente.

7. Scirrus quandoque producitur ab his, quæ serum copiose distillando, fluida exsiccant, vasa arida efficiunt, & corrugant. A seri defectu vasa arefcere, arida corrugari, seu nimis constringi, ac per consequens cavitates minus patentes habere manifestum est; fluida vero inspissari, seu partes humorum lymphæ potissimum fibrosas, strictius primo inter se, dein cum aliis humorum partibus uniri, & conjungi notum est; inde grumi & concreta fiunt, quæ vascula lymphatica expedite permeare non valent, quin potius obstruunt; igitur

curæ, sollicitudines graves diu afficientes, vigiliæ immodicæ, exercitia nimia vigente nimio calore passa, cibi falsi, piperati, potus nimius liquorum ardentium, usus demum excalescentium longior, præsertim in temperamento sicco, bilioso, fervidiori, scirro natales præbere possunt. His addenda indoles, fabrica partium affectarum, quæ non parum scirro generando favent, cum is tumor partes molles, glandulosas, pluribus ductibus lymphaticis millies intortis, & inflexis conflatas præ ceteris firmioribus aggrediatur.

S Y M P T O M A T A.

1. Scirrus in principio tumor est exiguus, paulatim crescens, seu partem affectam in tumorem sensibilem attollens, quia materia scirri lente colligitur, & accumulatur: fit enim ab humoribus crassis lente progredientibus; ergo cito accumulari nequit; qua vero proportione colligitur, vasa distendit, & molem partis sensibilibiter auget: hæc vero materia scirri varios habere potest crassitiei gradus; idcirco scirri moles modo major, modo minor est; dum materia crassa, quæ vasa obstruit, non cito induratur, pars scirro correpta in molem maximam extendi potest; ast dum materia brevi post hærentiam induratur, scirrus minus crescit; id adhuc fieri potest a majori, aut minori copia materie crassæ, quæ a sanguine in parte affecta deponitur.

2. Is tumor durus, renitensque est, quia vasa obstructa materia replentur non amplius fluida, quæ vi vasa prementi non cedit; ergo cum e vasis pressione exprimi nequeat, nihil mirum si tumor durus renitensque sit: sed hic tumor per varios duritiei gradus transit, unde in principio minor durities, cum aliquo sensu, tuncque tumor scir-

scirrosus dicitur, dein augetur durities quæ tanta est, ut omnem sensum in parte tollat, tunc verus legitimusque scirrus nuncupatur, ex omnium Medicorum consensu insanabilis; quæ ut clarius intelligantur, necesse fore duximus modum, quo scirrus generatur, paucis exponere.

Scirrum vasa lymphatica potissimum afficere, eumque a lymphâ crassiori potissimum fieri superius dictum est; vasorum autem lymphaticorum duplex est genus, arteriarum nempe & venarum, arteriæ lymphaticæ ab arteriis sanguiferis oriundæ cylindricæ sunt; duæ vero ex his, quandoque plures in unam vesiculam, seu conceptaculum terminantur, ex quo vena oritur lymphatica ab arteriis lymphaticis hausta; minus fluida est, seu ad crassitiem contrahendam disposita, in conceptaculum delabatur, ibi præ mora spissescet, seu ejus partes strictè invicem copulatæ particulas solidiores, mole majori præditas, ad fluendum minus idoneas component, quæ venam lymphaticam ampliorem ingressæ, lente ac difficile per eam movebuntur, adeoque præ motus lentore invicem adhærescent, ac majores particulas component, quæ venæ lymphaticæ diametrum excedentes, ejusque tunicis undique applicatis ultra progredi non poterunt, lympham advenientem sistunt, adeoque vena lymphatica dilatabitur, quæ suo elatere in materiam contentam aget, & quod adhuc tenue in ea materia superest, exprimet; cui quoque impressioni favet pressio a vasis sanguiferis vicinis venæ lymphaticæ dilatatæ illata; idcirco materia hærens magis, ac magis spissescet, ac tandem solidam, duramque consistentiam factò strictiori partium nexu acquirat; obstructa vena lymphatica, lympham in conceptaculo e quo originem habet, hære, colligi, ibique spissescere necesse est; præterea id non uni tantum venæ lymphaticæ acci-

dit, in pluribus simul fieri potest; insuper vena lymphatica dilatata vicinas comprimit, in his motum lymphæ retardat, quæ ad crassitiem contrahendam disposita perinde hærebit, easque obstruet; ergo multiplicatis venarum obstructionibus, scirrus incrementum paulatim suscipit, nondum perfectam duritiem obtinet, sed mora longiori, facta partium tenuium mobiliumque expressione, particulæ strictius coeuntes materiam solidam duramque componunt, quæ in venis lymphaticis vicinis, earumque conceptaculis impacta firmiter hæret, omni pressioni pertinaciter resistit. Insuper hæc materia vasorum cavitates perfecte obstruens, harum internæ superficiei in pluribus punctis applicatur; premit ergo vascula, quibus tunicæ contextuntur, quæ valida hac pressione exsiccata fiunt & obliterantur, sicque omnis humorum circuitus in his aboletur, & tunicæ rigidæ, duræ evadunt, nullius flexibilitatis, & consequenter elasticitatis capaces; ergo pars scirro perfecto correpta, dura ac velut lapidea fit; nullo amplius vitali motu gaudet, neque tamen gangræna corripitur; quia materia vasa obstruens motum suscipere nequit, ita nec putredinem contrahere potest, sine qua gangræna non fit; ex his liquet cur tumor scirrosus, seu scirrus incipiens sanari possit; scirrus vero perfectus insanabilis est.

3. Nullus est sensus in parte scirro perfecto laborante, quia filamenta nervea a ceteris vasis dilatatis, & induratis pressa, aut eis strictè annexa, nullius impressionis suscipiendæ, aut ad cerebrum transmittendæ capaces sunt: in tumore vero scirroso vasa partis affectæ nondum perfecte rigida, flexibilitatem quamdam conservant; ergo nervi impressionis alicujus suscipiendæ ac transmittendæ capaces sunt; adeoque sensus, exiguus tamen in parte scirroso superstes.

4. Co-

4. Color partis affectæ non mutatur, quia sanguis in vasculis cutis partem scirrosam regentis fere ut antea circulatur; quoniam enim scirrus paulatim fit, & accrescit, sanguisque vasa cutanea pulsus, viam liberam premit; quia hæc utpote distractilia, sanguini & humoribus adventantibus cedunt; ergo semper sat patent ut humorum circuitus fiat, adeoque sanguis & lymphæ ad vasa cutis advenientia libere progrediuntur, ac per consequens color cutis non mutandus.

5. In scirro motus vitalis aboletur, aut sumopere imminuitur, nullusque in eo calor excitatur; ergo pars scirrota frigida tactu percipitur; attamen si scirrus intra cutem resideat, tumor calidus tactu percipi potest, quia in cute sana viget motus vitalis, & per consequens calor.

Cetera symptomata, quæ scirro adjunguntur, a sede ipsius petuntur, quia semper functiones partis affectæ lædit: ergo quia plures partes afficere potest, plura atque diversa ei possunt adjungi.

D I A G N O S I S.

Noscitur facile scirrus duritiæ, & doloris absentia, quibus a ceteris tumoribus facile distinguitur; a phlegmone & a tumore cancroso, doloris absentia; ab abscessu, tumoribus tunicatis, a lupia & œdemate, duritiæ. An exquisitus sit & confirmatus, an spurius & incipiens noscitur, quod in confirmato nullus sit omnino sensus, incipiente exiguus; at præprimis magni refert noscere an scirrus a lymphâ viscida, tenaci, concreta oriatur, aut a fluidis siccitate condensatis, vasisque ariditate corrugatis. Si eum præcessere, quæ lympham densare & coagulare valent, tunc scirrus fit in ægris cacochymicis, pituituoso temperamento præditis, aut viru quodam correptis: insuper pulsus tar-

tardus est, lentus, facies pallida, subtumida: si a siccitate humorum & vasorum corrugatione oriatur, & præcessere quæ sanguinis serum dissipant, ut potus liquorum ardentium, usus ciborum salforum, piperatorum, exercitia nimia, vigiliæ inassuetæ, aliaque hujusmodi, æger temperamento sicco præditus, macilentus, calet, sitit, æstum in præcordiis sentit: his rite cognitis, quæ sit causa scirri, quæ methodus curandi adhibenda, quid sperandum & pertimescendum Medicus sciet.

P R O G N O S I S.

Scirrus est affectus contumax & diuturnus; incipiens aliquando curatur, inveteratus nunquam; diu tamen perseverat sine vitæ periculo, nisi in carcinoma mutetur, aut parti inhæreat, cujus functiones maximi sunt usus in œconomia animali: si dolor scirro accedat, jam tumor fit cancrusus; idcirco scirrus lividi coloris valde periculosus est, quia sæpius in cancrum degenerat, non raro ascitem sibi adjungit, dum viscera in abdomine contenta afficit.

C U R A T I O.

Scirrus exquisitus, in quo nullus est omnino sensus, nullam admittit curationem, & si remedia adhibeantur, plus nocent quam profunt; solus scirrosus tumor, seu scirrus, in quo aliquis, quamquam obscurus, remanet sensus, curationem suscipere potest.

Ut autem convenienti methodo curetur, statim notandum an a spissitudine, an a siccitate & ariditate humorum fiat; utrique enim causæ sua est singularis curandi methodus.

Si

Si scirrus a spiffitudine humorum oriatur, instituta diæta convenienti, quæ plena esse debet, modice tamen ægrum alendo cum alimentis boni succi, & facilis coctionis, pitfana pro potu ordinario præscribitur cum radicibus cichorii, brusci, foliis capillorum veneris, & scolopendrii, addito frustulo ferri rubiginosi; vel potus erit infusum ex ferro rubiginoso & rheo contuso in nodulo concluso paratum: sic instituta diæta, videndum an venæ sectioni locus esse possit, quæ huic affectui curando non sæpe confert: attamen si pulsus plenus validusque sit, si æger juvenis, temperamento sanguineo præditus, aut si scirrus evacuationi suppressæ, præsertim cruentæ supervenit, sanguis mittendus est semel, bis, imo pluries, si status morbi exigat, dein purgatio celebrabitur.

R. Sen. mundat. dr. ij. rhab. contus. & tartar. solubil. ana dr. j. epithym. & summitat. absinth. ana. p. j. coq. in aq. fontan. unc. vj. dissolv. mann. calabr. unc. ij. colatur. add. diagred. gr. vj. f. potio.

Si saburra in primis viis copiose lateat, potioni purganti, tartari stibiati grana duo vel tria addere necessum est; imo post unum aut duos dies purgationem iterum præscribere oportet: expurgata primarum viarum saburra, tunc incidentia, & aperientia præscribenda sunt; mitiora tamen in principio seligantur, ut dein fortiora tuto præscribi possint; sequens jusculum paretur per decem dies sumendum.

R. Pull. junior. gallin. aut frustul. carn. vitulin. vel coll. vervec. despuma & coque per horas quatuor in aq. fontan. s. q. dein add. radic. brusci. asparag. & cichor. ana unc. j. radic. pe-

petroselin. unc. sem. rh. contus. in nodul. suspens. dr. j. croc. mart. aperient. majal. ror. preparat. & rite pulverat. dr. j. coq. per boram unam; sub finem coction. add. fol. cichor. m. i. fol. cærefol. p. i. milleped. in vino albo lotas & in mortar. contus. num. x. coq. leviter, cola & exprim. jusculum capiat.

Finito jusculorum usu, iterumque celebrata purgatione, ut supra, sequens parabitur opiata per dies decem sumenda.

℞. Croc. mart. aperient. & rh. pulver. ana scrup. j. pulver. milleped. gr. xv. aquil. alb. & sal. tamarisc. ana scrup. sem. diagred. gr. vij. borac. gr. iij. cum s. q. syrup. flor. persicor. f. opiata pro una dosi, superbibendo jusculum pulli, vel carnis vitulin. foliis cichor. alterat.

Finito opiatae tempore, potio purgans iterum exhibeatur; dein æger capiet per mensem croci martis aperientis pulverati grana quindecim, quem cum offæ cochleari sumet ante prandium; verum quoniam affectus contumax est, & diuturnus, juscula bis, Vere & Autumno sumere convenit, ut possit radicitus sanari.

His remediis adjunguntur quandoque topica; idcirco emplastra scirro apponi possunt, ut emplastrum de cicuta, de sulphure, & sapone, de vigo cum mercurio, de mucilagine; diabotanium quoque aliquando utile est, nonnunquam emplastrum de mucilagine solum apponitur ad emolliendum tumorem scirrosum; dein apponitur emplastrum de vigo, vel diabotanium solum, vel emplastrum de vigo aut de cicuta imponitur; quo aliquando scirrus resolvitur.

Re-

Remediis internis resolutionem juvantibus fua-
dent nonnulli prius focus adhibere, quam empla-
stra apponere, ut emolliatur pars affecta, humior-
que crassus & spissus diluatur; hi focus pa-
rantur cum radicibus liliorum alborum, cæpa-
rum, floribus chamæmeli, meliloti, foliis brassi-
cæ, parietariæ, aut cum radicibus, foliisque bryo-
niæ albæ, foliis hyosciami, solani hortensis; focus
qui ex his postremis paratur, potens est anody-
nus, & resolvens, adeoque magis scirro resolen-
do convenit, si focus non arrideat: ex his cata-
plasma parabitur, secundum artem.

Interim sollicitè observandum, an his topicis
admotis scirrus doleat, caleat, rubeat; hæc enim
mox venturam suppurationem significant, quæ si
laudabilis, optimisque signis indicata sit, eam pro-
movere oportet, secus vero eam impedire aut re-
tardare conandum, ne scirrus in carcinoma mu-
tetur. Futuræ laudabilis suppurationis hæc sunt
signa. 1. Si calor & rubor non sint in gradu in-
tenso. 2. Si dolor tolerabilis sit, nam lancinans
& peracutus carcinoma futurum demonstrat. 3.
Si pars scirrofa ea proportione emollescat, qua
suppurat, nam si pars suppurata eandem duritiem
servat, mala suppuratio significatur.

Si scirrus a siccitate humorum, & vasorum ari-
ditate oriatur, diversa prorsus methodo proceden-
dum, ut sanatio obtineatur; quapropter præscripta
diæta humectante, aqua fontana potus sit; dein
vena aliquoties secanda est, sanguinem parca manu
qualibet vice mittendo, vasis sic depletis juxta vi-
res, ætatem & temperamentum ægroti, purgatio
sic parabitur.

℞. Senn. mundat. dr. ij. tartar. solubil. dr. j.
flor. persicor. m. sem. flor. violar. p. j. coq. in
decoct. tamarynd. vel folior. cichor. ad unc. xij.
in

in colatur. dissol. mann. calabr. unc. iij. f. pot. pro duplici dosi.

Exhibeantur hæ duæ doses, facto intervallo duarum, a prima ad secundam, jusculo propinato una hora post secundam dosim assumptam, & una elapsa a purgatione die, sequens parabitur jusculum per dies decem sumendum.

℞. Pull. junior. exenterat. coq. per horas duas in aq. fontan. s. q. dein add. radic. enul. campan. sicc. & in frustul. sect. dr. j. cancr. fluviatil. in aq. calid. lot. & in mortar. marmor. contus. num. iij. coq. per hor. j. sub fin. coction. add. fol. cicbor. silvestr. & nasturt. aquatisana m. sem. milleped. in vin. alb. lot. & in mortar. contus. num. x. coq. leviter, cola & exprim. fiat jusculum.

Post jusculorum tempus, purgatio ut supra celebrabitur, dein per dies quindecim æger mane descendet in semicupium, in quo hauriet serum lactis sic præparatum.

℞. Lact. caprill. vel vaccin. lib. ij. cum coagulo vulgari coqe, serum percolatum cum ovorum albumin. clarificetur: in sero clarificato immerge frustulum ferri rubiginosi candentis, dein add. succ. cæresol. per residentiam depurati unc. ij. sacchar. candid. dr. ij.

Finito semicupii & feri lactis tempore, iterum celebrabitur potio purgans, ut supra, ac una post purgationem elapsa die, jusculum cancrorum fluviatilium, ut supra, paratum per dies novem exhibebitur, assumpta ante jusculum tartari chilibati drachma semisse cum cochleari jusculi soluti.

ti. Post hæc, celebrata purgatione, sequens pulvis parabitur per sex dies sumendus.

Rx. Croc. mart. aperient. & rh. pulverat. ana scrup. j. cass. lign. & sal. absinth. ana scrup. sem. f. pulvis pro una dosi.

Æger sumet jusculum foliis cichorei alteratum: sex diebus elapsis, serum lactis ut supra paratum per dies octo præscribetur: huic potio purgans succedet, dato unius diei intervallo, pulvis aperiens cum jusculo pulli, ut supra, per sex dies præscribetur: hæc serum lactis per octo dies sumendum excipiet, & dein purgatione celebrata lac aspininum per menses duos sumetur, purgatione in medio usu, & sine celebrata, per tempus quo æger lacte utitur, sumet ter in hebdomada, dum ad prandendum accumbet, croci martis aperientis optime pulverati grana quindecim. Hæc vero remedia Vere & Autumno per unum aut duos annos adhibere necesse est ob morbi contumaciam, quia scirrus remediis non facile cedit.

C A P U T IV.

De Œdemate.

ŒDema tumor est albicans, mollis, indolens, digiti prementis vestigium aliquandiu servans, lente dein sese restituens.

D I F F E R E N T I Æ.

Quidam distinguunt in verum œdema, & tumorem œdematosum. Verum & legitimum œdema

VO-

vocant, dum humor cumulatus circumscriptione certa definitur, dum vero humor cumulatus per partem est diffusus, œdematosus tumor fit: œdema simplex est, & complicatum cum altero morbo cuius sæpe est symptoma. Externas plerumque partes afficit, rarius internas; ex externis extremitates corporis huic magis obnoxiz sunt, demum particulare est, vel universale quod leucophlegmatia nuncupatur.

C A U S Æ.

Causa proxima œdematis est collectio humoris lymphatici nimis aquosi, tunicas vasorum laxantis. Hæc lymphæ aquosior in venis lymphaticis primo colligitur, dein in arteriis stagnat: & cumulatur, nec vasis sanguiferis saltem minimis parcat: exundans enim serum vasa hæc nimium replet, quapropter partes purpureæ coactæ ingredi non valent; ergo œdema fit a crasi sanguinis aquosa, adeoque quæcumque hanc crasim producere valent, œdema remote pariunt.

1. Inducitur hæc sanguinis crasis ab iis quæ partem sanguinis purpuream & lymphæ fibrosam cogunt, & inspissant, ex quo duo necessario sequuntur. 1. Serum undique exprimi e parte purpurea & lymphatica, ut in lacte coagulato fit. 2. Concreta lymphatica difficile intra venas lymphaticas progredi, unde earum infarctus sequetur; ergo quæcumque sanguinem aut lympham cogent, œdema producere valent; sic febres intermittentes, usus nimius ciborum acidorum, fructuum immaturorum, cruditates demum acidæ e primis viis in sanguinem delatæ, nimius etiam vini potus œdema quandoque pariunt; idem accidet a frigidis partibus applicatis, quæ lympham cogendo & densando œdema pariunt: hæc crasis sanguinis aquosa
ab

ab iisdem induci potest, quæ sanguinis & lymphæ partes fibrosas solvunt, & humorum dissolutionem pariunt & ideo œdema febris lentæ & marasmo succedit.

2. Serum in sanguine præter naturam excedit, dum potus aquæ nimius est, aut evacuationes serosæ præsertim supprimuntur, vel mora fit longior in locis humidis, subterraneis: ad seri excessum in sanguine producendum confert aeris constitutio humida, & pluviosa nimis, balnea diutius sumpta, aut pedum manuumque mora longior in aquis; idem adhuc præstare valent somnus longior, otium nimium, quæ vasorum oscillationes debilitando, fluidorum motum progressivum retardando, seri evacuationem imminuunt.

3. Laxitas partium affectarum œdemati producendo confert, quia debilitato vasorum elatere fluida, lymphæ præsertim difficilius e partibus ad cor redeunt; ergo lymphæ in vasis suis stagnabit; idcirco œdema frequentius in partibus inferioribus fit, sicque erysipelati eandem partem pluriefficienti supervenit; id quoque pariunt compressiones, ligaturæ, situs molestus & difficilis partium internarum diu servatus, præsertim in phlegmaticis & pituitosis; plerumque graviditatis comes est, & post partum evanescit. Œdemati producendo conferunt ætas senilis, temperamentum pituitosum, cachexia, chlorosis, hæmorrhagia, diarrhœa diu perseverantes: tandem plurimorum affectuum & hydropis præsertim soboles est.

S Y M P T O M A T A.

1. Œdema tumor est, quia lymphæ in suis ductibus lymphaticis copiose stagnans, partem in majorem molem attollit, quæ albicat, quia vasa omnia lymphatica, imo & quam plurima sanguini-

T. II.

E

se.

fera lymphæ stagnante replentur; nam sicuti pars inflammata tota rubet ob sanguinis purpurei in vasa lymphatica derivationem, repletis tunc sanguiferis, ita ob nimiam lymphaticorum repletionem lymphæ in minimis sanguiferis retinetur, sicque pars œdematosa tota albescit.

2. Tumor œdematosus mollis est, quia vasa lymphæ repleta, seroque imbuta laxantur; ex ea vasorum laxitate sequitur caloris & doloris absentia; vasa enim laxa, liquida debiliter premunt, liquida quoque vix commota & exagitata in vasa laxa debiliter resiliunt; ergo maxime imminuitur attritus fluidorum inter se in solida, & solidorum in ipsa, adeoque tumor tactu frigidus percipitur, dolor vero succussionem nervorum validam, & promptam supponit, quæ in fibris laxis minime fieri potest.

3. Pars œdematosa pressa digiti prementis vestigium aliquandiu servat, quia vasa laxa vi prementi non resistunt, & fluida a pressis vasis expressa, in vicina facile recipiuntur, quæ, ob nimiam laxitatem, lente debiliterque accepta fluida premunt; ergo lente vasis, a quibus accepere, cessante pressione reddunt: ex his eventus œdematis patet, quod gangræna, induratione, resolutione, rarius suppuratione terminatur: gangræna, si a vasis penitus laxatis motus vitalis omnino in parte cesset: induratione, dum partibus serosis distatis, tunicisque vasorum exsiccatis, in venis lymphaticis concretæ partes remanent, & indurantur: resolutione, si naturæ viribus, aut remediis resolventibus, volatilibus & spirituosis, aut utrisque simul distato sero superfluo, attritis, contritis partibus, nativæ fluxilitati & expansioni redditur, discussa vasorum laxitate, circuitus naturalis in parte restituitur: suppuratione tandem, si aucto sanguinis motu, partes purpureæ majori

co-

DE ŒDEMATĒ. 67

copiā, & impetu ad partem œdematofam appellant, quæ ibi stagnantes inflammationem concitant; hæc autem difficillime fiunt, dum humores ferofi & torpidi in vafis laxis hærent,

D I A G N O S I S.

Ex his quæ in definitione allata fuere, diagnosis œdematis fatis innotefcit, nec cum alio confundi poteft tumore, niſi cum inflatione, quæ jam œdema eſt, dum pars inflata corporis prementis veſtigium ſervat. An ſimplex, vel compoſitum, ſymptomata docent: an particulare, an univerſale inſpectio ægri demonſtrat,

P R O G N O S I S.

Œdema ſimplex a cauſa externa in agrotante juvene & bene conſtituto productum, nullum habet periculum, & facile diſcutitur; illud vero quod a cauſa interna, vitiata nempe humorum craſi, aut obſtructo colo quoſiam naſcitur; in juvenibus & bene conſtitutis quandoque ſanatur; in ſenibus vero cacochymicis periculofum partium internarum hydropem antecedit, & comitatur. Reſolutione œdema ſanatur, ſi induratione vel ſuppuratione terminetur malum; ſi gangræna, peſſime. Œdema complicatum ſimplici gravius eſt, ita univerſale particulari; affectis partibus omnibus externis, humores uberius ad interiores ruunt; harum ergo inſarctus maxime pertimeſcendus.

C U R A T I O.

Ut œdema ſanetur, ſeroſæ partes in ſanguine luxuriantes diſcutiendæ ſunt, concreta atterenda
E 2 &

& dividenda, ut fluiditatem adipiscantur; vasa demum mollia, laxa exsiccanda; ut horum elater restituatur. His indicationibus satisfacit remediis internis & externis. Interna debent esse incidentia, alterantia, evacuantia, & purgantia, diuretica calida, diaphoretica, præscripta diæta exsiccante, quæ instituetur alimentis boni succi, facilis coctionis, ut avibus præsertim assis, & non elixis, pane biscocto, pro potu ptisana parabitur cum radicibus cichorii, foliis capillorum veneris, & scolopendrii, addito cinnamomo: a venæ sectione abstinere oportet, quæ nunquam celebrabitur, nisi morborum complicatio eam illico a purgatione inchoare oportet, quæ sic parari poterit.

Rx. Senn. mundat. dr. ij. rh. contus. dr. j. sal. tamarisc. dr. sem. summitat. absinth. p. i. coq. in decoct. folior. cichor. ad unc. vj. in colatur. dissolv. mann. calabrin. unc. i. & sem. add. syrup. de spina cervina unc. j. jalap. pulverat. gr. vij. fiat potio.

Celebrata purgatione, sequens jusculum præscribetur.

Rx. Frustulam carn. vitulin. coq. per horas duas in aquæ font. s. q. dein add. radic. eryng. brusc. & asparag. ana unc. j. cancr. fluviatil. in aq. calid. lotos, & in mortar. marmæ. contus. n. iv. coq. per horam unam; sub fin. coction. add. folior. apii p. i. millepedæ. vivent. in vin. alb. lot. & in mortar. contus. n. xij. post levem coctionem cola & exprime, fiat jusculum.

Jusculum per dies quinque sumetur, dein potio

tio purgans, ut supra iterabitur, iterumque per quinque dies assumpto jusculo, purgatio dein rursus celebrabitur, unaque elapsa die, opiata sequens parabitur.

R. Croc. mart. aperient. unc. sem. rh. & senn. mundat. ana dr. ij. sal. tartar. antimon. diaphoretic. fecular. irid. & refin. scammon. ana dr. j. cinnamom. & trochisc. alband. ana dr. sem. cum s. q. syrup. de quinque radicibus f. opiata ad dr. i. & sem. sumenda per dies ix. superbibendo jusculum pulli foliis cichorei silvestr. alteratum.

Finito opiatae tempore, potio purgans exhibebitur; si nondum œdema evanuerit, aut his irritis incrementum susceperit, ad ea confugiendum remedia, quæ ad hydropem curandum præscribuntur; si vero aliquid adhuc solum remaneat, ptisana diaphoretica ex ligno sancto, falsa parilla, radice chinæ, ligno sassafras, & antimonio crudo pulverato in nodulo incluso parabitur. Duos hujus ptisanæ haustus æger sumet in die, mane jejuno stomacho, sero vero tribus horis post prandium per dies viginti, celebrata in fine purgatione, & in medio hujus ptisanæ usu, si necesse sit.

Topica quæ œdema sanare valent, plurima recensentur; ex his præstantiora videntur folia ebuli, igne mediocriter exsiccata, & dein partibus applicata, & si spiritu vini irrorentur potentius resolvunt. Laudantur pariter spiritus vini camphoratus, aqua Reginae Hungariæ, aqua calcis, quæ partes potenter exsiccant: hæc seorsim vel simul mixta conducunt, horum usum per aliquod tempus continuando. Topica parti applicanda eodem tempore, quo remedia interna

usurpantur, ut mutuam auxilium sibi præbeant. Si œdema universal fuerit, topica locum habere nequeunt; idcirco remediis tantum internis debellare oportet.

C A P U T V.

De Emphysemate.

EMphysema tumor est, qui pressioni cedens, citissime dein restituitur; pressus murmur, & sonum quemdam edit; a flatibus collectis producitur.

D I F F E R E N T I Æ.

Tumor hic interdum cuti concolor, aliquando pallescens, aliquando pallidus, dolens quandoque, & sæpe indolens, non est circumscriptus, non multum eminens, fricatu edens fremitum, ratione cujus a tumore seroso distinguitur.

Flatus colligi in variis corporis cavitatibus sæpe experientia demonstrat, uti in cavitate ventriculi, intestinorum, abdominis, & scroti, inde tympanites & pneumatocèle nascuntur; imo flatus ex utero emissos fuisse observatio aliquando docuit, & sectione cadaverum constat ureteres flatibus distentos & dilatatos inventos fuisse, adeoque nulla est pars interna, ubi flatus colligi non possint, sæpius tamen in externis colliguntur, ubi tumorem flatulentum emphysema dictum producant; itaque flatus inter membranas sub ipsa cute inter tegumenta & musculos, aut inter musculorum interstitia colliguntur: ex his patet nonnunquam dolorem adesse, dum tumor flatulentus gene-

ne.

neratur ob nimiam distentionem & divulsionem fibrarum membranas invicem annectentium.

C A U S Æ.

Quoniam flatus emphysema non pariunt, nisi dum in partibus externis colliguntur, ex eo sequitur hunc tumorem fieri posse, vel a vulnere, vel a causa interna; a vulnere fieri facile concipitur, cum aer per vulnus ruens in interstitia membranarum, calore loci expansus & rarefactus, partem in tumorem elevat; similiter vulnere thoracis penetranti emphysema sæpe adjungitur, quia aer e cavitate thoracis per vulnus exiens, a fasciis, aliisque quibus vulnera deligantur retentus, in partes vicinas ruit, quas sua rarefactione in tumorem attollit, eadem ratione vulneribus colli in trachæam penetrantibus, tumor flatulentus frequenter adjungitur.

Ast conceptu difficilius est quomodo, illæsa cute, flatus colligi possint sub ipsa: ut flatum collectio facilius intelligi possit, notandum fluida omnia humanæ machinæ maxima copia aeris esse repleta, quod evincit effervescentia ingens, quam subito contrahit sanguis in machina pneumatica, aere exantlato; tunc non aliter effervescit, ac si igni vehementi exponeretur, & bullas aeris innumeras emittit; ergo ut tumor flatulentus fiat, sufficit ut aer ex ergastulis fluidorum expressus per poros vasorum, ex horum cavitate exire possit; ergo ad tumorem flatulentum generandum duo requiruntur: 1. Ut aer ex interstitiis fluidorum, ubi retinetur, exprimatur. 2. Ut pori vasorum satis pateant ad aeris expressi egressum.

Primum fiet, si fluida lente provoluta partibus crassioribus consent, quæ ob motus tarditatem, vi cohesionis naturalis strictius unitæ, aerem e

E 4

suis

fuis poris exprimunt; verum fluida sic lentescunt, vasa in quibus continentur, replent; nec ob motus defectum stimulant; vasa igitur utpote distractilia, extenduntur, horumque pori majores ubique fiunt, adeoque aer ex interstitiis fluidorum expressus, sui juris factus, per poros vasorum dilatatos exiit.

Fiet adhuc tumor flatulentus, si fluida exsiccantur, cum ob seri defectum, horum partes strictius unitæ, poros pauciores, & minores relinquunt, ac proin aeris spirulæ expressæ sui juris fiunt; verum fluida exsiccata intra vasa lentescunt, quæ ideo magis repleta poros patentiores facient; ergo aeris spirulæ per poros ampliatis exhibent, & in interstitiis partium vicinarum colliguntur; spirulæ aeris egressu favet continuus sanguinis ad vasa, ubi fluida lentescunt, appulsus, quo humores remorantur, magis ac magis premuntur, horumque pori imminuuntur, aerisque partes vi majori exprimuntur ac in poros vasorum dilatatos urgentur; inde patet cur emphysema cachecticos & melancholicos præ cæteris afficiat.

S Y M P T O M A T A.

1. Tumor est, quia spirulæ in interstitiis membranarum collectæ, calore partium vicinarum expansæ, partem in molem majorem attollunt.

2. Is tumor pressioni externæ cedit, quia aeris spirulæ dilatatæ, vi externa compressæ in minus spatium rediguntur, adeoque tumor compressioni cedit.

3. Vi comprimente ablata, tumor subito, & quasi cum impetu restituitur, quia spirulæ aeris in minus spatium redactæ, subito suo elatere expanduntur; ergo tumor ad priorem magnitudinem redit.

4. Mur-

4. Murmur & sonus quidam, percusso tumore percipitur, quia spirulæ aeris percussione subito depressæ, suo elatere subito quoque restitutæ, in membranas vicinas tensas valide impetunt, qui impetus aeri externo per membranas communicatur.... Hæc facile concipi possunt, si attendatur aerem summe elasticum esse, & facile comprimi posse. Rursus quo magis aer comprimitur, eo majori & validiori elatere restituitur: dum suo elatere fruitur, aeris particulæ a sese invicem recedunt, adeoque majus spatium occupant, aerem suo elatere ad ingentem & fere incredibilem dilatationis gradum pervenire experimenta a clarissimo Boyleo facta demonstrant.

5. Dum emphysema fit, dolor quandoque adest, facta violenta fibrarum distractione, præsertim dum flatus inter integumenta & membranam musculorum colliguntur, distractis, imo disruptis fibrarum fasciculis, quibus hæ membranæ nectuntur. Hæc autem fibrarum disruptio tantum dolorem quandoque excitat, ut cutis externa inflammatione corripatur, & signa suppurationis appareant, quæ tamen nulla est; unde his mitigatis, cute incisa, flatus pro pure erumpit; inde patet ratio cur tumor is cuti concolor quandoque sit, & cur aliquando inflammetur.

D I A G N O S I S.

Emphysema uti facile noscitur, ita a quovis alio tumore distinguitur; hoc habet singulare & sibi proprium, quod quocumque alio tumore levius sit, & tumor simul tensus & summe elasticus sit. An a causa interna, an a vulnere fiat, cognitu facile. Utrum particularum sanguinis moles, motusque tarditas, vel erasis humorum sicca emphysema produxerit, Medicus sciet, cognita ægri temperie; &

attente consideratis quæ morbum præcessere & comitantur.

P R O G N O S I S.

Tumor flatulentus periculi expers est, nisi mole maximus fuerit, aut cum altero affectu complicetur; solet resolutione sanari, discussis scilicet flatibus. Interim si remediis convenientibus resistat, inflammationem parit, & suppurationem; quia cutis vascula sanguifera præ nimia extensione arctata, motum sanguinis præpediunt, qui idcirco in ipsis collectus inflammationem parit.

C U R A T I O.

Ut flatus collecti discutiantur, humores spissi incidendi ac dividendi sunt, elaterque vasorum debilitatus exsuscitandus est, præmissa diæta convenienti, imò & venæ sectione, quæ tamen sæpe omittenda est; præscribatur potio purgans.

℞. Senn. mundat. dr. ij. rh. contus. & tartar. solubil. ana dr. j. summitat. absinth. p. i. coq. in decoct. polypod. quercin. ad unc. vj. in colatur. dissolv. mann. calabrin. unc. ij. add. electuar. diacarbam. dr. i. & sem. f. potio.

Altera a purgatione die sequens paretur apoze-
ma per octo dies sumendum.

℞. Radic. brusç. & cicbor. ana unc. j. ligni sas-
safras & radic. chinæ contus. ana dr. iij. coq.
per horam unam in aq. fontan. lib. i. & sem.
dein. add. caneros fluviat. in aq. calida lotos,
& in mortar. marmor. contus. n. iv. coq. per
hor. sem. sub fin. coction. leviter bulliant epithym.

incis. folior. fœnicul. & semin. anis. contus. ana p. i. colet. & exprimatur, f. apozema.

Finito apozematis usu, purgatio iterabitur, ac dein pulvis sequens per dies decem sumendus præscribetur.

R. Croc. mart. aperient. tor. majal. præparat. gr. xv. rh. pulverat. scrup. j. sal. tamaris. & flor. martial. ana scrup. sem. cinnam. nuc. moschat. pulverat. & diagredi. ana gr. vj. m. fiat pulvis pro una dosi.

Æger statim ab assumpto pulvere jusculum hau-riet, pullo juniori confectum, & foliis cichorei alteratum. Finito usu pulveris, potio purgans iterabitur; quo tempore remedia interna adhibentur, topica parti affectæ imponere oportet, quæ sola sæpe hunc tumorem discutiant, itaque tumor sequenti decocto foveatur.

R. Fol. merd. puleg. rhut. ana m. i. fol. fœnicul. m. sem. flor. chamamel. & aneth. ana m. sem. sem. anis. & cumin. baccar. lauri ana unc. j. coq. in æquis partibus aque & vini alb. ana lib. iij. colatur. add. aq. vitæ rectificat. unc. iv. servetur pro lotu.

Bis, aut ter in die partem affectam fovere oportet per sex aut octo dies; quibus elapsis, fiet bis in die linimentum cum oleo cucumeris asinini per hebdomadam continuandum, quod si satis non proficit, huic adjungere oportet oleum anethi, ruræ, nucis moschatæ, nardi, aut cinnamomi, & spiritus salis ammoniaci guttas aliquot, quæ poros aperiant, vasorum elaterem augent, flatus potenter discutiant.

Si

Si his tumor obfistat, Auctores suadent emplaftra refolventia apponere, ut de cicuta, de Vigo, diabotanium, imo veficatorium, ut major in parte excitetur calor, vel cataplafma fequens imponetur.

℞. Radic. bryon. ꝯ irid. ana lib. ij. radic. cucumer. afinin. ꝯ lilior. ana lib. j. coq. in aq. fontan. ſ. q. ad putrilaginem, trajiciantur per fetaceum, ut pulpa extrahatur; hec calida parti imponenda eſt per aliquot dies.

Demum ſi tumor non diſcutiatur, perforandus eſt inftrumento quod gallice dicitur *le troquart*, quo flatus exhibunt; dein cataplafmata, aut emplaftra refolventia, vel fotus, parti ſunt imponenda. Notandum ejuſmodi medicamenta actu calida parti ægræ ſemper imponenda eſſe.

Dum emphyſema ab humorum ficcitate, & vaſorum rigiditate oritur, diætã humectans eſſe debet, venæ ſectio in principio morbi celebranda, quæ iterabitur juxta vires ægri, & neceſſitatem; purgantia mitiora larga manu exhibenda; tandem fotus & cataplafmata anodyna, & relaxantia parti imponenda, exhibitis interius humectantibus, & refrigerantibus, uti juſcula pullorum, ſerum lactis, lac ipſum caprillum, vel afininum, quibus vaſa rigida laxantur, humores ficci diluuntur; inde ſanguinis circuitus reſtituitur, ac poris dilatatis, patent flatibus viæ, quibus diſcuti poſſint.

C A P U T VI.

De Ambustione.

Ambustio est solutio continui cuticulæ & cutis ut plurimum, nonnunquam & partium subjectarum vi ignis facta.

Tres hujus statuuntur gradus seu species; si materia quæ urit, non diu corpori adhærescit, & levis fuerit, ut flamma straminis, lini, stupæ, vel aqua quæ cito defluit, solummodo pustulæ, seu parvæ vesiculæ elevantur, primus est gradus; hujus indicia sunt, cutis rubicunda, dolor pungitivus, & nisi remedia statim adhibeantur, fit cuticulæ a cute vera separatio, cum vasorum, quibus limpida aqua continetur, ruptione.

Secundus gradus fit, dum materia urens corpori adhærescit, aut calore vehementiori prædita est, ut ferrum ignitum, liquefactum metallum, vel lignum igne accensum; ita pix, oleum, accensa; tunc non solum elevantur pustulæ, verum & cutis ipsa aduritur, exsiccatur, contrahitur, nondum tamen facta est crusta, & eschara.

Tertius gradus excitatur, si res ignita diutissime adhærescit, & vehementissimum in se continuerit calorem; tunc non solum cutis, verum & muscoli, venæ, arteriæ, nervi, cæteræque partes subjectæ comburuntur, contrahuntur, & in escharam ficcantur: gradus is indicatur, si subjecta cutis nigra, vel saltem livida conspiciatur, & cum scalpello pungitur, obtuse sentiat; dura nimirum & exsiccata existente crusta, quam demum deciduam ulcus excipit putridum, profundum. his addi potest alius ambustionis gradus, cæteris peior, cum pars tota, ut manus, pes, igne comburitur.

In

In tertio gradu humores partibus igneis pluribus foeti, in pus acre, corrosivum mutantur; hinc puris fetentis magna copia generatur. Hæc ambustionis species febrem semper habet comitem, tum ratione doloris, qui vehemens esse solet, tum puris indole & quantitate. Dolor autem & febris plurima alia symptomata quandoque pariunt.

D I A G N O S I S.

Ambustio solo ægri relatu noscitur; quis vero ejus sit gradus, ex attenta consideratione eorum, quæ superius exposita sunt, Medicus facile noscet,

P R O G N O S I S.

Ambustionis prognosis varia est pro vario ejus gradu, & dignitate partis affectæ. In primo gradu nullum est periculum; in secundo adest periculum; in tertio prognosis gravis, & interdum mala. 1. Ratione febris & vehementiæ symptomatum. 2. Ratione ulcerum subsequantium. 3. Ratione partium ambustarum, ut dum arteriæ, venæ, tendines comburantur: demum ambustio periculum affert ratione partis affectæ: sic ambustio manus, faciei, & oculorum præsertim gravissima symptomata plerumque parit. Hæc species ambustionis, ob ulcus putridum & profundum quod parit, cicatricem gravem & difformem relinquit, a qua color naturalis partis immutatur. Alopeciam similiter parit, destructis, aut penitus erosis bulbis, e quibus pili originem,

C U R A T I O.

In primo & secundo ambustionis gradu æger modice cibetur, & cibus facilis coctionis vescatur; in ter-

testio ratione febris & vehementiæ symptomatum, diætã tenuis, humectans & refrigerans est concedenda, aqua, vel ptisana foliis capilli veneris, & floribus malvæ parata fit potus ægri; sanguis illico mittendus, venæ sectio pluries iteranda, habita ratione ad vires ægri, ætatem, temperamentum, & symptomatum vehementiam. Narcotica quoque adhibenda sunt ad dolorem mitigandum; & si saburra in primis viis adeste noscatur, facta sufficienti vaporum depletione, eam convenientibus remediis eliminare oportet, sed imprimis ad topica statim confugere est necesse: in primo & secundo ambustionis gradu, nihil convenientius parti apponi potest, quam vinum tepidum, & aqua vitæ modica quantitate admixta; vinum & aqua vitæ igneas particulas in parte ambusta nidulantes attrahunt, & veluti ex ipsa avellunt; sicque symptomata ambustionis imminuunt; quapropter vulgus in levi ambustione solet partem ambustam ad ignem approximare, ut igneas particulas in parte infixæ ab igne attrahantur, idque cum magno levamine fit; male ergo ambustioni medentur, qui aquam frigidam, aut alia quævis frigida parti ambustæ apponunt: si plures tamen vesiculæ erumpunt; si dolor admoto vino tepido non sat mitigetur, ut quandoque fit in secundo ambustionis gradu, tunc unguento de lithargyro, vel cerato Galeni confecto ex cera nova, & oleo amygdalarum dulcium sine igne parato, partem ambustam bis, terve in die illinire oportet, aut sequens paretur unguentum, quod parti illiniatur.

✱. *Flor. sambuc. m. sem. infund. leviter in aq. bord. lib. sem. cola, dein lardum accende, ac igne fufum cadat in colaturam, donec unguenti consistentiam adipiscatur, f. unguentum.*

Pustulæ seu vesiculæ non statim aperiendæ, ne de-

denudata cutē dolor vehementior excitetur; verum post aliquot dies, ubi cutis regenerari incipit, aperiendæ; quin & diutius earum apertio non protrahenda, ne contentus humor acrior fiat, cutemque erodat & exedat.

In tertio gradu quoniam vasa cutis, partesque ei subjectæ, a graviore ambustione ita corrugantur, & constringuntur, ut sanguis affluens libere permeare atque per partem ambustam circulare non possit; inde magnum gangrænæ & sphaceli periculum imminet; idcirco in hac ambustionis specie vesiculæ omnes quamprimum sunt incidendæ, ut acre urensque serum effluere possit; dein eschara leviter separanda, aut saltem diversis in locis ad sanam usque carnem incidenda, ut acris sub crusta retenta lymphæ effluere, medicamenta penetrare, & quidquid a combustione induratum est, emolliri possit. Hæc separatio primo, aut secundo die fieri debet, priusquam pars affecta infletur, & statim hoc unguentum apponetur.

R. Butir. recent. insuls. unc. iij. balsam. Arcei unc. ij. ol. ovor. & amygdalar. dulc. ana unc. j. f. unguentum.

Dein linteam reduplicatum sequenti decocto imbutum applicabitur.

R. Florum sambuc. m. i. flor. melilot. & chamemel. ana m. sem. infund. in aq. bord. lib. iij. serva ad usum.

At si dolor acerrimus fuerit, si eschara ficcior vasis integris firmiter adhæserit, oleo ovorum vel amygdalarum dulcium illiniatur superimposito. cataplasmate de mica panis.

Ubi primum separatio escharæ facta fuerit, tunc ulcus

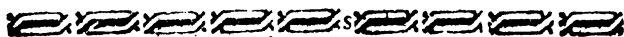
ulcus detergendum est unguento de lithargyro, de cerusa, de minio; quia plumbi præparaciones serum urens & pus acrius facile absorbent, partesque igneas facile suscipiunt, & extricant, sicque dolorem mitigant; vasa antea rigida & excorugata emolliunt & laxant; unde laudabilis suppuratio succedit, qua quidquid est putridum & affectum a partibus sanis separatur.

Si ambustio articulos afficiat, eadem adhibenda sunt remedia: ast si facies ambusta fuerit nullum cataplasma imponendum, fons tantum adhiberi possunt; & oleo ovorum aut amygdalarum dulcium pars ambusta illinienda est, ut magis ac magis emolliatur, ac cicatricis deformitas minuat. Verum si oculos ambustio afficiat, nec oleum, nec cataplasma imponere oportet; tunc morbus collyriis sanandus est, ut aqua plantaginis, rosarum; vel rosæ rubræ in vino infundantur, quo foveatur oculus; imo linteum hoc decocto imbutum oculo ambusto imponendum est; pariter tuthia præparata, vel sarcocolla lacte nutrita confert, quæ in aqua rosarum solvetur, aut rite pulverata oculo admovebitur, præsertim si jam ulcus adfuerit; item crocus in aqua rosarum infusus, sæpe oculo ambusto & suppuranti prodest; si dolor & inflammatio maxima fuerint, imponi potest pulpa pomi regii igne cocti, cum lacte ad formam cataplasmatibus permixta; ut primum mitigatis dolore & inflammatione, suppuratio laudabilis fit, tunc sequenti collyrio uti oportet.

℞. Aquar. plantagin. rosar. & euphras, ana unc. i. & sem. trochisc. alb. Rhasis subtiliter pulverat. dr. j. tuth. præparat. scrup. j. sacchar. saturn. scrup. sem. misc. pro collyrio.

Dum in partibus carnofis, vel membranofis am-
T. II. F bu.

bustio magnum & profundum ulcus producit, tunc ulcus detergere & mundificare oportet lotionibus vulnerariis, imo aquis thermalibus, ut cicatrix cito inducatur; ad hoc confert emplastrum de cerusa, de mīnio, &c.

C A P U T VII.

De Contusione.

Quoties pars quædam corporis externa, motu, resistentia vel pressu corporis obtusi patitur colorimutationem in rubrum, fuscum, nigrum, flavum, viridem, & intumescit, contusa dicitur. Contusio igitur est intumescencia alicujus partis, cum coloris mutatione in rubrum, & nigrum, a corpore duro, & obtuso percutiente, vel premente facta: corpus vero obtusum & durum partes corporis humani duplici modo percutit, vel dum in corpus humanum impetit, aut cum istud in corpus durum & obtusum incurrit.

D I F F E R E N T I Æ.

Contusio levis est, aut gravis; simplex, aut complicata; in levi contusione sola fit vasorum partis affectæ distractio; in gravi fit accumulatio vulnuscutorum cum attritu solidorum, unde sanguinis in inania vicina effusio fit; hæc contusio echymosis dicitur; hætenus contusio simplex est: complicata vero dicitur, dum pars contusa vulnus sensibile patitur, aut in fragmenta laceratur; vel a causa contundente venæ arteriæve sensibiles aperiantur; membranæ, tendines, muscoli valde læduntur, & quasi atteruntur, aut ossa franguntur.

de-

demum, dum viscera in cavitatibus internis contenta a causa contundente læduntur; inde patet causa & origo innumerabilium morborum qui contusionem complicatam sequuntur, uti caries, gangræna, sphacelus, ulcera interna, quæ mortem certam inferunt.

S Y M P T O M A T A.

1. In levi contusione color partis mutatur, seu successive diverso colore afficitur, quia a causa contundente tanta fit vasorum distractio, ut horum elater maxime debilitetur; idcirco sanguis appellens in ipsis accumulatus, primo ruborem parit, cui livor cito succedit; quoniam sanguis in vasis laxis parum elasticis cumulatur, ab ipsis parum premitur; ergo vix in ipsa resistit, adeoque imminuta vi solidorum in liquida, minuitur actio liquidorum in solida, & partes sanguinis cumalati invicem cohærentes, livorem vasis, in quibus hærent, tribuunt.

2. Fit quædam partis contusæ intumescencia, a sanguine collecto in vasis parum elasticis.

3. Dum causa contundens validius agit, vascula quoque magis distracta vulnuscule patientur, seu fiet particularum vascula componentium insensibilis separatio, unde sanguis per rimas factas effluet, sicque fiet contusio, quæ echymosis nominatur.

4. In contusione livor e parte prius affecta in vicinam quandoque transit; sanguis hærens in vasculis contusis paulatim ea replet, tendit, stimulat; ergo eorum elaterem paulatim exsuscitat; unde vascula sanguinem hærentem premunt, & ad progrediendum cogunt, qui idcirco progrediens absque sufficienti divisione vasa vicina subit, intra ea lente motus colorem suum lividum eis tribuit;

buit; quoniam vero vasculorum elater paulatim intenditur, aucto vasculorum elatere, major fit sanguinis pressio; ergo sanguis in minores particulas dividitur, & color ejus ater in flavum vel viridem mutatur, brevi rubicundus futurus. Verum notatu dignum est partem contusam nunquam suppurare, dum livor e parte in partes vicinas serpit; secus vero, livorem fixum in parte contusa suppuratione affici; ex quibus patet in omni contusione non esse essentialiter solutionem continui in partibus insensibilibus, cum omnis contusio suppurationem non pariat.

3. Si causa contundens externas partes valide feriat, inde contusio complicata fiet: quæ plurima mala valde periculosa pariet, præsertim gangrænam & sphacelum, quibus contusæ partes sæpe corripiuntur; fracto vasculorum contusorum elatere, humores stagnant; abolito circuitu, putrescunt; ex his liquet cur vulnera a corpore contudente facta gangrænae & sphacelo adeo sint obnoxia. Rursus dum contusio plurima vascula rumpit, suppurationem excitat. Demum si arteriæ aut venæ sensibiles aperiantur, hæmorrhagia contusioni adjungitur; si tendines lædantur, dolor & febris accedunt, horumque fit suppuratio, gravissimis stipata symptomatibus.

At nihil pejus in contusione gravi, quam viscera in cavitatibus internis contenta lædi, inde horum inflammatio, suppuratio, & gangræna oriuntur, quibus Medicina nullatenus succurrere valet, quæ mortem certissime afferunt; & si vas quoddam notabile a vehementi contusione aperiat, effusa maxima cruoris copia, mors cito accedit; ast si sanguini e vasis effuso via quædam pateat, qua extra corpus ejici possit, nec tam cito mors accedit, nec tantum imminet periculum; sic a contusione thoracis, sputum cruentum sæpe fit;

fit; contuso abdomine, hæmorrhagia per anum & partes genitales, & quandoque sanguis vomitu rejicitur; si vero abdomen graviter contundatur, utero gravido, abortus producitur.

D I A G N O S I S.

Contusio ex relatu ægri & colore partis affectæ mutato facile cognoscitur. An contusio simplex, an echymosis sit, in principio cognosci facile non potest; sed elapso uno, aut altero die, si livor e parte in partem serpat, contusio simplex est; si constans in eadem parte sit, tunc vascula in pluribus punctis soluta fuisse, sanguinemque extra vasa effusum, signum est. Rursus in echymosi pars affecta paulo magis tumescit; calor & dolor brevi accedunt, quæ suppurationem futuram indicant. An carnes, tendines, arteriæ, venæ, ossa demum læsa fuerint, non facile cognoscitur, nisi gravissima statim accedant symptomata; sæpe etiam fit ut partes internæ contusæ paulatim tantum inflammantur, suppurent, aut gangræna corripiantur; inde dolor, febris lenta, mors tandem talem contusionem sequuntur, & quod magis in hac contusionis specie mirum videtur, sæpe fit ut partes externæ graviter contusæ cito sanentur, dum internæ levius læsæ affectus lethales pariunt; quod ob majorem partium externarum duritiem fit, quæ magis quam internæ vi contundenti cedentes, minus quoque a causa contundente afficiuntur. Quænam sit contusionis species, & quæ causa contundens ex ægri relatu & concomitantibus Medicus assequetur.

P R O G N O S I S.

Varius est contusionis eventus, ratione hujus
F 3 spe-

speciei & præstantiæ partis contusæ; contusio simplex levis est affectus, qui resolutione semper sanatur: gravis vero resolutione & sæpius suppuratione terminatur: si tegumenta solum contusa suppurent, nullum exinde periculum plerumque imminet; ast si vasa notabilis amplitudinis rupta fuerint, unde suppuratio gravior excitatur; si tendines aut muscoli graviter contundantur, vel ossa a causa contundente frangantur, sæpe suppuratio fit gravissimis symptomatis stipata: ast nunquam periculum majus est, quam dum partes internæ contusione læduntur, uti cerebrum, pulmones, viscera abdominalia, aut majora vasa in his cavitatibus contenta; hæ contusiones summum habent periculum adjunctum ob numerum & vehementiam symptomatum, sæpeque mortem pariunt propter præstantiam, usum, & situm partium affectarum: ætas & ægri temperamentum consideranda, quæ ut plurimum prognosim pejorem faciunt.

C U R A T I O.

Contusioni simplici sæpe medetur aqua frigida statim applicata, quæ vasculorum contusorum fractum elaterem restituit, inde minor humorum stagnationi occasio præbetur, & vascula oscillantia humores appellentes premunt, & progredi coguntur; sicque fit humorum resolutio. Si pars ab uno, alterove die contusa fuerit; aqua frigida, nix, vel glacies applicata non profunt, imo humores stagnantes magis cogendo nocent, & suppurationem excitant. Tunc folia parietariæ, aut pet rosellini in sartagine frixa, aqua vitæ rectificata imbuta, parti affectæ applicata profunt; aqua quoque vulneraria dicta contusioni medetur, ut & spiritus vini, aqua Reginæ Hungariæ; sæpe maximi est usus pulmo vervecis aut vituli calidus, parti admotus;

is

is partibus volatilibus humores coagulatos liquat, vasculorum elaterem blande stimulando sollicitat, partibusque unctuosiss fluida stagnantia diluit, & vascula flexibilia ad oscillandum aptiora efficit; inde mos est, dum lapsu ab alto, aut quovis alio casu totum corpus contunditur, id involvere pelle vervecis recenter mactiti adhuc cruenta & calente, quod non semel cum maximo successu factum fuisse constat.

Interim diæta sit conveniens, plena tamen; si æger plethoricus sit, sanguinem mittere convenit, imo & purgantia adhibere, si sabarra in primis viis lateat; ad sanguinem grumulosum præsertim atterendum intus assumitur infusum herbarum vulnerariarum, genevensium præsertim, vel parandum est decoctum cum radice aristolochiæ, rotundæ, faniçux, & bugulæ foliis, quæ magnopere ab Auctoribus laudantur; his adjuangi potest terebinthina veneta ad drachnam unam semel in die sumpta, per aliquot dies continuata; ita balsamum de Copahu ad guttas quindecim, vel ægyptiacum ad guttas quatuor vel quinque, quæ contusioni sanandæ conducunt.

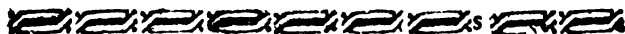
Dum echymosis est, seu contusio gravis, eadem remedia spirituosissima & volatilia, tam extus quam intus adhibere oportet, ut effusum sanguinis resolutio obtineatur: diæta vero fortior sic, & sanguis juxta necessitatem mittatur. Verum si hæc irrita fuerint, & echymosis perseveret, suppuratio sola ei mederi potest, adeoque ea quam cito promovenda, admoto cataplasmate maturante; ut primum signa supurationis apparent, pars illico cultro secanda, ut pus collectum effluat; ulcus dein convenienter detergendum, atque mundificandum, uagentis appositis ut supra, dum de abscessu aperto egimus, donec cicatrix firma fiat.

Hoc interim in curatione hujus ulceris annotandum,

dum, non cohibendam esse suppurationem, imo promovendam, donec vascula omnia contusione læsa, suppuratione destructa penitus fuerint, ne suppuratio cohibita pejor recrudescat.

Si arteria aut vena notabilis rupta gravem hæmorrhagiam pariat, ligatura, aut compressione arctanda, ut sanguinis profluvium cohibeatur; si tendo læsus fuerit, suppuratio promovenda, donec pars tendinis læsa ab integris separata fuerit; si os fractum, & in frustula comminutum, pars cultro secanda, ut omnia frustula ossis extrahi possint; vel si majora fuerint, & ossi in pluribus punctis adhæreant, componenda sunt, & vulnus dein convenienter deligandum, promotâ suppuratione, donec callus in osse factus fuerit, quo facto, de cicatrice inducenda curandum.

Si partes continentés abdominis, thoracis, vel capitis graviter fuerint contusæ, tum ad præcavenda mala quæ ex hac contusione oriri possunt, diætâ tenuis instituenda est, phlebotomia sæpius celebranda, ut vasis maxime depletis, sanguinis stagnatio in parte interna præcaveatur, nec expectandum donec symptomata gravissima fiant; nam ut primum ea apparent, frustra adhibentur remedia, quia major est partium internarum labes, quam ut remediis vinci possit: tunc profunt quandoque externa remedia spirituosâ & volatilibus partibus facta, parti externæ applicata, ut aqua vulneraria, spiritus vini; his tamen antepoenenda est venæ sectio repetita, qua nullum est remedium efficacius in hac contusione sananda.

CAPUT VIII.

De Cancro.

Cancer tumor est rotundus, durus, inæqualis, coloris lividi, aut subnigri, cum eminente apice, dolore lancinante, urente, pungente stipatus, vasa sanguifera in vicinis habens tumentia, nodosa, & atra.

DIFFERENTIÆ.

Duæ sunt hujus affectus species: cancer enim vel est occultus sive non ulceratus, qui proprie carcinoma audit, vel est ulceratus, & a Græcis *Phagedæna* dicitur; tunc ulcus est aspectu horribile, cum labiis inversis, duris, fungosis, pallido-rubris; raro pus albicans, ut plurimum serum acre, flavum & fetens effundit; serpens ab una parte in aliam vermiculos non raro generat; si gangræna accesserit, fetorem cadaverosum spargit, perseverante dolore lancinante, urente, & pungente. Cancer ulceratus prioris soboles est.

Cancer partes glandulosas, mammas præsertim, imo labia, nares, os, axillas, inguina occupat, nulli parti glandulosæ tam externæ quam internæ parcat. Mulieres præ viris aggreditur; eas invadit quæ per uterum non recte purgantur; accidit ea ætate potissimum, qua catamenia juxta naturæ leges cessare solent, aut dum penitus desierunt; ætas senilis juvenili, cancro magis obnoxia est, cachectici & cacochymici eo cæteris frequentius afficiuntur,

CAU.

C A U S Æ.

Modo absque ulla causa externa invadit, quandoque natales debet contusioni, pressioni, aut applicationi topicorum fortiorum ad scirrum resolvendum; dum a contusione vel pressione fit, non existimandum ob eam unice causam cancerum productum fuisse; nisi enim adfit pessima fluidorum crasis, contusio vel pressio nunquam generant cancerum; ergo pessima fluidorum crasis, seu labes, vera est canceri causa efficiens, contusio, vel pressio occasionalis tantum.

Is tumor incipit a tuberculo duro, rotundo, doloris experte, nisi valide prematur, tunc dolor levis fere nullus fit, qui cito evanescit; ergo cancer in initio verus est scirrus, qui lente & paulatim incrementum suscipit, crescente tumore, dolor excitatur mitis & tolerabilis, qui acutus & lancinans fit, dum tumor majus incrementum accipit: cum tumor ad magnitudinem notabilem pervenit, vasa sanguifera in vicinia tumoris intumescent, livida evadunt, quandoque nodosa; calor naturalis cutis tumorem regentis in lividam, aut subnigrum mutatur; tunc dolor lancinans, fere continuus, apex in tumore eminent, ubi cutis valida extensione extenuatur, tandem rumpitur, serumque flavum acerrimum exit; rima hæc crusta sæpe obducitur, quæ frequenter decedit & renovatur, facta singulis diebus feri acerrimi transudatione: tandem citius aut tardius ruptio vasculorum crescit, crescit quoque cutis solutio, augetur feri acerrimi & fetentis quantitas; ulcus demum producitur cum omnibus superius recensitis.

Ex his liquet lympham potissimum affici in cancro, cum partes glandulosas præcipue occupet, & sensim per plures gradus accretionis transeat, quæ sanguini proprie dicto minus convenire videntur.

Li-

Liquet adhuc lympham spiffitudine peccare, cum cancer verus scirrus fit in suo initio. Liquet demum non sola spiffitudine lympham vitari, aliter scirrus idem semper maneret, neque in cancrum mutaretur, imo scirrum aliquando suppurare constat, neque tamen cancrum esse exulceratum; ex his manifestum est causam proximam & efficientem cancri esse lympham spiffam, concretam, quam plurimis particulis duris, salino-terreis, gravidam. Hæ vero particulæ partibus lymphæ gelatinosis admixtæ, harumque interstitia seu poros replentes, ejus fluiditatem minuunt & tollunt, easque in grumos & concreta convertunt, quibus lymphatica vasa partium glandulosarum obstruuntur; inde facile patet cur cancer extirpatus in altera parte generetur; cur dum cancer a causâ interna producitur, sæpe extirpatione non sanetur, & gravior recrudescat.

Hanc lymphæ pravam crasim plura pariunt, uti vigiliæ, & exercitia immodica, animi pathemata vehementiora diu afficientia, usus ciborum salforum, piperatorum, potus nimius vini, & liquorum ardentium præcipue, venus effrænata, morbi venerei neglecti, aut male sanati, evacuationes solitæ suppressæ, ut catameniorum, fluxus hæmorrhoidalis, topica fortiora, & aciora tumori scirroso admota, caustica ipsi applicata, aperientia, & incidentia fortiora ad eum sanandum intus assumpta: ad cancrum producendum conferunt temperies sicca, saluginosa, ætas senilis, quia sanguis in hac ætate, & temperie, partibus serosis, & unctuosus orbatus, salino terreis, sive tartareis dives admodum est, adeoque lymphæ spiffa pluribus particulis duris, salinis, terreis grvida est.

STM.

S Y M P T O M A T A.

1. Cancer in principio tumor est durus, rotundus, quia obstructio fit paulatim a lymphâ spissâ concreta in ductibus lymphaticis glandularum, adeoque nullus dolor in principio.

2. Dum tumor excrescit & augetur, accedit dolor, qui tactu & pressione præcipue excitatur, quia tunicis vasorum in particulas duras & scabras pressis, fibrillæ nervæ valide distrahantur.

3. Ut primum cancer ad magnitudinem insignem pervenit, dolor est assiduus, lancinans, urens; tum multiplicatis lymphaticorum ductuum obstructionibus, vasa sanguifera comprimi, sanguinisque motum progressivum intercipi necesse est, idcirco arterias sanguine magis repleri, validiusque oscillare sequitur: hac validiori oscillatione vasorum sanguiferorum duo necessario fiunt. 1. Major & continua fit fibrillarum nervæarum distractio. 2. Vasa oscillantia in ductus lymphaticos vicinos obstructos validius impetunt; ergo tunicæ vasorum a particulis duris & scabris lacerantur, inde dolor ille continuus, lancinans.

4. Ruptis vasculis lymphaticis, sanguiferisque, serum effunditur acre, flavum, quandoque loturæ carniæ simile, unde tumor canerosus in parte eminente mollescere videtur.

5. Vasa sanguifera atro sanguine repleta videntur in vicinia cancri, quod e summe præpedito sanguinis motu deducitur; ex eadem causa fit, ut tumor subniger, & lividus videtur.

6. Tumor canerosus inæqualis est, quia ex pluribus glandulis obstructis & inæqualiter tumentibus componitur, imo in eo apex eminet, ubi nempe major est glandularum obstructarum intumescencia.

7. Cutis admodum distracta & extensa tenuis fit, hæc vero distractio tanta quandoque est, ut ad par-

partes vicinas extendatur: verum certi sunt extensionis gradus, post quos rima cutis extensæ fit, per quam exit serum viscidum, acre tamen, & flavum, quod aere exsiccatum in crustam mutatur rimam obtegentem.

8. Tunc facta ulteriori feri, & sanguinis effusione, ob multiplicatam vasorum ruptionem, & sero ab aere per rimam penetrante acriori facta, crescit tandem rima, & cancer exulceratur; ulcus vero mirum in modum intra paucum tempus crescit, vasis undique a sero acerrimo erosio, aut a valida distractione a sanguine difficile circulante facta, tunc labia invertuntur, ulcus fit aspectu horribile, serum acerrimum, flavum, fetens admodum evomens, effusa fluida ab aere commota, & agitata putrescunt; unde fetor cadaverosus cum gangræna: verum tanta est feri hujus acredo, ut partes vicinas cito depascat.

9. Cancro exulcerato dolor non mitigatur, quin imo intenditur, quia rupto tumore, motus sanguinis progressivus magis præpeditur, distractio fibrillarum nervearum major est, cum ab aere serum purulentum acrius fibrillas nerveas validius pungit, neque doloris sensationi obstat durities cancri, quia vasa sanguifera tumorem cancrorum perreptantia adhuc mollia dolorem efficere possunt: sanguinem autem copiosius tumorem cancrorum, quam scirrum permeare ex hoc liquet, quod tumor scirrosus factus ubique fere albescat, & sanguinem paucum fundat; tumor vero cancrorum in omnibus fere punctis livet, inde hæmorrhagia ex ulcere cancrorum sæpe fit. Præterea glandula quælibet ex aliis quamplurimis exilissimis conflatur, quæ fibrillis nerveis transversis necantur; hæ vero fibrillæ a glandulis intumescensibus distractæ doloris impressionem suscipere possunt: in scirro, nihil est quod fibras distrahere aut punge-
re

re valeat, ex quo facile intelligitur, scirrum admotis acrioribus, ac potentioribus topicis in cancrum converti, exaltatis ac commotis partibus duris & asperis antea quiescentibus, dummodo lymphæ indurata scirrum efficiens salinis partibus sit feta; neque is dolor in partibus cancro vicinis fit, ut nonnulli dicunt, cum dolor ulceris cancrofi exacerbetur, admotis unguentis, vel etiam si intus leviter tangatur.

10. A dolore cancrum comitante, a pessima indole feri purulenti sanguinem penetrantis, febris lenta, vigilæ immodicæ, virium prostratio, maciis insignis, mors etiam, qua hæc terminantur, repetenda sunt. Hæc a causis memoratis tam facile fluunt, ut nulla explicatione egeant. Plura cancro adjunguntur altera symptomata, quæ a morborum complicatione, a parte affecta producuntur.

D I A G N O S I S.

Cancer ex allatis facile noscitur, duo sunt quæ ejus essentiam constituunt, durities nempe & dolor lancinans; in principio verus scirrus est, sive tumor durus & indolens: cancer vero fit, dum dolor accedit; inde in principio non semper cognitu facilis, quia scirrus, qui in suppurationem abit, dolet; quoniam vero scirrus non dolet, nisi quia inflammatione corripitur, idcirco calet & rubet; ergo quoties tumor durus, scirrosum dolet sine ullo rubore & calore, toties illud indicat in cancrum converti.

Cancer exulceratus facile signis allatis noscitur, & ab ulcere cancroso distinguitur, quia ulcus cancrosum absque tumore incipit, verum perseverante ulcere, labia fiunt dura & inverfa.

Quamvis cancer ut plurimum partes glandulosas

oc-

occupet, fit tamen quandoque in partibus membranosis, & carnosis, quia in his quoque partibus vasa lymphatica non defunt, quæ cancro efformando apta quandoque fiunt.

An cancer a causa tantum interna producat, an ad eum efficiendum causa externa concurrat, ex relatu ægrotantis Medicus assequetur. Dum in partibus internis sedem habet, difficilius cognoscitur, suspicatur tamen ex dolore lancinante & urente, diu eandem partem occupante, ex irrita medicaminum vi, febre lenta, macie, & atrophia totius corporis,

P R O G N O S I S .

Cancer sive occultus, sive exulceratus gravissimus est affectus, plerumque lethalis; occultus a causa tantum interna ortus facile exulceratur, non ita cui causa externa natales præbuit. A quacumque causa cancer oriatur, nihil ei applicandum; nam in euchymis occulti canceri quiescentis facilis toleratio, moti rabies. Id confirmat Hippocrates Sect. 6. Aphor. 38. quibus canceri occulti adsunt non curare melius est; curati enim citius intereunt, non curati longiori tempore vivunt; nihil enim pejus cancerum exulcerari.

Cancer qui faciem occupat cæteris gravior est, omnibus enim admotis remediis irritatur, & ad partes vicinas serpit, oculos, palatum, fauces: hinc detestabile nomen, *Noli me tangere*, fortitum est malum hoc. Cancer parvus, incipiens, liber, loco apto situs, vasis magnis non accretus, a causa externa ortus, in juvenili, sanoque corpore, illico ferro abscindendus est, si solus sit in toto corpore: si multum accreverit, aut exulceratus fuerit, operationis eventus maxime dubius, quia sanguis plurima materia cancrosa inquinatus, aut cicatricem

cem fieri impedit, aut cancrum in altera parte generat; ergo ratione durationis morbi, ægrotantis virium, ætatis & temperiei diversa est ferenda prognosis.

C U R A T I O .

Cancræ occulti & exulcerati duplex est curatio, palliativa alia, alia radicalis. Curatio palliativa cancræ occulti internis potius absolvenda est remediis, externis quæ cancrum occultum exulcerant. Quidam suadent cancro occulto applicare lintea reduplicata, urina recenti madida; alii arenam maris laudibus extollunt: interim veros cancræ hac methodo fuisse sanatos nunquam vidi. Melius est nullum applicare remedium, sed lymphæ spissitudinem, & crasim falsuginosam remediis internis emendare; idcirco blanda purgantia extamarindis, cassia, senna & manna paranda sunt. Dein juscula pullorum cum cancræ fluviatilibus & millepedis parata, quæ in hoc morbo tanquam specifica habentur; incidunt enim lympham spissam, & acrem, & per vias urinarias eliminant: iis succedit usus lactis asinini & vaccini, imo diætæ lactæa, qua nihil utilius ad dolorem cancræ mitigandum, ejusdem progressus præcavendos; diu vero & per plures annos, æger diætæ lactæa utatur, exhibito bis aut ter in hebdomada pulvere ex chinachina, terra Japonensi, & pulvere millepedarum ana scrupulo uno, raro adhibenda sunt purgantia, solum dum necessitas exigit.

Ast dum cancræ occultus parvus est, incipiens, liber, id est partibus vicinis non adhærens, in loco apto ut excindatur, a causa præsertim externa ortus, ægerque in ætate juvenili est, viribus, & temperie bona præditus, excisio cancræ est tentanda, si a causa venerea oriatur; tunc frictions
mer-

mercuriales prudenter adhibendæ sunt, quibus cancer quandoque sanatur, aut saltem, viru e massa sanguinis expurgato, felicior erit operationis eventus. Priusquam excisio canceri fiat, æger præparandus est, venæ sectione convenienter repetita, blanda purgatione, jusculis pullorum, sero lactis clarificato, imo lacte asinino & vaccino, si necesse sit, dein excisio facienda, & vulnus blandis unguentis deligandum; & quia febris adest, diætâ debet esse tenuis & refrigerans; venæ sectio iteranda, dolor narcoticis compescendus; febre remissa, & purgatione blanda exhibita, ad lac properare oportet, imo diætâ lactea uti, modo vires stomachi permittant, quo nihil præstantius ad sanguinem eduleandum, dolorem mitigandum, & tandem bonam cicatricem inducendam.

Sed si cancer jam ulceratus fuerit, raro operatio usum habet, ni cancer parvus sit, liber, recenter exulceratus, a causa externa ortus, & vires ægri vigeant, non macilentus, & optimo temperamento præditus sit; si quædam horum desint, non expectanda salus; quin operatio ægri interitum accelerat. Nec melius succedunt caustica arsenicalia, quæ nonnulli adhibent; hæc malum exasperant, & non tollunt; tunc ergo curatio palliativa solum adhibenda; idcirco non neglectis medicamentis internalis, superius propositis, cum convenienti victus regimine, topica cancro exulcerato applicanda sunt: varia autem adhibentur, imo & adhibere convenit ad dolorem mitigandum, qui a nonnullis exacerbatur; profunt quandoque folia solani scandentis, baccis nigricantibus, costis resectis, applicata; nonnunquam folia solani hortensis, hyosciami hortensis, & plantaginis; in aqua hordei decoquuntur, & splenia hoc decocto imbuta ulceri apponuntur. Quidam cancro exulcerato oleum amygdalarum dulcium sine igne paratum, vel oleum ovorum recens illi-

T. II.

G

niunt;

niunt; his oleis modo mitigatur dolor, modo vero intenditur; prodest aliquando ceratum ex oleo amygdalarum & cera nova simul mixtis compositum, ad dolorem ulceris mitigandum, ejusque progressum retardandum; plerumque profunt plumbi præparaciones, ex quibus unguenta varia parantur sic.

℞. Olei amygdalar. dulc. unc. ij. ceræ albæ dr. vj. plumbi ust. ac loti unc. sem. oleum cum cera liquefiat, & addito plumbo agitentur per sex horas in mortario plumbeo, fiat ceratum.

(Aliud sic parari potest.

℞. Succ. solani hortens. depurat. lib. sem. teratur in mortar. plumbeo, donec crassecat, & plumbi colorem acquirat, tunc admisceatur exacte cerusæ & lithargyrii ana unc. j. fiat unguent.

Nonnulli maxime extollunt unguentum de ranis viridibus, cujus hæc est descriptio,

℞. Ranas virides in aquis puris degentes n. xv. eas conjice in vas fictile vitreatum, multisque exiguis foraminibus in fundo pertusum, illarum ora butyro imple, hinc vas, ne quid exhalet, luto diligenter oblinito, cui alterum, effossa terra, conclusum suppone, ignemque in ambitu accende, dein liquorem stillantem collige, & cum ranarum pulvere exacte misce pro linimento.

Quandoque paratur unguentum cum jure ranarum contusarum, & expressarum; jus illud in mortario marmoreo teritur, additaque ceræ albæ sufficienti quantitate, fit unguentum; aliqui carnem vitulinam crudam cancro ulcerato imponunt, ut

vis

vis rodens materiei purulentæ, succo mucilaginoso carnis vitulinæ temperetur. Plura ab aliis laudantur medicamina quæ irrita sunt, ea tamen noscere oportet, ut successive apponantur, & quod magis proficuum fuerit, adhibeatur; sæpius in die ulcus deligetur, ne pus mora longiori acrius fiat, qualibet vice lotionè anodyna ulcus mundandum.

Dum hæc cancro ulcerato apponuntur, non negligenda diæta, præsertim lactea, quæ plerumque canceri ulcerati progressus non parum retardat.

CAPUT IX.

De Strumis.

Strumæ sunt tumores glandularum frigidi, duri, tactui resistentes, & plerumque mobiles. Afficiunt præsertim glandulas colli, manuum, & pedum; axillares & inguinales; carnosus etiam partibus quandoque non parcent, tandem partes internas æque ac externas afficiunt.

D I F F E R E N T I Æ.

Dividuntur in benignas & malignas; benignæ judicantur, dum tumor rubicundus æqualis est, nec admodum durus, sine dolore & inflammatione; malignæ vero censentur, quæ ad scirri duritiem accedunt, inæquales sunt, & adjunctam habent inflammationem cum dolore pulsante, unde suppuratione expectanda, aut fiet tumoris mutatio in cancerum. Rursus sunt hæreditariæ, vel adventitiæ, prout a parentibus in prolem transmittuntur, aut post natiuitatem accidunt ob errorem commissum.

Hi tumores in principio minimi cuti concolores

res indurescunt, & scirri naturam amulantur; lente accrescunt, molles fiunt, dolor levis & profundus adest, præsertim dum comprimuntur, tumor dein rubore afficitur, & suppuratio fit; quandoque dolor & durities absque rubore accrescunt; tumor intus suppurat, carie ossa subjecta corripuntur priusquam certa suppuratio signa appareant; tumore suppurato & aperto, materia purulenta, viscida, pallida, albicans, aut flava, virescens, sine fetore ejicitur, ulcusque generatur non facile sanandum.

C A U S Æ.

Lympham spissam, particulis salinis fetam, pro strumarum causa fere omnes agnoscunt; interim quoniam lympham spissam glandulosas partes obstruere, ac in tumorem attollere, sine ulla strumarum suspitione constat, ut dum viscera abdominalia glandulæ mesenterii, imo glandulæ externæ post febrem intermittentem, diu perseverantem obstruuntur ac tument; inde inferre licet solam spissitudinem lymphæ ad strumas generandas non sufficere: insuper quædam sunt medicamina, quæ veluti specifica ad strumas debellandas ab omnibus Medicis habentur; ergo strumæ a causa peculiari, quam virus scrofulosum Medici vocant, necessario dependent; idcirco illud determinare impossibile est: à posteriori tamen, seu ab ejus effectibus, naturam ejus acidam esse, adeoque ad lympham spissandam idoneam affirmari potest, quod adhuc ab iis quæ strumas remote pariunt, confirmatum videtur; nam strumas remote pariunt lues venerea confirmata neglecta, aut male sanata; item lac pravum, quo infans alitur, luis strumose in illius infantis corpore semina gignit, ut si nutrix vinum epotet, alimenta acida, crûda voraciter comedat, venerem acrius

ex-

expetat, aut expleat, vel vehementi animi pathemate frequenter corripatur, ut ita, terrore, mœrore, curis, &c. Si vinum puero lac sugenti detur, aut si ab lactatus epotet; item si carne, vel piscibus sale marino conditis vescatur, aut fructibus immaturis, vel alimentis acidis: adultis etiam accidunt strumæ propter animi pathemata diu graviter afficientia, errores in victus regimine commissos; demum lues illa per hæreditatem a parentibus in prolem transmittitur; opinio multorum est per contagium communicari, & ideo in nosocomiis pueros strumosos a sanis separare solent. Strumæ pueros præ adultis aggrediuntur; nec ulli ætati, sexuve parant; mulieres cachecticæ, suppressis catameniis, strumas construunt.

S Y M P T O M A T A.

1. Strumæ incipiunt a tumore minimo cuti concolore & scirri naturam æmulante, quia fiunt a lymphæ spissa, ductus glandularum lymphaticos obstruente; hi in contextu glandularum adeo inflectuntur, ut nisi lymphæ fluida admodum sit, eos libere permeare non possit; ergo a lymphæ hærente fit tumor durus scirri naturam æmulans, nec color cutis mutatur; quia lymphæ in glandulis paulatim collecta, sanguinis circuitum non mutat; inde tumor in principio minimus lente accrescit, & ideo frigidus nuncupatur.

2. Quoniam lymphæ ad glandulam jam obstruam continuo appellit, futurum exinde ut ductuum lymphaticorum obstructions multiplicentur, majorque quantitas lymphæ in glandulis colligatur, unde major lymphaticorum repletio & dilatatio, ac per consequens tumentis glandulæ incrementum citius aut tardius fit, juxta lymphæ spissitudinis gradum, illiusque quantitatem, ex quibus

bus etiam patet ratio cur quandoque una glandula, modo vero plures simul in diversis locis strumosa sint.

3. Qua proportione obstructions lymphaticorum multiplicantur, majorque lymphæ spissæ copia in glandulis obstructis colligitur, ea quoque lymphaticos ductus magis dilatatos vasa sanguinea comprimere oportet, qua compressione sanguinis circuitus in glandula, & cute eam tegente præpeditur: is vero collectus vasa sua extendit, in ea fortius impetit; fiunt ergo rubor, dolor, & calor, quibus inflammatio designatur: quoniam vero non par est ubique obstructio, modo major in profundo tumoris, modo in ejus superficie; unde fit ut glandulæ strumosa quandoque doleant, caleant sine ullo rubore externo, modo vero hæc tria in tumore appareant.

4. Repleta nimis vasa sanguifera a sanguine accedente, & impetente continuo distenta tandem rumpuntur, item a vasis sanguiferis fortius oscillantibus lymphæ in suis ductibus hærens, premitur; portio ejus fluida effervesceat; ergo simul rumpuntur ductus lymphatici, fitque suppuratio.

5. Verum par non est ubique in glandula obstructio, ergo neque eadem est omnium vasorum repletio, atque dilatatio; sed quæ magis replentur & dilatantur vasa, ea quoque citius rumpi oportet; ergo suppuratio modo in profundo tumoris, modo in superficie incipit. In quacumque vero parte incipiat, tumor debet emollescere, quia vasa rupta, suis effusis liquidis depleta, collapsa mollietatem tumoris efficiunt.

6. Si pus in superficie tumoris fiat, ibi quoque mollietis major percipitur, ruptaque cute dein exit; si contra suppuratio fit in profundo tumoris, minor apparet glandulæ mollietis. Interim pus genitum partes vicinas lædit, inde ulcera fistulosa nascun-

scuntur, & si glandula suppurata ossi cuidam adja-
ceat, eroso periosteo, cariem ossi infert: si in ar-
ticulo sedem habeat, pus, cartilagine, ligamenta,
ossa ipsa articulata corrumpit, unde varia mala
oriuntur.

7. Apertio abscessus in glandula strumosa facta,
aut puris erosione, aut cutis extensione, quæ ma-
gis, ac magis tenuior fit, ac tandem rumpitur,
vel ferro, pus exit spissum pallido-albicans, viri-
descens aut flavum, id majori ex parte ex lym-
pha spissa fit, parciore & minima, ex parte san-
guinis purpurea, ergo lymphæ spissæ indolem reti-
net: quoniam vero suppurationem inflammatio
semper antecedit, ergo a calore, qui inflamma-
tionis comes est inseparabilis, lymphæ varios ac-
quirit colores.

8. Febris accedente inflammatione plerumque
incipit, facta suppuratione a particulis purulentis
cum sanguine permixtis. Perseverat, & in lentam
mutatur, unde alia oriuntur symptomata. Attamen
si una tantum glandula sit affecta, si inflammatio
gravis non sit, suppuratio sine febre accidit: ac
si plures simul glandulæ in suppurationem abeant,
aut si una tantum suppurans mole maxima sit,
gravi corripiatur inflammatione, vel in parte ad-
modum sensibili sita sit, ut in manu, in pede,
febris suppurationem comitatur: rursus etiam si
una fuerit suppurans, si æger cachecticus aut ma-
cilentus sit, glandula absque febre non suppurat,
quæ rupto abscessu, in lentam cito mutatur.

9. Dum strumæ in partibus internis fiunt, plura
eis adjunguntur symptomata, ab indole & usu par-
tis affectæ repetenda; hæ strumæ internæ nunquam
in suppuratum abeunt sine febre. Rursus quoniam
pus in tumore strumoso genitum nulla via ejici
potest, partes vicinas corrumpit, idcirco febris len-
ta, quam tabes & mors excipiunt: imo tamen

via quædam puri pateat, qua foras duci possit, nihilominus tamen ob puris moram & stagnationem, febris lenta, tabes, & mors plerumque strumas internas sequuntur.

D I A G N O S I S.

Quoties glandulæ colli, manuum aut pedum tumore duro, inæquali, doloris experte, in initio pauiatim crescente corripuntur, toties strumas adesse indicatur: hæ simplices seu benignæ sunt; malignæ vero si celerius accrescant, rubeant, caleant, doleant; tandem si tumores rubri, calidi sint, & emollescant, jam suppuratio incipit, aperti tumores pus evomentes in ulcera mutantur, quæ difficile ad cicatricem perducuntur.

Strumæ partes externas afficientes, facile tactu & visu noscuntur; quæ in partibus internis fiunt, difficillime. Strumarum internarum non levis est suspicio, si æger absque ullo affectu præcedente, febre lenta correptus, tumores strumosos ab infantia passus fuerit, aut a parentibus strumosis natus acceperit, vel lac nutricis suxerit lue scrofulosa suspectæ. Signa causarum ab ægri & astantium relato petenda sunt, quibus Medicus sciet an strumæ hæreditariæ, contagiosæ, vel acquisitæ sint; a lue venerea, vel scorbutica ortum habeant.

P R O G N O S I S.

Strumæ sunt affectus chronicus, qui remediis non facile cedit, sed potius ætatis mutatione sanabilis. ex quo sequitur strumas in adultis erumpentes fere nunquam sanari; dum vero in infantibus fiunt, major affulget salutis spes. Interim ut clarior prognosis afferatur, strumarum prognosis petenda est
1. ▲ tumoris indole & numero. 2. ▲ symptomatum

tum vehementia. 3. Ab earum sede. Si unicus erumpat tumor scrofulosus, isque benignus sit, major affulget salutis spes, nisi ab hæreditaria lue nascatur; nam tunc aut resolvitur, aut progressus nullos facit; & si progressus ejus metuatur, ferro secari potest; si plures e contra simul erumpant, uti major labes humorum indicatur, ita minor est & fere nulla salutis spes. Strumæ exulceratæ majus habent periculum quam non ulceratæ. Pus febrem lentam & tabem parit: quo plures simul tumores suppurant, eo quoque majus periculum. Rursus quo strumæ magis dolent, eo graviores judicandæ; nam præterquam quod plura mala a dolore oriri possunt, strumæ summe dolentes cancrôsæ quandoque fiunt: Demum sedes strumarum consideranda. Dum strumæ prope tendines, articulos, aut majora vasa collocantur, graviora mala afferunt, ut tendinum ulcera, caries ossium, graves hæmorrhagias, quibus Medicina vix mederi potest; ex quibus infelix eventus expectandus est. Strumæ in partibus internis nunquam sanantur, externis facilius suppuratæ semper lethales, quia via nulla puri patet qua foras ducatur, idcirco pus partes vicinas cito corrumpit, febris lenta, macies corporis, virium & appetitus prostratio, sanguinis massam lue strumosa maxime inquinatam demonstrant.

C U R A T I O.

Dum unicus tumor strumofus, isque benignus in infante erumpit, nullum remedium ei imponendum est, ut suppuratio vitetur; sed præscripta diæta convenienti, exulatis omnibus piperatis, salitis, crudis, acidis cibis, modice & convenienter cibetur, nec non identidem præscripta potione purgante blanda, ad cruditates primarum viarum eliminandas; sæpe tutius est tumoris resolutionem naturæ viribus com-

mit.

mittere, quæ pubeitate accedentē ut plurimum fit, quam topica resolventia apponere, ut emplastrum de Vigo, & mucilaginem ad partes æquales admixtæ, vel emplastrum de cicuta, de sulphure, de saponē, aut diabotanum. hæc plerumque suppurationem citius quam resolutionem promovent, Idcirco vitanda: si quæ sint tunc medicamina adhibenda, interna externis anteponenda sunt, quibus lymphæ leviter incidatur, diluatur, & edulcetur. Ad obtinendum conducunt juscula cancrorum fluviatilium, celebrata ante & post purgationem; dein lac asininum aut caprillum per duos menses hauriendum, quæ Vere & Autumnō quotannis fieri possunt; ad ea medicamina opportune præscribenda, ratio ætatis habeatur, ut dosi convenienti exhibeantur.

Si vero unus aut plures simul adsint tumores maligni suppurantes, tunc iisdem præscriptis remediis internis mundificantia & detergentia tumori suppuranti apponenda sunt. observandum prius an pus in parte suppurante hæreat, nec exire facile possit; si res ita se habeat, cutis & caro incidendæ sunt, donec libera puri via pateat, secus enim nunquam incidere oportet, quia tumor incisionibus sæpe exasperatur, tunc adhibere convenit unguentum basilicum, vel digestivum ex terebinthina lota, oleo hyperici, & duobus ovi vitellis paratum cui myrrha & aloes pulveratæ adduntur. Quandoque unguentum viride, vel mundificativum de apio profunt, præsertim si caro fungosa in ulcere gignatur, imo ad lapidem causticum confugere necesse est, si caro fungosa creverit, vel ulceris labia callo indurentur. Quoties vero ulcus deligabitur, lotio ulceris fiet cum decocto vulnerario, vel aquis bellilucanis; quin imo si ulcus profundum sit, si tendo quidam lædatur, vel ossa carie fuerint affecta, optimum est partem in aquis bellilucanis calidis per horæ quadrantem detinere, dein ulcus de-

deligare. Quandoque contigit ut ossa carie affecta sanata fuerint, frustulaque ossis carie affecti integre separata: id adhuc melius præstant aquæ Baregieneses, quæ ulceribus tendinum, ossiumque cariei præstantius medentur, adeo ut non pauci pueri his aquis sanati fuerint.

Si hæc quoque nihil profint, diæta imperanda est conveniens, deligatio ulceris, ut supra, facienda; & si caro ita intumescat, ut puris exitum impediatur, tunc ut via patula servetur, intromittenda est spongia præparata, quæ serositatibus inflata labia ulceris dilatat, viamque puri præbet liberior, hæc incisioni semper antepõnenda, quia mitior est. Expectandum sic donec infans ad pubertatis tempus perveniat; hac enim ætate mutationes in corpore fiunt, roburque fibris additur, crescunt vires vasorum, quibus lymphæ spissa debitam fluxilitatem adipiscitur, ut sæpius experientia confirmatur.

Si tumor suppurans ætatis mutatione non sanetur, ejus non expectanda curatio, at potius febris lenta, tabes & mors, quæ strumis malignis ante pubertatis tempus nonnunquam accidunt. Ast si tumor strumofus canceri naturam acquirat, irrita est omnium medicaminum vis; item si strumæ partes internas occupent, raro sanantur; sæpius vero ægros interimunt, accedente suppuratione.

Quoniam tumores strumofosi a gummositatibus, aliisque tumoribus venereis parum differre videntur: præterea cum strumæ lvi venereæ neglectæ, vel male curatæ plerumque succedant, ex eo nonnulli opinati sunt mercurium, uti luem veneream, ita & strumofam extirpare posse: idcirco præparaciones mercurii intus sumendas commendant; imo quidam, adhibitis frictionibus cum unguento mercurii, uti ad luem veneream curandam fieri solet, strumas radicitus sanari posse autumant. Verum
even-

eventus tantam spem sefellit; etenim nec præparaciones mercurii, aliave medicamenta antivenerea intus assumpta, neque frictions cum unguento mercurii, prudenter & methodice adhibitæ, diram hanc luesm ullo modo domarunt, ita testante experientia pluries repetita: verum est ulcera strumosa mitigata videri, tumores vero emolliiri, imo quoad tenus minui, ut primum adhibetur mercurius: ast dein & ulcera & tumores exacerbantur; suppuration major & gravior fit; tandem citius perit infans adhibita hydrargirofi. Ex eo fit ut saniores Medici frictions ad strumas sanandas non adhibeant, aut si, parentibus ægrorum efflagitantibus, remedium concedant, nec salutem promittunt, imo neque morbi mitigationem.

C A P U T X.

De Atheromate, Steatomate, & Meliceride.

HOs tres tumores eodem capite amplectimur, quia parum inter se discrepant, eodem modo fiunt & curantur.

Est autem Atheroma tumor indolens cuti concolor, digitis non facile cedens, ab humore pulti simili, proprio folliculo incluso ortus.

Steatoma tumor est cuti concolor, in principio exiguus, augmentum sensim sumens, digitis non facile cedens, iis remotis ad priorem magnitudinem facile rediens, a materie sebo simili proprio folliculo comprehensa ortum habens.

Meliceris est tumor indolens, cuti concolor, rotundus, digitorum pressioni cedens, iis remotis ad pristinam molem celeriter rediens, ab humore mellis colorem & consistentiam æmulante, proprio fol-

folliculo incluso genitus: Meliceris magis quam Atheroma extenditur.

C A U S Æ.

Hi tres tumores tunicati dicuntur, quia folliculum habent, humorem, a quo tumor efficitur, continentem. Rursus a lymphâ per varios spissitudinis gradus transeunte generantur, adeoque aut glandulas lymphaticas, aut partes pluribus venis lymphaticis instructas adoriuntur; verum plura sunt, quæ lympham spissescere valent, & quæ superius fusa exposita sunt, ea repetere inutile profusum est, quapropter id solum quod in his tumoribus proprium & singulare est, exponemus, nempe modum, quo folliculus generatur, inquiremus. Eum a proprio humore contento generari aliqui contendunt; cujus partes crassiores & quiete unitæ folliculum efformant, eodem modo ac vidimus in superficie pultis refrigerentis, olei, vini, aceti, pluriumque liquorum in vasis contentorum, pellem horum tumorum folliculo fere similem generari; verum folliculus ab illa pelle maxime differt, ex eo quod organizatus sit, immersus etiam diu in aqua, spiritu vini, aliisque liquoribus non solvatur, quod extensione etiam forti non rumpatur, quæ pelli laudatæ non conveniunt, quæ nec organizata videntur, nec pressioni resistit, sed levi attractione in frustula minima rumpitur. Quoniam vero folliculus in glandulis lymphaticis sit, continetque lympham spissam, sequitur a vasis lymphaticis admodum dilatatis hunc generari: vasa lymphatica nodis quamplurimis, seu vesiculis conflata, Anatomia docet; ea vero utpote multum distractilia impense dilatari posse, modo vis dilatans sensim in eorum tunicas agat, experientia demonstrat; ideo lymphâ spissâ in ductu lymphatico-

hæ

hærens ejus vesiculas dilatabit, & in tumorem attollet, quæ ductus lymphaticos, cæteraque vasa vicina pressione paulatim obliterabunt, sicque uberior fiet lymphæ effluxus ad vas dilatatum, quod idcirco majus incrementum suscipiet, inde cætera vasa magis ac magis pressa obliterantur, vasque lymphaticum magis tumidum, non solum interiora glandulæ occupat, verum etiam ejus membranas communes extendit & dilatat, imo a vi dilatante minima quidem, sed continuo agente cutis ipsa, cui glandula subjacet, extrorsum pellitur, & tumor major, aut minor generatur, juxta quantitatem lymphæ collectæ, & resistentiæ gradum; tum membranarum glandulæ, cum ipsius cutis: interim vascula tunicas ductus lymphatici ampliati componentia, extensa suis liquidis non orbata flexibilia crescunt, majorem liquidi copiam admittunt, quia parte lymphæ tenuiori replentur; ergo tunicæ vasculi lymphatici præter naturam ampliati crassiores evadunt; ergo folliculus ex his tunicis conflatus sat validus efficitur ut tantam humoris copiam sine ruptione concludat. Hæc confirmant varices, aneurismata, hydatides præsertim insignis mollis, quæ nonnunquam in partibus internis fiunt, imo & magnitudo illa stupenda, quam partes etiam exiguæ in nonnullis morbis acquirunt, quæ profecto satis demonstrant quantum vasa dilatari possunt, modo vis dilatans sensim agat. Rursus glandula quævis sensibilis plurimis aliis glandulis insensibilibus conflatur, quarum vesiculæ pari modo tumere possunt, harum vesiculæ tumentes mutuo se comprimunt; ea pressione harum tunicæ tenuiores fiunt, paulatim rumpuntur, ruptæ invicem adhærens, adhærentes unicam tunicam componunt, sicque amplum fit spatium, in quo humor lymphaticus colligitur. Is vero per ductus suos accedens, in id spatium continuo effunditur, quæ idcirco majus

accipit incrementum, sic folliculum utroque modo generari posse concipitur.

S Y M P T O M A T A .

1. Atheroma tumor est indolens, cuti concolor, quia a lymphâ spiffa paulatim collecta efficitur; quapropter sanguinis circuitus in vasis sanguiferis cutis tumorem tegentis nullo modo intercipitur; ergo remanet color cutis naturalis.

2. Digitis non facile cedit, quia lymphâ spiffa nec facile comprimi potest, seu ad minorem molem redigi, nec e folliculo effluere, id satis evincit ejus consistentia, quæ pulci similis est.

3. Cessante pressione, non cito iterum extuberrat; quia uti materia pressione non facile densatur, seu ad minorem molem redigitur, ita a pressione libera, nec cito, nec facile expanditur; id adhuc arguit folliculum mollem parum elasticum esse, quod profecto demonstrat consistentia humoris pulci similis, neque eam consistentiam lymphâ adipisci potest, quin partes ejus gelatinosæ concretæ ergo & serosæ extricatae fuerint. Concretiones fieri in atheromate evincitur ex corpusculis duris & lapideis, quæ in atheromate sæpius inveniuntur.

1. Steatoma tumor est cuti concolor, eadem ratione ac atheroma, in principio exiguus, augmentum sensim sumens, quia lympham in folliculo continet, quæ idcirco lente admodum colligitur; ergo tumor in principio exiguus sensim augmentum sumit.

2. Is tumor digitis comprimentibus non facile cedit, quo enim canales humore viscidiori replentur, eo pressui magis resistunt; sic vasa adiposa concreta pinguedine repleta rigescunt & dura evadunt.

3. Remotis digitis, tumor ad priorem magnitudinem facile redit, quia folliculus materia sebo

simili repletus, tonum & elaterem servat, quo fit ut cessante pressione ad priorem magnitudinem facile redeat.

1. Meliceris tumor est indolens, cuti concolor, rotundus, quia materia in folliculo contenta ea fluidior est, quæ atheroma & steatoma parit; ergo æquabilis diffusa, vi quoque æquabili in folliculum impetit & cum ubique æquabiliter extendit, ergo folliculus figuram rotundam obtinet.

2. Materia meliceridis fluidior est, quam atheromatis, & steatomatis; ergo pressioni facilius cedit.

3. Cessante pressione ad pristinam molem tumor celeriter redit, quia materia fluidior pressione coacta promptius, validiusque, ea ablata resistit; ergo folliculum ad pristinam molem celeriter restituit.

Ex his liquet cur raro & fere nunquam hi tumores inflammantur, nisi causa quædam externa accedat, quæ inflammationem asserre possit; cur etiam febris horum comes raro sit, adeoque cur, salva œconomiz animalis integritate, diu perseverent: si quæ iis accedant symptomata, fiunt aut ratione situs tumoris, ut dum articulos occupat, vel propter morborum complicationem.

D I A G N O S I S.

Tres hi tumores suis signis essentialibus noscuntur; quilibet habet signum peculiare quo ab aliis distingui possit. Atheroma pressioni non facile cedit, semel pressum non facile restituitur. Steatoma in principio tumor est exiguus, sensim crescens, non facile cedens pressioni, facile vero se restituens. Meliceris tumor est rotundus, aliis magis extensus, pressioni cedens, ea cessante, celeriter ad pristinam molem rediens.

Aperti vero hi tumores facile ab invicem distinguuntur colore & consistentia materiz contentæ.

te. Hi tumores quandoque strumosi sunt, aliquando non strumosi; noscuntur dum plures simul in diversis locis erumpunt, dum infantibus accidunt a parentibus strumosis natis; aut si adultos adorianur, qui glandulas strumosas in collo infantes habuerint: complicari vero cum lue venerea ex signis hujus luis propriis noscitur.

P R O G N O S I S.

Horum tumorum prognosis nunquam periculosa, nisi plures simul erumpant, aut suppurati in ulcus fistulosum, aut malignum mutantur.

Plures simul erumpentes pessimam massæ sanguinis crasim significant; unde partium externarum obstructio, suppuratio, aut hydrops accidit; dum in suppuratum abeunt, pus intus morans sinus efficit, partesque vicinas lædit, ut tendines, periosteum, & ossa; aut propter pessimam puris indolem, malignum ulcus efficitur. Cæterum hi tres tumores nunquam radicitus curari possunt, nisi folliculo avulso: ergo operatione, vel suppuratione folliculum separante sanantur.

C U R A T I O.

Indicatio curatoria atheromati, steatomati, & meliceridi communis est, ut materia quam folliculus continet, discutiatur, aut medicamentis totum cum sua tunica exedatur, vel suppuretur, aut sectione auferatur. Triplici hac ratione curatur meliceris, utpote humorem continens liquidiorum; quapropter præscripta dicta convenienti, præmissis remediis internis, lymphæ visciditatem & acrimoniam, si quæ sit, corrigentibus, ut supra expositum fuit, dum de strumis, topica resolventia tumori apponenda sunt, ut emplastrum de cicuta,

T. II.

H

de

de Vigo, de sapone, aut diabatanum, addito iis hydrargyro, utpote quod fit resolvens potentissimum, aut sequens ceratum.

✠. *Sal. gemm. lithargyr. ana unc. iv. cere novæ, terebinthin. ana unc. ij. galban. & gumm. ammon. ana unc. i. & sem. pulver. semin. sinap. unc. ij. euphorb. unc. j. ol. veter. lib. j. acet, acerrim. q. s. misc. f. s. a. ceratum.*

Si his tumor non resolvatur, aut suppuratione promovenda, aut incisio adhibenda.

Atheroma resolutione nunquam sanatur, quia materia atheromatosis spissior est, quam possit resolvi; ergo suppuratione sanandum, aut causticis exedendum; ut autem suppuratione promoveatur, unus aut alter lapis causticus tumori imponendus. Si eschara excisa folliculus sit integer, iterum lapis apponendus, donec folliculo eroso, materia conclusa exeat; dein ulcus unguentis replendum, ut suppurativo, vel digestivo, desuper imponendo cataplasma maturans, ut suppuratione promoveatur. Si pus folliculum separare nequeat, cum causticis rodere oportet, ulcus apertum servando, donec folliculus totus eductus, aut causticis & suppuratione consumptus fuerit; ejusdem portio etiam minor relicta novum tumorem generare potest.

Steatoma nec resolvitur, nec facile suppurat, quia materia in folliculo contenta spissa nimis est, causticis tamen erodi potest, sed hæc sanandi ratio non leve affert periculum; sæpe enim fit ut materia steatomatis causticis acrioribus exaltata, & aspera facta, steatoma in carcinoma abeat, aut ulcus fiat cancrosum: ex eo fit ut saniores hodierni Practici caustica rejiciant, & sectionem adhibeant, quæ sane ratio omnium tutissima est. Sectio

Scio hæc methodo instituenda est: patiente convenienter collocato, cutis incidenda est simpliciter, vel cruciatim, si tumor molem insignem habeat, eaque postea circumquaque aut scalpelli manubrio, aut digito indice separanda, donec integer folliculus appareat, qui tum circa pedunculum resecandus est, simul cum vasis tumori humores spissos præbentibus, ne, minima relicta folliculi portione, tumor regeneretur. Notat *Joannes Vanborne* prius arcte vasculum tumorem nutriens esse ligandum, antequam resecetur. Hoc peracto, & extracto folliculo, vulneris labia sunt conjungenda, & unguenta convenientia apponenda, donec cicatrix facta fuerit.

Nota 1. hanc sectionem non facilem, & aliquando summo periculo plenam esse, ut dum tumor palpebras, oculum adoritur, aut collocatur prope magnam arteriam, aut venam, vel adhærescit asperæ arteriæ, vel œsophago, tunc folliculus prudenter & dextre est secandus, ne partes vicinæ lædantur. Afferit *Petrus de Marchettis* se meliceridem majoris oculi anguli ad corneam usque protensam, illæso oculo, cum folliculo extirpasse.

Nota 2. hos tumores ad tantam aliquando pervenire magnitudinem, ut sectio summum afferat periculum; tunc vasa ad tumorem afferentia, imo & cætera vicinia ab humoribus sunt adeo dilatata, ut sectionem tumoris hæmorrhagia gravis sequatur, astringentibus, neque ligatura, quæ tunc raro adhiberi potest, neque igne cohibenda, quo fit ut Chirurghi exercitatissimi horum tumorum sectionem aggredi non audeant.

Rara est observatio a *Petro de Marchettis* relata, qui meliceridem secuit, in cujus dissecto folliculo, alius ejusdem generis tumor, sed minor delituit, sua & ipse membranula conclusus.

Demum hi tumores incipientes, dum exigui adhuc sunt, & propenduli filo arte ligantur, qualibet die magis constricto, ac paulatim decidunt, deciso tumore, si quid de radice relictum sit, absumatur admotis catharteticis.

C A P U T XI.

De Lupia.

Lupia tumor est mollis, indolens, rotundus, cuti concolor, a lymphâ spissâ in folliculo contenta oriundus: is tumor a meliceride parum differt; omnes indiscriminatim partes externas afficit, sæpe circa articulos majores, ut genu, cubitum emergit.

D I F F E R E N T I Æ.

Lupiarum species variæ occurrunt, sunt nimirum maximæ, mediocres, parvæ, nonnullæ basi lata sunt, quædam angusta, aliæ mediocri: omnes tamen humorem habent in membrana conclusum.

C A U S Æ.

Folliculus materiam lupiæ continens, eodem modo generatur, ac atheromatis, ut supra expositum est: in eo tamen differt ab atheromate, quod lupia in molem quasi immensam aliquando crescat, cum lupiæ libras plures ponderantes reperiæ fuerint; tunc non ab unica glandula lupia fit, sed a pluribus simul congestis: id pedunculi lupiæ adhærentes evincunt, qui ejusdem radices dicuntur, quique nihil aliud sunt quam ductus lym-

lymphatici humorem ad affectas glandulas devenientes, prætermo- dum dilatati, & in partibus vicinis implantati.

D I A G N O S I S.

Ex signis jam allatis lupia facile noscitur, ejusdem differentiz ex sola expositione patent.

P R O G N O S I S.

Lupia uti functiones plerumque non lædit, ita nullum affert periculum, nisi aut mole maxima fit, vel in suppuratum abeat; tum præcipue circa articulos emergit, quia pus, tendines, ligamenta, cartilagine, ossa ipsa afficit. Rursus si tumor in carcinoma mutetur, maximum imminet periculum. Lupiam suppurare noscitur: si calere & dolere incipiat, & quo magis illa intenduntur, eo propior est suppuratio, aut jam facta; si dolor lancinans, urens sit, & assiduus, jam carcinoma est; cum lupia per se indolens sit, adeoque eadem remanens per longam annorum seriem sine periculo perseverare potest.

C U R A T I O.

Lupia incipiens parva sæpe resolvitur, comprimendo digitis saliva madefactis identidem fricando: profunt etiam quandoque emplastra resolventia, quæ superius recensita fuere. Sequens cataplasma prodesse experientia aliquoties docuit.

℞. *Fol. acetos. charta madida involuta, & sub cineribus coct. horum pulpam cum cineribus per cribrum trajectam misce in formam cataplasmat. calide applicandi,*

H 3

Si

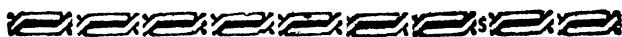
Si lupia major fuerit, nec ullum suppurationis aut canceri periculum immineat, nihil moliri oportet, præsertim si æger aut senex, aut natura debilis sit; aut si æger in ætate juvenili & probè constitutus sit, lupiaque circa articulos collocata motum illorum lædat, vel prope oculos visioni obstet, videndum an basis angusta sit, tunc præmissis venæ sectione etiam iterata, & purgatione, nec non diæta convenienti præscripta, basis tumoris filo arte liganda, quod singulis diebus constringetur, donec vasis compressione oblitteratis, tumor non amplius nutriatur & decidat. Postea unguenta apponenda sunt, ut pus moveatur, quo partes duræ, callosæ superstites destruantur, quæ, si puri resistent, causticis prudenter consumendæ sunt, ac tandem cicatrix inducenda. Lupiam suppuratione sanari non semel observatum est; etenim facta lupiæ violenta casu fortuito contusione, mota fuit suppuratio, quæ lupiam sanavit.

Si vero basis lupiæ latior sit, quam ut possit ligari, sectione tuto auferri potest; non est prudentis Medici caustica lupiæ apponere; nam præterquam quod longior est hæc curandi methodus, nec sæpe folliculus integer absimitur, adest semper periculum, ne materia causticorum vi, indolem malam acquirat, & lupia in cancrum convertatur.

Dum lupia maximæ molis, nec resolvi, nec causticis absumi potest, sectio quoque est dubii eventus, idcirco prudentis Medici est intactam relinquere hanc lupiam, ne sectione facta, æger illico aut brevi pereat, & remedium diffametur, quod pluribus salus fuit; vasa enim omnia, etiam sanguifera, tam ad folliculum pertinentia, quam ad partes vicinas, adeo sunt ampliata, ut sectio hæmorrhagiam lethalem pariat, nulla arte cohibendam, quia vasa secta intus retracta ligaturam non
pa-

admittunt, & maxime ampliata astringentibus, compressione, aut igne constringi minime possunt; tunc ergo melius est lupiam intactam relinquere, quam remedium adeo periculosum adhibere: hoc tantum agendum est, ut fasciæ ope lupia suspendatur, ad ponderis molestiam, & ea, quæ ex eo sequi possunt, mala præcavenda.

CAPUT XII.

De Ganglio.

Ganglion est tumor cuti concolor, durus, retinens, doloris expertus, sed vehementer pressus obtusum quemdam doloris sensum exhibens, partes tendinosas articulorum sæpius afficiens.

DIFFERENTIÆ.

Hic tumor nucis minoris magnitudinem æquat, aliquando ovi gallinæ, mobilis ad latera, non antroorsum, nec retrorsum.

CAUSÆ.

Hic tumor a lymphâ infarciante fibras tendinum, & in tumorem attollente efficitur; raro tamen oritur a lymphâ viscida, sua spissitudine in fibris tendineis hærente, sed potius a debilitato tono earundem fibrarum, causâ quadam externa, ut ictu, contusione, violenta tendinis extensione, aut distorsione, quibus fibrarum tendinearum elater frangitur, fracto herum elatere lymphâ appellens hæreere cogitur, fibrasque debiles dilatat, & in tumorem attollit.

SYMPTOMATA.

1. Is tumor sine dolore fit, quamvis in parte admodum sensibili generetur, quia lymphæ sensim collectæ fibras tendinis sensim in tumorem attrahit, & membrana tendinem investiens sensim extenditur & dilatatur.

2. Pressus tamen exhibet aliquem doloris sensum, quia fibræ tendinæ, tendinisque vagina subito & vehementer pressione distrahuntur, aut periosteum subjacens, presso ganglio, premitur; ergo pressio dolorem inferre debet.

3. Ganglion tendinis affecti officium impedit, quia dum musculus contrahitur, fibræ tendinis affecti valide distractæ, aut dolent, aut musculi actionem difficilem reddunt, præsertim si ganglion notabilis magnitudinis sit.

DIAGNOSIS.

Ganglion facile noscitur; ab atheromate, steatomate, & tumoribus strumosis duritie, situ & causa distinguitur.

PROGNOSIS.

Nullum periculum affert, nisi maximum fuerit; tunc officium tendinis affecti sensibiliter lædit.

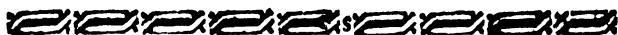
CURATIO.

Ganglion incipiens & exiguum resolventibus sæpe sanatur, uti emplastro de mucilagine, & de Vigo, cum mercurio ad æquales partes admixtis, vel emplastro de cicuta, aliisque similibus ganglio apponendis. Verum his hydrargyrus anteponeendus, cujus partes tenues admodum mobiles ad ganglion

gationem usque perveniunt; suo vero pondere & mobilitate lympham viscidam dividunt, ad progrediendum urgent, tonumque fibrarum debilitatum restituunt. Sequens hydrargyrum applicandi modus cæteris præstat. Accipitur lamina plumbea excavata, ut melius ganglio aptetur, ejus superficies excavata hydrargyro illinitur; lamina dein apposta in situ retinetur filis laminæ angulis annexis, & circa manum ligatis, ut lamina ganglion comprimatur; per plures dies & menses aliquando gerenda est lamina, eam singulis diebus filis arctando, ut comprimatur, & bis in hebdomada hydrargyro illinienda.

Observatio apud *Mangetum* legitur de Pharmacopola Nemaufensi ganglion in carpo a pluribus annis gerente, qui plurima remedia, hydrargyrum ipsum pluries frustra adhibuerat; tandem morsu viperæ in pollice sinistræ manus affectus, cardiaca potentissima, imprimis sal volatile viperarum copia magna sumpsit, imo viperam unam aut alteram super craticula tostam voravit, inciso sæpius vulnerato pollice, a terribili periculo perfunctus est, ganglio penitus evanescente.

At si hæc proficua non fuerint, nonnulli Auctores suadent ganglion sectione auferre, quæ sane operatio absque periculo absolvi nequit, ob indolem partis affectæ, cum experientia doceat puncturæ tendinis adeo horrenda symptomata succedere. Rursus ulcera tendinum curatu difficillima sunt, sæpeque Chirurghi, etiam peritissimi, solertiam eludunt; ergo sectio graviora mala inferre potest, adeoque non temere adhibenda, ex quo sequitur caustica esse rejicienda. Tunc ganglion sibi relinquendum, quia ægri vitam ganglion non contrahit.

C A P U T XIII.

De Aneurismate

Aneurisma tumor est pulsans, digitis facile cedens, ac iterum illico sese restituens, seu extendens, a præternaturali arteriæ dilatatione, vel ejusdem ruptione oriundus.

D I F F E R E N T I Æ.

Aneurisma duplex est, verum & spurium; verum dicitur dum a præternaturali arteriæ dilatatione fit: spurium, quando rupta arteria sanguis in interstitia vicina effunditur. Rursus magnum est, vel parvum; recens, vel inveteratum: demum in omnibus arteriis, tam internis quam externis, majoribus ac minoribus fit.

C A U S Æ.

Aneurisma verum a sanguine tunicas arteriæ prætermo- dum dilatante fieri evidens est: duo autem requiruntur ut hæc dilatatio fiat. 1. Ut tunicæ arteriæ sanguini impetenti minus resistent. 2. Ut sanguis majori nixu quam in statu naturali in has tunicas rebliat: utraque causa aneurisma parit.

1. Debilitatur tunicarum resistentia, si harum una rumpatur, cæteræ etiam integræ sanguinis impetui resistere non valent. Rumpitur exterior tunica a cultro, aut quovis alio corpore acuminato ad arteriam pertingente, eamque in superficie secante: sic in phlebotomia, & incisionibus variis arteriæ nonnunquam leviter fauciantur; ita dum suppuratio prope arterias fit, accidit quandoque ut tunica

ex-

exterior a pure rodatur; concipitur quoque a sero arteriæ tunicas penetrante & emolliente aneurisma fieri posse, quia pars laxata nisi sanguinis minus resistens facile dilatatur: verum aneurisma a tali causa raro producitur.

2. Manente naturali arteriæ resistantia, fiet tamen præternaturalis illius dilatatio, si vis qua sanguis impetit in arteriam augeatur; vis vero illa augetur, vel quia sanguis impellitur validius in arteriam, aut quia in arteriam immixtus, eadem proportione non potest ex ea expelli, propter obices in tractu arteriæ factos. Sanguis validius in arteriam pellitur, si musculis inæqualiter contractis, arteriæ quædam comprimantur, aliæ vero liberæ sint, ut quandoque accidit in motibus convulsivis, in conatibus validis, qui plurimum musculorum valida & constanti contractione fiunt; sanguis etenim in arterias liberas valide & magna copia pulsus, vi magna in tunicas arteriarum impingit: quoniam vero arteriæ non recto, sed flexuoso tramite per partes incedunt; inde sanguis in arteriarum inflexionibus & angulis difficiliter progreditur, & ibi vires majores in tunicas arteriarum exerit; ergo ibi arteriæ magis dilatandæ; idcirco conatus maximi, saltus, nimii ponderis gestatio, motus convulsivi sæpe & vehementer recurrentes, aneurisma arteriarum, potissimum internarum producunt. Rursus arteria in suo tractu ligata, vel compressa, sicque ejus cavitate imminuta, sanguis in eam immixtus, pari proportione ex ea propter obices exire nequit; adeoque in ea cumulabitur. Verum nifus sanguinis in tunicas arteriarum est in ratione composita ejusdem quantitatis, & motus: crescit vero ejus quantitas, qua proportione cavitas arteriæ minuitur; motus autem ad latera, ea proportione augetur, qua progressivus impeditur, cum motus sanguinis juxta axim arteriæ impeditus ad

ad latera reflectatur; ergo sanguis tum copia majori, cum validiori impetu in tunicas arteriarum agens, eas præter modum dilatabit, si ligatura; compressione, imo obstructione, motus sanguinis progressivus impediatur; quamvis vero sanguis in tota arteria colligatur, in una tantum dilatatur, parte, vel quia arteria in parte una debilior erat quam in cæteris, aut quia prope obicem major fit sanguinis in tunicas arteriæ impetus; inde liquet cur aneurisma majus aut minus fit, cur sæpius minores arterias quam majores afficiat; demum cur aliquando majores trunci, uti aorta, aneurismate corripiantur.

Aneurisma spurium fit ab iis quæ arterias aperire, & sanguinis arteriosi effusionem parere possunt; uti vulnera arteriis inflicta, validus nimis sanguinis in arterias impetus: aneurisma verum, quod tunicas arteriæ nimis dilatando ad rupturam disponit.

S Y M P T O M A T A.

1. Tumet arteria aneurismate correpta, quia sanguis partem tubi arteriosi affectam extrorsum pellit, dilatatur, saccum veluti ex ea efformat, in quo cumulat.

2. Pulsus in tumore percipitur, quia sanguis in arteriam immixtus, aneurisma ingreditur, & dilatatur; quia vero arteria dilatata contrahitur, constringitur quoque portio in aneurisma dilatata, & quantum potest sanguinem acceptum exprimit, iterum a sanguine appellente dilatanda; ideo pulsus in aneurismate percipitur, si magna arteria afficiatur, ut cruralis; tantus est pulsus, ut pondus magnum impositum, pulsante aneurismate, sensibilibiter elevari percipiatur.

3. Aneurisma digitis facile cedit, quia sanguis in

in tumore contentus, pressione in tubum arteria-
sum facile expellitur, ac cessante pressione facile
redit. Hæc quidem in aneurismate recenti & par-
vo fiunt, ita ut pressione veluti penitus evanescat.
Aneurisma vero magnum & inveteratum vix pres-
sione minuitur, quia sanguis magna copia colle-
ctus, & diu remorans in grumos abit, vel tegu-
menta aneurisma obtegentia, pressione, ac itera-
tis tumoris ictibus densata & indurata, tumoris
pressionem non facile sinunt.

4. Plura aneurismati symptomata adjunguntur,
quæ a magnitudine & situ tumoris producuntur.
Sic aneurisma arteriarum pulmonarium, tussim,
oppressionem & sputum cruentum quandoque pa-
rit; carotidicarum in cerebro, epilepsiam, vel
quemdam affectum soporosum; brachii, motum
illius partis lædit.

Aneurisma spurium graviora habet adjuncta
symptomata, quia fit a sanguine extra tubum ar-
teriæ effusum; convenit tamen cum vero, quia
tumor est pulsans a sanguine productus.

1. Etenim pulsus percipitur in aneurismate spu-
rio, quod alii negant, tametsi experientia evidens
fit, quia dum sanguis in arteriam ruptam vi cor-
dis immittitur, motu laterali in omnia puncta ejus
superficiæ concavæ nisus edit, adeoque in partem
arteriæ ruptam; ergo premit sanguinem ibi effu-
sum, qui in partes vicinas eadem vi impetens,
eas pellit extrorsum; ergo membranz, muscoli,
tegumenta, effusum sanguinem continentia extror-
sum pelluntur, dum arteria dilatatur; pulsat ergo
aneurisma spurium.

2. Effusus sanguis non comprimitur, nec in gru-
mos abit, si aneurisma spurium exiguum fit; se-
cus vero, si magnum: dum aneurisma spurium
minus est, sanguis, utpote vicinus rupturæ arte-
riæ, cum sanguine arterioso convasato communi-
cat.

cat; propterea ab ipso continuo movetur, & agitur; imo portio sanguinis effusi tubum arteriæ iterum per rupturam ingredi potest, accedente pressione externa validiori; ergo præcaveretur hujus sanguinis concretio, atque putredo; si aneurisma spurium maximum sit, majori sanguinis effusi pars longe a ruptura arteriæ continetur, ubi in interstitia partium effunditur; ergo is cum sanguine arterioso vix communicat, adeoque mora, quiete, calore partium vicinarum coit, putrescit, seu corrumpitur, quod ab aliquot annis in cadavere hominis observavi, aneurisma spurium in dorso inter scapulas generis, a rupto aortæ descendens trunco productum; maximam cruoris copiam continens, qui fluidus erat prope foramen aortæ, in grumos coactus in majori distantia, tandem putrescens in parte ab illo foramine magis remota.

3. Quia aneurisma spurium a sanguine effuso fit, sanguis vero longe a rupta arteria effundi potest, inde fit ut aneurismati spurio inflammatio cum febre acuta, putredo, gangræna adjungantur; hoc autem annotare oportet, aneurisma spurium maximum plerumque tumorem constituere; si in brachio fiat, totum tumet brachium; si in crure, totum fere crus; adeoque pulsatio in toto tumore non percipitur, sed in hac tantum parte, quæ ruptioni arteriæ proximior est, & ubi sanguis effusus cum altero tubum arteriæ permeante communicat; ex quo sequitur aneurisma spurium non ab arteria penitus secta, sed tantum perforata fieri, quia arteria penitus secta, in sese retracta sanguini appellenti obsistit. Demum, si arteria rupta minima sit, pulsus vix percipi potest; ergo ut aneurisma spurium fiat, arteria sat magna rumpenda est.

DIA.

D I A G N O S I S.

Aneurisma ex eo noscitur, quod sit tumor cuti concolor, mollis, pressioni cedens, facile se restituens, pulsans; ultimum symptoma ipsi proprium est, & illud a quovis tumore distinguit. An verum, an spurium sit, nosci potest, 1. A causa quæ aneurisma produxit. 2. Verum minus est, & in toto tumoris ambitu pulsus sentitur: spurium semper majus est, & in una tantum parte pulsatur; internum aneurisma nullo certo signo dignosci potest; an recens vel inveteratum sit, ex relatu ægri, & tumoris magnitudine noscitur.

P R O G N O S I S.

Aneurisma verum recens & paruum, sola pressione quandoque sanatur, ita demonstrante experientia; magnum & antiquum sola operatione chirurgica debellatur: hæc vero sine periculo non fit, & quandoque impossibilis est, ut dum aneurisma in trunco aliquo arterioso fit, ut prope inguina, aut axillas: sæpe tutius est partem amputare, quam aneurismatis operationem adhibere.

Aneurisma spurium majori periculo plenum concipitur, ex eo quod sanguis extra arteriam effusus ingentem tumorem cum inflammatione gravi, febre, suppuratione, gangræna, aliisque sævissimis symptomatibus producat, quibus ut succurrat Medicus, incisiones plures faciendæ, imo & pars cum maximo ægri vitæ periculo amputanda est.

C U R A T I O.

Aneurisma verum, recens, exiguum, sola pressione ut plurimum evanescit, hæc vero prudenter faciendæ ne aneurisma inflammetur, aut tumori im-

po-

ponere splenia tria vel quatuor, ex linteo vetusto conflata, eaque in modum pyramidis disponere, dein ligare fascia ex simili linteo facta, totumque arte constringere; dein qualibet die arctius ligare; ut pressio continua & sufficiens sit, altera paratur fascia ex lamina chalybis elastica, cujus pars latior tumori apponitur, & filis circa membrum ligatis applicata detinetur; hæc ultima fascia, quæ Gallico idiomate vocatur *le Ponton* priori anteponenda est. Interim diæta tenuis per aliquod tempus imperanda; vasa venæ sectione, quantum licebit, deplenda, quies corporis & animi servanda.

Ast si aneurisma antiquum & magnum fuerit, vel in parte quadam situm ubi fasciam adhibere non liceat, tunc curatio aneurismatis facienda, aut membrum amputandum, ut mala ventura præca-
veantur.

Dum Chirurgus phlebotomiam celebrando arteriam pro vena secuit, tunc sanguis largissima copia ad animi deliquium detrahendus, postea denarium, vel faba per dimidium secta, linteo involuta vulnere apponenda, & duabus fasciis brachium arte ligandum, famulusque fasciam per diem unum aut alterum manu comprimat, diæta tenui rigoroſe servata; his addenda venæ sectio in pede, in altero brachio pluries celebrata, adeo ut ea solum sanguinis copia in vasis sit relinquenda, quæ motum vitalem servare poterit.

Si his irritis brachium tumeat, doleat, inflammetur, tunc cito ligatura arteriæ sectæ injicienda est; cutis pariter debite incidenda, ut sanguis effusus extrahi possit; demum operatio qualis a Chirurgicis Scriptoribus describitur, adhibenda; si ea sine maximo vitæ periculo adhiberi non possit, tutius est brachium amputare.

CAPUT XIV.

De Varicibus.

Varices sunt tumores molles, nigricantes, a præternaturali venarum dilatatione oriundi.

In nodos ut plurimum efformantur, majores aut minores; unus aut plures in eadem parte, imo & quandoque vena observantur. Venæ omnes internæ varicosæ evadunt; quædam tamen ratione fitus & debilitatis varicibus præ cæteris afficiuntur, ut venæ pedum, tibiæ, podicis, imo ventris mulierum sæpe prægnantium; demum varices quandoque cancrofi fiunt.

Tunicæ venarum prætermo- dum dilatantur, si earum minuatur resistentia, vel impetus sanguinis contenti in eas augeatur. Minuitur resistentia, tuni- carum, si harum exterior incisione, vulnere, pun- ctura secetur, vel pure rodatur; cæteræ sanguinis impetum sustinere non valentes, prætermo- dum di- latantur: addunt aliqui, dehiscere internam ve- narum tunicam, si sanguis nimium in vena ex- pansus, ejus tunicas extrorsum valido cum impe- tu propellat. Crederem potius tunicas venarum tunc adeo debilitari, ut impetui sanguinis susti- nendo impares fiant; unde integra venæ ruptio, vel præternaturalis ejusdem dilatatio continget; demum tuni- cæ venarum minus resistent, si ex fe- ro imbutæ laxentur, quod aliquando contingere potest. Augetur impetus sanguinis in tunicas ve- narum, dum motu ipsius progressivo per venas impedito plus sanguinis per arteriolas fluit ad ve- nas, quam per venas ad cor reducat; ex quo fit ut sanguis in venis colligatur, easque præ- term- odum dilatat. Sanguis vero colligitur in inflexio-

T. II.

I

ni-

nibus, & angulis venarum ubi motus sanguinis difficilior est; sistitur adhuc in venis per quas sanguis ex extremitatibus ad cor contra proprium pondus ascendit, cum in iis major requiratur vis, ut sanguis progrediatur. Inde liquet cur venæ hæmorrhoidales adeo frequenter varicibus afficiantur, & in venis tiliarum & crurum tam sæpe varices observentur: quidquid ergo poterit sanguinem in venis cumulare comprimendo venas, earum tunicas leviter incidendo, aut laxando, aut sanguinem cogendo & inspissando, ejus motum in venis retardare, aut ipsam majori copia & impetu ad venas impellere, varices producere poterit; sic animi pathemata varia, conatus maximi, saltus, curfus, ponderum gestatio, cibi acidi, crudi, item cruditates acidæ, febres intermittentes, frequentes, & laboriosi partus varices sæpissime pariunt: inde patet cur mulieres, quæ sæpe utero gestarunt, varices in venis tiliarum frequenter patiantur: item cur melancholici & hypochondriaci iis adeo obnoxii sint, propter sanguinis constitutionem crassam, spissam, & siccam.

Majores aut minores varices fiunt juxta venæ affectæ cavitatem, & sanguinis collecti copiam: observatione plurima constat ingentes & veluti monstrosos varices aliquando fuisse plures sanguinis libras continentes; ob malam sanguinis indolem cancrofi nonnunquam evadunt: cæterum gravia symptomata non pariunt, nisi aut maximi sint, aut in partibus internis sedem habeant, vel prope canalem quemdam erumpant, quem comprimendo afficiant; sic varices venarum hæmorrhoidalium non solum alvi dejectionem difficilem & molestam efficiunt, verum etiam urethram vicinam comprimendo dysuriam quandoque pariunt.

D.L.A.

D I A G N O S I S.

Varices ex allata definitione noscuntur; si externi sint, dum in venis internis fiunt, nullo signo dignosci possunt; ergo visu aut tactu noscuntur. si varici dolor accedat, qui antea non erat, simulque durior percipiatur, canceri futuri adest suspicio; si vero varix doleat, simulque caleat multum & rubeat, signum est inflammari varicem; ergo hujus ruptio, vel hæmorrhagia, vel suppuratio est expectanda.

P R O G N O S I S.

Varix externus nullum affert periculum, nisi maximus fuerit, aut indolem cancerosam induat; dum major est, ruptio ejusdem & gravis hæmorrhagia pertimescenda. certe molestus semper est; si plures varices simul in eadem parte fiant, major fit molestia, pondus partis augetur, inde difficilis ejus motus, maxime præpedito sanguinis reditu, pars ipsa tumet, quæ, rupto uno aut altero varice, factaque hæmorrhagiâ detumescit. Varices vero venas internas afficientes, maximum ægris afferunt periculum, præsertim si venas pulmonum aut cerebri afficiant, & gravissimi cerebri affectus, imo repentina quandoque mors ex iis oriuntur: rupto enim varice, sanguis in cerebro effunditur, ægrum subito jugulans. Rursus varix in vena interna latens nullo signo dignosci potest, adeoque mala ex eo ventura Medicus prævidere non potest.

C U R A T I O.

Pauca subjungemus de curatione varicum: si varix parvus sit & recens, sola compressione utplurimum
 I a ri-

rimum sanatur; si major, ligatura leviter comprimendus, ne crescat; si plures in eadem parte sint atro-rubentes, summæ distenti cum magna partitis intumescencia, ne gangræna accedat, imperata diæta tenui, & quiete, sanguine pluries misso ad vasa deplenda, unus aut alter varix cultro aperiendus, ut hæmorrhagia pars affecta sublevetur. Ut primum pars affecta hæmorrhagia sat levata fuit, appposito filo carpto, manu comprimere oportet varicem, donec coeat, servata semper diæta & quiete.

Si varix major fuerit, eum aperire periculosum est; tanta fuit sæpe hæmorrhagia, ut cohiberi non potuerit; solam ergo compressionem adhibere convenit, ad hujus augmentum præcavendum, detracto identidem sanguine, & diæta convenienti servata.

Si varix tantus non fuerit, molestus tamen ratione situs, non urendus, sed operatione manuali sic excindendus est; cutis sectione lata aperitur, dein vena varicosa a partibus circumjacentibus separanda est, ac supra & infra filo duplicato varix firmissime liganda; dein aperiendus, ut sanguis effluat; postea vulnus unguentis convenientibus impletur, ut mota suppuratione, cicatrix inducatur.

Venzæ varicosæ sectæ, deletæ, vicem suppleant alii venarum ramuli, post operationem magis dilatandi, sanguine majori copia ad eos appellente; raro tamen hæc operatio adhibetur; plerumque varices nimis tumentes levi incisione, qualis in sanguinis missione fieri solet, deplentur; vulnusque sola compressione sanatur.

CAPUT XV.

De Scabie.

Scabies est pustularum phlegmonodearum in cute sparsim eruptio cum pruritu insigni.

DIFFERENTIÆ.

Duplex est, sicca seu fera & *psora* ab Arabibus dicta, in qua pustulæ exilissimæ, & ingenti numero erumpunt, nullusque fere ichor ejicitur; humida vero, dum pustulæ majores sunt, & purulenta materia exit: scabies sicca insignem pruritum procreat, & squamæ cuticulæ sub forma furfuris copiose excidunt; humida vero minorem pruritum excitat, sed pustulæ crusta obducuntur, & pus flavum, acre, spissum magna copia ejiciunt; inde scabies humida quandoque in ulcus fetidum convertitur, cutim, partesque subjectas depascens, rursus alia est recens, alia inveterata.

CAUSÆ.

In utraque specie pustulæ rubræ erumpunt cum pruritu magno, & molesto; ergo hæc pustulæ sunt vere phlegmonodæ, adeoque causa scabiei est subitanea sanguinis hærentia in finibus arteriolarum cutanearum a transpiratione insensibili, spissiori & acriori facta: insensibilis transpiratio hanc hærentiam efficit, vel quia ob molem & crassitiem ex arteriolis exire nequiens, harum fines infarcit & obstruit, vel quia ex arteriolis egressa per poros suos ad cuticulam usque perducere non potest: hæret in illis, arteriolasque vicinas comprimendo, san-

guinis hærentiam parit; quæcumque igitur insensibilem transpirationem spissiore & acriore efficere poterunt, scabiem remote producant, uti cibi saliti, piperati, terreis salinisque partibus fети, potus liquorum ardentium, exercitia nimia, vigiliæ diutius protractæ, virus syphiliticum, febris intermittens diu recurrens, mutatio tempestatum ex calida in frigidam, & ex frigida in calidam, vestium immundities, rara indusiorum mutatio, sordes in cuti copiose contractæ; demum contagium ipsum, quo scabies multo magis propagatur, quam cæteris aliis causis: contactu scabies communicatur, quia transpiratio ex ægro corpore emanans depravata poros cutis hominis sani penetrat, & pustulas similes in ea parit: idem fiet si pus ex pustulis suppurantibus exiens cuti sanæ applicetur, particulæ transpirationis nec destructæ, neque suppuratione alteratæ, poros sanæ cutis penetrant, & scabiem producant. Has vero particulas suppuratione non destrui, communicatio variolarum per insertionem facta demonstrat; demum scabies communicabitur, si homo sanus vestes & indusia a scabioso deposita non mundata induat, aut cum eo dormiat, imo si manus lotas lineo abstergat, quo scabiosus suas recenter absterfit. Hoc modo scabiem communicari posse vulgus existimat.

S Y M P T O M A T A.

1. Pustulæ in cute erumpunt parvæ & exiguæ, rubicundæ tamen, quia in sinibus arteriolarum cutanearum sanguis colligitur; arteriolæ illæ exilissimæ sunt; ergo in tumorem exiguum attolluntur.

2. Pustulæ illæ sparsim disseminantur in cute, quæ ideo exasperatur, quia plurimæ sparsim afficiuntur; erumpere incipiunt in manu præsertim, quia cuticula ob continuum aeris contactum ibi den-

denfior, transpirationis exitui magis obstat; dein in reliquo corpore diffunduntur, si faciem excipias ubi major sanguiferorum vasorum numerus transpirationem ad exitum magis urget, & cuticula rarior minus obstat.

3. Pustulæ pruritus molestus procreant, quia particulæ transpirationis cohibitæ, rigidæ, & duræ, vasa vellicant & pungunt, aut vasa in has particulas oscillando incurrentia graviter afficiuntur, inde pruritus molestus, cui scalpendo mederi conatur æger, quia particulæ scalptu pressæ, attritæ effluunt, unde momentaneum doloris levamen, quod major pruritus cito excipit, quia scalptu major sit ad vasa sanguinis appulsus, quæ idcirco magis tensa gravius afficiuntur: sanguinem vero majori copia scalptu ad vascula appellere calor major, intensus rubor, pruritus augmentum, quæ scalptum sequuntur, demonstrant.

4. In scabie sicca pustulæ exiguæ sunt, materia eas producens acris; ergo ruptis arteriolis minimis, exigua humoris copia effunditur per poros cuticulæ distanda; aut si cuticula dehiscat, exit una aut altera gutta saniei, qua crusta tenuis & exigua efficitur, materia vero acris scabiei sub cuticula latens, cuticulam, cutem, & vascula irritando, & constringendo partes serosas distat, fibrasque cuticulam cuti annectentes exsiccat, exsiccata rumpuntur; ergo squamulæ, quibus cuticula constat, excidunt.

5. Dum plures pustulæ simul in unum coeunt, pustulæ majores exsurgunt, ruptisque pluribus vasculis sanguiferis excitatur suppuratio & crusta pustulæ teguntur; pus illud flavum, spissum & acre plerumque est, unde major pruritus non parum ægros molestans, ob indolem materiæ scabiem producentis.

6. Si pustulæ plures adunentur, major puris copia

pia gignitur, quod ex particulis acrioribus conflarum partes vicinas rodit, ulcusque fetidum generat.

7. Ob crasim humorum salsuginosam scabies ut plurimum contumax est, & pruritus ægros molestat. Crasis hæc & pruritus vigilias pariunt; ab his omnibus consumitur pars lymphæ gelatinosa; inde reparationis defectus, & macies, quibus febris lenta quandoque adjungitur, præsertim si pustulæ sint majores, & pus copiosum effundant.

D I A G N O S I S.

Scabies in principio a pustulis variolarum recte distinguenda, ne morbi plurimum diversis confundantur. A variolis distinguitur, 1. quia variolæ faciem occupant, nequaquam scabies: 2. quia variolarum eruptionem febris, gravissimaque symptomata antecedunt; scabies vero erumpit sine ulla functionum læsione: 3. quia scabies pruritum semper affert, variolæ vero nunquam, sed puncturas pariunt, quales a pulicibus fieri solent: 4. pustulæ variolarum intra tres vel quatuor dies magnum incrementum suscipiunt; scabiosæ vero aut exiguæ manent, aut tardius crescunt, & diutius afficiunt. Causam scabiei ab ægri relatu, ex prægressis & concomitantibus assequitur Medicus.

P R O G N O S I S.

Scabies affectus est pertinax, molestus ob morbi deformitatem & turpitudinem; in ætate juvenili sæpe ab aliis morbis præservat; sicca difficilius humida sanatur; quæ contagio communicatur, paucis adhibitis remediis evanescit; ea vero quæ crasis sanguinis salsuginosæ est effectus, diu remediis obstitit, & nisi conveniens methodus adhi-

hibeatur, vix sanari potest. Scabies, quæ maciem, magnam, & febrem lentam producit, periculosa est; quæ hyeme & periodice redit, æstate accedente fugatur: periculum majus est, si humor scabiei intus repulsus, a sanguine deponatur in pulmonibus, cerebro, aliisque partibus internis, ubi ulcera pessima parit. Scabies in senibus periculosior quam in juvenibus & adultis.

C U R A T I O.

Scabies resolutione semper sananda: ulcera vero si adsint sordida, & profunda, ea mundificanda & detergenda remediis convenientibus, ut consolidentur, neque ulcera ad cicatricem perducipossunt, nisi specificis remediis scabies sanetur. Si scabies fuerit recens, & contagio communicata, æger optimo temperamento fruatur, præmissis venæ sectione, semel aut pluries repetita purgatione, jusculisque pullorum refrigerantibus, foliis boraginæ alteratis, ad specifica deveniendum, quæ inferius exponentur.

Si scabies inveterata sit, sive sicca, sive humida fuerit, æger vero macilentus, sicca & sanguinolenta humorum crasi præditus, & frequentem scabiei eruptionem passus sit, antequam specifica adhibeantur, diluentibus, humectantibus, & sanguinem edulcorantibus diu uti oportet, ut temperetur & corrigatur mala humorum crasis, & scabies recte sanetur, secus enim materia scabiei non emendata, adhibitis specificis intus repellitur, ruetque in partes internas, unde gravissimi affectus orientur: idcirco non semel observatum est, scabie intus repulsa, tusses, sanguinis sputum, pulmonumque ulcera orta fuisse. Ad hæc præcavenda mala, vena secanda, purgatio dein celebranda cum senna, tamarindis, pulpa cassiæ, floribus persicorum &

& manna; huic succedere debent juscula pulli, additis cancris fluviatilibus duobus aut tribus, foliis boraginis, per dies decem sumenda, iterata in sine purgatione; post hæc serum lactis clarificatum, additis succi cærefolii depurati unciiis duabus, per dies quindecim sumetur, ac iterum celebrata purgatione in sine, lac asininum per unum aut duos menses haurietur.

Quo tempore æger lacte asinino utetur, specifica adhiberi possunt. Duo autem præstant ad scabiem sanandam, hydrargyrus & sulphur; prior variis modis a nonnullis adhibetur; eum linteo duplicato includunt, quo lumbos cingunt, vel axillis applicant; hydrargyrus hoc modo adhibitus raro scabiem sanat: alii ex eo unguentum parant, quod toti corpori illiniunt, capite excepto; modus id unguentum conficiendi, est unam hydrargyri terebinthina extincti partem, cum adipis suillini, agnini, aliorumve animalium partibus miscere. Id unguentum ante ignem sero tibiis, pedibus, & cruribus illiniunt, æger dein lecto se componit ut dormiat; una aut altera elapsa die, brachiis illinitur, sicque reliquis corporis partibus unguentum successive applicatur. Tametsi hydrargyrus adversus scabiem specificum remedium sit, non adhibendus tamen sine maxima cautione. 1. Æger in cubiculo stare debet, præsertim si anni tempestas frigida sit; quia ab aere frigido hydrargyrus, & scabiei materies in partes internas repulsa, strages gravissimas parere possunt. 2. Hydrargyrus ptyalismum sæpe movet ægris non parum molestum, & aliquando periculosum. 3. Scabie laborantes si pectus debile habeant, frequenter tussiant, aut spatium cruentum patiantur, in magnum vitæ periculum conjiciuntur hydrargyro adhibito: hinc sit ut sulphure scabiem sanare tutius sit; quapropter

pter præmissis remediis præparantibus, ut supra dictum est, sequens præparatur unguentum.

R. Lapatb. acut. lib. sem. fol. fumar. m. sem. fol. nicotian. m. j. laur. m. sem. coq. in aq. fontan. f. q. ad putrilaginem, dein contusa per setaceum trajiciantur, pulpa extrahatur.

R. Illius pulpæ unc. vj. flor. sulphur. unc. sem. sal. marin. decrepitat. & pulverat. dr. vj. adip. suillin. unc. iij. misc. f. unguentum.

Adeps prius liquandus ad ignem, dein pulpa additur agitando, ut intime permisceantur, extractis ex igne priusquam refrigescant; sal tritum, & flores sulphuris adduntur; mixtura agitanda, ut cuncta rite permisceantur.

Aliud sic confici potest.

R. Sulphur. virv. unc. iij. liqua in ol. commun. fervent. lib. ij. & sem. bull. ad quart. part. consumption. dein add. succ. citrin. unc. ij. nitr. purificat. & in pulver. redact. unc. sem. nitro soluto refrigescant, ut unguenti consistentiam acquirant.

Ut horum fetor obtundatur, sæpe aromata adduntur, ut flores Benzoini, styrax, vel lavendulæ oleum essentielle, aliaque suavissimum odorem spargentia. Hoc unguento partes scabie affectæ inunguntur, non quidem omnes una vice, sed partitis vicibus, ita tamen ut intra quatuor aut sex dies totum corpus, si necesse sit, inungatur. Hyeme domi manere oportet, æstate vero, aliisque anni tempestatibus mitioribus æger domo exire, imo

imo & munia solita obire potest, nisi horum exercitium magnum laborem exigat.

Dum scabies inveterata est, æger macie consumptus, febre lenta corripitur, nullum adhibere oportet topicum, sed æger diæta lactea diu utatur, aliquoties in balneum domesticum descendat, ut his cutis emolliatur, faciliorque sit topicorum effectus, temperetur & corrigatur crasis sicca, falginosa humorum, ut materia scabiei diluta facilius per poros cutis exire queat; ergo tunc topica adhibenda, cum cutis humidior fuerit, macies minor, pulsus naturalis, quæ indicant malam humorum crasim emendatam, poros cutis magis apertos, viamque transpirationis liberiores.

C A P U T XVI.

De Herpetè.

Herpes est tumor erysipelaceus, qui cutem serpentibus minimis pustulis exasperat, ulceratque, prurimum plerumque excitans.

D I F F E R E N T I Æ.

Duplex est, miliaris, qui pustulis milii semini similibus cutis superficiem exasperat; exedens, qui ipsam cutem exulcerat, lateque in ambitu serpit, cujus pustulæ crusta obducuntur, cum pruritu molesto, is herpes crustosus quoque vocatur: herpes simplex seu miliaris squamulis exiguis albicantibus majori ex parte quandoque obtegitur, sedem habet in glandulis cutaneis miliaribus.

Sedes herpeticæ exedentis tota cutis est, quam integre exulcerat, imò ulcus serpit ad musculos cuti

ti subjacentes. Rursus herpes exedens unam tantum partem afficit, quandoque plures, nonnunquam tota fere cutis hoc herpete exasperatur, & poditur, inde herpes particularis est, aut universalis. Demum venereus dicitur, dum a viru syphilitico producitur.

C A U S Æ.

Causa herpetis est obstructio glandularum miliarium, & vasculorum minimorum cutaneorum a lymphâ glutinosa, duris & rigidis particulis feta. Hæc lymphâ in vasis exilissimis cutaneis millies inflexis, maxime a corde distantibus, debiliter premitur; lente admodum movetur, adeoque levi de causa in illis hæere potest. Quæcumque igitur lympham spissam & acrem efficere poterat, herpetem remote producant; hanc lymphæ constitutionem pariunt cibi falsi, piperati, liquores arden-tes, exercitia nimia, vigiliæ immodicæ, curæ, sollicitudines graves diu durantes, ira nimia frequenter afficiens, virus syphiliticum, anni tempestas calidissima. Per contagium adhuc herpes communicatur, uti osculando, si herpes in facie sit, vel concubando; transpiratio pravis particulis inquinata, ex ægro emissa poros cutis concubantis vel deosculantis meare potest, similemque effectum producere; demum icterus, suppressa catamenia, febres intermittentes & continuæ, pavores & terrores ingentes herpeti natales præbent; huic generando favent anni tempestas calidissima, tempestas viscida & acris; inde fit, ut herpes obesos uti macilentos aggrediatur, cum acris, glutinosa esse possit in utrisque crasis.

SYM-

S Y M P T O M A T A.

1. Herpes est tumor erysipelaceus, quia pars affecta leviter admodum tumet, cum levi inflammatione, seu colore rutilanti, rosaceo, pressione evanescenti.

2. Pars affecta pustulis minimis exasperatur, quia glandulæ miliares affectæ prominent, & cutis superficiem exasperant.

3. Herpes a parte in partem serpit, ob vasorum communicationem, qua fit ut herpetis materia a vase in vas transire possit; insuper glandulæ infarctæ sanguinem ad liberas derivare copiosius faciunt, quæ proinde infarciuntur, his vero infarctis, sanguis minori copia ad prius infarctas pellicitur, quæ idcirco infarctu se liberant, Quandoque fit ut herpes evanescat, & in alia parte a priori multum distante erumpat; tunc materia herpetis repetitis vasorum ictibus pressa, per vasa infarcta progreditur, vel vasa ipsa debilitata cedunt, & ampliuntur, sicque sanguini circulanti redditur, & ad aliam partem transfertur, ubi similes infarctus producit, eundemque morbum parit.

4. Pruritus quandoque ægros molestat ob materiæ herpetis acredinem, quæ transpirationem similis indolis efficit; herpes miliaris in principio semper rubet; verum affectu perseverante, fasciculi squamas cuticulæ cuti annexentes roduntur, aut exsiccantur, adeoque squamæ separantur, pulverem album farinæ similem æmulantes, ex quo fit, ut herpes in medio albescat.

5. Inflammatis glandulis cutaneis miliaribus, suppuratio nulla, aut vix sensibilis fit; ast si cum ipsis vasa quoque cutanea inflammentur, pustulæ majores sunt, ruptisque vasculis sanguiferis una cum lymphaticis, fit suppuratio; pus autem viscidum est, glutinosum, flavum, acre; unde pruritus

tus hanc speciem herpetis semper comitatur; ulcera crusta obducuntur modo nigra, modo cinerea; nigra, si major sanguinis quam lymphæ copia effundatur; secus vero, cineritia apparebit.

6. Herpes suppurans exedens dicitur ob copiam & indolem puris, quod partes vicinas rodit, imo ad partes subjectas seu carneas pervenit, quas depascitur; inde ulcera profunda & fetida generantur; ex eadem causa fit macies totius corporis, præsertim si plures herpes simul in cute erumpant, oritur quoque febris lenta, ob partium puris cum sanguine miscelam, cui vigilæ & graves anxietates adjunguntur: his producendis non parum confert crasis sanguinis sicca & falsuginosa, quæ herpetum in pluribus locis eruptione indicatur, unde fit ut herpetibus per totam fere cutem erumpentibus, æger febre lenta & macie quasi consumptus videatur; dum herpes partes internas afficit, plura alia symptomata parit, quæ non solum ex suppuratione procedunt, verum etiam ex usu & structura partis affectæ.

D I A G N O S I S.

Herpes noscitur ex inflammatione erysipelatodea, cum pustulis minimis cutem exasperantibus; si pruritus ei adjungatur, ut plerumque fit, certior est diagnosi: dum pustulæ exulceratæ crusta obteguntur & materiam flavam, viscidam, & acrem evomunt, jam herpes est exedens. Herpes miliaris nullum, aut exiguum ichorem ejicit, sed intra paucum tempus, squamulis cuticulæ decidentibus, pulvere cinerei coloris conspersus videtur; herpes vero suppurans, dum cutis tantum superficiem afficit, pruritus excitat, præsertim si crustæ scalpta avellantur; serpit e parte in partem uti herpes miliaris, exedens cutem totam, partesque subjectas

rodit, & ulcus profundum feridumque producit. Is herpes a parte in partes tantum vicinas serpit; nec ita locum mutat ut a capite ad dorsum, brachia, vel partes inferiores descendat.

An major vel minor sit herpes, an unus vel plures simul erumpant, facile noscitur. An mitis, vel malignus & exedens, ejus species & symptomatum vehementia declarant. Venereus tantum ex ægri relatu nosci potest, uti & contagiosus.

P R O G N O S I S,

Herpes miliaris affectus periculosus non est, nihilominus tamen plerumque difficile sanatur; suppurans affectus est diuturnus, exedens, curatu difficilis, gravia habet adjuncta symptomata, & idcirco periculum quandoque affert, præsertim si febrem lentam, & maciem sibi adjungat: herpes pluribus in locis simul erumpentes, uti pessimum sanguinis crasim indicant, ita gravissima mala futura sæpe præagiunt. Herpes pertinax a pluribus annis afficiens, etiam si desinat & recurrat, crasim sanguinis acrem, & viscosam indicat. Herpes in cute evanescens intus repulsus, malus & sæpe lethalis.

C U R A T I O,

Herpes miliaris recens contagio communicatus, vel a causa sanguinem non multum alterante inductus, sæpe per se evanescit, aut pauca requirit auxilia: tunc præmissis venæ sectione, purgatione, præscriptis jusculis pullorum refrigerantibus, pars affecta saliva abluatur mane jejuno stomacho, vel soveatur lacte virginali, aut ei illiniatur unguentum ex cera nova in oleo amygdalarum dulcium liquata confectum, vel unguentum paratur cum gummi Arabico in aceto soluto, ad unguenti consisten-

ſiſtentiam ſpiſſato, quod parti illiniendum eſt, im-
nonnunquam hic herpes abſque ullo remedio eva-
neſcit, præſertim ſi æger optima ſanguinis craſi
fruatur, quietem & diætam convenientem ſervet.

Verum dum herpes miliaris inveteratus eſt, diffi-
cile emendatur, quia a mala ſanguinis craſi fove-
tur, non facile emendanda: quapropter topica reſi-
cere oportet, donec mala humorum craſis remediis
internis fuerit emendata, ea tantum exterius appli-
cari poſſunt, quæ cutem ſiccam nimis & aridam
emolleſcere & oblinire valent, ut aqua tepida,
oleum amygdalarum dulcium, lac virginale, cera-
tum Galeni.

Postquam mala ſanguinis craſis remediis internis
emendata fuerit, topica parti affectæ applicari pote-
runt, Varia a variis proponuntur, quæ hic referre
inutile foret. Quædam tantum proponemus, quæ
maximi uſus ſunt; felicem fuiſſe unguenti ſe-
quentis uſum experientia sæpe docuit,

℞. Unguent. roſac. unc. iij. mercur. præcipitat.
alb. dr. iij. ſ. unguentum, quod bis in die parti
affectæ illiniatur.

Aliud quoque non minoris energiæ ſic parabitur.

℞. Mercur. præcipitat. alb. dr. iij. ſtor. Benzoin-
& ſulphur. ana dr. ij. camphor. ſcrup. ſem.
ſal. ſaturn. dr. ii. & ſem. cum ſ. q. adip. agnin.
& cereæ novæ. ſ. unguentum.

Sequens unguentum non ſemel profuit.

℞. Fuligin. camin. per ſetaceum traject. unc. ſem.
nitr. purificat. & alumin. pulverat. ana dr. j.
unguent. de lithargyro unc. j. cum ſ. q. ol. amyg-
dalar. dulc. ſ. unguentum.

T. II.

K

Alio

Aliqui gummi Arabicum aceto solutum herpeti imponunt; alii cretam albam pulveratam cum lactis cremore miscent, & herpeti illiniunt. Nonnulli herpeti pertinaci aquam aluminosam applicant, id quidem prudenter agendum, ne alumen materiam herpetis intus repellat, aut eam ita cogat, ut resolvi non possit. Si herpes venereus fuerit, frictionibus mercurialibus radicitus sanabitur, nec alteri remedio cedit, cum mercurius ad virus syphiliticum debellandum specificum sit; idcirco unguento mercuriali ægrum uti oportet.

Ad herpetem exedentem sanandum, operosior methodus adhibenda, nec topicis insistere oportet, quin mala sanguinis crasis remediis internis prius emendata fuerit; idcirco præmissa diæta humectante, sanguinem semel aut bis, imo sæpius, si necessitas exigat, detrahare necesse est, præsertim si herpes exedens inveteratus sit, ob insignem totius corporis maciem: dein purgatio pluribus dosibus celebranda cum senna, tamaryndis, cassia & manna; evacuata primarum viarum saburra, juscula pullo- rum præscribenda sunt, quibus serum lactis clarificatum succedet, per dies decem & quinque sumendum, & si per anni tempestatem liceat, æger balneabitur simul; sumet ergo mane serum lactis, & hora quinta serotina in balneum domesticum descendet, dein aquas minerales acidulas, balneo Mariæ tepidas, per dies decem hauriet, sumendo qualibet die harum cyathos duodecim, vel decem & quinque: prima die, mannæ unciam solventur in primo aquarum cyatho, ultima die eadem dosis mannæ in ultimo quoque cyatho solvetur.

Finito aquarum acidularum usu, serum lactis per dies quindecim iterum præscribetur, & celebrata post hujus usum purgatione, æger sumet mane lac asinum per duos aut tres menses continuandum. Ut primum stomachus lacti erit assuefactus, æger

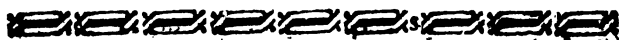
cœ-

cœnabit cum offa lactis vaccini vel oryza eodem lacte parata, celebrata purgatione in medio & fine usus lactis.

Dum hæc interius adhibentur, herpetem mundare oportet, ei imponendo balsamum Arcæi, vel oleum ovorum, vel ceratum Galeni, oleo amygdalarum dulcium paratum, vel unguentum de lithargyro, aliisque emollientibus. Imo pus educere oportet, lotione bis in die facta cum decocto hordei, & melle. His itaque parte affecta emollita, diluta, & edulcata sanguinis crasi, ad topica fortiora deveniendum, qualia sunt borax, ærugo, staphisagria, oleum tartari, euphorbium, helleborus albus, pyrethrum, vitriolum album, nitrum, sal marinum, mercurius, vel varia ejus præcipitata, ex quibus unguenta conficiuntur herpeti imponenda. Sequens unguentum his anteponatur.

R. Æthyop. mineral. cum sulphur. parat. unc. ij. axung. porcin. insuls. q. s. f. unguentum.

Herpeti id illinietur per plures dies; si neque hæc profint, & herpes partes vicinas magis exedat, tunc plures lapides caustici circa herpetem in circulum disponentur super cutem sanam, ut eschara profunda fiat, sicque suppuratio excitata, omnem humoribus aditum ad partem herpete laborantem, præcludet, quæ idcirco mortificata excidet, ac dein promotâ laudabili suppuratione, vascula succis pessimis & acrioribus facta, a sanis separata, herpetem fovere nequeunt, qui hac methodo radicitus sanabitur.

C A P U T XVII.

De Lepra.

Scabiei proxime affinis est lepra, & quasi gradus intensior. Hujus tres recensentur species: lepra Judæorum, cujus mentio fit in Sacris Paginis, quæ magis ad herpetem quam ad scabiem pertinere videtur, Lepra Græcorum, quæ ab aliquibus impetigo, lichen, & vitiligo dicitur. Lepra Arabum, seu Elephantiasis, quæ omnium gravissima est. Medici de lepra Judæorum non agunt, eam enim Sacerdotes sanabant, juxta ritum a Lege præscriptum; itaque de lepra Græcorum & Arabum tantum agemus.

Lepra Græcorum est pustularum in cute eruptio, quæ furfuraceæ, squamosæ, vehementer pruriant: hæc pustulæ majores quam in scabie, in principio paucæ erumpunt, præsertim in brachiis & cruribus. His cito alteræ adjunguntur, adeo ut brevi plures earum aggeries in pluribus cutis locis observentur; perseverante morbo in facie quoque erumpunt, quam dire deformant. His rubor obscurus adjungitur, qui in livorem cito mutatur, & squamulis decidentibus ichor e pustulis exit acerrimus, pruritus vehementissimus excitans, inde pustulæ crusta obteguntur: ingravescente malo, pustulæ majores evadunt, suppurant, saniem emittunt fetentem, acerrimam, gravissimam pruriginem excitantem, jam lepra Arabum fit; unde liquet lepram Græcorum viam esse ad elephantiasim, de qua nunc agemus.

Elephantiasis est aggeries pustularum durarum, insensibilium, quæ exulceratæ saniem fetentem emittunt; unde ratione duritiæ & fetoris materiæ
pu-

purulentæ aliqui elephantiasim cancrum dixere: his accedunt maculæ lividæ, lassitudo spontanea; deformis fit facies; æger tristis & morosus, difficile respirat; halitus ex ore exeunt admodum fetentes; fitit æger & cibi fastidio corripitur; pulsus parvus & inæqualis est; alvus constipata; urina lotio jumentorum similis; cutis aspera, dura ubique corrugatur; facies livore defœdatur, tantæque pustulæ in ea quandoque erumpunt, ut æger aspectu horribilis fit; manus, pedes adeo tument, ut ubi inveteratus est morbus, digiti in manibus, pedibusque sub tumore condantur.

Ast quod adhuc horribilius est, a pure acerrimo partes erosæ decidunt; sic digiti manus, pedis, nasus, aures, aliæque partes syderatæ prius a corpore separantur, quam æger satis occumbat, nec partibus internis dira hæc lues parcit; sectione enim cadaverum constat pulmones obstructos & penitus aridos, intestina pariter exsiccata, glandulas mezenterii obstructas, hepar & lienem ex-corrugata, & simul dura reperta fuisse, arterias sanguine exinanitas, venas vero atro, lividoque sanguine repletas.

C A U S A E.

Ex his rite consideratis manifestum est fluida vapida, feculenta, salsuginosa esse admodum, adeoque sanguinem & lympham summe crassa, & acedine summa prædita, ad fluendum intra vasa exilissima non esse idonea. Quapropter causa proxima utriusque lepræ est obstructio glandularum ductuumque lymphaticorum cutaneorum a lymphâ summe viscida, & salsuginosa producta: quoniam autem lepra Græcorum remissior est elephantiasi, illa fit a lymphâ minus viscida & salsuginosa;

K 3

ista

ista majorem crassitiem & acrimoniam in fluidis supponit.

Hanc crasim humorum crassam & saluginosam plura efficere possunt, ut usus ciborum acidorum, salforum, ut caro bovina, porcina, sale condita: item cibi falsi, sicci, quibus Navigatores vescuntur, butyrum, laridum, caseusque, rancida, panis fursurius, legumina, caro cruda lepram producant, si his diutius vescantur: similiter potus nimius cerevisiæ, vini spissioris, aquæ vitæ aliorumque similium. His vehementiora animi pathemata addantur, ut pavor metusque ingens, nimia corporis exercitia, regio quoque calidissima ad lepram producendam non parum confert; inde in Africa, Hispania, Lusitania, sæpius observatur quam in regionibus temperatis, ubi rarissime producitur.

Præter hæc quædam sunt quibus lepra suos natales debet, ut lues scorbutica, scrofulosa, syphilitica, ab ista præsertim lepram produci ex eo evincitur, quod lues venerea pustulis multis in cute erumpentibus sæpe se prodat, & inveterata eandem crasim humorum inducat, eademque fere symptomata pariat ac lepra; inde factum est ut plures Medici opinentur lepram nihil aliud esse quam luem veneream inveteratam; adeoque nihil mirum, si hodie tam rari observentur leprosi, quia lues venerea hydrargyro penitus debellatur. Fateor equidem luem veneream lepræ natales præbere posse; imo lepram fuisse communem morbum, ut ex hospitibus pluribus in locis constructis ad leproso recipiendos manifestum est, quæ hodie inutilia sunt, quia tunc accurata non erat luem veneream curandi methodus; sed negamus lepram nihil aliud esse, præter luem veneream inveteratam, cum ab aliis causis remote producat, & præsertim cum ante luis venereæ originem cogni-

ta sit, ut ex Celso accipimus, qui sic de elephantiasi loquitur: „ Ignotus pene in Italia, frequentissimus in aliis Regionibus morbus is est, quem elephantiasim Græci vocant.

Demum lepra hereditate contrahi potest, ut observationibus plurimis constat; qui ex leprosis parentibus nati, elephantiasi correpti obiere; contagiosa quoque est, cum pluribus modis ex corporibus ægris in sanos invehiri possit, ut osculis, coitu, vel cum leproso dormiendo, ejusdem industria sordibus inquinata induendo, vel potando in cyatho in quo bibit, præsertim si lepra in ultimo gradu sit, & fluida maxime alterata, quia pus e pustulis erumpens, imo saliva & halitus undique e corpore leproso emanantia, pessime mutata morbum similem in sanis producere valent; ob id olim mos erat leprosos in hospitibus publicis colligere, ejusque omne cum sanis commercium cohibere, ne dirus ille affectus in sanos grassaretur; quæ sane indicant lepram contagiosam fuisse, cum ad eam præcavendam Urbium Præfecti tot cautionibus uterentur.

S Y M P T O M A T A.

1. Lepra Græcorum pustulis in cute erumpentibus declaratur, quia glandulæ cutanæ a lymphâ viscida obstructæ, tumores exiguos, duros admodum efficiunt. Hæc vero lymphâ glandulas cutaneas potius quam internas in principio afficit, quia major est calor & trusionis motus in partibus internis, quam in cute; ergo facilius in glandulis cutaneis hærere potest; inde patet cur pustulæ in artubus ut plurimum erumpere incipiant, & paucæ in principio appareant.

2. Pustulæ brevi, & plures, & in pluribus cutis locis erumpunt, quia cito crescit lymphæ vi-

sciditas, adeoque plures pustulæ pluribus in locis fiunt.

3. Furfuraceæ seu squamosæ fiunt pustulæ, quia lymphæ visciditate, & ejusdem acrimonia, fibrarum fasciculi cuticulam cuti annectentes destruuntur vel roduntur; sicque cuticulæ squamæ decidunt.

4. Propter humorum visciditatem, pustularum duritiem & numerum, sanguinis circuitus in cute affecta magnopere retardatur; ergo sanguis in suis vasis hærens crassescit, & fit ater; ex eo liquet cur pustulis in facie erumpentibus, ea adeo deformis fiat.

5. Squamis decidentibus pustulæ evomunt ichorem acerrimum; ruptis vel erosis vasis lymphaticis, lymphæ effunditur, visciditate & acrimonia peccans; acrimonia pruritus vehementissimus excitat; visciditate, aeris contactu adaucla, crusta efficitur.

6. Ingravescente morbo lymphæ visciditas & acrimonia crescunt, pustulæ majores fiunt, & multiplicantur, magis ac magis sanguinis circuitus in vasis cutaneis præpeditur, quæ sanguinis copia nimis repleta, & distenta rumpuntur, vel lymphæ acrimonia roduntur; unde suppuratio fit, neque ex sanguine & lymphæ adeo mutatis pus laudabile constitui potest; generatur ergo sanies fetens & acerrima, pruritus vehementissimus excitans. Jam non est amplius lepra Græcorum, sed Arabum, seu elephantiasis.

7. Qua proportione pustulæ crescunt, duriores quoque evadunt, ac multiplicatis glandularum cutanearum, ductuumque lymphaticorum obstructionibus, fibræ nervæ papillas nerveas efformantes maxime pressæ sensu attoniscapaces fiunt; idcirco pustulæ, ipsaque cutis sensu orbantur.

8. Maculæ lividæ ubique erumpunt, quæ a tarda

da

da difficilique sanguinis circulatione, & ipsius visciditate oriuntur.

9. A lymphæ & sanguine viscidis, tardeque per contextum musculorum provolutis in fibris carneis hærentibus, motus musculorum difficilis fit. Insuper vasa fibras carneas componentia a sanguine stagnante opplentur & obstruuntur; inde nascitur lassitudo spontanea.

10. A sanguine ubique per vasa minima ægre incedente, & horum tunicas distendente, vehemens fit fibrarum distractio; inde anxietates, quæ tristitiam & morositatem pariunt. Pariter a fluidis in vasculis pulmonum præ crassitie stagnantibus libera vesicularum trachealium, aliorumque ductuum expansio præpeditur, fitque respiratio difficilis.

11. A sanie in pustulis suppurantibus genita, in sanguinem tacite inducta, totamque humorum massam corrumpente, febris lenta excitatur cum siti, & ciborum fastidio: hanc vero humorum corruptionem halitus fetentes per os emissi manifeste ostendunt.

12. Ingravescente elephantiasi, massa fluidorum adeo alteratur, ut soluto naturali partium nexu, varia in ea concreta generentur, & omnes unctuosæ partes destruantur: inde cutis arida & aspera fit. Hæret & colligitur lymphæ in extremitatibus, inde tumor pedum, manuumque, ac tandem præ fluidorum visciditate, sanguinis circuitus in partibus externis aboletur, gangræna & sphacelus accedit, partes demum affectæ aliis adhuc viventibus separantur, uti digiti manuum, pedumque, nares, aurium cartilago, &c. ex quibus facile liquet cur perseverante elephantiasi, partes quoque internæ, obstructis visceribus gangræna tandem & sphacelo laborent.

DIA.

D I A G N O S I S.

Lepra Græcorum noscitur pustulis in cute erumpentibus furfuraceis, squamosis, quibus rubor obscurus, mox in livorem mutandus adjungitur, ichorem acerrimum cum vehementi pruritu ejicientibus; dum pustulæ crescunt, duriores evadunt, maculæ lividæ ubique fiunt, & lassitudo spontanea oritur.

A scabie distinguitur, quia pustulæ majores sunt quam in scabie, duriores, ichorem acerrimum ejicientes. Rursus rubor obscurus mox in livorem mutandus pustulis leprosis adjungitur, nec non maculæ lividæ cutem pluribus in locis afficiunt, ægerque lassitudine spontanea corripitur, quæ in scabie minime observantur.

A pustulis quibus lues venerea nonnunquam declaratur, lepra distinguenda est. 1. Pustulæ syphiliticæ, non nisi post impurum coitum erumpunt, & morbi venerei eas plerumque antecedunt; seculus vero pustulæ leprosæ. 2. Pustulæ syphiliticæ ruborem obscurum in ambitu non habent, mox in livorem mutandum; maculas lividas cutem defœdantes non sibi adjungunt, nec ichorem adeo acrem cum tanto pruritu ejiciunt, nisi lues venerea sit inveterata, æger pessimi fluidorum crassi fruatur, & remediis antiveneris etiam prudenter & tempestive adhibitis obstiterit; tuncque luem veneream in lepram abire maxima est suspicio.

Quoniam lepra Græcorum gradus est ad elephantiasim, ea ergo noscitur incremento notabili pustularum, quæ suppurantes emittunt ichorem fetentem acerrimum, cum febre lenta, difficili respiratione, sensu tactus in vicinia pustularum plerumque abolito, oris fetore, extremitatum intumescencia, accedente earum successiva syderatione,
cum

cum macie insigni reliqui corporis, ægro tristi & anxioso multum.

An lepra hæreditaria sit, an contagio communicata, an ab usu rerum non naturalium acquisita, ex prægressis & ægri relatu Medicus assequetur. Utrum a lue syphilitica, scrofulosa, vel scorbutica producat, accurata consideratio omnium symptomatum lepram concomitantium, aut antecedentium docebit.

P R O G N O S I S.

Lepra Græcorum inter affectus longos merito ponitur; in principio medelam suscipit, modo hæreditaria non sit, aut æger male constitutus, nec cum lue scrofulosa, vel scorbutica compliceatur; nec lepra facilius tollitur quæ a viru syphilitico ortum habet, cum lues venerea in lepram non mutetur, nisi quia vis hydrargyri cæterorumque omnium remediorum ab ea vincitur, adeoque a lue insanabili lepra producit. Dum vero malum ingravescit, pustulæ multiplicantur; majores & duriores evadunt, suppurant, aliaque symptomata gravia sibi adjungunt, malum vix medelam suscipere potest; durat tamen & ægros per plures annos quandoque molestat, priusquam in elephantiasim mutetur; hæc autem nullam omnino medelam suscipit, quia non tantum partes externas sed & internas afficit. dum partes externæ syderatæ successive decidunt, macies totius corporis insignis, summa virium prostratio, & imprimis ferentes halitus ex internis per os exeunt; mors futura brevi imminet.

U R C A T I O.

Ut lepra curetur, crasis lymphæ spissa, tartarea,
fe-

seculenta, & acris emendanda, adeoque alterantia, incidentia, diluentia, & edulcantia successive adhibenda: at imprimis aer, si insalubris sit, illico mutandus, & mala victus ratio emendanda, ut aere puriore respirato, & cibis melioris indolis assumptis, crasis humorum pessima emendetur; dein sanguis bis aut ter protinus mittendus, juxta ægri vires & ætatem: ad saburram primarum viarum eliminandam sequens paratur potio purgans.

R. Senn. mundat. dr. iij. rb. contus. & tartar. solubil. ana dr. j. epithym. incisi. & summitat. absinth. ana p. i. coq. in decoct. polypod. quercin. ad unc. xij. in colatur. & express. dissolv. mann. calabrin. unc. iij. f. pot. pro duplici dosi. Primæ add. tartar. stibiat. solubil. gr. iij. vel iv. f. pot.

Secunda dosis exhibeatur duabus horis post primam; & una hora post secundam dosim jusculum propinabitur: facto duorum dierum intervallo, iterum celebrabitur purgatio, adempto tartaro stibiato; unoque post purgationem elapso die, sequens parabitur jusculum per dies decem sumendum.

R. Pull. junior. gallinac. pelle nudat. & exenterat. aut loco illius carn. vitulin. lib. sem. coq. per hor. ij. in aq. fontan. f. q. add. dein radic. enul. campan. siccant. & contrit. dr. j. chin. radic. & lign. sassafr. contus. ana dr. i. & sem. coquant. per horam unam, dein add. cancr. fluviatil. in aq. calid. lot. & in mortar. contus. n. iv. milleped. in vin. alb. lot. & vivent. contus. n. xij. coq. per horæ dimidiam partem. Sub fin. coction. leviter bull. fol. nasturt. aquat. m. j. col. & exprim. f. juscul.

Fi-

Finito jusculorum usu, & purgatione iterum celebrata, æger hauriet mane in lecto libram unam feri lactis vaccini coagulo vulgari extracti, cum ovi albumine clarificati, in quo ferrum rubiginosum igne candens extinguetur, additis succi cærefolii per residentiam depurati unciis tribus, sacchari tantillo. Usus feri lactis erit dierum quindecim, quibus elapsis purgatio iterum celebrabitur, factoque unius diei intervallo, sequens jusculum parabitur per dies viginti sumendum.

R. Pull. gallinac. pelle nudat. & exenterat. viperam, capite & cauda abscissis, pelle nudat. exenterat. relictis pulmonibus, corde, & hepate, & in frustula sectam, folior. boragin. m. j. cærefol. p. j. ponant. in olla fictili nova, affusis sex aque fontan. cochlearib. probe operata & luto obducta, bull. bal. mar. per hor. v. postea juscul. trajiciat. factaque forti expressione sumatur.

Eodem tempore, æger prandio & cœna comedet pullum gallinaceum sequenti methodo saginatum. Viperæ viventes, abscissis capite & cauda, pelle nudatæ, exenteratæ, in frustula difsecantur, & cum hordei probe mundati manipulis duobus vel tribus, in aqua donec hordeum rumpatur, fiatque pasta qua pulli alantur, qui igne assi ægræ comedendi sunt.

Finito jusculorum usu, æger per dies duodecim sumet feri lactis ut supra præparati haustum, celebrata in fine purgatione, factoque unius diei intervallo, sequens parabitur opiata, per dies novem sumenda.

R. Croc. mart. aperient. dr. iij. fenn. mundat. pulverat. dr. ij. flor. martial. atbyop. mineral. sine igne
pa-

parat. ana dr. i. & sem. antimon. diaphoret. diacrid. & cinnamom. ana dr. j. extract. bellebor. nigr. dr. sem. redigant. omnia in pulver. & cum s. q. syrup. flor. persicor. f. opiat. ad dr. i. & sem. superbibendo jusculum foliis nasturtii aquatici alteratum.

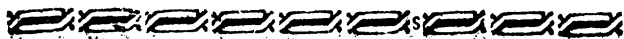
Finito opiatæ tempore, ac celebrata purgatione, lac asinum per menses duos præscribendum, ut humores divisi ac fluxiliores facti, edulcentur: iis tamen remediis diu insistere oportet, quoniam lepra morbus pertinax est; idcirco attente considerato medicaminum effectu, huic insistere debet Medicus, quod utilius efficaciusque experientia novit.

Attamen si, irritis medicaminibus, lepra ingravescat, jamque immineat elephantiasis, illico æger vigesies & ultra in balneum domesticum descendat, bis qualibet die, scilicet sero & mane adhibitum, simulque lac asinum hauriet. Finito balneorum tempore, sanguine detracto & purgatione convenienti celebrata, illico ad frictiones mercuriales veniendum, quæ maxima cum cautione fient, drachmas tres tantum unguenti mercurialis qualibet frictione exhibendo, & intervallum trium dierum inter duas frictiones ponendo: sic sensim totum corpus unguento inungetur, ut spatium dierum quinquaginta consumatur non mutatis indusiis, nisi hoc dierum spatio elapso; tunc solo lacte æger vescatur, quater vel quinquies in die lac sumendo: his autem humores simul dividuntur, fluxiliores fiunt, & edulcantur, adeoque si cura obtineri possit, nullum aliud præstantius, tutiusque videtur, cum crassities summa & acredo humorum iis maxime emendari possint.

Ast si, victis remediis, lepra exasperetur, fiatque elephantiasis, nulla affulget salutis spes: quapropter

pter cura palliativa tantum adhibenda, quæ optimis
cibus, purgationibus, imo lacte identidem exhibitio,
obtinetur; si pustulæ in suppurationem abeant,
detergentibus & mundificantibus uti oportet, præ-
primis lotionibus, seu decoctis vulnerariis pustulas
suppurantes mundando. Interim cavendum, ne
dirus hic morbus sanos per contagium infestet.

C A P U T XVIII.

De Rheumatismo.

Rheumatismus est dolor partium membranosa-
rum a causa interna oriundus.

D I F F E R E N T I Æ.

Dividitur in universalem & particularem, fixum,
& vagum. Universalis est, dum plures simul corpo-
ris partes membranosæ afficiuntur. Is nusquam sine
febre sua percurrit tempora: particularis vero, dum
unam aut alteram partem occupat, is dolor rheu-
maticus vulgo dicitur: fixus, quando eandem con-
stanter partem afficit: vagus, dum e parte in par-
tem vagatur: externus vocatur, quando partes ex-
ternas ut tegumenta, membranam muscutorum,
aut periosteum afficit: internus vero, si interio-
res membranas obsideat, nulla enim est quæ rheu-
matismo corripitur non possit. Rursus, si lumbos occu-
pet, rheumatica lumbago dicitur; si periosteum ossis
ischii, aut membranas muscutorum huic ossis vicino-
rum aggrediatur, dolorischiaticus vocatur. Demum si
articulos, & spatia vicina simul divexet, rheumatismus
arthriticus dicitur. Ratione causæ venereus, scorbuticus
vel scrofulosus est; partes affectæ in principio nec tu-
ment,

ment, nec calent, nec rubent perseverante morbo hæc accidunt, & inflammatio ipsi adjungitur. Rheumatismus diu durat, quandoque per annos, & dum contumax & diuturnus est, ossibus ipsis non parcat, quæ in tumorem sensibilem, seu exostosim attolluntur, ita rheumatismus arthriticus nodos in articulis parit, inde anchylosis.

C A U S Æ.

Causa proxima est distractio dolorifica ductuum lymphaticorum aut nervo lymphaticorum a lymphâ spissa, partibusque salinis fixis onusta, in vasculis harum membranarum hærente; quæcumque ergo lympham simili labe inficiunt inter causas remotas rheumatismi merito recensentur sic.

1. Frigus, calefacto corpore, subito admissum, quatenus lympham in corporis habitu circulantem spissat, poros cutis constringit, & transpirationem insensibilem cohibet; idcirco lymphâ crassescit, partibusque salinis fit simul turgida; ergo corpore æstuante immersio in aquis frigidis, vel mora longior in locis subterraneis frigidis, humidisque; aut si æstuans corpus aura frigidior perflavit, decubitus in locis humidis & frigidis, corporum, frigidorum contactus, vel applicatio per longius temporis spatium facta, rheumatismum sæpissime pariunt: eodem modo agunt repentinae aeris mutationes, quæ e calido in frigidum fiunt; unde hyeme & vere rheumatismus frequentior est, qui rarius æstate & autumno recurrit.

2. Suppressæ aut imminutæ sensibiles evacuationes quæ succos pravos, extraneosque e corpore eiciunt, ut catamenia, in puerperis lochia, lac quoque per uterum, mammas, aut altera cola non sufficienter evacuatum, rheumatismum sæpissime gene-

generant; ita bilis & urina retenta, transpiratio insensibilis, &c.

3. Virus venereum, scorbuticum, & serofulosum, quatenus lympham glutinosam & acris horum miscela efficitur. Horum enim proprium est lympham præ cæteris fluidis inficere; unde fit; ut lues venerea dolores rheumaticos adeo frequenter pariat.

4. Usus nimius salforum, acrium, potusque liquorum ardentium, vigiliæ immodicæ, exercitia & labores nimii, insolitaque animi pathemata vehementia sæpe recurrentia, diuque divexantia, ut iræ, sollicitudines graves. Hæc etiam serum sanguinis absumunt, lympham exsiccando densant, pluribusque salinis partibus fixis gravidant: inde grumi, & concreta fiunt dura, & difficile dissolubilia, unde morbi pertinacia.

5. Rheumaticus humor si locum mutet, sciatiaque inter articulos occupet, arthritidem efficit, unde liquet arthritidem a rheumatismo differre, ratione situs, cum uterque affectus ab eadem causa producat. Ad rheumatismum disponunt temperies sanguinolenta labe acri infecta, ætas macula, sicca & acris humorum crasis, cum fibrarum ariditate & corrugatione, ita cachexiæ biliosæ soboles est.

S Y M P T O M A T A.

1. Membranz affectæ dolent, quia vascula earum exilissima, a lymphâ hærente repleta, tensa, valideque distracta ruptioni appropinquant. Rursus lymphâ hærens non solum spissa, verum etiam acris quandoque est; ergo pungendo vascula in quibus colligitur, dolorem procreat. Ex his liquet, 1. Cur dolor mitis & tolerabilis quandoque sit, modo gravis, & acutus. 2. Cur nonnunquam

T. II.

L

con-

continuus, aliquando vero nonnisi mota parte affecta perſentitur, cum hæc a gradu infarctus ac tenſionis vaſculorum & indole lymphæ infarciens procedant.

2. Dum dolor tolerabilis, nec continuus eſt, pars affecta nec tumet, nec rubet, nec calet, quia ob minorem vaſorum infarctum, & levem doloris gradum, motus ſanguinis in membranis affectis, nec in partibus vicinis vix intercipitur. Is plerumque vagus a parte in partem ſerpit, quia lymphæ obſtruens vaſorum preſſione progreditur, lente quidem, tandemque ad venas lymphaticas majores pervenit, quibus ad vaſa ſanguifera ducitur, ſicque non ſatis diviſa ad membranas aliarum partium a ſanguine rapitur, quarum vaſcula ſimili modo infarcit; inde patet cur rheumatismus nunquam in partibus externis evaneſcens, ad partes internas ſubito irruat, & affectus graviffimos, plerumque lethales pariat.

3. Si rheumatismus fixus & conſtans in aliqua parte fit, dolor eſt acerbior, quia major eſt lymphaticorum infarctus; cæterum ob majorem lymphaticorum infarctum, & doloris gradum, ſanguinis motus non ſolum in affectis membranis, verum etiam in partibus vicinis, & in tegumentis intercipitur: inde fit calor, rubor cum inflammatione partis affectæ: hæc rheumatismi ſpecies febrem cum vigilia & graves anxietates habet adjuñctas.

4. Si plures partes ſimul rheumatismo laborent, febris ſemper comes eſt cum vigiliis & anxietatibus, quia dolore acuto & continuo nervi maxime ſuccutiuntur, fluidum nerveum majori impetu & quantitate ad cor, totumque ſyſtema vaſorum inſluit; ergo accelerandus ſanguinis motus. Rurſus rheumatismus plures partes ſimul afficiens, pejorem humorum craſſam indicat, qua febris produci-

citur; & ideo sanguis e vasis apertis pleno saltu emissus, tenax, viscidus, pelle inducitur crassa ad instar corii porcini; a febre, & dolore vigilie & anxietates oriuntur. Rursus ob maximum plurimum membranarum infarctum acutissimus fit partium affectarum sensus, qui tantus quandoque est, ut leviter premi, nec tangi ab integumentis possit, sine magno doloris augmento; insuper dato hoc infarctu, sanguis ad cutem uberius determinatur, ductusque sudoriferi a sanguine in cute lentescente & æstuante referari, sudorem continuo fundunt, sine morbi levamine,

5. Datur partium affectarum ad motum impotentia, non quia debiliores fiunt, sed quia ob minimum eas movendi conatum, dolor acutissimus producitur, qui lipothymiam, vel syncopem parit. Infarctis vasculis membranæ adeo tensæ sunt, ut a minima distractione ruptioni magis appropinquent; inde partes immobiles & veluti rigidae quandoque manent. Rursus dum dolor maxime sævit, maximusque est vasculorum infarctus, fluida ad partes vicinas uberius appellunt; exinde cutis præter naturam tumet, caletque; imo perseverante rheumatismo subrumida & œdematosa fit, laxato ob nimiam repletionem vasorum textu.

6. Partes rheumatismo graviter affectæ inflammantur; & quandoque suppurant, vasa lymphatica infarcta sanguifera vicina comprimunt, dolor vero acutus ea stringit, sicque sanguinis circuitus præpeditur, qui collectus & æstuans in vasis tensis & elasticis inflammationem parit; verum a continuo sanguinis appulsu ad vasa infarcta, nisus ejus & impetus in vasorum tunicas augetur; hæ tandem rumpuntur, & suppuratio fit, sed pure semel facto, febris lenta, macies, viriumque prostratio fient.

7. Si dolor rheumaticus arthriticus sit, & arti-

culum aliquem diu & graviter afficiat, anchylosim sæpe parit, tum quia calor nimius partium affectarum, synoviam ossa articulata illinentem exsiccat, ac indurat, tum ob motus defectum humor synovialis in articulos delapsus, mora & quiete densatur, & indurefcit: item in ossibus vicinis sæpe oritur tumor, seu exostosis, vitiosa lymphæ medullari in ossium fibris hærente, easque suo sero laxante & emolliente: idem quoque contingit in cartilaginibus, ligamentis, imo periofteo, quod aliquando ita intumescit, ut exostosis amuletur.

D I A G N O S I S,

Rheumatismus dolore partium membranarum noscitur; quoniam vero membranz dolere possunt ob inflammationem, ulcus, convulsionem musculorum, & varios tumores eas afficientes, sicut in partibus vicinis sedem habentes, ut in ossibus, cartilaginibus, ligamentis; idèo ut rheumatismus sit, necesse est, ut dolor membranas afficiat cum absentia cæterorum, quæ memoratos affectus indicant; idcirco rheumatismum definitio, dolorem partium membranarum a causa interna oriundum: ut ultimis his verbis distinguatur a dolore membranarum a causa externa producto, ut ictu, pressione, distractione valida, & insolita musculorum contractione; quoniam dolor ab his causis productus, rheumatismus non est.

An universalis, an particularis sit; an fixus, an vagus; an internus, an externus sit, Medicus facile noscet: an simplex, vel complicatus; venereus, vel scorbuticus, vel scrofulosus, ex prægressis, vel concomitantibus Medicus assequetur. At præprimis noscere pluris interest, an lymphæ in vasculis partis affectæ hærens, eaque distrahens, visciditate magis quam acrimonia peccet, cum re-
me-

media ad hanc lymphæ indolem præcipue dirigenda sunt: id vero nosci potest cognita causa remota rheumatismi, attente consideratis ægri temperie, victus ratione, & præprimis symptomatibus rheumatismum concomitantibus: etenim si lymphæ visciditate magis quam acrimonia peccet, nullus est calor præternaturalis aut parvus, & ad motis parti affectæ calidis, doloris mitigatio fit: secus vero, dum acredo visciditatem viscit. Rursum rheumatismus a sola lymphæ visciditate oriundus, æstate mitigatur, hyeme vero intenditur: qui vero a lymphæ acriori fit, æstate ut plurimum exacerbatur.

P R O G N O S I S.

Ut debita rheumatismi afferatur prognosis, tria sunt consideranda: species morbi, causa, & symptomatum vehementia.

1. Rheumatismus universalis particulari, cæteris paribus, gravior est; fixus periculosior est vago; quia sæpe inflammationem aut suppurationem partis affectæ parit; vagus autem facile discutitur; inveteratus recenti gravior est, & remediis magis obstitit: arthriticus articulos debilitat, ad podagram contrahendam disponit, remediis non facile cedit, gravia symptomata parit, & ideo gravis semper judicandus; tamen internus externo periculosior est, quia plura atque gravia symptomata habet adjuncta.

2. Dum fluida siccitate & acrimonia peccant, multo difficilius rheumatismus curatur, quam si simpliciter siccitate peccent, quia siccitate & acridine peccantia, multo plura atque pejora pariunt mala, quam si solum viscida, atque tenacia fuerint. Scorbuticus & scrofulosus vix curationem admittit; venereus plerumque sanatur, quia reme-

dio specifico debellatur virus venereum; scrofulosum, & scorbuticum nequaquam. Rursus qui, suppressis catameniis, mulieribus accidit, ad ultimum vitæ terminum sæpe perseverat, gravia symptomata, ut maciem insignem, febrem lentam, ad motum impotentiam, imo tabem & mortem parit, quia pravi succi, qui singulis mensibus cum sanguine menstruo per uterum excernebantur, resenti, in sanguine cumulati, fluidorum crasim ferventunt, remedium ulla vi corrigendam. Rursus qui a victu sicciore, & acriore diu continuato, vel potu nimio liquorum ardentium in ægro temperamento sicco & ardenti donato fit rheumatismus, medelam difficile suscipit.

3. Si partes affectæ intumescant, cum dolore & calore nimio, adeo acuto dolore, ut vix tangi, neque a situ dimoveri possint sine insigni doloris exacerbatione; si febrem comitem habeat rheumatismus, magnum periculum ægro minatur; quo febris acutior est, quo major virium prostratio, quo graviores sunt anxietates & vigilæ, eo quoque periculosior rheumatismus est. Dum totum corpus tumet præternaturaliter, faciesque fit decolor, cum magna virium prostratione, & impotentia ad motum, maximum imminet periculum: lethalis vero rheumatismus est, si magna sit respirandi difficultas, aut sputa purulenta rejiciantur; tum quia suppuratus est pulmo, aut aquæ in thoracis cavitate effusæ sunt. Demum si rheumatismus cum aliquo morbo complicetur, ejusdem prognosim graviolem efficit; senes adultis, & juvenibus plus periclitantur.

C U R A T I O

Eo dirigenda est rheumatismi curatio, ut emendetur prava lymphæ indoles, a qua producitur:

ca

ea vero aut sola visciditate peccat, aut visciditate simul & acrimonia. Si noscatur lympham sola visciditate peccare, sequens instituenda est curandi methodus. Primo diæta cibus optimi succi est præscribenda, si nulla febris adsit; si vero febris eum comitetur, tenuis imperanda est; potus sit aqua fontana, vel ptisana foliis capillorum veneris, & gramine canino parata: dein sanguis mittendus est; imo repetenda est venæ sectio, donec sufficiens vasorum depletio fiat, habita tamen ratione ad ætatem, temperiem, & vires ægrotantis. Si febris rheumatismo accesserit, sanguis sæpius mittendus est, ut ea mitigetur; clysteres quoque injiciendi, si alvus pigra fuerit, decocto emollienti, & medulla cassiæ parati, vel aqua fontana, & oleo amygdalarum dulcium. Tandem alvus purgantibus subducenda, ut saburra in primis contenta eliminetur.

Verum priusquam purgatio celebretur, dolorem narcoticis compescere oportet, laudano opiatico ad unum, aut alterum granum exhibitio, vel laudano liquido a viginti ad triginta guttas præscripto: dosis opii definiri non potest, sed ea dosi exhibendum est, quæ dolorem mitigare valeat: eo autem æger utetur, donec rheumatismus remiserit. His ita præscriptis, sequens potio purgans exhibebitur.

R. Senn. mundat. dr. ij. rb. contus. & tartar. solub. ana dr. sem. flor. persicor. m. sem. coq. in decoct. polypod. quercin. ad unc. vj. in colat. dissolv. mann. calabrin. unc. ii. & sem. f. pot.

Si saburra in primis viis copiose lateat, tartarus stibiatus huic potioni adjicietur ad grana tria vel quatuor. Celebrata purgatione jusculum para-

bitur e carne vitulina, additis tribus canceris sivi tilibus præparatis, & foliis boraginis ad manipulum. Jusculum per decem dies sumetur, quibus elapsis, iterumque celebrata purgatione, sequens potio sudorifera parabitur.

R. Aq. card. benedict. ꝯ boragin. ana unc. iij. theriac. veter. dr. j. pulver. viperin. ꝯ granor. kern. pulverat. ana dr. sem. antimon. diaphoretic. scrup. ij. f. pot.

Exhibita portione, æger tegumentis pluribus cooperiendus est, ut sudor moveri possit, qui, si levamen attulerit, potio per duas aut tres vices, alternis tantum diebus, exhibenda est, quibus elapsis, purgatio ut supra iterabitur. Tandem ut rheumatismus integre sanctur, juscula viperarum per dies viginti præscribenda, quibus succedet lac vaccinum ebutyratum, additis decocti salsæ parillæ unciis quatuor, per mensem sumendum, præscripta in fine pureatione. Insuper laudanum singulis diebus hora somni exhibere oportet, ad dolorem mitigandum.

Ut rheumatismi reditus præcaveatur, juscula viperarum Vere & Autumno per duos, tresve annos repetere convenit; necnon balneum aquarum thermalium opportune adhibitum, ad hunc morbum sanandum quandoque prodest. Hæc lympham crassam, in vasculis minimis stagnantem, eisque quasi agglutinatam liquant, solvunt, ejusque fluxilitatem debitam restitunt; idem præstat balneum arena maris paratum, & vigente ætatis calore aliquoties adhibitum.

Quando rheumatismus a lymphâ spissâ, & insigni acrimonia prædita procedit, discretâ tenuis & humectans præscribenda est, sanguis sæpius mittendus, ratione febris quæ ipsi adjungitur: Narcotica quo-

quoque maximi usus; pro potu aqua pulli, vel leve orizæ decoctum præscribetur. Vasis sufficienter depletis, dolore patiter narcoticis mitigato, potio purgans parabitur sic.

R. Medull. cass. recent. e cann. extract. unc. j. flor. violar. O persicor. ana m. sem. cremor. tartar. dr. sem. coq. in aq. pull. unc. xij. pro duplic. dosi, in prima dissolv. mann. calabrin. unt. ij. secunda unc. j. capiat.

Facto duarum a prima dosi intervallo, secunda exhibeatur, & hora una elapsa post ejus exhibitionem, jusculum propinabitur. Celebrata purgatione, juscula pullozum foliis cichorei hortensis, vel nasturtii aquatici alterata per dies decem præscribentur, hisque usus feri lactis clarificati succedet, per dies viginti sumendi, quibus elapsis, purgatione celebrata, lac asininum hauriet æger, quo nihil præstantius in hac rheumatismi specie, incipiendo a dosi mediocri, sensim ad majorem veniendo, donec stomachus id affuescat, quo eveniente lac asininum sero & mane haurire oportet; quin etiam ut sanguis magis edulcetur, diæta lactea per menses aliquot præscribenda est. Si æger a narcoticis se abstinere nequeat, quod plerumque propter dolorem accidit; narcoticum sero exhiberi potest, duabus aut tribus horis elapsis post lac assumptum, ei miscendo stomachicum quoddam, ut aqua naphæ, confectio de hyacintho, vel alkermes, item terra Japonensis, cascarella, antimonium diaphoreticum antihæcicum Poterii, corallium præparatum, oculi cancerorum, ex quibus cum aqua cichorei julepus parari potest, cui narcoticum hora somni additur.

Sanato, aut notabiliter mitigato rheumatismo, cibi ægro paulatim restituendi sunt. Interim partes rheu-

rheumatismo affectas convenienter tegere. necesse est, imprimis per hiemem, ne aeris frigore cohibita transpiratione dolor recrudescat. Optimum est pannum e lana tenui confectum parti imponere; etenim sæpe evenit, ut plures, hoc panno parti imposito, a doloribus rheumaticis penitus sanati fuerint. Topica quoque parti affectæ applicata profunt; sic laudanum cum oleo amygdalarum dulcium mixtum, parti illitum, dolorem sæpissime mitigavit; eundem præstat effectum, si unguento de althæa admisceatur; litus quoque saponis ad sanandos dolores rheumaticos commendatur; alii oleum aromaticum laudant. Demum adeps plurimum animalium adversus dolores rheumaticos valet; sic adeps humanus, vulpinus, cervinus, anserinus, ardeobasteriz a pluribus adhibentur.

C A P U T XIX.

De Arthritis.

Arthritis definitur dolor partium circa articulos per intervalla recurrens.

D I F F E R E N T I Æ.

Si pedes afficiat, dicitur podagra; si genu, genugra, seu gonagra; si manus, chiragra; si coxidem, ischias: cæterasque tacet denominationes, quas arthritis ab aliis articulis nomen accepit, utpote minoris momenti. Ratione causæ alia est hæreditaria, quæ a parentibus in proles transmittitur; adventitia altera, quæ abusu rerum non naturalium oritur: quandoque venerea est, dum a lue venerea producitur; aliquando cum scro-

scrofulis & scorbuto complicatur, unde arthritis scrofulosa, & scorbutica vocatur: ratione durationis recens vel inveterata est, hæc nodosa dicitur, quando eisdem articulos sæpissime afficiens tophos in eis parit, qui horum motum impediunt; partes, quæ in arthritide afficiuntur, sunt membranæ, quæ ligamenta, cartilagine, articulis famulantia investunt; tendines etiam articulis vicini dein & successive laborant; priores membranæ sunt veræ arthritidis sedes, quia ingens in iis est numerus glandularum synoviam effundentium; adultos & senes præ juvenibus; viros præ mulieribus, divites præ pauperibus & rusticis aggreditur. Raro ante vigesimum annum invadit, eos præsertim afficit qui veneri & erapulæ indulgent; aut cibis salis, piperatis diu utuntur. Incipit a dolore pedum, articulos præsertim infestante, sine tumore sensibili; quandoque tumor dolorem comitatur: prima invasio mitis ac brevis esse solet, dein paroxysmus recurrens longior, graviorque est; semper a dolore incipit, cui tumor succedit; tumor is in principio sat exiguus inflammatorius est, tunc pars intense rubet & calet, dolor tantus est ut ex levi contactu admodum exasperetur, & immota etiam parte diu ægrum divexet, qui idcirco vigil & anxiosus febre corripitur: aucto tumore, dolor, cæteraque symptomata mitigantur, superest in parte debilitas magna & ad motum impotentia magis aut minus perseveratura: paroxysmum plerumque antecedunt horror, pondus & tensio partis, quam arthritis aggressura est; dum ab aliquo tempore arthritis invasit, ægerque plures passus est paroxysmos, non una pars afficitur, sed plures arthritide laborant, ut pedes, manus, genua, cubiti; hæc quandoque partes modo simul afficiuntur, modo unam tantum invadit arthritis. Dumque paroxysmus mitigatur, subito pars altera corripitur, ita ut arthritis suc-

sce-

cessive pedes, genua, manus & cubitos invadat, imo nullum aliquando articulum immunem relinquit, potissimum si æger diætã convenientem non servet: at, quod pejus est, materia arthritidis tanta quantitate in sanguine colligitur, ut cum in partibus externis tota deponi non possit, in partes internas irruat, in cerebrum, pulmones, ventriculum, intestina, ibique strages gravissimas edat: idem etiam contingit, dum arthritica materiam a topicis intempestive admotis intus repellitur, id gallico idiomate vocatur, *la goutte remontée*. Demum si arthritis eosdem articulos sæpius afficiat, topus in eis parit, seu tumores, qui aperti materiam duram, gypseam ejiciunt, a qua produci- tur hujus articuli anchylosis, seu in eo ad motum fit impotentia.

C A U S Æ.

Quandoquidem dolor arthriticus fit in membra- nis ligamenta, cartilagineeque articulorum invol- ventibus; ergo illius causa proxima erit harum membranarum distractio valida, vel irritatio pro- ducta a lymp̃ha synoviali spissiori, partibusque tar- tareis onusta glandulas synoviales & vascula mem- branarum infarciẽte: partes has tartareas lympham articulorum condensantes causam esse arthritidis conjunctam, pluribus demonstratur rationum mo- mentis.

1. Nephritis a materiis calculosis oriunda sæpe evanescit arthritide invadente, & arthritis invete- rata, sæpeque recurrens hanc nephritidem, imo calculum sæpe parit.

2. In articulis arthritico paroxismo sæpe labo- rantibus topi generantur, seu materia formatur, calcis, aut gypsi colorem, & duritiem habens.

3. Quæ remote arthritidem pariunt, partibus tar- ta-

tareis sanguinem gravidant, ut usus carniū sale, & fumo induratarū, aut aromatibus conditarū, ita cibi discepti partibus terreis, crassis onusti, & præprimis potus vini nimius, qui frequentissima est causa arthritidis; quantum vero partium tartarearū in vino lateat, nemo nescit: hæ partes tartareæ in sanguine producuntur ab intima partium salinarū fixarū cum terreis copula, concurrentibus ad intimiorem nexum sulphureis crassioribus: hæ cum cibis assumptæ una cum chylo ad sanguinem perducuntur, adeoque numquam in sanguine desunt; verum a sero prædominante dilutæ, a vasorum oscillationibus & variis fluidorum collisionibus attritæ, ac divisæ, per varia cola, præprimis per renes continuo ejiuntur, ne in sanguine cumulatæ damna gravissima pariant. Quæcumque igitur hæ partes tartareas in sanguine augere valent, arthritidem remòte pariunt.

1. Usus ciborum salorum & piperatorum, carniū sale, aut fumo induratarum: hi cibi in stomacho difficile coquantur, & chylum viscidiorē suppeditant. Rursus chylus ex iis confectus, partibus salinis fetus partes solidiores & duriores obtinet quam ut possint vasorum ictibus atteri, adeoque non ea proportione excernuntur, qua sanguini permiscerentur: ergo in sanguine cumulatæ in vasculis lymphaticis potissimum ob tardigradum humorum motum terreis copulatæ materiā arthriticā gignunt.

2. Otium & vita sedentaria materiæ arthriticæ generandæ non parum conferunt; exercitii defectu languet vis vasorum systaltica, humores lentius progredientes, in quamplurimis vasculis stagnantes exiguam nimis divisionem patiuntur: ex his effluit quod tenuius, mobiliusque est: crassiores vero partes retentæ, accumulatæ, & intime unitæ materiā arthritidis efficiunt; ex eo lique-

cuꝛ

cur divites pauperibus magis arthritidi sint obnoxii, cum magnam ciborum sale ut plurimum, & pipere conditorum quantitatem assumant parumque se exercent.

3. Potus nimius vini, seu ebrietas frequens est arthritidis causa: vinum enim partibus tartareis copiosis scatet; ergo a potu nimio vini partes tartareæ tanta copia permiscuntur, ut in eo redundant, quibus lymphæ gravis spissitudinem, & acrimoniam contrahit: humor vero synovialis lymphæ est; iisdem ergo partibus inficietur, adeoque glandulas suas infarciat; insuper vinum nimium fermenta digestiva obtundit, fibras stomachi corrugat, ciborum digestionem maxime nocet, unde chylus crudus, spissus, partibusque tartareis dives conficitur, qui iisdem partibus sanguinem gravidat.

4. Ardentium liquorum potus, vigiliæ diu tractæ, exercitia immodica, venus effrænata arthritidem generant, quatenus serum sanguinis distillant: verum qua proportione serum sanguinis absumitur, salinas partes dilui & per varia cola excerni necesse est, quæ ideo crassiores factæ, terreis partibus unitæ, partes tartareas in sanguine gignunt, quibus lymphæ articulos irrigans feta, spissitu linem & acrimoniam contrahit; rursus exercitia nimia, venus immoderata articulos debilitant, horum ligamenta exsiccant, ad arthritidem contrahendam disponunt. His igitur fit ut humor synovialis partibus tartareis inquinatus, in vasculis & glandulis membranarum circa articulos hæreat, & colligatur.

5. Lues variæ, præsertim syphilitica, arthritidi natales præbent, quia harum quælibet partes lymphaticas cogit, salinas, terreasque simul copulat, harumque attritionem impedit; inde lymphæ in grumos & concreta dura, solidaque convertitur, quæ glandulas synoviales, vasculaque glandularum
cir-

circa articulos obstruunt, imprimis dum lues est inveterata.

S Y M P T O M A T A.

1. Dolor fit circa articulos, quia glandulis synovialibus, vasculisque membranarum ligamenta, & cartilaginee investientium infarctis, motus fluidorum præpediri necesse est, quibus indefinenter ad harum membranarum vascula appellentibus, illa distenduntur, fibræque nervæ violenter distrahuntur. Rursus partes tartaræ duræ, & aspera superficie donatæ, lympham densantes, in tunicas vasculorum impetentes, fibras nerveas pungunt, & irritant: dolor in principio paroxysmi tolerabilis est, quia infarctus levis est; verum eo crescente dolor intenditur, qui anxietates, vigiliæ & febrem parit.

2. Articulus affectus tumet, quia præpedito sanguinis motu in membranæ affectis, fluida uberius ad vicinas & integumenta affluunt, horumque vascula infarciunt. Rursus dolor uberiolem fluidi nervi influxum ad partes affectas, & integumenta vicinia proritat, quo vascula sanguifera stringuntur; præpeditur ergo in illis sanguinis motus, quæ idcirco tument, dolent, calent, & rubent, seu inflammantur: fit quandoque, ut dum integumenta inflammatorie tument, dolor articulorum mitigetur; determinata uberiori sanguinis copia ad partes externas, minor ad ligamenta & cartilaginee fluit; unde minor membranarum distractio fit.

3. Motus articuli affecti fere impossibilis, quia dum articulus movetur, membranæ affectæ admodum distrahendæ sunt; ergo dolor tantus est, ut præpediatur; ex hac impotentia motus, & humorum aggestione veluti pondus ingens in articulo percipitur.

4. Ca-

4. Calore articuli affecti assiduis arteriarum ictibus in glandulas & vascula infarcta impetentium, fit materiae arthriticae divisio, quae ideo per vascula vicina progreditur, & a sanguine circulante rapitur, partimque per poros exhalat; inde paroxysmi discussio. Verum si materia non sufficienter attrita sanguini permisceatur, haec ad partes internas circulatione delata, ut cerebrum, pulmones, ventriculum, intestina, infarciet horum vascula, ac morbum acutissimum pariet, qui gallice dicitur *la goutte remontée*.

5. Collecta iterum materia arthritica in sanguine, rursus quoque in articulum debiliorem ruet, & novum pariet paroxysmum; mox vero majori copia collecta, aut propter pravam aegrotantis humorum crasim, hujus generationi faventem, aut propter malam aegrorum victus rationem non unum tantum articulum, sed plures aut simul aut successive aggreditur; hinc patet cur paroxysmi eo longiores quo frequentiores & majori vi redeunt, cum major tunc sit in sanguine materiae arthritidis quantitas; unde vix ulli articulo parcat.

6. Dum paroxysmus eosdem articulos frequenter invadit, tophos in eis parit, quolibet recurrente paroxysmo, tonus glandularum & vasculorum membranarum debilitatur, materia arthritidis copiosius colligitur, partes ejus non attritae in majores moleculas coeunt, quae longiori mora indurescunt; ergo ligamenta, cartilagine rigescunt, & cavitas articulorum ex materia, quam glandulae synoviales evomunt, repleta omnem articuli motum tollit, & anchylosim parit; collecta eadem materia circa articulum tophos seu tumores duros efficit, qui aperti materiam gypseam, cretaceam ejiciunt.

7. Qui saepius arthritidis paroxysmum patiuntur colica nephritica seu calculo vesicae laborant, facta separatione materiae arthriticae una cum urina in
reni-

renibus: id vero indicat majorem esse in sanguine materiæ arthriticæ copiam, quam ut a sanguine in articulos tota deponatur.

D I A G N O S I S,

Arthritidis diagnosi facilis est, cum morbus sit articulorum per certa intervalla recurrens, quo facile distinguitur a tumore frigido articulos nonnunquam afficiente, qui diu durat, nec per intervalla recurrit. Si quæ sit difficultas noscendi, id in primo paroxysmo accidit, qui cum aliis articulorum affectibus confundi potest. His tamen signis a cæteris affectibus distingui potest, 1. Si articulorum tumor & dolor absque causa externa, & manifesta fiat. 2. Si ægrum afficiat, qui a parentibus arthritide laborantibus natus fuerit. 3. Si dolor & tumor non multum ægrum excruciant, quia primus arthritidis paroxysmus cæteris mitior esse solet, hæc arthritidem significant: verum certior fit diagnosi, dum paroxysmus discussus sine causa manifesta redit. Venerea arthritis morbis venereis prægressis declaratur. Signa causarum ex ægri relatu petuntur.

P R O G N O S I S,

Arthritis affectus est chronicus & insanabilis; recens tamen & non hæreditarius quandoque sanatur, præsertim si venereus sit; inveteratus nullo modo sanari potest, ita & hæreditarius: molestus est hic affectus, malaque gravissima parit; tollit enim articulorum motum, colicam nephriticam, & calculum vesicæ parit; si arthritis subito mitigetur & evanescat, sæpe ex articulis in partes internas ruit, morbosque acutissimos, plerumque lethales producit, ut affectus soporosos, oppressiones pectoris suffocatorias, dolores lateris acutissimos,

lipothymiam, syncopem, aliaque mala gravissima. Rursus fere nunquam cæteri morbi ægros arthritidi obnoxios corripunt, quin materia arthritica ad eos affectus producendos concurrat; inde horum affectuum tanta vehementia, & curatio adeo difficilis est. Si arthritidis suas periodos servare consueta non revertatur, gravissimos & sæpe lethales morbos portendit: insuper arthritidis a quamplurimis morbis ægros præservare dicitur, ob facilem humorum in articulos defluxum, & longævitatem conciliare, modo ægri conveniens victus regimen fervent.

C U R A T I O .

Duo sunt tempora in quibus remedia sunt adhibenda, in paroxysmo, & extra. Vigente arthritide diæta tenuis & refrigerans imperanda, sanguis mittendus est, habita ratione ad febris intensiorem, ægri vires, ætatem, & temperiem; fordes intestinorum clysteribus eliminandæ, & præprimis dolor laudano sedandus, quod dosi convenienti exhibere oportet: si dolor acutissimus fuerit, non semel tantum, sed bis in die adhibendum, & topica emollientia, ut cataplasma de mica panis; vel lacte tepido pars affecta soveatur: quibusdam prodest lardum parti applicatum, aliis linitus qui aqua vitæ cum sapone paratur. Horum topicorum varietatis incredibilis est effectus; quod hodie prodest, cras nocebit; & vice versa. Sæpe melius est topicum nullum applicare, sed paroxysmi mitigationem ex internis remediis patienter expectare; dum dolor mitigatur calor & robur minuuntur, pars affecta sudore perfunditur, sæpe finis paroxysmi imminet; quandoque post hæc recrudescit malum, aut in aliam partem irruit. Mitigato paroxysmo, ægro cibi paulatim offeruntur, dein celebrata purgatione,

ne, æger uberius cibandus est, ut muniis consuetis fungatur.

Extra paroxysmum ideo adhibentur remedia, ut redivit retardentur, & mitiores fiant, cum morbus insanabilis sit, nisi recens, & veneris sit, qui quandoque adhibito hydrargyro sanatur. Mos est Empiricorum integram arthritidis curationem polliceri, sed quam falso gloriantur, eventus demonstrat, cum nullus hæctenus sit qui specificum adversus arthritidem invenerit: non audiendi igitur sunt, qui tale specificum se habere gloriantur. Ut autem præcaveantur frequentia, & vehementia paroxysmorum, eo dirigenda sunt remedia, ut ciborum coctionem adjuvent, partes tartareas, salinasque fixas in sanguine latitantes diluant, dilutas per varia cola excernant; neque enim articuli externis remediis corroborandi, ut nonnulli existimant, qui astringentia eis imponunt: verum strictura circa articulos ab astringentibus facta, materiam arthritidis in ipsis decumbere vetat, quæ in sanguine retenta in partes internas irruit, mala gravissima parit; ergo ea cane pejus & angue vitanda sunt; itaque ciborum digestio fovebitur optimo victus regimine; absteineat æger a piscibus, a cibis salitis, piperatis, crudis, acidis, & difficilis coctionis; moderatus sit cibus, cœna brevis, a vino & liquoribus se absteineat; sit tantum pro potu aqua fontana pura. Quantum aqua valeat adversus arthritidem, vix credibile. Dum victus regiminis comes sit exercitium moderatum, pede deambulando, vel equitando; hoc enim exercitii genus fluida concutit, concussionibus dividit, divisa per poros cutis, aliaque cola copiose eliminat, sanguinemque fluidiorem reddit, partesque tartareas dividit, & excernit, ciborum coctioni favet; ergo exercitium moderatum arthriticis multum prodest.

Præscripto victus regimine, lac Vere & Autumno quo-

quotannis sumendum, ut fluida diluantur, solidorumque mollities fervetur, aut augeatur; humorque synovialis mucilaginosus & humidus articulis suppeditetur: ne autem lac in stomacho acorem contrahat, quædam sunt præmittenda, ut venæ sectio, si necessaria sit, imprimis purgatio duplici dosi; præscribenda dein juscula cancrorum fluviatiliū per dies decem sumenda, quibus serum lactis per dies quindecim continuandum succedat; tandem lac asininum per duos menses hauriet.

Si arthritis inveterata, sæpe direque recurrat, æger diætâ lactea per unum aut alterum annum utetur: hac diætâ nonnullos arthritide immunes evasisse, observatio Auctorum fide dignissimorum nos docet. Lac enim parte sua serosa partes terreas, & salinas diluit, mucilaginosa vero reliquas sanguinis substantias edulcat, ergo majorem fluxilitatem humoribus conciliat, vasis vero mollitiem, & flexilitatem, adeoque paroxysmos arthritidis arcet, & si morbus non esset insanabilis, radicitus expugnaret: inutiliter ergo, sæpeque male ad amara nonnulli confugiunt, & alterantia potentiora suadent, cum hæc sanguinis serum dissint, partesque tartareas uberius in sanguine congerant: si æger æstivo tempore diætâ lactea non utatur, aquas acidulas potare poterit, ut Vallenses, aliasque ejusdem virtutis & energię, quæ urinas copiose movent, partesque tartareas cum ipsis eliminant; eas vero tepidas potare oportet, ut majoris sint efficaciz: balnea vero non conveniunt, quia partes quæ arthritide fuerant correptæ, nunquam sunt balneandæ, harum textus balneo magis debilitatur, & paroxysmi longiores ac vehementiores erunt, easque & ficas, & calidas fervare oportet.

F. I. N. I. S.

